

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Alenka Jelovšek

*Osebni zaimki v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16.
stoletja*

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2014

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Alenka Jelovšek

*Osebni zaimki v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16.
stoletja*

Doktorska disertacija

Mentorica: red. prof. dr. Irena Orel

Študijski program: Humanistika in družboslovje

Somentorica: izr. prof. dr. Majda Merše

Področje: Slovenistika

Ljubljana, 2014

Mami in atanu, ker sta vedno verjela, da zmorem

Osebni zaimki v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja

V disertaciji je na podlagi popolnega izpisa iz del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja predstavljena pisna, oblikovna in oblikoskladenjska podoba osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. Popisane in frekvenčno ovrednotene so dvojnice, ki se pojavljajo pri posameznih avtorjih, na podlagi primerjave s praslovanskim stanjem in izpričanimi oblikami v starejših slovenskih rokopisih, v sodobnih narečjih in drugih slovanskih jezikih pa je določen njihov najverjetnejši izvor (glasovne in nalikovne spremembe, prevzem iz drugih jezikov ali narečij, napake); kjer je to mogoče, so upoštevane tudi tujejezične predloge. Ob tem so predstavljeni tudi splošni jezikovni procesi, ki so vplivali na razvoj slovenskih osebnih zaimkov v drugi polovici 16. stoletja. Opisana je tudi raba oblikovno različnih dolgih in kratkih oblik zaimkov, ki predstavljajo vzporedno paradigmo v rodilniku, dajalniku in tožilniku; ovrednotene so tudi domneve, da je pogosta raba dolgih oblik posledica tujejezičnega (nemškega) vpliva.

Ključne besede: osebni zaimki, dolge in kratke oblike, pravopisne, glasovne in oblikovne dvojnice, besedni red, slovenski knjižni jezik 16. stoletja

Personal Pronouns in the Language of Slovenian Protestant Writers in the 16th Century

The dissertation presents the personal pronouns in the 16th-century Slovenian literary language from the orthographic, morphologic and morphosyntactic points of view. On the basis of a complete excerption from the works of 16th-century Slovenian Protestant writers, all the variants of personal pronouns are presented and evaluated according to their frequency and presumed origin (phonetic/phonological or analogical change, language contact, dialectal contact, errors) based on a comparison of Proto-Slavic reconstructions, medieval Slovenian manuscripts, modern Slovenian dialects and other Slavic languages; the translated texts are compared also with German or Latin originals. Also presented are the general language processes that affected the development of personal pronouns in the second half of the 16th century and the use of their morphologically varied long and short forms; for the latter there is a parallel paradigm in genitive, dative and accusative of some pronouns. On the basis of the analysis, claims that the frequent use of the long forms is a result of language contact are evaluated.

Key words: personal pronouns, long and short forms, orthographical, phonetic and morphological variants, word order, Slovene standard language of the 16th century

Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://ZRCola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil dr. Peter Weiss.

KAZALO VSEBINE

0 UVOD.....	15
I OSEBNI ZAIMKI IN NJIHOV RAZVOJ DO 16. STOLETJA	19
1 KATEGORIALNA OPREDELITEV ZAIMKOV IN NJIHOVE ZNAČILNOSTI	21
1.1 POIMENOVANJE IN DEFINICIJA ZAIMKOV	21
1.2 POMENSKE IN OBLIKOVNE ZNAČILNOSTI OSEBNIH ZAIMKOV	22
2 RAZVOJ OSEBNIH ZAIMKOV DO 16. STOLETJA	27
2.1 OSEBNI ZAIMKI V INDOEVROPSKEM PRAJEZIKU	27
2.2 OSEBNI ZAIMKI V PRASLOVANŠČINI	27
2.2.1. ZAIMKI, KI NE IZRAŽAJO SPOLA	28
2.2.1.1 Ednina	28
2.2.1.2 Dvojina	29
2.2.1.3 Množina	30
2.2.2 TRETJESEBNI ZAIMEK	31
2.2.3 PREVZEM RODILNIŠKIH OBLIK V TOŽILNIK	32
2.3 RAZVOJ V SLOVENŠČINI DO DRUGE POLOVICE 16. STOLETJA	33
2.3.1 ZAIMKI, KI NE IZRAŽAJO SPOLA	33
2.3.1.1 Ednina	33
2.3.1.2 Dvojina	37
2.3.1.3 Množina	38
2.3.2 TRETJESEBNI ZAIMEK	39
2.4 RAZVOJNE TENDENCE OSEBNIH ZAIMKOV DO 16. STOLETJA	41
II OSEBNI ZAIMKI V JEZIKU SLOVENSКИH PROTESTANTSКИH PISCEV 16. STOLETJA	43
3 OPIS GRADIVA IN NAČELA RAZVRŠČANJA OBLIK	45
3.1 LOČEVANJE PISNIH, GLASOVNIH IN OBLIKOVNIH DVOJNIC TER IZLOČANJE NAPAK	46
3.2 HOMONIMNOST IN DOLOČANJE FREKVENCE DVOJNIC	51
3.3 DOLOČANJE DVOJINSKIH OBLIK IN PLURALIZACIJA DVOJINE	55
4 PISNA PODOBA OSEBNIH ZAIMKOV	59
4.1 ZAPISI, J IN Ń	59
4.1.1 TRUBAR	60
4.1.2 KRELJ	63
4.1.3 DALMATIN	65
4.1.4 OSTALI AVTORJI	67
4.1.5 PESMARICE	70
4.1.6 TPo 1595	75
4.2 ZAPIS É IN Ó	77
4.2.1 TRUBAR	77
4.2.2 KRELJ IN DALMATIN	80
4.2.3 OSTALI AVTORJI	81
4.2.4 PESMARICE IN TPO 1595	81

4.3 ZAPIS S.....	82
4.3.1 TRUBAR.....	82
4.3.2 KRELJ.....	85
4.3.3 DALMATIN.....	85
4.3.4 OSTALI AVTORJI.....	85
4.3.5 PESMARICE.....	86
4.3.6 TPo 1595.....	88
4.4 ZAPIS V.....	89
4.4.1 TRUBAR.....	89
4.4.2 KRELJ.....	90
4.4.3 DALMATIN.....	90
4.4.4 OSTALI AVTORJI.....	91
4.4.5 PESMARICE in TPo 1595.....	91
4.5 NAGLASNA ZNAMENJA.....	93
4.6 ZAPIS SKUPAJ IN NARAZEN.....	94
4.7 DVOJNIČNOST KOT SPLOŠNA ZNAČILNOST ZAPISA OSEBNIH ZAIMKOV.....	99
5 OSEBNOZAIMENSKE PARADIGME PRI SLOVENSKIH PROTESTANTSКИH PISCIH 16. STOLETJA101	
5.1 ZAIMKI, KI NE IZRAŽAJO SPOLA.....	101
5.1.1 Ednina.....	101
5.1.1.1 TRUBAR.....	101
5.1.1.2 KRELJ.....	105
5.1.1.3 DALMATIN.....	107
5.1.1.4 JURIČIČ.....	109
5.1.1.5 TULŠČAK.....	112
5.1.1.6 BOHORIČ.....	113
5.1.1.7 TROST.....	114
5.1.1.8 MEGISER.....	114
5.1.1.9 ZNOJILŠEK.....	115
5.1.1.10 PESMARICE.....	116
5.1.1.10.1 *P 1563.....	116
5.1.1.10.2 OSTALE PESMARICE.....	119
5.1.1.11 TPo 1595.....	121
5.1.2 Dvojina.....	123
5.1.2.1 TRUBAR.....	124
5.1.2.2 KRELJ.....	126
5.1.2.3 DALMATIN.....	127
5.1.2.4 JURIČIČ.....	129
5.1.2.5 BOHORIČ.....	130
5.1.2.6 DRUGI AVTORJI.....	131
5.1.2.7 PESMARICE IN TPo 1595.....	131
5.1.3 Množina.....	133
5.1.3.1 TRUBAR.....	133
5.1.3.2 KRELJ IN JURIČIČ.....	136

5.1.3.3 DALMATIN	136
5.1.3.4 BOHORIC	137
5.1.3.5 MEGISER.....	138
5.1.3.6 TULŠČAK, TROST IN ZNOJILŠEK	139
5.1.3.7 PESMARICE	139
5.1.3.8 TPo 1595	143
5.2 TRETJESEBNI ZAIMEK	145
5.2.1 TRUBAR	145
5.2.1.1 Ednina	145
5.2.1.1.1 Moški spol.....	145
5.2.1.1.2 Srednji spol.....	148
5.2.1.1.3 Ženski spol	149
5.2.1.2 Dvojina.....	149
5.2.1.3 Množina.....	153
5.2.2 KRELJ	154
5.2.2.1 Ednina	154
5.2.2.1.1 Moški spol.....	154
5.2.2.1.2 Srednji spol.....	155
5.2.2.1.3 Ženski spol	155
5.2.2.2 Dvojina.....	155
5.2.2.3 Množina.....	156
5.2.3 DALMATIN	156
5.2.3.1 Ednina	157
5.2.3.1.1 Moški spol.....	157
5.2.3.1.2 Srednji spol.....	159
5.2.3.1.3 Ženski spol	159
5.2.3.2 Dvojina.....	159
5.2.3.3 Množina.....	160
5.2.4 JURIČIČ.....	161
5.2.4.1 Ednina	161
5.2.4.1.1 Moški spol.....	161
5.2.4.1.2 Srednji spol.....	162
5.2.4.1.3 Ženski spol	163
5.2.4.2 Dvojina.....	163
5.2.4.3 Množina.....	164
5.2.5 TULŠČAK.....	165
5.2.6 BOHORIC	166
5.2.6.1 Ednina	166
5.2.6.1.1 Moški spol.....	166
5.2.6.1.2 Srednji spol.....	166
5.2.6.1.3 Ženski spol	167
5.2.6.2 Dvojina.....	167
5.2.6.3 Množina.....	167

5.2.7 TROST	168
5.2.7.1 Ednina	168
5.2.7.1.1 Moški spol	168
5.2.7.1.2 Srednji spol	168
5.2.7.1.3 Ženski spol	168
5.2.7.2 Dvojina	169
5.2.7.3 Množina	169
5.2.8 MEGISER	170
5.2.9 ZNOJILŠEK	170
5.2.9.1 Ednina	171
5.2.9.1.1 Moški spol	171
5.2.9.1.2 Srednji spol	171
5.2.9.1.3 Ženski spol	171
5.2.9.2 Dvojina	171
5.2.9.3 Množina	171
5.2.10 PESMARICE	172
5.2.10.1 *P 1563	172
5.2.10.1.1 Ednina	172
5.2.10.1.1.1 Moški spol	172
5.2.10.1.1.2 Srednji spol	174
5.2.10.1.1.3 Ženski spol	174
5.2.10.1.2 Dvojina	174
5.2.10.1.3 Množina	175
5.2.10.2 TRUBARJEVE PESMARICE	175
5.2.10.3 DALMATINOVE PESMARICE	177
5.2.10.4 Tfc 1595	178
5.2.10.4.1 Ednina	178
5.2.10.4.1.1 Moški spol	178
5.2.10.4.1.2 Srednji spol	178
5.2.10.4.1.3 Ženski spol	179
5.2.10.4.2 Dvojina	179
5.2.10.4.3 Množina	179
5.2.11 TPo 1595	180
5.2.11.1 Ednina	180
5.2.11.1.1 Moški in srednji spol	180
5.2.11.1.2 Ženski spol	181
5.2.11.2 Dvojina	181
5.2.11.3 Množina	182
5.3 TENDENCE RAZVOJA OSEBNIH ZAIMKOV V 16. STOLETJU	183
6 RABA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK	186
6.1 PRASLOVANSKO/STAROCERKVENOSLOVANSKO RAZMERJE MED DOLGIMI IN KRATKIMI OBLIKAMI	186
6.2 STANJE V STAREJŠIH SLOVENSКИH SPOMENIKIH	187
6.3 16. STOLETJE	189

6.3.1 RABA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK V NEPREDLOŽNIH ZVEZAH S PROSTO RABO	193
6.3.1.1 NEPOVRATNI ZAIMKI	193
6.3.1.1.1 TRUBAR	193
6.3.1.1.1.1 1ed. in 2ed.	193
6.3.1.1.1.1.1 <i>Rodilnik</i>	193
6.3.1.1.1.1.2 <i>Dajalnik</i>	194
6.3.1.1.1.1.3 <i>Tožilnik</i>	195
6.3.1.1.1.2 TRETJESEBNI ZAIMEK	198
6.3.1.1.1.2.1 Red. 3ms	198
6.3.1.1.1.2.2 Ded. 3ms	200
6.3.1.1.1.2.3 Ted. 3m	201
6.3.1.1.1.2.4 Dvojina in množina	203
6.3.1.1.1.2.5 Ženski spol	205
6.3.1.1.2 KRELJ	209
6.3.1.1.2.1 <i>Rodilnik</i>	209
6.3.1.1.2.2 <i>Dajalnik</i>	209
6.3.1.1.2.3 <i>Tožilnik</i>	210
6.3.1.1.3 DALMATIN	211
6.3.1.1.3.1 1575–1578	211
6.3.1.1.3.1.1 <i>Rodilnik</i>	211
6.3.1.1.3.1.2 <i>Dajalnik</i>	213
6.3.1.1.3.1.3 <i>Tožilnik</i>	214
6.3.1.1.3.2 1580	215
6.3.1.1.3.2.1 <i>Rodilnik</i>	215
6.3.1.1.3.2.2 <i>Dajalnik</i>	215
6.3.1.1.3.2.3 <i>Tožilnik</i>	216
6.3.1.1.3.3 DB 1584	216
6.3.1.1.3.3.1 <i>Rodilnik</i>	217
6.3.1.1.3.3.2 <i>Dajalnik</i>	219
6.3.1.1.3.3.3 <i>Tožilnik</i>	220
6.3.1.1.3.3.4 PRIMERJAVA RABE DOLGIH IN KRATKIH OBLIK V DALMATINOVIH IN TRUBARJEVIH BIBLIJSKIH PREVODIH	221
6.3.1.1.3.4 DM 1584 IN DELI IZ 1585	224
6.3.1.1.3.4.1 <i>Rodilnik</i>	224
6.3.1.1.3.4.2 <i>Dajalnik</i>	225
6.3.1.1.3.4.3 <i>Tožilnik</i>	226
6.3.1.1.4 JURIČIČ	228
6.3.1.1.4.1 <i>Rodilnik</i>	228
6.3.1.1.4.2 <i>Dajalnik</i>	230
6.3.1.1.4.3 <i>Tožilnik</i>	231
6.3.1.1.5 TULŠČAK	232
6.3.1.1.6 BOHORIČ	233
6.3.1.1.7 TROST	236
6.3.1.1.8 MEGISER	236

6.3.1.1.9 ZNOJILŠEK.....	237
6.3.1.1.10 TPo 1595.....	239
6.3.1.1.11 DOLGE IN KRATKE OBLIKE V PESMARICAH.....	240
6.3.1.1.11.1 *P 1563.....	240
6.3.1.1.11.2 TRUBARJEVE PESMARICE.....	242
6.3.1.1.11.3 DALMATINOV IZDAJI.....	243
6.3.1.1.11.4 TřC 1595.....	245
6.3.1.1.12 SPLOŠNE TENDENCE RABE DOLGIH IN KRATKIH OBLIK NEPOVRATNIH ZAIMKOV V NEPREDLOŽNIH POLOŽAJIH.....	246
6.3.1.2 RABA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK POVRATNEGA ZAIMKA.....	249
6.3.1.2.1 <i>Rodilnik in tožilnik</i>	249
6.3.1.2.2 <i>Dajalnik</i>	252
6.3.1.2.2.1 TRUBAR.....	252
6.3.1.2.2.2 KRELJ.....	253
6.3.1.2.2.3 DALMATIN.....	254
6.3.1.2.2.4 OSTALI AVTORJI.....	256
6.3.1.3 STAVA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK.....	257
6.3.1.3.1 STAVA KRATKIH OBLIK V STAVKU.....	257
6.3.1.3.2 RAZPOREDITEV KRATKIH OBLIK ZNOTRAJ NASLONKEGA NIZA.....	260
6.3.1.3.3 STAVA DOLGIH OBLIK.....	262
6.3.2 DOLGE IN KRATKE OBLIKE OSEBNIH ZAIMKOV, KI NE IZRAŽAJO SPOLA, OB PREDLOGIH	265
6.3.2.1 TRUBAR.....	265
6.3.2.2 KRELJ.....	270
6.3.2.3 DALMATIN.....	270
6.3.2.4 OSTALI AVTORJI.....	276
6.3.3 DOLGA IN KRATKA OBLIKA Ted. 3m OB PREDLOGIH.....	280
6.3.3.1 OB <i>NA</i>	280
6.3.3.2 OB <i>V</i>	282
6.3.3.3 OB <i>ZA</i>	284
6.3.3.4 OB DRUGIH PREDLOGIH.....	287
7 ANALIZA MOŽNIH VZROKOV ZA POGOSTO RABO DOLGIH OBLIK V SLOVENSKEM KNJIŽNEM JEZIKU 16. STOLETJA.....	289
7.1 VPLIV TUJEJEZIČNIH PREDLOG.....	289
7.2 ZNOTRAJJEZIKOVNI VPLIVI.....	297
8 SKLEP.....	299
POVZETEK.....	301
SUMMARY.....	307
VIRI.....	313
LITERATURA.....	317
PRILOGA 1: ZAPIS POSAMEZNIH GLASOV V ZAIMKIH PO AVTORJIH.....	1
PRILOGA 2: PREGLED PISNIH IN OBLIKOVNIH DVOJNIC PO DELIH.....	331
PRILOGA 3: RABA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK OB PREDLOGIH V TRUBARJEVIH DELIH.....	367

KAZALO TABEL

Tabela 1: Praslovanska paradigma za edninske zaimke, ki ne izražajo spola.....	28
Tabela 2: Praslovanska paradigma za 1dv. in 2dv.	29
Tabela 3: Praslovanska paradigma za 1mn. in 2mn.	30
Tabela 4: Praslovanska paradigma 3mžs	31
Tabela 5: Izpričane edninske oblike zaimkov, ki ne izražajo spola, v starejših slovenskih rokopisih.....	33
Tabela 6: Izpričane oblike 1mn. in 2mn. v starejših slovenskih spomenikih.....	38
Tabela 7: Izpričane oblike 3mžs v starejših slovenskih spomenikih	39
Tabela 8: Preglednica črkovnih znamenj za nenaglašena e in polglasnik.....	47
Tabela 9: Zapis i, j in ņ pri Trubarju.....	60
Tabela 10: Zapis i, j in ņ pri Krelju.....	63
Tabela 11: Zapis i, j in ņ pri Dalmatinu	65
Tabela 12: Zapis i, j in ņ pri ostalih avtorjih.....	67
Tabela 13: Zapis i, j in ņ v pesmaricah	70
Tabela 14: Zapis i, j in ņ v TPo 1595.....	75
Tabela 15: Zapis é in ó pri Trubarju	77
Tabela 16: Zapis é in ó pi Dalmatinu.....	80
Tabela 17: Zapis s pri posameznih avtorjih.....	84
Tabela 18: Zapis s v pesmaricah in TPo 1595	88
Tabela 19: Zapis v pri Trubarju	89
Tabela 20: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Trubarju.....	101
Tabela 21: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Dalmatinu.....	107
Tabela 22: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Juričiču	109
Tabela 23: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Tulščaku	112
Tabela 24: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Bohoriču.....	113
Tabela 25: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Trostu	114
Tabela 26: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Megiserju	114
Tabela 27: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Znojilšku	115
Tabela 28: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, v *P 1563.....	116
Tabela 29: Oed. zaimkov, ki ne izražajo spola, v pesmaricah	119
Tabela 30: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, v TPo 1595	121
Tabela 31: Oblike 1dv. in 2dv. pri Trubarju	124
Tabela 32: Oblike 1dv. in 2dv. pri Krelju	126
Tabela 33: Oblike 1dv. in 2dv. pri Dalmatinu	127
Tabela 34: Oblike 1dv. in 2dv. pri Juričiču	129
Tabela 35: Oblike 1dv. in 2dv. pri Bohoriču	130
Tabela 36: Oblike 1dv. in 2dv. v TPo 1595.....	131
Tabela 37: Oblike 1mn. in 2mn. pri Trubarju	133
Tabela 38: Oblike 1mn. in 2mn. pri Krelju in Juričiču	136
Tabela 39: Oblike 1mn. in 2mn. pri Dalmatinu	136
Tabela 40: Oblike 1mn. in 2mn. pri Bohoriču	137
Tabela 41: Oblike 1mn. in 2mn. pri Tulščaku, Trostu inu Znojilšku.....	139
Tabela 42: Oblike D 1mn. in 2mn. v pesmaricah	139
Tabela 43: Oblike 1mn. in 2mn. v TPo 1595.....	143
Tabela 44: Oblike 3mžs pri Trubarju.....	145
Tabela 45: Oblike 3mžs pri Krelju	154
Tabela 46: Oblike 3mžs pri Dalmatinu.....	156
Tabela 47: Oblike 3mžs pri Juričiču	161
Tabela 48: Oblike 3mžs pri Tulščaku	165
Tabela 49: Oblike 3mžs pri Bohoriču.....	166
Tabela 50: Oblike 3mžs pri Trostu	168
Tabela 51: Oblike 3mžs pri Megiserju.....	170
Tabela 52: Oblike 3mžs pri Znojilšku	170
Tabela 53: Oblike 3mžs v *P 1563	172
Tabela 54: Oblike 3mžs v Trubarjevih pesmaricah	175
Tabela 55: Oblike 3mžs v Dalmatinovih pesmaricah	177
Tabela 56: Oblike 3mžs v TfC 1595.....	178
Tabela 57: Oblike 3mžs v TPo 1595	180

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Razmerje oblik D 3ms nim in nemu ob posameznih predlogih v DB 1584.....	158
Graf 2: Razmerje med dolgimi in kratkimi oblikami T 1ed. in 2ed. v Trubarjevih delih	195
Graf 3: Razmerje med dolgo in kratko obliko Red. 3ms ob zanikanih glagolih v Trubarjevih delih.....	198
Graf 4: Razmerje med dolgo in kratko obliko Red. 3ms ob povratnih glagolih pri Trubarju	199
Graf 5: Razmerje med dolgo in kratko obliko Ted. 3m pri Trubarju	201
Graf 6: Razmerje med dolgimi in kratkimi oblikami Tmn. 3mžs pri Trubarju	203
Graf 7: Razmerje med dolgimi in kratkimi oblikami Ted. 3ž pri Trubarju	206
Graf 8: Primerjava rabe dolgih in kratkih oblik pri posameznih zaimkih v TT 1581–82	208
Graf 9: Primerjava rabe dolgih in kratkih oblik v Red. 3ms ob zanikanem glagolu in Ted. 3m pri Trubarju.....	208
Graf 10: Razmerje dajalniških dolgih in kratkih oblik pri Krelju	209
Graf 11: Razmerje med rabo tožilniških dolgih in kratkih oblik pri Krelju	210
Graf 12: Razmerje med rabo roditeljskih dolgih in kratkih oblik ob zanikanih glagolih v Dalmatinovih delih iz let 1575–1578.....	211
Graf 13: Razmerje med rabo roditeljskih dolgih in kratkih oblik ob povratnih glagolih v Dalmatinovih delih iz let 1575–1578.....	212
Graf 14: Razmerje med rabo dajalniških dolgih in kratkih oblik v Dalmatinovih delih iz let 1575–1578.....	213
Graf 15: Razmerje med rabo tožilniških dolgih in kratkih oblik v Dalmatinovih delih iz let 1575–1578	214
Graf 16: Razmerje med rabo dajalniških dolgih in kratkih oblik v Dalmatinovih delih iz leta 1580.....	215
Graf 17: Razmerje med rabo tožilniških dolgih in kratkih oblik v Dalmatinovih delih iz leta 1580	216
Graf 18: Razmerje med rabo roditeljskih dolgih in kratkih oblik ob zanikanih glagolih v DB 1584	217
Graf 19: Razmerje med rabo roditeljskih dolgih in kratkih oblik ob povratnih glagolih v DB 1584.....	218
Graf 20: Primerjava rabe dolge in kratke oblike Rmn. 3mžs ob zanikanih in povratnih glagolih ter količinskih izrazih v DB 1584	218
Graf 21: Razmerje med dajalniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v DB 1584	219
Graf 22: Razmerje med tožilniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v DB 1584.....	220
Graf 23: Primerjava razmerja med rabo dolgih in kratkih tož. oblik v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih	221
Graf 24: Razmerje med roditeljskimi dolgimi in kratkimi oblikami ob zanikanih glagolih v Dalmatinovih delih iz let 1584–1585.....	224
Graf 25: Razmerje med dajalniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v Dalmatinovih delih iz let 1584–1585	225
Graf 26: Razmerje med tožilniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v Dalmatinovih delih iz let 1584–1585.....	226
Graf 27: Razmerje med rod. dolgimi in kratkimi oblikami ob zanikanih glagolih v KPo 1567 in JPo 1578.....	228
Graf 28: Razmerje med rod. dolgimi in kratkimi oblikami ob povratnih glagolih v KPo 1567 in JPo 1578	229
Graf 29: Razmerje med dajalniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v KPo 1567 in JPo 1578.....	230
Graf 30: Razmerje med tožilniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v KPo 1567 in JPo 1578	231
Graf 31: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik pri Tulščaku	232
Graf 32: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v BH 1584	233
Graf 33: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik pri Trostu.....	236
Graf 34: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v celotnem ZK 1595	237
Graf 35: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v Znojilškovih samostojno prevedenih besedilih	238
Graf 36: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v TPo 1595	239
Graf 37: Razmerje med rabo tožilniških dolgih in kratkih oblik ob velelniku in v drugih zvezah - primerjava med avtorji	247
Graf 38: Razmerje med rabo dolge in kratke oblike D Zp pri Dalmatinu	254
Graf 39: Razmerje med rabo dolge in kratke oblike D Zp pri ostalih avtorjih.....	256
Graf 40: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik ob predlogih v DB 1578	272
Graf 41: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik ob predlogih v DB 1584.....	273
Graf 42: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik ob predlogih v DM 1584	275
Graf 43: Razmerje med rabo dolge in kratke (navazne) oblike Ted. 3m ob <i>na</i>	280
Graf 44: Razmerje med rabo dolge in kratke (navazne) oblike Ted. 3m ob <i>v</i>	282
Graf 45: Razmerje med rabo dolge in kratke (navazne) oblike Ted. 3m ob <i>za</i>	284
Graf 46: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v Trubarjevem in Dalmatinovem prevodu Lk 15-17 v položajih, v katerih so lahko stale oboje, v primerih, ko je bil besedni red enak kot v Luthrovem prevodu	290
Graf 47: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v Trubarjevem in Dalmatinovem prevodu Lk 15-17 v položajih, v katerih so lahko stale oboje, v primerih, ko je bil besedni red drugačen kot v Luthrovem prevodu	291
Graf 48: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v predgovoru, robnih opombah in biblijskih besedilih v TT 1557	293

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

1dv.	osebni zaimek za 1. osebo dvojine	D	dajalnik	povr. gl./Pg	povratni glagol
1ed.	osebni zaimek za 1. osebo ednine	dl.	dolnjelužiško	psl.	praslovanski
1mn.	osebni zaimek za 1. osebo množine	dv.	dvojina	R	rodilnik
2dv.	osebni zaimek za 2. os. dvojine	ed.	ednina	r.	rusko
2ed.	osebni zaimek za 2. os. ednine	gl.	gornjelужиško	s	srednji spol
2mn.	osebni zaimek za 2. os. množine	hrv.	hrvaško	SGR	Starogorski rokopis
3m	oblike osebnega zaimka za 3. osebo moškega spola	I	imenovalnik	slk.	slovaško
3ms	prekrivne oblike osebnega zaimka za 3. osebo moškega in srednjega spola	KR	Kranjski rokopis	SR	Stiški rokopis
3mžs	osebni zaimek za 3. osebo/prekrivne oblike osebnega zaimka za 3. osebo vseh treh spolov	latv.	latvijsko	sr.	srbsko
3s	oblike osebnega zaimka za 3. osebo srednjega spola	M	mestnik	stcsl.	starocerkvenoslovansko
3ž	oblike osebnega zaimka za 3. osebo ženskega spola	m	moški spol	T	tožilnik
blg.	bolgarsko	mak.	makedonsko	ukr.	ukrajinsko
br.	belorusko	Mar.	Marijanski evangelij	Z	zanikani glagol
BS	Brižinski spomeniki	mn.	množina	Zogr.	Zografski evangelij
CR	Celovški rokopis	nar.	narečno	Zp	povratni osebni zaimek
č.	češko	O	orodnik	ž	ženski spol
čak.	čakavsko	p.	poljsko		
ČR	Černjejski rokopis	pie.	praindoevropski		

0 UVOD

Osebni zaimki veljajo za del osnovnega besedišča vsakega jezika, saj govorcju med drugim omogočajo samoizražanje in neposreden ogovor naslovnika, ki predstavljata eni od temeljnih funkcij jezika; zaimka za 1ed. in 2ed. sta tako semantična primitiva, ki sta kot posebna leksikalna elementa izpričana v vseh človeških jezikih (Bhat 2004: 25¹) v vseh obdobjih – njuno starost kaže tudi ohranjanje arhaičnega pregibanja, deloma pa tudi zelo arhaične oblike (v slovenščini je R 1ed. *mene* skoraj nespremenjen ohranjen iz indoevropskega prajezika). A ker osebni zaimki v jezikih tvorijo zaprto skupino besed z majhnim številom oblik in so v besedilih rabljeni pogosto, v zgodovinskem razvoju prihaja do številnih glasovnih (tudi zunajsistemskih) in zlasti nalikovnih² sprememb v njihovih paradigmah. »Očitno analogija ni nikjer delovala s tolikšno močjo (in zato glasoslovni zakoni nikjer niso naleteli na toliko ovir) kot ravno pri zaimkih« (Mečkovska 1985: 17). Navedene spremembe v posameznih obdobjih povzročajo dvojničnost, ki zaznamuje slovenski pisni in od 16. stoletja tudi knjižni jezik tudi zunaj zaimkov. Dvojnice se pojavljajo v jeziku istega avtorja, v istem besedilu in celo v isti povedi; med seboj so lahko v dopolnilni razvrstitvi ali pa gre za enakovredne variante, ki v pisnem jeziku omogočajo tudi stilistično variiranje.

Razvoj slovenskih osebnih zaimkov doslej še ni bil izčrpno obravnavan. Še največ pozornosti mu je namenjeno v Ramovševi *Morfologiji slovenskega jezika* (1952), ob tem pa najdemo še posamične ugotovitve ob obravnavi posameznih dialektoloških ali zgodovinskorazvojnih vprašanj, zlasti razvoja dvojine, in v predstavitvah jezika posameznih piscev oziroma za predknjižno obdobje v opisih posameznih rokopisnih

---

¹ Bhat (2004: 31) sicer navaja nekatere južnoazijske jezike, za katere velja, da nimajo osebnih zaimkov, vendar v podobni vlogi uporabljajo določene izraze, ki izražajo družbeni položaj, vljudnost itd.; nekateri raziskovalci jih zato obravnavajo kot zaimke.

² Nalika ali analogija je po Hocku (1991: 167–168) neglasovni neregularen dejavnik sprememb, pri katerem ene oblike paradigme vplivajo na druge tako, da se povečuje glasovna in oblikovna podobnost med oblikovno, skladijsko ali pomensko povezanimi besedami. Tvrstne spremembe so »motivacijska sila jezikovnega razvoja in izraz jezikovne dinamike, [...] glede na starejše prvine odpravljajo oblikovno kompleksnost, variantnost, redundantnost in [...] poenotijo razlike z uvajanjem ene same oblike v paradigmatičnem in sintagmatičnem razmerju ali pa vzpostavljajo razlikovanje med dvema v glasovnem razvoju sovpadajočima oblikama« (Orel 2013: 144).

spomenikov, v katerih pa so osebni zaimki izpričani le v omejenem obsegu. Prvo obdobje, ko je mogoče opisati celotne osebnozaimenske paradigme, je zato čas oblikovanja slovenskega knjižnega jezika v obdobju reformacije, ki predstavlja temelj za razvoj knjižnega jezika v naslednjih obdobjih.

Ta disertacija je poskus izčrpne predstavitve osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja z oblikovnega vidika s popisom vseh različic, ki so se v tem obdobju pojavljale, in določitvijo njihovega medsebojnega razmerja, in sicer na podlagi popolnega izpisa del slovenskih protestantskih piscev (podrobneje o gradivu v 3.1.1). Ker so obravnavana dela nastajala v časovnem razponu približno 50 let, primerjava raznočasovnih različic, zlasti v različnih izdajah istega besedila, nakazuje tudi posamezne smernice razvoja osebnih zaimkov.

V prvem delu disertacije so predstavljene splošne pomenske in na njih temelječe oblikovne posebnosti osebnih zaimkov znotraj širše kategorije zaimkov, pri čemer je nekaj pozornosti namenjeno tudi vprašanju definicije zaimkov in njihove besednovrstnosti. Pregled strokovne literature³ je pokazal, da termin *osebni zaimki* potrebuje natančnejšo določitev, saj v jezikoslovni teoriji obseg zaimenskih oblik, ki se uvrščajo med osebne zaimke, ni enotno določen in je odvisen od vidika delitve. Najpogostejša kriterija sta pomenski in morfološki; po prvem se zaimki običajno delijo na osebne, povratne, svojilne, kazalne, vprašalne itd., po morfološkem kriteriju pa na osebne in neosebne, pri čemer je glavno merilo za delitev izražanje spola⁴ (prim. Peti Stantić 2002: 12–14). Prvi vidik je značilen za sinhrono opise jezikov, drugi pa zlasti za diahrone in primerjalne študije. V tej disertaciji sta pri izbiri gradiva upoštevana oba vidika: na podlagi pomenskega je poleg prvo- in drugoosebnih zaimkov obravnavan tudi tretjeosebni, na podlagi oblikovnega pa tudi povratni osebni zaimek. Ker je poudarek na oblikovni podobi zaimkov, so upoštewane tudi rodilniške oblike osebnih zaimkov v vlogi svojilnih zaimkov.

---

³ Zaradi dostopnosti sta bili poleg hrvaške in deloma češke upoštevani predvsem angleška in nemška strokovna literatura.

⁴ Hamm (1974: 105–106) opozarja, da tudi zaimki kot *kdo* in *kaj* ne izražajo neposredno spola, in predlaga kot merilo za delitev rodilniške končnice.

Sledi kratek pregled oblikovnega razvoja osebnih zaimkov od indoevropskega prajezika prek praslovanščine do slovenščine v začetku 16. stoletja, kot se kaže v ohranjenih slovenskih rokopisnih spomenikih, s posebnim poudarkom na delovanju nalike znotraj paradigem posameznih zaimkov in med njimi ter vplivih drugih sklanjatvenih vzorcev.

V drugem, osrednjem delu sledi predstavitev osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja na treh ravneh: pisni, oblikovni in oblikoskladenjski. V tretjem poglavju je podrobneje predstavljeno obravnavano gradivo in načela njegove razvrstitve; izpostavljene so nekatere dileme, ki so se pojavljale pri razvrščanju gradiva ter določanju pisnih in oblikovnih dvojnic znotraj paradigem osebnih zaimkov pri slovenskih protestantskih piscih tega obdobja.

V četrtem poglavju sledi predstavitev pisnih različic osebnih zaimkov pri posameznih avtorjih, in sicer združeno po posameznih glasovih, katerih zapis je neenoten (i, j, í, é, ó, s in v), kar omogoča primerjavo ustaljenosti zapisa znotraj osebnih zaimkov kot maloštevilnih, med seboj tesno povezanih besed, ki so v besedilih rabljene pogosto, s splošnim zapisom teh glasov v knjižnem jeziku 16. stoletja. Predstavljena sta raba diakritičnih znamenj ter zapis skupaj in narazen, obravnavano pa je tudi vprašanje funkcijske dvojničnosti v zapisu kot sredstva za ločevanje homonimov.

V petem poglavju so predstavljene oblikovne paradigme zaimkov pri posameznih avtorjih; posebej so analizirani osebni zaimki v večavtorskih besedilih – predvsem pesmaricah, saj je pri njih poleg značilnosti posameznih avtorjev treba upoštevati tudi uredniške posege; enako velja za *Hišno postilo* iz leta 1995, ki jo je Trubar dokončal tik pred smrtjo, izšla pa je šele devet let zatem. Uredil jo je Ljubljančan Andrej Savinec, ki je vanjo vnesel toliko za Trubarja netipičnih oblik, da po mnenju Ramovša (1971: 282) »lahko rečemo, da jezik v slovenski postili iz leta 1595 ni več Trubarjev jezik«, zato je prav tako obravnavana posebej.

Za analizo gradiva je bila uporabljena kombinacija diahronega in sinhronega pristopa: s pomočjo sinhronne sistemske analize so določene paradigme zaimkov pri posameznem avtorju in razmerja med istovrstnimi oblikami, posamezne oblike pa so pojasnjene s pomočjo diahronne primerjalne metode. Pri tem so upoštevana tudi dognanja slovenskih in tujih jezikoslovcev, ki so se ukvarjali s primerjalno analizo zaimenskih oblik v slovenščini.

Na oblikoskladenjski ravni so v šestem poglavju s sintagmatskega vidika obravnavana razmerja med t. i. dolgimi in kratkimi oblikami zaimkov (prim. 1.2.5). Pri tem je uporabljena predvsem sinhrona, strukturalna analiza njihove distribucije, pri čemer je upoštevan tudi tip besedila (prozna/verzificirana); na kratko je predstavljena tudi stava obojih oblik znotraj zaimkov, na koncu pa sledi poskus opredelitve vzrokov za izpričana razmerja med rabo dolgih in kratkih oblik pri posameznih avtorjih.

**I OSEBNI ZAIMKI IN NJIHOV RAZVOJ DO
16. STOLETJA**

1 KATEGORIALNA OPREDELITEV ZAIMKOV IN NJIHOVE ZNAČILNOSTI

V indoevropskih jezikih kažejo zaimki značilnosti tako pregibnih kot nepregibnih besednih vrst. S prvimi jih povezujeta sklonljivost in pri nekaterih tudi sposobnost izražanja spola, z drugimi pa dejstvo, da so zaprta skupina besed s končnim številom tipološko različnih elementov in da je njihova leksikalna vsebina sredstvo za izražanje jezikovnih razmerij (Peti Stantić 2002: 5).

1.1 POIMENOVANJE IN DEFINICIJA ZAIMKOV

Tako poimenovanje zaimkov kot njihova najobičajnejša definicija sta bila v evropsko jezikoslovje prevzeta iz grško-latinske slovnične tradicije. Prvi jih je kot posebno besedno vrsto v svoji slovnici opredelil Dionizij Traški (2. stol. pr. Kr.), ki jih je definiral kot besedo, ki se uporablja namesto samostalnika in označuje določeno osebo⁵ (Michael 1970: 69), kar se odraža tudi v njihovem grškem poimenovanju *antonumia* in v latinskem *pronomēn* 'zaimē', na podlagi katerega je nastala tudi večina poimenovanj v evropskih jezikih.⁶ Čeprav je že Apolonij Diskol v istem stoletju opozoril, da zaimki nadomeščajo tudi druge besedne vrste, je v klasičnih in srednjeveških latinskih slovnicih ter na njih temelječih zgodnjenovoveških slovnicih ljudskih jezikov⁷ z večjimi ali manjšimi spremembami prevladala Dionizijeva definicija zaimkov kot substituentov za samostalnik. Sledil ji je tudi Izidor Seviljski (7. stol. po Kr.), ki je kot prvi opozoril na funkcijo izogibanja ponavljanju, pogosto navajano tudi v sodobnih opisih zaimkov (Michael 1970: 69–70).

Na neprimernost definiranja zaimkov kot substituentov je opozoril šele von Humboldt, ki je izpostavil primarnost izražanja govorčevega lastnega jaza, iz katerega logično

---

⁵ Iz kategorije zaimka je tako izločen nedoločni zaimēk, ki ga Dionizij v skladu s predhodno stoiško tradicijo obravnava kot nedoločni člen (Michael 1970: 69).

⁶ Prim. sln. *zaimēk*, č. *zájmen*, rus. *mestoimēnie*, ang. *pronoun*, fr. *pronom*, it. *pronomē*, madž. *névmás*; hrv. *zamjenica*, srb. *zamenica*, maked. *zamenka* nasprotno izražajo samo funkcijo zamenjevanja, pri nem. *Fürwort* pa je kot objekt substitucije označena beseda, ne samostalnik.

⁷ Prim. Ahačić 2007: 137.

izvira tudi izražanje ogovorjenega (Humboldt 1988: 95; prim. Peti Stantić 2002: 16); to stališče je večji odmev dobilo v 20. stoletju, zlasti v okviru filozofije jezika in v povezavi s preučevanjem govornih dejanj. Številni jezikoslovci so tako začeli opozarjati na problematičnost klasične definicije – tako z vidika besednih vrst, ki jih zaimki nadomeščajo, kot z vidika samega pojma nadomeščanja – in pod vprašaj postavljati zaimek kot posebno besedno vrsto.⁸ Zlasti v anglosaksonskem jezikoslovju se je uveljavil pojem **zaoblik**⁹ kot posebnega razreda funkcijskih besed, ki delujejo kot substituenti za posamezne polnopomenske besedne vrste (tako ob zaimku vključujejo tudi za-pridevnike, za-glagole, za-prislove itd.) in tudi celotne stavke (Wales 1996: 4), pojavili pa so se tudi poskusi novih definicij zaimkov, ki pa niso bile širše sprejete, tako da sta večinoma v jezikoslovni literaturi še vedno ohranjena tradicionalno poimenovanje in definicija¹⁰ (Bhat 2004: 1).

1.2 POMENSKE IN OBLIKOVNE ZNAČILNOSTI OSEBNIH ZAIMKOV

1.2.1 Osebni zaimki so tudi v sodobnih jezikoslovnih delih pogosto obravnavani kot prototipni zaimki v skladu s tradicionalno definicijo, ki temelji na substituciji samostalnikov. Tako so po Wales (1996: 4) »koristni kratki nanašalni izrazi, ki se uporabljajo kot alternativa bolj eksplicitnim ali daljšim opisnim izrazom«, čeprav ob tem poudarja, da to velja predvsem za tretjeosebni zaimek,¹¹ ki tipično v jeziku opravlja anaforično funkcijo.¹² Vendar se tretjeosebni zaimek od zaimkov za prvo in drugo osebo bistveno razlikuje ne le oblikovno (zlasti v indoevropskih jezikih, kjer se je večinoma razvil iz kazalnega zaimka), temveč tudi pomensko. Prvoosebne in

---

⁸ Prim. npr. Jespersen 1968: 82; Lyons 1977: 636–637; po Michaelu (1970: 72) je tradicionalna kategorija »zaimek« nekonsistentna kombinacija nezdružljivih funkcij, ki jih povezuje samo ime.

⁹ V slovenskem jezikoslovju izraz uporablja predvsem Simona Kranjc.

¹⁰ Slovenska besednovrstna teorija, kot je predstavljena v Toporišičevi *Slovenski slovnici* (¹1976), zaradi funkcionalnega kriterija razdelitve besednih vrst odstopa, saj zaimkov ne obravnava kot posebno besedno vrsto, ampak kot podkategorijo pri posameznih besednih vrstah.

¹¹ Bhat (2004: 4) je mnenja, da je omenjena definicija bolj kot za osebne zaimke primerna za druge kategorije zaimkov.

¹² Lyons (1977: 637) nasprotuje tovrstnemu poudarjanju anaforične vloge zaimkov in izpostavlja njihovo deiktično funkcijo, ki je po njegovem mnenju primarna; na to kaže tudi zgodovinski razvoj tretjeosebni zaimkov iz kazalnih, zlasti v indoevropskih jezikih, čeprav je tovrstni razvoj značilen tudi za nekatere jezike iz drugih jezikovnih družin; Bhat (2004: 13–14) kot zgled navaja dravidski jezik Kannada.

drugoosebne zaimke je namreč mogoče definirati samo v okviru govornega dejanja, saj gre za leksikalizacijo slovnične kategorije osebe, ki je odvisna od predstav o udeleženskih vlogah v govornem dejanju; tretjeosebni zaimek pa je v okviru govornega dejanja definiran negativno glede na 1. in 2. osebo, njegovi referenti so »neosebe« (Lyons 1977: 638; Benveniste 1988: 278).

Prvi osebi je namenjena najpomembnejša vloga, ta je tista, ki govori, njej nasprotna je druga oseba, ki ji je namenjen diskurz prve osebe; tretja oseba je iz tega izključena, o njej se pripoveduje, zaznamuje pa vse ostale osebe, ki niso neposredno vključene v komunikacijski proces, ker se nanje prva oseba neposredno ne obrača. Takoj, ko bi se nanje obrnila, bi namreč spremenile svoj status in bi postale druga oseba.« (Kranjc 2006: 162)

Ker se v komunikacijskem procesu vloge nenehno menjavajo, se ob tem spreminja tudi referenca osebnih zaimkov za 1. in 2. osebo, zato jo je mogoče definirati le znotraj vsakokratnega izreka:¹³ *jaz* je »individuum, ki izreka sedanjo instanco govora, ki vsebuje jezikovno instanco *jaz*« in simetrično je *ti* »individuum, nagovorjen v sedanji instanci govora, ki vsebuje jezikovno instanco *ti*« (Benveniste 1988: 276).

1.2.2 S pomenskimi značilnostmi zaimkov je povezano tudi njihovo izražanje drugih slovničnih kategorij, kot sta število in spol. Medtem ko gre pri množini tretjeosebne zaimke (in enako velja za dvojino) za t. i. običajno množino (3mn. = 3ed. + 3ed. + 3ed. ...), pa iz definicije prve osebe kot tvorca specifičnega izreka, ki predpostavlja njegovo edninskost, izvira, da lahko needninske oblike za 1. osebo označujejo le prisotnost govorca¹⁴ v nekem paru oziroma skupini, ne glede na to, kdo so drugi člani te skupine (npr. 1. os. mn. = 1. os. ed. + 2. os. ed. + 2. os. ed. ali 1. os. ed. + 2. os. ed. + 3. os. ed. ali 1. os. ed. + 3. os. ed. + 3. os. ed.). Po Howe (1996: 9) gre torej za »skupinsko referenco«, Jespersen (1968: 192) pa 1mn. navaja kot prototipni zgled »približne množine«. Pri needninskih drugoosebni zaimkih sta možni obe vrsti množine, saj

¹³ Izraze, katerih specifičnega pomena se ne da določiti brez upoštevanja vsakokratnega izreka, Benveniste (1988: 275) poimenuje *indikatorji*, Jakobson (1995: 388) pa zanje po Jespersenovem zgledu uporablja izraz *shifters* in poudarja, da imajo poleg indikatorske razsežnosti (v smislu Pierceve delitve znakov) tudi splošen, simbolni pomen.

¹⁴ Le izjemoma je lahko tvorec nekega izreka množinski: Howe (1996: 9) za angleščino kot zgled navaja skupinsko izjavo, npr. *We, the undersigned, pledge ourselves to ...* 'Podpisani se zavezujemo ...' Kot pokaže zgled, zaimek tega samostojno ne more izražati in mu mora biti v tem primeru dodan izraz, ki natančneje določa govorce.

govorno dejanje ne predpostavlja nujne edninskosti naslovnika: tako lahko označujejo dva ali več naslovnikov ali naslovnika in eno ali več tretjih oseb.¹⁵

1.2.3 Z vlogo osebnih zaimkov v komunikaciji je povezano tudi njihovo ne/izražanje spola. Da je izražanje nenehno menjajočih se vlog govorečega in ogovorjenega olajšano, osebni zaimki za prvo in drugo osebo večinoma ne izražajo nobenih značilnosti, ki bi kazale na referenta in s tem omejevale njihovo rabo, zato praviloma (vsaj v ednini) spola ne izražajo¹⁶ (Bhat 2004: 10). Nasprotno pa izražanje spola pri tretjeosebнем zaimku v njegovi primarni deiktični oz. anaforični funkciji olajša prepoznavanje referenta.

1.2.4 Opisane pomenske značilnosti osebnih zaimkov vplivajo tudi na njihovo oblikovno podobo. Tako so v odvisnih sklonih značilne supletivne osnove, ki jih pri prvo- in drugoosebnih zaimkih pripisujejo potrebi po leksikalizaciji posameznih udeleženskih vlog in jasnem ločevanju med subjektom in objektom, pri tretjeosebнем zaimku pa gre za združevanje paradigem različnih kazalnih zaimkov. Na morfološki ravni se kaže tudi razlika med tipoma množine pri obeh vrstah zaimkov: pri 1. in 2. osebi je tako izražanje množine leksikalizirano, pri 3. pa se izraža s slovničnimi sredstvi¹⁷ (Peti Stantić 2002: 39).

Zaradi izražanja razmerij znotraj govornega dejanja so – zgodovinskorazvojno gledano – osebni zaimki ena najstarejših kategorij v jeziku in relativno stabilni, saj redko prihaja do njihove izgube ali prevzemanja iz drugih jezikov. Ker gre za majhno in zaprto skupino besed (kar jih približuje slovničnim besednim vrstam), ki je tudi pomensko med seboj tesno povezana in soodvisna, pa je zaradi medsebojnega vplivanja pogosto

---

¹⁵ Razliko med obema tipoma množine odražajo tudi okrajšavne oznake za posamezne zaimke v tej disertaciji: prvo- in drugoosebni zaimki so tako v ednini, dvojini in množini obravnavani kot ločeni zaimki (oznake zanje so 1ed., 2ed., 1dv., 2dv., 1mn. in 2mn.), medtem ko je pri tretjeosebнем zaimku v oznaki ob osebi naveden tudi spol (3m, 3ž, 3s ali pri enakih oblikah za vse tri spole 3mžs), medtem ko je število navedeno ob oznaki sklona.

¹⁶ Po mnenju drugih avtorjev (Mareš 1977 v Peti Stantić 2002: 46) vsi zaimki izražajo spol, le da se ta pri 1. in 2. osebi ne izraža s slovničnimi morfemi, ampak z ujemanjem na skladenjski ravni, ki kaže na naravni spol referenta osebnega zaimka.

¹⁷ V vseh jezikovnih sistemih, v katerih obstajajo posebne oblike za izražanje dvojine, se te tvorijo iz množinskih osnov (Peti Stantić 2002: 38).

nalikovno preoblikovanje njihovih paradigem; pri tem igra vlogo tudi glasovna povezanost posameznih oblik: rima, aliteracija in druge glasovne povezave v nekaterih zaimenskih sistemih odražajo kategorije, kot so oseba, število in sklon (tovrstni sistemi so v jezikoslovni literaturi označeni kot resonantni;¹⁸ Nichols 2006: 292).

1.2.5 Kot drugi zaimki so tudi osebni zaimki slovničnim besedam blizu tudi po svoji prozodični naravi v govoru; že v pie. namreč v posameznih sklonih obstajajo nenaglašene dvojnice, ki so značilne tudi za sodobne ie. jezike, pri čemer v nekaterih dvojničnost obstaja zgolj na izgovorni ravni (prim. za germanske jezike Howe 1996), pri drugih pa se naglašene in nenaglašene variante razlikujejo tudi na oblikovni ravni. Slednje je posebej značilno za južnoslovanske jezike, kjer so v nepredložnih odvisnih sklonih ob podedovanih naslonkah razvile vzporedne nenaglašene dvojnice, ki so nastale bodisi s funkcijsko prerazporeditvijo oblik v zgodovinskem razvoju ali z glasovnim »obrušenjem« osnov.

V jezikoslovni literaturi se za vzporedne paradigemske oblike uporabljajo različni termini: z oblikovnega vidika se delijo na *dolge* in *kratke*, s prozodijskega na *naglašene* in *nenaglašene*, s skladijskega pa na *ortotonične* in *enklitične*.¹⁹ Poimenovanja v slovenščini niso povsem prekrivna, saj se pri 1mn. in 2mn. naglašene in nenaglašene dvojnice oblikovno ne razlikujejo, pri 1ed. in 2ed. pa so lahko oblikovno kratke dvojnice v tožilniku nenaglašene in naglašene. Naglašene so lahko rabljene le ob predlogih²⁰ in jih uvrščamo v posebno kategorijo naveznih oblik, ki vključuje izvirne

¹⁸ Kot zgled resonantnega sistema Nicholsova (2006: 292) navaja zaimenski sistem prafinščine: 1ed. *minä*, 2ed. *tinä*, 1mn. *me*, 2mn. *te*. Edninski obliki povezuje rima (-*inä*), enako množinski (-*e*); prvoosebna zaimka povezuje aliteracija *m-*, drugoosebna aliteracija *t-*.

¹⁹ Poimenovanje *dolge* (včasih tudi *polne*) in *kratke* – v različnih variantah – je značilno za starejše slovenske slovničarje, npr. *podaljšane/polne* in *skrajšane* pri Kopitarju (1808: 284), *dolge* in *kratke* pri Dajniku (1824: 159), *oblike s podaljšanjem* in *kratke* pri Metelku (1825: 199), *daljše* in *krajše* pri Murku (1843: 56), Murščcu (1847: 27), Janežiču (1854: 101) in Miklošiču (npr. 1868–74: 72); slednji uporablja tudi izraza *polne* in *enklitične* (1868–74: 73). Redkeje se uporabljajo tudi izrazi *močne* in *šibke* (npr. Murko 1891: 8). Izraza *naglašene* in *nenaglašene* oblike sta rabljena redkeje, pogosto v kombinaciji s poimenovanjema s skladijskega vidika, npr. pri Škrabcu (II: 196) *nenaglašene* (*enklitične*), pri Murku (1891: 16) *močno naglašene* in *enklitične*. V 20. stoletju prevladujejo poimenovanja s skladijskega vidika: pri Ramovšu (npr. 1952: 81) *ortotonične* in *enklitične*, pri Nahtigalu (1952: 62) *poudarjene* in *nepoudarjene* (*enklitične*), pri Toporišiču (npr. 2000: 307) v podomačeni obliki *naglasne* in *naslonske*; prim. Peti Stantič 2007.

²⁰ V sodobnem slovenskem knjižnem jeziku so lahko rabljene le ob enozložnih predlogih (Toporišič 2000: 305–306), ob nezložnem predlogu *v* se vrine samoglasnik *a*, ob predlogih, ki se končajo na

(enozložne) tožilniške oblike 1ed. *me*, 2ed. *te*, *Zp se* in oblike Ted. 3m *-nj*, Ted. 3ž *njo* ter Ted. 3s in Tmn. 3mžs *nje*, ki so vzglasni *n-* dobile po drugotni morfemski segmentaciji.²¹ Navezne oblike so nosilke naglasa, ki ga lahko na fonetični ravni ohranijo ali oddajo predlogu; le pri Ted. 3m, ki je po onemitvi psl. polglasnika postal nezložen, se naglas nujno realizira na predlogu.

V tej disertaciji bosta zaradi primarne obravnave oblikovnih značilnosti in narave gradiva, ki ne omogoča natančnega določanja naglasne podobe, uporabljana termina dolge in kratke oblike; navezne oblike bodo uvrščene glede na homonimnost z nepredložno rabljenimi oblikami med dolge ali kratke, le navezna oblika Ted. 3m *-nj*, ki zaradi nezložnosti in prevzema roditeljskih oblik v tožilnik (prim. 2.2.3) nima nepredložno rabljene ustreznice, bo navajana posebej. Zaradi vsaj deloma neprekrivne rabe tudi v knjižnem jeziku 16. stoletja so kratke oblike obravnavane kot vzporedna paradigma, zato sopojavljanje dolgih in kratkih oblik pri posameznem avtorju ni opredeljeno kot paradigmska dvojničnost.

---

soglasnik, pa pri tretjeosebni zaimkih polglasnik. V 16. stoletju je bil nabor predlogov, ob katerih so bile rabljene navezne oblike, nekoliko drugačen; predstavljen bo v tretjem delu doktorske naloge.

²¹ Vzglasni *n-* je bil izvorno del predlogov in se je po reanalizi morfemske meje iz predložnih zvez z izravnavo posplošil v vse naglasne oblike 3mžs.

2 RAZVOJ OSEBNIH ZAIMKOV DO 16. STOLETJA

2.1 OSEBNI ZAIMKI V INDOEVROPSKEM PRAJEZIKU

Zaradi svojih značilnosti, predstavljenih v prvem poglavju, so osebni zaimki v zgodovinskem razvoju doživljali večje in manj regularne spremembe kot druge kategorije, zato je njihova rekonstrukcija težavna. Večina jezikoslovcev domneva, da je bila v indoevropskem prajeziku večina zaimenskih oblik izvorno brez sufiksov ali so jih sestavljale zveze korenov s posameznimi členicami, ki so šele sčasoma prevzele funkcijo sklonil (Arumaa 1985: 157). »Kar zasledujemo v zvezah oblik jaz, mene, ni fleksija in spravljamo besede v nasilno zvezo, ker jih abstrahiramo od dejanske uporabe. Posamezne oblike imajo značaj partikul, členic in veznikov ter izražajo medsebojne odnose« (Ramovš 1952: 81).

Če je posebna sklanjatev obstajala že v pie., se je razlikovala od samostalniške²² in je ohranila najarhaičnejši obrazec, ki ga zaznamuje predvsem supletivizem oblik (Beekes 1995: 201; Matasović 2008: 227), katerega vloga v prajeziku je bila jasna označitev opozicije med subjektivnim in objektivnim sklonom (Arumaa 1985: 157).²³

2.2 OSEBNI ZAIMKI V PRASLOVANŠČINI

Že do praslovanskega obdobja so osebni zaimki doživeli številne nalikovne spremembe zlasti pri osnovah, ki so povečale enotnost oblik tako znotraj posamezne paradigme kot med osebnozaimenskimi paradigmami.

---

²² V posameznih ie. jezikih se je nato deloma preoblikovala pod njenim vplivom (Arumaa 1985: 157).

²³ Enako motivacijo domnevajo tudi pri uveljavljanju kategorije živosti v psl., ki je namesto dotedanjega imenovalniško-tožilniškega sinkretizma oblik v tožilniku uveljavila roditeljske končnice najprej pri vprašalnem zaimku *kv* in nato pri samostalnikih moškega spola, ki označujejo živo, pod njihovim vplivom pa tudi pri zaimkih (Peti Stantić 2002: 65)

2.2.1. ZAIMKI, KI NE IZRAŽAJO SPOLA

2.2.1.1 Ednina

Tudi v psl. se pri osebnih zaimkih ohranja supletivizem osnov v odvisnih sklonih, kjer pa še vedno obstajajo različne osnove: 1ed. **men-/*mъn-/*m-*; 2ed. **teb-/*tob-/*t-* in vzporedno tudi pri Zp **seb-/*sob-/*s-*.

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	<i>*jazъ</i> ²⁴	<i>*ty</i>	/
RODILNIK	<i>*mene</i>	<i>*tebe</i>	<i>*sebe</i>
DAJALNIK	<i>*mъně, mi</i>	<i>*tebě, ti</i>	<i>*sebě, si</i>
TOŽILNIK	<i>*me</i>	<i>*te</i>	<i>*se</i>
ZVALNIK	<i>*azъ</i>	<i>*ty</i>	/
MESTNIK	<i>*mъně</i>	<i>*tebě</i>	<i>*sebě</i>
ORODNIK	<i>*mъnojъ</i>	<i>*tobojъ</i>	<i>*sobojъ</i>

Tabela 1: Praslovanska paradigma za edninske zaimke, ki ne izražajo spola (povzeto po Nahtigal 1952: 60)

V rodilniku je pri 1ed. skoraj nespremenjena ohranjena pie. oblika (**h₁méne*; Beekes 1995: 208), v 2ed. pa je prišlo do izravnavanja osnove: **téu-*, **séu-*²⁵ > **teb-*, **seb-* po dajalniški obliki (Ramovš 1952: 82–83); pri končnici ni bilo sprememb. Nasprotno je dajalniško-mestniška osnova 1ed. po naliki z rodilnikom prevzela element *-n-*; praoblika je rekonstruirana kot **meg^hey* (Matasović 2008: 233). V stosl. spomenikih se v teh dveh sklonih pojavljata osnovi *mъn-* in *mъn-*; običajno se na podlagi latv. nar. *mun* domneva, da je bila praslovanska osnova **mъn-*, ki se je pod vplivom prednjega vokala v končnici, posplošeni iz samostalniške a-sklanjatve, preoblikovala v **mъn-* (Arumaa 1985: 161; Matasović 2008: 233).

²⁴ Kot izvorno praslovansko obliko večina jezikoslovcev navajajo *jazъ* ali *jězъ* (Vondrák 1928: 70; Hamm 1974: 107; Bezlaj 1976: 223; Berneker (1913: 35) nasprotno kot osnovno obliko navaja *azъ*), že v psl. pa naj bi obstajali tudi obliki *azъ* in *ja* (Mečkovska 1985: 16). Stosl. spomeniki izkazujejo skoraj izključno obliko *azъ* brez jotacije v vzglasju; zagovorniki jotirane osnovne oblike razlagajo, da se zaimek v njih največkrat pojavlja na začetku stavka, zato je tam j izginil najprej (prim. *vъprošo i jazъ* Mar. Mr 11,29, Zogr. že *azъ*; Vondrák 1928: 70); za primerjavo Vondrák navaja glagol *javiti*, ki je v stosl. pogostejši kot oblika *aviti*.

²⁵ Zaradi severnoslovanskih oblik dajalnika in mestnika s korenskim vokalom o Matasović (2008: 234) domneva izvorno obliko **tawe*, ki se je po analogiji s 1ed. **mene* preoblikoval v **tewe*, nato pa pod vplivom D 2ed. v **tebe*.

Oblika za orodnik 1ed. je domnevno praslovanska inovacija z osnovo **mъn-* iz dajalnika; končnica *-ojǫ* se navadno pojasnjuje s prevzemom iz a-sklanjatve²⁶ (Ramovš 1952: 83), po Matasoviću (2008: 233) je posplošena od kazalnih zaimkov. Pri 2ed. in Zp je poleg tega prišlo do preoblikovanja osnove zaradi vokalne asimilacije: **tebojǫ*, **sebojǫ* > **tobojǫ*, **sobojǫ* pod vplivom zadnjega vokala v končnici (Ramovš 1952: 83).

Ie. naslonke **moi*, **toi*, **soi* > psl. **mi*, **ti*, **si* so v psl. postale dajalniške kratke oblike, medtem ko so bile v nekaterih drugih jezikih kot enklitike rabljene v več kot enem sklonu (stind. *me* R, D, T; gr. *μοι*, *τοι*, *ο* R in D, lit. *mi*, *ti*, *si* D in T; Arumaa 1985: 162). V rodilniku in tožilniku psl. opozicije med dolgimi naglašeni in kratkimi nenaglašeni oblikami ni poznala, enozložne tožilniške oblike so bile naglašene.

2.2.1.2 Dvojina

	1dv.	2dv.
IMENOVALNIK	*vě	*va/*vy
RODILNIK	*naju	*vaju
DAJALNIK	*nama	*vama
TOŽILNIK	*na	*va
ZVALNIK	*vě	*va
MESTNIK	*naju	*vaju
ORODNIK	*nama	*vama

Tabela 2: Praslovanska paradigma za 1dv. in 2dv. (povzeto po Jakob 2008: 76)

V dvojini sta imela v psl. prvo- in drugoosebni zaimek v imenovalniku enak vzglasni element, ki izvira že iz pie. (**ue*) in je bil značilen tudi za 1mn., kar kaže na nerazlikovanje med dvojino in množino v ie. prajeziku (Arumaa 1985: 170). Na podlagi rabe tako za 1. kot za 2. osebo se domneva, da je šlo za inkluzivni zaimek, ki je vključeval govorca in naslovnika (Matasović 2008: 235). Ker je bila osnova s tipičnim vokalom 2ed. pri 1ed. v nasprotju z načelom resonantnosti (prim. 1.1), je bila odprta za

²⁶ Orodnik se je v ie. prajeziku razvil pozno in v jezikih, v katerih je ohranjen, v splošnem kaže vpliv samostalniških sklanjatev (Arumaa 1985: 161).

analoške spremembe. Medtem ko se je v psl. imenovalnik množine že preoblikoval (prim. 2.2.1.3), se je v dvojini še ohranila starejša oblika *vě*.

Imenovalniška oblika pri 2ed. ni enoznačno rekonstruirana: večina avtorjev na podlagi stosl. predpostavlja za psl. obliko **va*, ki je bila prvotno omejena na funkcijo tožilnika dvojine (Šivic Dular 2006: 11), Decaux pa predvideva obliko **vy*, ki je homonimna z I 1mn. (Derganc 1993: 10; Snoj 2003: 819; Jakop 2008: 76) in se pojavlja že v najstarejših stosl. kanonskih tekstih (Matasović 2008: 236).

V odvisnih sklonih sta osnovi enaki kot v množini (**na-*, **va-*), končnice pa se ujemajo z imenskimi (Arumaa 1985: 170; Šivic Dular 2006: 12).

2.2.1.3 Množina

	1mn.	2mn.
IMENOVALNIK	*my	*vy
RODILNIK	*nasъ	*vasъ
DAJALNIK	*namъ	*vamъ
TOŽILNIK	*ny	*vy
ZVALNIK	*my	*vy
MESTNIK	*nasъ	*vasъ
ORODNIK	*nami	*vami

Tabela 3: Praslovanska paradigma za 1mn. in 2mn. (povzeto po Nahtigal 1952: 60)

Imenovalniški obliki obeh osebnih zaimkov sta bili že v praslovanščini analoško preoblikovani: pri 1mn. se je namesto pie. **we-* za večje razlikovanje od 2mn. (prim. 2.2.1.2) uveljavila oblika **my*, ki je vzglasni m- domnevno prevzela po odvisnih sklonih 1ed. ali po naliki z glagolskim obrazilom za 1. os. mn. (Matasović 2008: 235); izglasni element -y naj bi se razvil pod vplivom 2mn. (Matasović 2008: 235; Beekes 1995: 209) ali na podlagi pie. oblike T 1mn. **m* (Arumaa 1985: 166; Matasović 2008: 235). Tudi v I 2mn. je prišlo do prevzema vzglasnega elementa, in sicer iz odvisnih sklonov (morda po naliki z 2ed., kjer v celotni paradigmi nastopa vzglasni element t-). Namesto baltosl. oblike **yūs* se je tako uveljavila oblika **vy*, ki je enaka tožilniški.

V drugih odvisnih sklonih sta bili osnovi **na-* in **va-*, na končnice pa je po Ramovšu (1952: 84) vplivala sklanjatev drugih zaimkov: D **tēma*, **jima* : **tēmь*, **jimь* in po naliki **nama*, **vama* : **namь*, **vamь*, M **tēsь*, **jisь* (**tēxь*, **jixь*) : **nasь*, **vasь*; nalika je delovala v času, ko še ni bilo prehoda $s > x$. Hkrati pa so te končnice enake končnicam v a-jevski sklanjatvi.

2.2.2 TRETJESEBNI ZAIIMEK

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	m.	s.	ž.	m.	s.	ž.	m.	s.	ž.
IMENOVALNIK	*опь	*ono	*ona	*ona	*oně	*oně	*oni	*ona	*ony
RODILNIK	*jego		*jeje	*jeju			*jixь		
DAJALNIK	*jemu		*jeji	*jima			*jimь		
TOŽILNIK	*jь	*je	*jɔ	*ja	*ji	*ji	*je	*je	*je
ZVALNIK	*опь	*ono	*ona	*ona	*oně	*oně	*oni	*ona	*ony
MESTNIK	*jemь		*jeji	*jeju			*jixь		
ORODNIK	*jimь		*jejɔ	*jima			*jimi		

Tabela 4: Praslovanska paradigma 3mžs (Ivšić 1970: 224)

V praslovanščini ni obstajal poseben zaimek za 3. osebo, temveč so to vlogo opravljali kazalni zaimki, najpogosteje **опь/ona/ono* in **jь/ja/je*, ki sta se sčasoma vedno bolj zblíževala in združila v enotno paradigmo, ki združuje imenovalniške oblike prvega in v odvisnih sklonih oblike drugega zaimka, ki se sklanjajo po mehki zaimenski sklanjatvi; s tem se je oblikoval podoben supletivizem osnov med imenovalnikom in ostalimi skloni kot pri zaimkih, ki spola ne izražajo.

2.2.3 PREVZEM RODILNIŠKIH OBLIK V TOŽILNIK

V zgodnjih obdobjih razvoja posameznih slovanskih jezikov,²⁷ po mnenju nekaterih jezikoslovcev pa že v poznem praslovanskem obdobju (Mečkovska 1985: 19; Matasović 2008: 233–235) so se tudi pri osebnih zaimkih v tožilniku začele uveljavljati roditeljske oblike pod vplivom roditeljsko-tožilniškega sinkretizma pri vprašalnem zaimku *кто in samostalnikih moškega spola, ki označujejo živa bitja (prim. Nahtigal 1952: 61, 234).

Medtem ko se domneva, da je pri samostalnikih ta pojav posledica potrebe po razlikovanju med osebkom in predmetom zaradi homonimnosti imenovalniških in tožilniških oblik,²⁸ pri zaimkih, kjer so to funkcijo imele nadomestne osnove v odvisnih sklonih, to ne more biti vzrok za preoblikovanje osebnozaimenskih paradigem. Po mnenju Peti Stantičeve (2006: 66) je prevzem roditeljske oblike v tožilnik spobudila težnja po simetričnosti edninske paradigme: v dajalniku so namreč obstajale dvoje oblike, enozložne nenaglašene in dvozložne naglašene, medtem ko je bila v roditeljskem rabljena dvozložna naglašena, v tožilniku pa enozložna naglašena. S prevzemom roditeljske oblike v tožilnik²⁹ po analogiji s samostalniki moškega spola, ki označujejo živo, in posledično klitizacijo stare tožilniške oblike³⁰ se je tako v vseh treh sklonih oblikovalo nasprotje med dolgimi naglašeni in kratkimi nenaglašeni oblikami,³¹ ki se je razširilo tudi na tretjeosebni zaimek.

²⁷ Raba roditeljskih oblik v tožilniku je izpričana že v stesl. spomenikih, a je zlasti v starejših redka (Murko (1891: 15) iz Marijanskega evangelija s konca 10. stoletja navaja en sam primer dolge oblike 2ed. *tebe* ob ujemalnem samostalniškem prilastku ter nekaj več zgledov za Žp *sebe*; na istem mestu navaja tudi primer rabe zaimka v protistavi (»iže vy priemletъ mę priemletъ, i iže priemletъ mę priemletъ poslavъšaago mę«), pri katerem je v Marijanskem evangeliju nad prvima glagolskima *mę* pozneje dodano s cirilskimi črkami *ne*; v Savini knjigi iz 11. stoletja je na tem mestu obakrat rabljena dolga oblika *mene*.

²⁸ Po Matasoviću (2008: 185) je na prevzem roditeljskih oblik v tožilnik vplivala raba roditeljske oblike ob zanikanih glagolih.

²⁹ Roditeljske oblike so se začele v tožilniku rabiti tudi v dvojini in množini, kjer ni bilo razlike v dolžini zlogov; v stesl. in bolgarščini je izpričana tudi klitizacija starih tožilniških oblik *нѣ* in *вѣ* (Babič 2003: 116); v bolgarščini so kot klitike rabljene tudi v dajalniku, v tožilniku pa so danes izpričane še v timočko-lužničkem torlačkem narečju (Matasović 2008: 237).

³⁰ Večerka (1989: 47) na podlagi stave zaimkov v spomenikih, kjer se je v tožilniku že rabila dolga oblika iz roditeljske, domneva, da ni takoj prišlo do klitizacije kratkih oblik, ampak da so vsaj deloma tudi v nepredložnih zvezah ohranile naglas.

³¹ Medtem ko je roditeljska oblika v tožilnik prodrla v vseh slovanskih jezikih, je raba stare tožilniške oblike kot naslonske v roditeljskem 1ed. in 2ed. ter Žp značilna samo za južnoslovanske jezike (Babič 2003: 116).

2.3 RAZVOJ V SLOVENŠČINI DO DRUGE POLOVICE 16. STOLETJA

V starejših slovenskih rokopisih ni nikjer izpričana celotna paradigma osebnih zaimkov, pa tudi primerjava vseh spomenikov nam ne omogoča spremljanja razvoja v vseh sklonih, pokaže pa nekatere razvojne tendence, ki jih nato opažamo tudi v obdobju nastanka slovenskega knjižnega jezika v 16. stoletju.

2.3.1 ZAIMKI, KI NE IZRAŽAJO SPOLA

2.3.1.1 Ednina

	BS		CR		SR			KR		SGR	
	1ed.	2ed.	1ed.	2ed.	1ed.	2ed.	Zp	1ed.	Zp	1ed.	2ed.
I	jaz	ti	jast		ja, je	ti		jest		jest	
R	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
D	mi	tebe	/	/	meni, mi	tebe	sebi	meni	/	/	/
T	me		/	/	me	/	/	/	/	/	/
M	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
O	/	/	/	tabo	meno	/	/	/	sebo		tabo

Tabela 5: Izpričane edninske oblike zaimkov, ki ne izražajo spola, v starejših slovenskih rokopisih

2.3.1.1.1 Imenovalnik

V BS je izpričana imenovalniška oblika zaimka za prvo osebo *jaz* (*iaz* III 1), značilna tudi za ostale slovanske jezike z izjemo bolgarščine, ki ima enako kot stosl. *az* (narečno tudi *jaz* in s pripojenimi členicami *ázi*, *jázi*, *áska*, *jáska*; Berneker 1913: 35).

Iaz ze zaglagolo Zlodeiu (BS 2004: 60)

A medtem ko je pri ostalih slovanskih jezikih razvoj šel v smeri izgube končnega -z (sr. in hrv. *jâ*,³² v starejših spomenikih *azъ* in *jazъ*, r., br. in ukr. *я* – starejše *язъ*, p. *já* – starejše *jaz*, gl. in dl. *ja*, č. in slk. *já*, starejše *jáz*; -z je ohranjen v blg. *az*, mak. *jac*), se je

³² Čak. *jaz* (zapisano 1454), v nekaterih govorih okoli Kastva, v Liburniji *jäs* v samostojnem položaju, drugače *ja*, kajkavci v Bednji *jöz* poleg *jö* (Skok 1971: 741).

v slovenščini -z ohranil in se celo okrepil, saj je že v CR konec 14. st. izpričana oblika *jast* (*yast*) z eksplozivno razrešitvijo s-ove pripore.

Yaft veruyo wu boga othfcho wfemogotfchiga (Mikhailov 2001: 80)

Po Ramovševi (1952: 81) razlaga je ob poudarjeni izgovarjavi zaimka pred premorom prišlo do intenzivno artikulirane lateralne odpore pri s in jezik se je ob straneh sunkoma odtrgal, ta akustični vtis pa se je substituiral z najbližjim glasom t. To je značilno tudi za dva spomenika iz 15. stoletja, KR in SGR, kjer pa je prišlo še do preglasa in tako oblike *jest*.³³

KR: **Jeft**. N. perfefchem Wogu. da tfcho Jeft. en fweft Rath. Jenu Suetnickh witti (Mikhailov 2001: 96)

SGR: **Yeft** veryo na boga vlfega mogotzchiga (Mikhailov 2001: 107)

V SR iz srede 15. st. nasprotno najdemo oblike brez izglasnega pripornika, in sicer 17-krat *ja* in 4-krat preglaseno obliko *je* (pred netrajnikom; Toporišič 1992a: 24).³⁴ Nastanek te oblike so razlagali različno: Oblak (1889: 147) je okleval med hrvaškim vplivom in slovenskim narečnim razvojem,³⁵ podobno Toporišič (1992a: 24), Ramovš (1952: 82) pa ga je razlagal z napačno določitvijo morfemske meje v zvezi *ya ze dalfan dam* (*jasse* > *ja-se*). Domnevali bi lahko tudi češki vpliv, ki se sicer kaže predvsem v pravopisu. Za staročeške spomenike je bila še značilna oblika *jaz*, vzporedno pa se je že od začetka 14. st. pojavljala oblika *já*, ki je starejšo obliko nadomestila do konca 15. st. (Vondrák 1928: 70). A glede na to, da se tudi nastanek čeških oblik brez izglasnega -s razlaga s pojavom sandhi, kot ga je opisal Ramovš (Skok 1971: 741),³⁶ se zdi verjetnejša njegova razlaga, pri čemer moramo domnevati, da se je izpad končnega soglasnika razširil tudi v druge položaje.

Ya з mi greychi (Mikhailov 2001: 90)

ya odpufcho vз m vol (Mikhailov 2001: 90)

³³ Alternativna interpretacija oblike je tudi *jast* z zapisom <e> za polglasnik iz reduciranega kratkega a; za opombo se zahvaljujem doc. dr. Mateju Šekliju.

³⁴ Ramovš (1971: 338) domneva, da gre pri obliki *je* za pisno napako, ker izven zaimka preglas ni izpričan.

³⁵ Danes je oblika *ja* izpričana v nekaterih vzhodnoistrskih (Ratitovec, Podgrad *jâ*) in belokranjskih govorih (Adlešiči, Metlika, Podzemelj itd. *jâ*), kot dvojnica tudi v nekaterih vzhodnoštajerskih (Miklavž pri Ormožu *jâ/jâs*); narečne oblike so navedene po zbirki gradiva za SLA, za posredovanje katerega se najepše zahvaljujem dr. Jožici Škofic.

³⁶ Druga razlaga je analogija po zaimku za drugo osebo *ty (Kopečný idr. 1980: 76).

ye oblüblo ze naprid pred greychichy owarouaty (Mikhailov 2001: 90)

Pri osebnem zaimku za drugo osebo v ednini v razvoju iz praslovanščine ni prišlo do večjih sprememb, z izjemo splošnega prehoda $y > i$; zapis *ti* v BS kaže, da se je to zgodilo že v 11. stoletju (prim. 2.3.1.3).

Ti edin bofe vuez caco mi iega potreba vuelica (BS 2004: 36)

2.3.1.1.2 *Rodilnik in tožilnik*

Rodilniške oblike v spomenikih niso izpričane, pa tudi tožilnik se pojavi le v BS in SR, in sicer stara oblika zaimka za 1. osebo *mę*:

Otmime vzem zlodeiem (BS 2004: 38)

(SR 1992: 15)

me

Zaradi pomanjkanja zgledov ne moremo določiti, kdaj je v razvoju slovenščine prišlo do vdora rodilniških oblik v tožilnik v poudarjenih položajih³⁷ in klitizacije starih enozložnih tožilniških oblik, ki ga v starocerkvenoslovanskih spomenikih beležijo od 11. stoletja (Damjanović 2005: 96).

2.3.1.1.3 *Dajalnik in mestnik*

Od dajalniških oblik v BS najdemo staro kratko obliko za prvoosebni zaimek *mi* in dolgo obliko za drugoosebni zaimek *tebe* s staro praslovansko jatovsko končnico.

ácofe ti **mi** zadenef (BS 2004: 38)

tebe izpovuede vuez moi greh (BS 2004: 36)

Ker dolga oblika pri zaimku za prvo osebo ni izpričana, ne vemo, ali je bila v tem obdobju še ohranjena polglasniška osnova.

Do obdobja, ko je nastal SR, je domnevno že prišlo do izravnave osnov znotraj paradigme 1ed. in je tudi v dajalniku prevladala rodilniška osnova *men-*; Mečkovska

---

³⁷ Termin *poudarek* v disertaciji označuje domnevano stavčnofonetično večjo izrazitost kakega dela stavka (označenega kot »poudarjeni položaj«), ki na prozodijski ravni predstavlja jakostno težišče stavka, na pomenski pa označuje njegovo jedro (prim. Toporišič 1992b: 199; Toporišič 2000: 540–541).

(1985: 20) tak razvoj pripisuje ne le delovanju nalike znotraj paradigme, ampak tudi medsebojnemu vplivanju paradigem: tako naj bi na razvoj dajalniške osnove *men-* vplivali tudi obliki *teb-* in *seb-*, ki sta prav tako izpričani v SR:³⁸

da **meny** tudy nałgołpud odpufy moye greyche (SR 1992: 15)

my **ktebe** vpyeme tuge fabbne otroczy / te ewe (SR 1992: 4)

ynw tak łłveft will kakor fam **feby** (SR 1992: 13)

Pri 1ed. je izpričana tudi že končnica *-i*, ki je po Ramovšu (1952: 83) v sklanjatev osebnih zaimkov prešla pod vplivom a-jevske ženske sklanjatve³⁹ (kjer so v tem času že prevladale končnice nekdanje sklanjatve mehkih osnov); razlago, da izhaja ta *-i* iz prvotnega *ě* po redukciji, zavračajo enake srbske in hrvaške oblike (*meni*, *tebi*, *sebi*; čak. *mani*), kjer redukcije *ě* v *i* ni.

Tomšič (1947: 31) in Matasović (2008: 237) nasprotno pri razvoju končnice *-i* domnevata vpliv kratke oblike dajalnika.

Pri zaimku za drugo osebo najdemo v dajalniku še jatovsko končnico, zapisano z *e*, morda pod vplivom češčine, vendar je korenski samoglasnik *e*, ne *o* kot v češčini: *tobě*, *sobě* (Nahtigal 1952: 238).

Mestnik ni izpričan v nobenem od rokopisov.

2.3.1.1.4 Orodnik

Prve orodniške oblike so v slovenščini izpričane v CR konec 14. st. Nekdanja praslovanska končnica *-ojō*, ki je v zaimenski sklanjatvi posplošena iz ženske a-jevske (Vondrák 1928: 72), se je podobno kot v zahodnih slovanskih jezikih (poljščini, slovaščini) kontrahirala.

---

³⁸ Nenaglašeni polglasnik je v SR zapisan pretežno z <a>, le redko z <e> ali <i> (Oblak 1889: 129; Toporišič 1992a: 23).

³⁹ Po Nahtigalu (1952: 57) je a-jevska sklanjatev tudi sicer imela močan vpliv na slovensko zaimensko paradigmo, saj nanjo spominja več kot tretjina sklonskih oblik osebnih zaimkov.

V CR je v osnovi zaimka samoglasnik a,⁴⁰ ki je nastal z vokalizacijo polglasnika zaradi premika naglasa v predložni zvezi s končnice na osnovo: z *mano* < s̃m̃ññq > s̃b̃ m̃ññq > z *m̃ano* in po naliki tudi *tabo*, *sabo* (Ramovš 1952: 84).

Czeftšehena fy maria gnade pallna gofpod **ftabo** (Mikhailov 2001: 79)

Enako obliko najdemo tudi v SGR.

Zhefšehena fy Maria gnade fy pollna gofpod ye **ftabo** (Mikhailov 2001: 106)

V SR in KR pa orodniške oblike izkazujejo v osnovi e, ki kaže na ohranitev končniškega naglasa, kar bi pri led. v regularnem razvoju povzročilo izpad nenaglašene polglasnika v osnovi in obliko *mno*,⁴¹ a se domneva, da je bil v osnovi – enako kot v dajalniku – po izravnavi uveljavljen e iz drugih odvisnih sklonov: *menó* in po naliki tudi *tebó*, *sebó* (Ramovš 1952: 83). Manj verjetno je, da gre za sekundarni polglasnik,⁴² ki ga po Ramovšu (1936: 162; 1952: 83–84) izkazujejo nekatera slovenska narečja).

SR: Ta racz **fmenv** yno fwamy byti (SR 1992: 3)

KR: kher meni. en pofchten Rath, Jenu gmeina. mey, **febo** fweró (Mikhailov 2001: 97)

V SR je končnica zapisana z <v>, vendar Toporišič (1992: 3) kot njeno glasovno ustreznico navaja ozki o,⁴³ čeprav bi morda lahko šlo tudi za češki vpliv, saj je imela češčina do 15. stoletja v orodniku končnico -u (*mnú*; Kopečný idr. 1980: 75).

2.3.1.2 Dvojina

Dvojina v slovenskih rokopisih ni izpričana.

⁴⁰ Tako obliko navaja v glasovni in naglasni rekonstrukciji CR tudi Šekli (2008: 36). Manj verjetna je možnost, da gre za končniško naglašeno obliko s sekundarnim polglasnikom v osnovi, čeprav je nenaglašeni polglasnik v CR (razen za trdonebnikom) prevladujoče zapisan z <a> (Šekli 2008: 32).

⁴¹ Oblika je ohranjena v Reziji v zvezi *ziz mlú* 'z mano' (Ramovš 1952: 83).

⁴² To za obliko kljub zapisu e (prim. op. 38) v SR domneva tudi Toporišič (1992a: 17).

⁴³ Oblak se v svoji analizi ne opredeli natančno, kakšna naj bi bila glasovna vrednost tega grafema, navaja ga le kot izjemo pri refleksih za q, po čemer bi lahko sklepali, da domneva izgovor *u*: »Za stsl. a ima conf. gen. uže današnji o: pridigwyocz I 16, fobothw I 20 [...] body IV 7 toda f menv IV 6« (Oblak 1889: 136).

2.3.1.3 Množina

	BS		CR		SR		KR		SGR		NP	
	1mn.	2mn.	1mn.	2mn.	1mn.	2mn.	1mn.	2mn.	1mn.	2mn.	1mn.	2mn.
I	my		mi		mi			vi	mi			
R			nas						nas			
D	nam	v(i)	nam		nam			vom	nam		nam	
T	ni		nas			vas		vas	nas			
M	nas											
O						vami						

Tabela 6: Izpričane oblike 1mn. in 2mn. v starejših slovenskih spomenikih

V BS je pri prvoosebni zaimku ohranjeno še arhaično stanje, skoraj enako praslovanskemu. V imenovalniku se je ob ustničniku še ohranil y (Ramovš 1995: 38), kar kaže zapis <ui> (za razliko od *ti*, kjer je dosledno uporabljen <i>).

ese bese priuuae zlouezi u liza tazie, acose i **mui** gezim (BS 2004: 52)

Prav tako je ohranjena stara oblika tožilnika zaimka za prvo osebo *ni*, na podlagi katere ne moremo sklepati, ali je v množini v tem obdobju že prišlo do prevzema rodilniških oblik, saj bi lahko bila stara tožilniška oblika še ohranjena kot naslonska v nepoudarjenem položaju (prim. Nahtigal 1952: 237).

da bi **ni** Zlodeiu otel (BS 2004: 50)

Pri zaimku za drugo osebo pa se za dajalnik množine pojavi naslednji primer:

primete vuecfne vuezlie i vuecfni fivuot Efev iezt ugotoulieno (BS 2004: 38)

Obliko rekonstruirajo kot *vi*. Če je ta rekonstrukcija pravilna, se je stara tožilniška oblika uporabljala tudi kot naslonka v dajalniku, kot je značilno za bolgarščino (in za nekatere govore v Črni gori; Nahtigal 1952: 237).

V CR pa je pri 1mn. prvič v slovenščini v tožilniku izpričana iz rodilnika posplošena oblika, ki jo najdemo tudi pri 2mn. v SR.

yno nafs ne wuppelay wednero yflkuſbo le **nafs** reſſy odſlega (Mikhailov 2001: 79)

proſſo **vas** yzpouednika na boſſyam meyſtu (SR 1992: 15)⁴⁴

Posebnost je še zaokrožitev dajalniške oblike *vam* v *vom* v KR pod vplivom ustničnika, medtem ko je v ostalih spomenikih ohranjena praslovanska oblika *nam*, *vam*.

Sturili, tho, khar ye **Vom** Vedetſch (Mikhailov 2001: 98)

V rodilniku in orodniku so ohranjene praslovanske oblike, mestnik ni izpričan.

2.3.2 TRETJESEBNI ZAIMEK

	BS		CR		SR		KR		SGR		ČR		NP	
	ed.	mn.	ed.	mn.	ed.	mn.	ed.	mn.	ed.	mn.	ed.	mn.	ed.	mn.
I	/	oni	/	/	on	/	/	/	/	/	/	/	/	/
R	jego, jega	jih	njega	/	njega, ga	/	njega	njih	njega		njega, *njage	njih	njega	njih
D	jemu	jim	/	/	/	jim	/	/	/	/	/	/	/	/
T	/	je	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
M	/	/	/	/	jim, njim	/	/	/	/	/	/	/	/	/
O	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Tabela 7: Izpričane oblike 3mžs v starejših slovenskih spomenikih

V BS je ohranjeno še arhaično stanje: odvisne oblike so še brez vzglasnega n-, novost se pojavlja le v rodilniku ednine moškega spola, kjer se ob praslovanski zaimenski končnici -ego že pojavi tudi nova končnica -ega s končnim e, posplošenim iz samostalniške sklanjatve.

V CR najdemo samo moško rodilniško obliko *njega*, ki pokaže, da se je do konca 14. stoletja rodilniška končnica -ega že uveljavila, posplošil pa se je tudi vzglasni n-, ki je postal del zaimkov po premiku morfemske meje (pojav sandhi) v zvezi s predlogi **kъn-*, **vъn-*, **sъn-*, od koder se je z izravnavo razširil tudi v druge položaje (Ramovš 1952: 90).

⁴⁴ V zgledu gre za vikanje, vendar v tej disertaciji sociolingvistični pomeni posameznih oblik ne bodo posebej obravnavani.

V SR je izpričana kratka oblika *ga*, ki je nastala z glasovnim krnjenjem roditeljske oblike v stavčno nepoudarjenem položaju na le sklonskorazlikovalni element, torej končnico oz. njen del, in posledično izgubila naglas.

ga dalfan (SR 1992: 12)

Iz sobesedila lahko sklepamo, da gre za roditeljsko⁴⁵ srednjega spola, rabljen anaforično po zgledu nemškega *es*, ki ima podobno funkcijo splošnega nanašanja kot kazalni zaimek *to* (prim. Toporišič 1992a: 25).

V mestniku poleg oblike *njim* z vzglasnim n-, ki se je iz predložne rabe razširil po celotni paradigmi, v enem primeru najdemo tudi nepodaljšano obliko *jim*. Mestniška končnica *-im* je po Ramovšu (1952: 90) posplošena od enklitične oblike kazalnega zaimka *tim* (z $\check{e} > i$).

neyflim meygalebna **ponym** poprawil (SR 1992: 11)

poym poprauyll (SR 1992: 7)

Ker je oblika brez n- uporabljena v prvem spovednem obrazcu, ki je poln napak, je možno, da gre za napako tudi v tem primeru, saj je uveljavitev vzglasnega n- izpričana že v CR,⁴⁶ značilna pa je tudi za češčino (HMC: 184).

V drugih spomenikih se večinoma pojavljajo samo edninske in množinske dolge roditeljske oblike z vzglasnim n-. Izstopa samo enkratna pojavitev oblike *njage* v ČR, kjer gre verjetno za napako, saj je v isti povedi uporabljena tudi običajna oblika *njega*.

jetd^nu malfu fa **gne ga** duffu fe**gna ge** morti (Mikhailov 2001: 132)

---

⁴⁵ Toporišič (1992a: 25) sicer domneva, da gre za iz roditeljske posplošeni tožilnik srednjega spola, kar bi pomenilo, da je že v tem obdobju prišlo do prevzema roditeljske oblike v tožilnik tudi v srednjem spolu, vendar se zaradi stanja v 16. stoletju (prim. 5.2.1.1.2) zdi verjetneje, da gre za roditeljsko.

⁴⁶ Za slovenščino lahko domnevamo podoben razvoj kot v hrvaščini, kjer se je n- uveljavil med 12. in 14. stoletjem (Matasović 2008: 238).

2.4 RAZVOJNE TENDENCE OSEBNIH ZAIMKOV DO 16. STOLETJA

Na podlagi redkih ohranjenih zapisov lahko razvoj osebnih zaimkov od praslovanščine do slovenščine 16. stoletja spremljamo le deloma, saj za številne težnje, ki so se nakazovale že v stari cerkveni slovanščini ali so značilne za slovenščini sorodne jezike, nimamo besedilne potrditve.

Kot arhaična poteza se je pri osebnih zaimkih ohranil supletivizem osnov v odvisnih sklonih, ki se je uveljavil tudi pri izvorno kazalnem tretjeosebne zaimku z združitvijo paradigem dveh različnih kazalnih zaimkov. Od imenovalniških osnov se je glasovno preoblikovala zlasti 1ed., bodisi z okrepitevijo končne pripore (CR *jast*; KR, SGR *jest* – s preglasom za j) ali z njeno izgubo (SR *ja, je*).

Pri odvisnih sklonih je preoblikovanje osnove dajalnika 1ed. pod vplivom roditelja izpričano v SR (mestnik ni izpričan), stanje v orodniku pa je zaradi neustaljenosti zapisa negotovo: v CR in SGR je v orodniku izpričana oblika z domnevanim naglasom na osnovi in korenskim vokalom a, ki se je regularno razvil iz naglašene polglasnika, v SR in KR pa končniško naglašena oblika, pri kateri je domnevno prišlo do izravnave osnov v odvisnih sklonih, zaradi neustaljenosti zapisa pa je možno tudi, da gre za osnovo s sekundarnim polglasnikom.

Pri tretjeosebne zaimku se je iz predložnih zvez v celotni paradigmi po izravnavi razširil vzglasni n-; izvirne oblike (v ednini glasovno okrnjene na sklonskorazlikovalni del) so postale naslonske (SR Red. 3s *ga*, Dmn. 3mžs *jim*). Enako lahko domnevamo za staro enozložno obliko Ted. *me*, vendar zaradi neizpričanosti dolgih oblik ne moremo določiti, ali se je to zgodilo že v obdobju, ko so nastali BS. To velja tudi za rabo roditeljske oblike v tožilniku: prvič je izpričana v CR pri 1mn., v BS pa ne moremo določiti, ali se roditeljsko-tožilniški sinkretizem še ni uveljavil ali gre za klitično rabo stare tožilniške oblike *ni* (k temu navaja tudi raba iz tožilnika posplošene oblike *vi* v dajalniku v BS, ki je bila verjetno klitična); v poznejših rokopisih ni bila več rabljena. V KR je izpričana tudi narečna zaokrožitev osnove v D 2mn. (*vom*) pod vplivom ustničnika v končnici.

Pri končnicah je poleg sprememb zaradi novega roditeljsko-tožilniškega sinkretizma prišlo še do spremembe dajalniške in mestniške končnice pri edninskih zaimkih, ki ne izražajo spola: namesto *ě*, ki je izpričan še v BS, se je uveljavil *-i* po naliki z žensko

samostalniško sklanjatvijo ali z naslonskimi oblikami; v SR sta izpričani še obe obliki. Pri tretjeosebni zaimku se od praslovanskih končnic razlikujeta Red. 3ms, kjer je po naliki s samostalniško moško sklanjatvijo končnico *-ego* zamenjala končnica *-ega* (kot dvojnica se pojavi že v BS), in Med. 3m *-im* (SR *nym/ym*) po naliki z enklitično obliko kazalnega zaimka *tim*.

Dvojinske oblike v rokopisih niso rabljene, zato lahko o njihovem razvoju, kot o drugih spremembah v zaimenskih paradigmah, ki pred drugo polovico 16. stoletja niso izpričane, sklepamo le na podlagi stanja v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja, ki bo predstavljeno v nadaljevanju.

II OSEBNI ZAIMKI V JEZIKU SLOVENSKIH PROTESTANTSKIH PISCEV 16. STOLETJA

3 OPIS GRADIVA IN NAČELA RAZVRŠČANJA OBLIK

Gradivsko osnovo za preučevanje osebnih zaimkov v 16. stoletju je predstavljal popolni izpis del slovenskih protestantov v listkovnih kartotekah Sekcije za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.⁴⁷ Osebnozaimenska gesla so bila v celoti pregledana, izpisane so bile vse pisne in oblikovne različice,⁴⁸ večinoma pa je bilo določeno tudi pogostnostno razmerje med posameznimi oblikami (za izjemo prim. 6.3.2).

Primerjalno so bila delno ali v celoti pregledana tudi nekatera druga gesla (zaimenska, glagolska, izjemoma samostalniška). Analiza osebnozaimenskih gesel na podlagi listkovne kartoteke je bila po potrebi dopolnjena s primerjalnim pregledom vzporednih besedil in – kjer je bilo to mogoče – tudi tujejezičnih predlog, zgledi za pojave in procese v jeziku, ki so poleg osebnih zaimkov prizadevali tudi druge besedne vrste, pa so bili nabrani s paberkovalnim pregledom obravnavanih besedil ali povzeti po strokovni literaturi.

Ker gre za obdobje, v katerem se je knjižna norma šele začela oblikovati, korpus pa v veliki meri sestavljajo prevodna besedila, ki so jih poleg tega večinoma tiskali tujci, tudi pri osebnih zaimkih najdemo precejšnjo pisno in oblikovno neustaljenost, skladijske interference iz predlog ter precejšnje število tiskarskih napak, ki so pogosto otežile analizo. Nekaj dilem pri določanju paradigem osebnih zaimkov je predstavljenih v nadaljevanju.

---

⁴⁷ Natančneje je izpis predstavljen v Merše – Novak – Premk 2001, Merše 2001b, Merše 2011. Od 53 upoštevanih del v nalogi ni posebej navajana le druga izdaja Dalmatinovih molitev LEPE KARSZHANSKE MOLITVE iz leta 1595, ki jo je brez večjih posegov pripravil Felicijan Trubar in se pri zaimenskem gradivu ne razlikuje od prve izdaje iz leta 1584. Pesmarica, ki jo je izdal istega leta, je obravnavana v sklopu z drugimi pesmaricami.

⁴⁸ Izpisane so bile tudi domnevne napake, ki pri predstavitvi pisne in oblikovne variantnosti večinoma niso bile upoštevane (prim. 3.1), navedene pa so v tabelah v prilogi. Izjema so napake, ki so nastale zaradi napačne razmejnitve besed, npr. »onf e bo quom perblishoual« (TT 1577: 122), saj so iz besedila enostavno razvidne, enobesedna predstavitev v tabelah pa ne daje jasne slike.

3.1 LOČEVANJE PISNIH, GLASOVNIH IN OBLIKOVNIH DVOJNIC TER IZLOČANJE NAPAK

3.1.1 Neustaljenost zapisa povzroča težavo pri določanju glasovne podobe nekaterih zaimkov. Najbolj izrazito je to pri 3mžs, kjer je zlasti v vzglasju težko določiti glasovno vrednost zapisov posameznih avtorjev. Trubar, za katerega Toporišič (2010: 455) na podlagi preglasa za *ń* predvideva, da je ohranjal mehkost izgovora, Ramovš (1971: 147) pa na osnovi narečnega razvoja na Rašici domneva, da je glas – deloma položajno omejeno – izgovarjal kot [jń], [ń] in [n],⁴⁹ se je namreč razen v izglasju, kjer najdemo tudi <in>, zavestno⁵⁰ odločil za enoten zapis <n>⁵¹ (Orel 2010a: 408), ki ga pod njegovim vplivom najdemo kot edino ali redkejšo različico tudi pri večini ostalih avtorjev. Ker zato na podlagi zapisov ni mogoče z gotovostjo sklepati o glasovni podobi odrazov za *ń*, so v prvem delu analize predstavljene vse pisne različice pri posameznih avtorjih, v nadaljevanju pa je pri analizi posameznih oblik uporabljen enoten zapis *ń*.

3.1.2 Neustaljenost zapisa otežuje tudi določanje orodniških oblik pri 1ed., 2ed. in Zp, ki ga dodatno zapleta tudi v sodobnem knjižnem jeziku in narečjih izpričana dvojničnost naglasa. Kot je bilo prikazano pri razvoju oblik v slovenščini do 16. stoletja (prim. 2.3.1.1.4), se večinoma predvideva,⁵² da se je v primeru končniškega naglasa v osnovi O 1ed. na mestu nekdanjega *ъ* po naliki iz ostalih sklonov uveljavil *e* (ki je nato

⁴⁹ O položajnih omejitvah posameznih izgovorov piše Ramovš v *Konzonantizmu* (1924: 116): [n] (ker je izgovor [jn] v tem položaju nemogoč) domneva za soglasnikom in v začetku besede ter pred in za *i*, ker se je *j* samoglasniku asimiliriral.

⁵⁰ Irena Orel (2009: 5) kot razlog za odločitev za enoten zapis domneva opuščanje ožje narečnih prvin predvsem zaradi splošne uporabnosti in razumljivosti, pripisati pa bi jo bilo mogoče tudi avtorjevim estetskim pogledom na pravopisno normo.

⁵¹ Vendar tudi v drugih položajih ni bil povsem dosleden: Ramovš (1971: 147) navaja izjemne zapise <in> in redkeje <ni> tudi v nekončnem položaju.

⁵² Npr. Vondrák 1908: 86; Ramovš 1952: 83; Nahtigal 1952: 238; Vaillant 1958: 459–460; Miklošič v *Vergleichende Formenlehre* (1856: 189–190) navaja samo oblike *menó*, *tebó*, ki jih zapiše tudi v *Wortbildungslehre* (1876: 145–146) v paradigmi, v spremnem besedilu pa za 1ed. navede obliko s polglasnikom *mъnój* ob *tebój*, *sebój*. Možnost, da se je v osnovi uveljavil sekundarni polglasnik, navaja tudi Ramovš (1952: 84), ki pa na osnovi narečij predvideva tudi njegovo razširitev po analogiji v O 2ed. in Zp. V sodobnih narečjih, ki so ohranila končniški naglas, je stanje različno: na Rašici je v osnovi izpričan polglasnik (*tə*), v Krškem polni vokal (*te o*), obe osnovi pa najdemo tudi v drugih osrednjih narečjih, npr. Zgornje Gameljne , Valburga *mə* (SLA). V dolenskih narečjih sicer prevladuje polglasnik, ki pa bi ga lahko pripisali moderni vokalni redukciji nenaglašene *e*.

vplival tudi na O 2ed. in Zp), v sodobnih narečjih pa je izpričan tudi sekundarni polglasnik, na kar kaže tudi nekaj zapisov v knjižnem jeziku 16. stoletja, npr. *mèno* (BH 1584: 159), *tàbo* (KB 1566: F3b), *fàbo* (KPo 1567: XVIII, CIb idr.). Nasprotno se ob obliki s korenskim a domneva naglas na osnovi, vendar najdemo pri Dalmatinu tudi zapis *manoj* (prim. 5.1.1.4.3) s poudarjalno členico -j, ki je značilna za oblike s končniškim naglasom,⁵³ kar bi kazalo, da gre za zapis polglasnika z <a> in obliko *mə'no:j*.

Ker so zapisi omenjenih glasov vsaj deloma prekrivni, je težko z gotovostjo določiti, za kateri glas je šlo v posameznem primeru.

	nenaglašeni e	nenaglašeni polglasnik	naglašeni a
TT 1557	e	e, a, i	a, aa
KPo 1567	è, e	a, à, e	a aa
DB 1584	e	e, è, é, i, a, à	a, á, à
BH 1584	e, é, è, ae	è, e, à, a, i	a, á
TPo 1595	e	e, a, i	a

Tabela 8: Preglednica črkovnih znamenj za nenaglašena e in polglasnik ter naglašeni a (povzeto po BSKJ 16: 29)

Na podlagi strokovne literature (prim. op. 52) in zaradi majhnega števila odstopajočih zapisov v primerjavi z regularnimi zapisi pri posameznem avtorju so kot osnovne predvidene oblike s polnim vokalom v osnovi (e ob končniškem naglasu in a ob naglasu na osnovi), le v primerih, ko zapis izrecno kaže na polglasnik, je na to posebej opozorjeno.

3.1.3 Težave je predstavljal tudi neustaljeni zapis zaporedij ij in ji, predvsem pri R/T/Mdv. 3mžs *niu/nyu/nju*, kjer lahko na podlagi navedenih zapisov domnevamo obliko *ñiju* ali *ñu*. Na podlagi strokovne literature⁵⁴ ter zapisa za *ñ* in *ij* pri zaimkih

⁵³ Čeprav Ramovš (1952: 58) navaja, da je končnica -oj v Oed. samostalnikov ženskega spola lahko rabljena tudi v primeru naglasa na osnovi.

⁵⁴ Npr. Miklošič 1856: 148; Murko 1891: 22; Ramovš 1952: 91.

(prim. 4.1) in splošno je v pregledu oblikovja predvidena oblika *niju*, *nu* pa le v posamičnih primerih, ko ni drugih primerov za zapis zaporedja ij z <j>.

Dilema se pojavlja tudi pri zapisu kratke oblike Dmn. 3mžs *im* (JPo 1678: II, 97b) in Tmn. 3mžs *ih* (TPo 1595: I, 39; II, 89). V tem primeru je bila poleg avtorjeve pisne norme upoštevana tudi jezikovna interferenca: pri Hrvatju Juričiču je bila zaradi enkratnosti zapisa in hkrati velike verjetnosti vpliva hrvaščine pojavitev upoštevana kot oblikovna dvojnica, v TPo 1595 pa hrvaških vplivov sicer ni, najdemo pa več primerov zapisa zaporedja ji z <i>, zato je bila navedena oblika prišteta med pisne različice.

3.1.4 V nekaterih primerih je težavo predstavljalo tudi odločanje, ali gre pri posamezni obliki za napako (avtorjevo ali stavčevo) ali za glasovno dvojnico. Iz obravnave so bile izločene enostavo razvidne stavske napake, kot sta napačno obrnjeni črki <u> in <n> (npr. Imn. 3m *oui* (TT 1581–82: I, 263)), izpusti (Imn. 3m *oy* (DB 1584: III, 43b)) in zamenjave podobnih črk, npr. raba <h> namesto <b> (O Zp *seho* (TT 1581–82: I, 254)), zlasti v kurzivi, ter napake, ki so bile navedene v seznamih napak na koncu knjig.

Druge domnevne napake, pri katerih bi lahko šlo tudi za nalikovne spremembe (npr. T 2ed. *tabe*) ali ki imajo tujejezične ali sodobne narečne ustreznice⁵⁵ (npr. D 2ed. *tibi*, D Imn. *non*), so sicer obravnavane kot domnevne oblikovne dvojnice, a so v paradigmah označene z zvezdico, verjetnost, da gre za napako, pa je ovrednotena na podlagi splošnosti jezikovnih procesov oziroma verjetnosti vplivanja ustreznih narečij ali tujih jezikov.

3.1.5 Še več dejavnikov je bilo treba upoštevati v primerih, ko je lahko poleg napake ali glasovne dvojnice šlo tudi za skladijsko dvojnico:

kir kuli fe bode leta Euangelion pridigal, po vřim fueitu, fe bode letu tudi prauilu **nee** gřpominu, kar ie ona fturila (TE 1555: K8a = TT 1557: 80)

Ta Mosh pak fe je **nje** zhudil (DB 1584: I, 15a)

Takovu ima en Mosh merkati, nikar pruti **nje** tard biti (TPo 1595: III, 189)

---

⁵⁵ Kot napaka je bila tako izločena oblika M Imn. *nois* (*P 1563: 58), ki ne ustreza nobenemu od navedenih kriterijev.

V tovrstnih primerih je bilo najprej preverjeno, ali gre za vpliv predloge, v nekaterih primerih so bili pregledani tudi celotni glagoli, da je bilo določeno, ali gre za enkraten primer ali eno od možnih vezav, upoštevani pa so bili tudi splošni glasovni razvoji v knjižnem jeziku 16. stoletja⁵⁶ in sodobno stanje v narečjih. Trubarjeva oblika *ne* se je tako ob primerjavi z drugimi izdajami in izvornikom pokazala za napako pod vplivom nemščine in latinščine,⁵⁷ Dalmatinova za rodilniško vezavo ob glagolu *čuditi se*,⁵⁸ enaka oblika v TPo 1595, ki se je pojavljala ob različnih glagolih in tudi ob predlogu *proti*, pa za dajalniško dvojnico.⁵⁹

3.1.6 S skladenjsko dvojničnostjo je povezana tudi nedosledna raba rodilnika ob zanikanih glagolih.

Ty Vifshifary pag inu ty Stariflhi, inu vus Suit, fo iskali kriuu pryzhouane fubper Iefufa, de bi nega vmurili, inu **ie** ne fo neshli (TT 1557: 84)

Tako pàr tih nei ûpania, kateri befedo Boshijo posluhaio inu **ijo** fai ne ohranio (KPo 1567: XCVIIIb)

Inu ti némafh sa leta folk profsiti, inu némafh sa nje vpyti ni moliti, ni **nje** pred mano sagovarjati (DB 1584: II, 31a)

⁵⁶ Tako so bile na podlagi odražanja samoglasniškega upada v besedilih oblike, kjer je namesto pričakovanega izglasnega <i> izpričan zapis z <e>, v večini del slovenskih protestantskih piscev, kjer je izglasni -i praviloma ohranjen (čeprav Škrabec (na več mestih, povzeto v Merše 2009: 265) in Ramovš (1971: 320) predvidevata, da je bil že nekoliko izgovorno oslavljen), obravnavane kot napake in ne kot glasovne dvojnice. V nekaterih delih s konca stoletja, predvsem v TPo 1595, pa je izkazan večji vpliv gorenjščine (Ramovš 1971: 282), za katero je značilen večji samoglasniški upad (Šekli (2008: 34) domneva, da se je v gorenjščini začel pojavljati že v drugi polovici 14. stoletja, razmahnil pa se je v 15. stoletju), zato so oblike z izglasnim <e> navedene kot glasovne dvojnice z domnevano polglasniško končnico (npr. D 1ed. *mene* (TPo 1595: II, 158 idr.)).

⁵⁷ Pri Luthru je v obravnavani vrstici (Mt 26,13) uporabljen svojilni zaimek, ki bi bil v slovenščini 16. stoletja preveden z rodilniško obliko osebnega zaimka, v Vulgati (»in memoriam eius«) in Erazmovem latinskem prevodu (»in memoriam ipsius« (NT: d3b)) pa rodilniška oblika zaimka. Poleg izbire napačnega sklona zaimka pod vplivom predloge, na kar kaže tudi ponovna izdaja leta 1581–82, kjer je na istem mestu uporabljena oblika *ni* (»kir kuli fe bo ta Euangelion pridigal, po vřim fueitu fe bode letu tudi prauilu **ni** kspominu, kar ie ona fturila« (TT 1581–82: I, 114–115)), bi lahko šlo tudi za napako, in sicer rabo predloga ob samostalniku namesto ob zaimku, ki izraža svojilnost (prim. na vzporednem mestu Mr 14,9 »**kne** fpominu« (TT 1557: 143)).

⁵⁸ Ob glagolu *čuditi se* namreč najdemo več primerov vezave z rodilnikom, npr: »Kadar je pak Moses tu vidil, fe je on zhudil te prikasni« (DB 1584: III, 64b). Primerjava z Luthrom kaže, da gre verjetno za vpliv nemščine: »Da es aber Moses sahe / wundert er sich des Gesichtes« (LB 1545: Apd 7,31).

⁵⁹ Nasprotno so bili primeri, kjer je v orodniški zvezi ob predlogu, ki se veže tudi s tožilnikom, rabljena tožilniška oblika (npr. »de fe vmei **febe**[!] lubimo« (TT 1577: 220)), obravnavani kot napake, ne kot oblikovne dvojnice.

V primerih, ko sta se roditeljska in tožiljska oblika v 16. stoletju še razlikovali (R/Tmn. 3mžs, R/Ted. 3ž,⁶⁰ R/Ted. 3s), je bila tožiljska oblika ob zanikanem glagolu uvrščena v tožilnik in ni bila upoštevana kot morebitna roditeljska dvojnica. Pri ostalih zaimkih, kjer sta bila roditeljski in tožiljski že izenačena, pa so bile oblike ob zanikanem glagolu uvrščene v roditeljski, saj je bilo nemogoče ločevati, kdaj je bilo načelo o rabi roditeljskega v teh primerih upoštevano in kdaj ne.

Na negotovost rabe roditeljskega in tožiljskega v 16. stoletju poleg zgledov ob zanikanih glagolih kažejo tudi primeri, kjer je ob domnevno tožiljski obliki rabljen zaimek *vsi* ali pridevnik v roditeljskem. Tudi ti so bili uvrščeni – glede na vezavo ob posameznem glagolu – večinoma v tožilnik.⁶¹

Obtu **vas vseh** proflim, de leta mui greh [...] meni odpuštite (TT 1557: k3a)

Sleteimi bešedami N. N. hozhta po tei Ordningi inu Poštaui Boshy vta štan tiga Sakona vkupe štopyti, Htakimu nih Sakonu [...] prošio **vas vseh**, fa eno Gmain proshno (TO 1564: 131a)

3.1.7 Kot dvojnice niso bile upoštewane niti oblike svojilnega roditeljskega s končnico, prevzeto od samostalniškega jedra v besedni zvezi, ki se sporadično pojavljajo zlasti pri Trubarju. Pojavitve končnic različnih sklonov pri oblikah svojilnega roditeljskega tretjosebnega zaimka za različne spole in števila kažejo, da ne gre za glasovne pojave ali variantnost končnic, temveč za skladijski pojav, ki ga Ramovš (1952: 45–46) označuje kot psihološke pomote in ki ga najdemo tudi pri drugih besednih vrstah, pri čemer lahko vpliva bodisi jedro na dopolnilo ali obratno.⁶²

Inu ona resbye to pugsho, inu to vlye na **nego** [Jezusovo] glauo (TT 1557: 143)

⁶⁰ Pri 3ž so roditeljske oblike ob zanikanih glagolih rabljene redko, zlasti pri Trubarju, tudi pri Krelju in Dalmatinu v teh zvezah večinoma prevladujejo tožiljske oblike; tako so pri Trubarju v TR 1558, TL 1561, TAr 1562 in TC 1575 rabljene samo tožiljske oblike, v TT 1581–82 je razmerje *nee + ie 6 : no 9*; v KPo 1567 *ije 2 : ijo 4*; v DB 1584 *nje 5 : njo 6, je 3 : jo 29*. Nasprotno so v množini pogosteje rabljene roditeljske oblike, čeprav prav tako najdemo primere rabe tožiljskih oblik.

⁶¹ Ob *prositi* tako najdemo skoraj dosledno vezavo z zvezo *vas vseh*, ki bi kazala na roditeljski kot ostanek nekdanje roditeljske vezave glagola ali kot vpliv kategorije živosti v množini, vendar so vsi drugi (osebni) zaimki in samostalniki, pri katerih ni roditeljsko-tožiljskega sinkretizma (npr. množinska oblika 3mžs, ednina 3ž in samostalniki ženskega spola), ob tem glagolu rabljeni v tožilniku, enako tudi ob njih rabljen zaimek *vsi*, npr. »Inu **nee vfe** proflil inu pokleunu opominal« (TAr 1562: 18b), »Natu **vas brumne fastopne kerfzhenike vfe** fueiftu proflimo« (TE 1555: A4a).

⁶² Pri zaimkih gre za vpliv jedra na dopolnilo, za obratni primer pa Ramovš (1952: 46) navaja Trubarjev zgled *poleg tih boshih angelih*. Se pa lahko na podlagi tovrstnih pomot s posplošitvijo sintagmatskega ujemanja razvijejo nove oblike; takšen razvoj se predvideva pri južnoslovanski posplošitvi samostalniške končnice Red. -a pri zaimkih (Orel 2013: 145).

Tedai gre gori tudi ta Ioshef is te Galilee [...] de bi fe puftil shazati fto Mario **shnego** farozheno sheno (TT 1557: 161)

Ti fi ta Mosh kir fi timu vbosimu to **njego** lubo edino ovzhizo po fyli vsel inu faklal (TPo 1595: II, 25)

Inu kir Bug taku tei fui Cerkqui daie inu pomaga, fatu ga Diuiza Maria **vni** peisni zhefti inu huali (TT 1557: ffa)

Diuiza Maria fama **vni** peifni taku poye (TR 1558: c3a)

ta kazha **shno** hudo kunshtio ie to Euo fepelala (TL 1561: 69b)

3.2 HOMONIMNOST IN DOLOČANJE FREKVENCE DVOJNIC

Za slovenski knjižni jezik 16. stoletja je poleg predstavljenega roditeljsko-tožilniškega sinkretizma značilna tudi homonimnost nekaterih oblik bodisi znotraj zaimkov ali tudi z drugimi besednimi vrstami, ki je v nekaterih primerih povzročala težave pri določanju njihove frekvence.

3.2.1 Zlasti težavno se je to izkazalo pri povratnem zaimku, kjer so kratke roditeljske in tožilniške oblike homonimne s členkom ob velelniku in členico v vlogi prostega glagolskega morfema ali za izražanje neprehodnosti, trpnosti, brezosebnosti itd. (BSKJ 16: 452–453). Ker je pregled pokazal, da se pri teh oblikah pojavlja le malo pisnih in nič oblikovnih dvojnic, hkrati pa je v okviru knjižnega jezika 16. stoletja pri teh sklonih specifično tudi razmerje med kratkimi in dolgimi oblikami, njihova frekvenca ni bila določena. Ob velikem številu pojavitev (ok. 40.000) bi bilo namreč ločevanje med homonimi, da bi se lahko določilo natančno število pojavitev zaimka, predolgotrajno, zato v okviru te analize ni bilo izvedeno. Na to odločitev so vplivali tudi zgledi, kjer je poleg kratke oblike ob istem glagolu uporabljena tudi dolga:

Sakai mi **fe fami febe** preuezh ne ifteguiemo (TL 1561: 68b)

she fdai nih veliku zaguio, inu **fe fami febe** konzhauiio (TT 1557: zb)

kry Criftufeua, kir **fe** ie **fam febe** pres vflga madesha [...] Bogu offral (TT 1581–82: II, 289)

Iz sočasne rabe obeh oblik lahko sklepamo, da avtorji kratke oblike v tovrstnih zgledih niso vedno dojemali kot zaimek, ampak kot prosti glagolski morfem, za izražanje povratnosti pa so uporabili dolgo obliko zaimka.⁶³

Podobne zglede, ki kažejo tudi na visoko stopnjo leksikaliziranosti zveze zaimka *sam* in dolge oblike *Zp*,⁶⁴ najdemo tudi v dajalniku.

Vftani gori, inu poftelli **fi lam febi** (TT 1557: 361)

kateri iei inu pije nevredn , ta **fi lam febi** fodbo iei inu pije ((KPo 1567: CXXXIXb)

Tudi dajalniška kratka oblika je homonimna s prostim glagolskim morfemom (hkrati pa še z 2. os. ed. glagola *biti*), vendar je število pojavitev manjše, hkrati pa je razmerje med dolgo in kratko obliko podobno kot pri ostalih zaimkih, zato je bilo ločevanje zaimka od prostega morfema potrebno. Pri tem so bila kot merilo upoštevana tudi gesla v BSKJ16: tako so bile kot prosti morfemi izločene oblike *si* v glagolskem kalku *naprej vzeti si* in ob glagolih *izmišljati (si)*, *namisliti (si)*, *počiti (si)*, *zaslužiti (si)* idr., čeprav pri *naprej vzeti si* pri Trubarju izjemoma najdemo tudi zgled z dolgo obliko, ki še potrjuje, da je bila razmejitev med zaimki in prostimi glagolskimi morfemi v tem času še negotova.

Ieft nezho **febi** obene kriue rizhy **naprei vfeti** (TPs 1566: 180b)

3.2.2 Podobno homonimnost kot pri *se* najdemo tudi pri obliki *je*: lahko namreč predstavlja Red. 3ž, Ted. 3s,⁶⁵ Tdv./mn. 3mžs in 3. osebo ednine glagola *biti*.

Ker gre v večini primerov za različne oblike zaimkov, ni mogoča podobna rešitev kot pri *se* in je treba za pravilno določitev razmerij med posameznimi različicami določiti pomen vsake pojavitve. Večinoma je ta iz sobesedila dovolj jasno razviden, v nekaterih primerih pa je možnosti več, zato si je pri določanju prave treba pomagati z izvornikom, če ta le obstaja.

---

⁶³ Redkost tovrstnih zvez in njihova omejenost na povratni zaimek kaže, da ne gre za zaimkovno podvajanje predmeta, kakršno poznajo sodobna zahodna narečja, verjetno pod vplivom sosednjih italijanskih narečij (prim. Šekli 2010).

⁶⁴ Visoko stopnjo leksikaliziranosti potrjujejo tudi zgledi, kjer je namesto *sam* ob nepovratnem zaimku rabljena celotna zveza: »ne plazhite fe zhes mene, temuzh zhes **uas lame febe** fe plazhite, inu zhes uashe otroke« (TT 1557: 248). V izdaji iz leta 1581–82 je Trubar nepovratni zaimek izpustil: »zhes **lame febe** fe plazhite« (TT 1581–82: I, 348).

⁶⁵ K srednjemu spolu je prišteta tudi neosebna raba zaimka po zgledu nemškega *es* (prim. Jelovšek 2011).

Zlasti pri Dalmatinu primerjava z izvirnikom pokaže, da gre v številnih primerih, ko bi se na podlagi sobesedila lahko odločili za Tdv./mn. 3mžs, verjetneje za t. i. neosebni anaforični *je* po zgledu nemškega *es*, ki ima podobno funkcijo splošnega nanašanja kot kazalni zaimek *to*.

Natu fo ty Farji inu Leviti vseli tu svaganu frebru inu slatu, inu polfode, de bi **je** pèrnelli v'Ierusalem (DB 1584: I, 254b)

Da namen die Priester vnd Leuiten das gewogen silber vnd gold vnd gefesse / das sie **es** brechten gen Jerusalem zum Hause vnsers Gottes (LB 1545: Ezr 8,30)⁶⁶

Interferenca z nemščino se kaže tudi v nekaj primerih, ko ne gre za tovrstno neosebno anaforično rabo, a je samostalnik srednjega spola v predlogi povzročil napačno izbiro spola zaimka.⁶⁷

Kateri eno Hiſho, v'kateri ſe prebiva, v'Meſtnim obfydanju prodá, ta ima enu cilu lejtu odlog, de **jo** more ſpet reſhiti. Tu ima ta zhas biti, v'katerim **je** on more reſhiti. Aku **jo** on pak neréſhi, prejden tu cillu lejtu mine, taku **jo** vekoma ohraniti (DB 1584: I, 76b)

WER ein Wonhaus verkeufft in der Stadtmauren / der hat ein gantz jar frist / **dasselbe** wider zulöſen / Das ſol die zeit ſein / darinnen er **es** löſen mag. Wo ers aber nicht löſet / ehe denn das gantze jar vmb iſt / So ſols der Keuffer ewiglich behalten (LB 1545: 3 Mz 25,29–30)

Kljub primerjavam pa za vse zglede ni mogoče z gotovostjo določiti pomena. Pri Dalmatinu zaradi velikega števila pojavitev to ne vpliva posebej na določanje razmerij med posameznimi dvojnicami, v primerih, ko je pojavitev malo, pa se lahko pojavijo težave pri analizi. Tako je posebej problematično določanje frekvence kratke oblike Tmn. 3mžs *je* pri Krelju, pri katerem v tem sklonu močno prevladujeta iz roditeljskega posplošeni obliki. V KPo 1567 najdemo tri pojavitve oblike *je*, ki bi jih lahko uvrstili v Tmn. 3mžs.

Inu ie ena bratovlka velika lübeſan nalhim ſovraſhnikom povedati inu opominit**je**, da od hudiga ſtopio (KPo 1567: CLIIb)

Es iſt auch ein werck der liebe, vnfer feinde ermanen, daß **ſie** von irer boßheyt abſtehen (SA 1559: I, CXIXb)

⁶⁶ Kadar je biblijsko besedilo navedeno po spletni izdaji, je namesto strani navedena biblijska vrstica.

⁶⁷ Tovrstne napake niso omejene na zaimke in se pojavljajo že v predhodnih Dalmatinovih biblijskih prevodih; v DB 1584 jih je deloma odpravil (Merše 2010: 84).

Inu IESVS pravi. Daite fim tih pet hlebov inu dvei ribi, Inu vñameijh, inu gledaiozh v'nebefsa, ijh blagoslovi alli shegna, inu raslomi hlebe, inu poda Iogrom, da **ie** naprei nefo lüdem, inu te ribe tudi, da ijh rasdile (KPo 1567: CXXVIb)

Vnnd Iefus sprach: Bringet mir die brodt vnnd Fifche. Vnd er nam die fünff brodt, vnnd zween Fifche, vnnd fahe auff gen[!] Himel, vnd danckt drüber, vnd brach die brodt, vnnd gab fie den Iüngern, das fie **es** dem volck fürlegen, Vnd die zwen Fifche theylet er vnter fie alle (SA 1559: I, CIII)

Sahvalim tebe Ozha [...] kår fi te rezhi Modrim fkril, inu **ije** priprostim neumnim Ditetom odkril (KPo 1567: IIb)⁶⁸

Du haft folches verborgen den weysen vnnd klugen, aber offenbart den kindern (SA 1559: I, II)

Primerjava z izvornikom pokaže, da gre v prvem primeru nedvomno za množino, v drugem lahko na podlagi Spangenbergovega teksta in enkratne rabe oblike *je* v kontekstu, kjer je v številnih drugih primerih rabljena oblika *jih*, sklepamo, da gre za kalkirano neosebno anaforično rabo;⁶⁹ v tretjem je Krelj izvorno besedilo toliko preoblikoval, da se zdi verjetnejša izbira Tmn. 3mžs, čeprav v nemščini na vzporednem mestu zaimek ni bil uporabljen.

Podobne težave so pri uvrstitvi nekaterih oblik v pesmaricah, kjer poleg tega neposredna primerjava z izvornikom ni mogoča.⁷⁰

Kir hzhe Bogu slushiti, Ta ima ohraniti, Te Deffet Sapuuidi, Verui veniga Boga, Lubiga is tvoiga ferza [...] Luskiga blaga ne sheli, Dai nom **ie**⁷¹ Bug dershati, Vfelei Vpokuri ftati (TC 1574: 6–7)

V takšnih primerih, ko pomena oblike *je* ni mogoče določiti s precejšnjo stopnjo gotovosti in to lahko bistveno vpliva na prikaz medsebojnih razmerij med oblikami, je pri analizi opozorjeno, da je treba rezultate upoštevati z določenim pridržkom.

---

⁶⁸ Gre za biblijski odlomek iz Matejevega evangelija (Mt 11,25), ki se ne ujema s Trubarjevim prevodom istega mesta, se pa glede množinske reference ujema z njegovim prevodom vzporednega mesta v Lukovem evangeliju (Lk 10,21).

⁶⁹ Tudi v nemškem izvorniku je *es* rabljen anaforično, kot kaže množinski osebni zaimek v predhodnem stavku: »vnnd gab **fie** den Iüngern« (SA 1559: I, CIII). Pri Kreljevi izbiri oblike v tem primeru ni moglo iti za vpliv Trubarjevega prevoda, saj ta na enakem mestu zaimka ni uporabil: »reslomi te kruhe, tar da fuim Iogrom, de poloshe nim naprei« (TT 1557: 115).

⁷⁰ Tudi če izvornik obstaja, je besedilo zaradi potrebe po upoštevanju pravil verzifikacije običajno precej preoblikovano.

⁷¹ Obliko *je* lahko v tem primeru interpretiramo kot Tmn. 3ž (z nanosnico 'zapovedi') ali kot splošno anaforo 'to'.

3.3 DOLOČANJE DVOJINSKIH OBLIK IN PLURALIZACIJA DVOJINE

Težave je predstavljala tudi razmejitev dvojskih in množinskih oblik, in sicer zaradi postopne pluralizacije dvojine v 16. stoletju (podrobneje predstavljene v Tesnière 1925; Derganc 1993, 1996; Jakop 2008). V gradivu se namreč kažejo različne stopnje pluralizacije imenovalniških oblik zaimkov:

a) popolna ohranitev dvojine tako pri zaimku⁷² v vlogi osebka kot pri ujemajočem se glagolu v povedku;

Midua fua tudi zhloueka ufimu slu poduershena (TT 1557: 378)

sakaj hozheta **vydva** ta Folk od fvojga della profstiga fturiti (DB 1584: I, 36b)

sdaici **ona** fapuftita ta zheln inu niu ozheta (TE 1555: C3a)

b) množinski (ali z množinskim homonimni) zaimek ob dvojskem glagolu;

my pryemlieua to, kay fo nayu dela saflushila (JPo 1578: I, 129a)

Vy fta me v'nefrezho pèpravila (DB 1584: I, 23a)

Oni fe ne fta nikogar bala, obena ftuar nei bila nima fourash (TT 1557: 13b)

c) dvojski zaimek ob množinskem glagolu;

tiga **vidua** nemate diati pres Boshye Bellède (TO 1564: 131b)

č) pluralizacija tako zaimka kot glagola, dvojskost je razvidna le iz sobesedila.

Kadar fta letu ta Apostola, Barnabas inu Paulus, flifhala, fta fvoj gvant restèrgala, inu fta fkozihla mej ta Folk, fta vpila inu djala: Vy Moshje, kaj tu délate? **My fmo** tudi mèrtvazhki ludje, raunu kakòr vy, inu vam Evangeli predigujemu[!] (DB 1584: III, 69b)⁷³

Zgledi prvih treh tipov, ki vsaj deloma izkazujejo oblikovno dvojskost, so bili uvrščeni med dvojske oblike, medtem ko so bili primeri zadnjega tipa zaradi osredotočenosti na oblikovno podobo kljub pomenski dvojskosti prišteti k množinskim oblikam.

---

⁷² Bodisi izvirne oblike pri Idv. 3m ali nove oblike 1dv. in 2dv., nastale z okrepitevijo množinske oziroma z množinsko homonimne dvojske oblike (prim. Derganc 1993, Jakop 2008) s števnikom *dva*. Obliki 1dv. in 2dv. brez *dva* sta obravnavani pri tipu b.

⁷³ Trubar ima na istem mestu še ohranjeno dvojino: »**Midua** fua tudi zhloueka ufimu slu poduershena, koker fte ui« (TT 1557: 378).

To merilo pa se je pokazalo za nezadostno pri 2dv., kadar je šlo za ženski spol, saj je bila dvojninska glagolska končnica v 16. stoletju enaka množinski (-e) (prim. Bohorič 1584: 98 in sl.).

Inu **vy** veifte, de fem ieft is vfe moie mozhy **vaiu**⁷⁴ Ozhetu slushil (DB 1578: 28b)

V tovrstnih primerih je bilo uporabljeno enako merilo kot pri zaimkih v odvisnih sklonih, ki niso nadzorovali ujemanja glagola v povedku, in sicer načelo koreferenčnosti: kot dvojninska je bila oblika obravnavana v primeru, ko je bila v neposrednem sobesedilu uporabljena dvojninska glagolska oblika, ki jo je nadzoroval koreferenčni osebek (neizraženi, zaimenski ali samostalniški), ob odsotnosti tega pa vsaj ena dvojninska zaimenska oblika z enakim nanosnikom.

Za ilustracijo rabe obeh meril sta navedena Dalmatinova prevoda odlomka Sir 17,10–21 iz DJ 1575 in DB 1584, ki izkazujeta različni stopnji pluralizacije dvojine.

Inu ie obadua ftuaril, vřakiga po **nyu** naturi, inu ie **nyu** ftuaril, po fuoij podobi. On je **nima** byl dal, de fe je **nyu** vfe meřu moralu bati, inu de fo imeili Gofpodouati zhes vfo suirino, inu zhes ptice. On ie tudi **nima** byl dal pamet, gouoriene, ozhy, vushesfa, inu saftop inu řposnaine, inu ie **nima** obeduuie pokasal, dobru inu hudu. On ie na **niu** vezh kakor na druge suirine pogledal, debi **ijm** fuoia preuelika zheřtita della pokasal. On ie **niu** vuzhil, inu **nima** dal eno pořtauo tiga lebna. On ie **řhnima** fturil eno vezhno saueso, inu ie **nima** fuoie praude resodil. **Ona** řta negouo veliko zhařt fvoima ozhima vidila, inu řta fuoieimi vufheřsi řlishala negouo zhařtno řhtimo. Inu on je **k'nima** rekål: varite ře pred vfo krivizo (DJ 1575: 67)

Inu je obadva ftvaril, vřakiga po **nyu** naturi, inu je **nyu** ftvaril, po fvoji podobi. On je **nym** bil dal, de ře je **nyh** vfe meřu moralu bati, inu de fo imėli gořpodovati zhes vfo svirino, inu zhes ptice. On je tudi **nym** bil dal pamet, govorjenje, ozhy, ufheřřa, inu saftop inu řposnanje, inu je **nym** obadvuje pokasal, dobru inu hudu. On je na **nyh** vezh kakor na druge Svirine pogledal, de bi **jim** fvoje preueliku velizhařtvu pokasal. On je **nyh** vuzhil, inu je **nym** dal eno pořtavo tiga lebna. On je **řhnymi** fturil eno vezhno saueso, inu je **nym** fvoje Praude resodil. **Ony** řo njegovu veliko velizhařtvu fvojmi ozhimi vidili, inu řo fvojemi ufheřři řliřhali njegovo zhařtno řhtimo. Inu on je **k'nym** rekål: Varite ře pred vfo krivizo (DB 1584: II, 159b)

---

⁷⁴ V DB 1584 (I, str. 20b) je na tem mestu *vajmu Ozhetu*, ki jo Škrabec (I: 106) razlaga kot dajalniřko obliko svojilnega zaimka po analogiji z *mojmu*.

Medtem ko je pri DJ 1575 zaradi številnih koreferenčnih dvojinjskih zaimkov v neposrednem sobesedilu (kljub enkratni rabi množinskega povedka ob neizraženem osebkju v odlomku, a ne v neposrednem sobesedilu) med dvojinjske oblike prišteta tudi oblika *jim*, so v DB 1584 vse navedene oblike razen izvornih dvojinjskih na začetku odlomka zaradi dosledne rabe množine tako pri zaimkih kot pri glagolih uvrščene med množinske.

3.4 V skladu s predstavljenimi načeli so bile na podlagi analize oblik oblikovane avtorske paradigme osebnih zaimkov, pri čemer so bile upoštevane samo glasovne in oblikovne dvojnice; pisna variantnost je obravnavana ločeno in bo predstavljena v naslednjem razdelku; sledi ji opis oblikovnih paradigem, predstavitev osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja pa bo zaključena z opisom razmerij med dolgimi in kratkimi oblikami.

4 PISNA PODOBA OSEBNIH ZAIMKOV

Pisna podoba jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja je bila predmet številnih obravnav,⁷⁵ ki so izpostavljale zlasti nedoslednost zapisovanja glasov knjižnega jezika, ki se je šele oblikoval, s črkopisom, prilagojenim potrebam nesorodnih jezikov. Pisna neenotnost se odraža tudi v osebnih zaimkih: dvojnice izvirajo bodisi iz pisnih in stavskih konvencij obdobja (zapis s, i/j, v) ali odkrivajo izgovorno nihanje (npr. zapisi odrazov *ń* in polglasnika; prim. Merše – Jakopin – Novak 1992: 324).

Pri pregledu niso upoštevane velike tiskane črke, katerih sestav je enostavnejši (<I> za i in j, <V> za u in v, <S> za s in z), pa tudi individualnih razhajanj pri rabi ni veliko (Merše – Jakopin – Novak 1992: 327).

4.1 ZAPIS I, J IN *ń*

Največ variacij pri zaimkih se pojavlja pri zapisu i in j, ki se v latinščini 16. stoletja pisno nista ločevala, kar je vplivalo tudi na rabo v delih slovenskih protestantov. Latinska pisna tradicija je vplivala tudi na zapis zaporedij ji in ij, ki sta se v latinščini zapisovali z <ij> in nato tudi z <y>.

Z zapisom j je povezan tudi zapis odrazov *ń* (podedovanega iz psl. in nastalega iz zaporedij nj in *ńj*, ki se je v slovenščini razvijal enako kot izvorni *ń*; prim. Ramovš 1924: 119), saj se zapis palatalnega elementa, kjer je ta ohranjen oziroma se označuje, pri večini avtorjev ujema z zapisom drsnika. Posebej sta izpostavljeni tudi zaporedji *ń* + i in *ń* + ij, ker njun zapis pri avtorjih, ki označujejo mehkost *ń* v vzglasju, večinoma ni enak sopostavljenemu zapisu glasov.

---

⁷⁵ Pregled obravnav do 1992 je predstavljen v Merše – Jakopin – Novak 1992; od novejših npr. Toporišč 2010.

4.1.1 TRUBAR

i		j			ij	ń				
<i>naglašeni</i>		<i>nenaglašeni</i>								
-i ⁷⁶	-i-	-i	j-	-j	-j-	ń-	-ń	ń + i	ń + ij	
i/y/ij	i/y	i	i	i	y/i	i/y	n	in/n	ni/ny	ny/ni/nij

Tabela 9: Zapis i, j in ń pri Trubarju

Naglašeni i na koncu besede Trubar v osebnih zaimkih (I 2ed. *ti*, I 1mn. *mi*, I 2mn. *vi*, Imn. 3m *oni*⁷⁷) pretežno zapisuje z <i>, vendar se v večini del⁷⁸ pri enem ali več zaimkih pojavlja tudi zapis z <y>.⁷⁹ Izjemi sta v gotici natisnjena TC 1550 in TA 1550, kjer je zapis z <y> edini ali prevladujoč pri 1mn., 2mn. in Imn. 3m, pri 2ed. pa je dosledno rabljen <i>.⁸⁰ Posebnost je tudi dvakratna pojavitev I 2mn. *vij* v TO 1564 (str. 90b, 92b); ker je tovrsten zapis za Trubarja netipičen, ga lahko morda pripišemo vplivu korektorjev Stepana Konzula in Antona Dalmate.

Kadar v I 1dv. in 2dv. i sledi stično zapisani števniki *dva*, je zapis skoraj dosledno <i>, le v TL 1561 najdemo I 1dv. *mydua* (str. 81b).⁸¹

Pri nenaglašenem i na koncu besede (D, M *meni*, *tebi*, *sebi*; D *mi*, *ti*, *si*; O *nami*, *vami*, *ńimi*) pri Trubarju ni posebnosti, zapis je dosledno <i>.

Tudi za j v večini položajev prevladuje zapis <i>. Izjemi sta spet deli iz leta 1550, kjer je na začetku besede razen pri I 1ed. (*ieft*) pisal <y> (Tmn. 3mžs in Ted. 3s *ye*, Ted. 3ž *yo*). V končnem položaju (D in Med. 3ž *nei*) je v vseh delih dosledno rabljen <i>, v medvokalnem položaju (R, T in M 1dv., 2dv.) pa je zapis manj dosleden: v TC 1550

⁷⁶ Za oblike zaimkov, na katere se nanašajo posamezni položaji, in za primerjavo z drugimi avtorji prim. Prilogo 1.

⁷⁷ Mesto naglasa pri Imn. 3m je negotovo, saj še danes v knjižnem jeziku obstajata dvojnici *óni* in *oní* (SSKJ). Tudi za raški govori sta za osebni zaimki izpričani obliki *únj* in *aní* (SLA). Vendar pogost zapis z <y>, ki je prevladujoče rabljen za naglašeni i – zlasti pri Dalmatinu in drugih mlajših avtorjih, v posameznih primerih tudi pri Trubarju –, kaže na končniški naglas, enako tudi posamični zapisi Imn. 3ž *onee* (TT 1577: 230; DB 1578: 56b, 129a, 147b idr.) oz. *oné* (npr. DC 1585: C2b) in Imn. 3s *oná* (BH 1584: 112 idr.; prim. 4.5).

⁷⁸ Izjema so predvsem krajša dela, kjer je izpis dosledno <i>: TA 1555, TE 1555, TM 1555, TKo 1557, TA 1566, TPs 1579.

⁷⁹ Zapis z <y> je pri 2dv./mn. omejen na primere, ki so zapisani z <v>, ne z <u> (zapisa <uy> v gradivu ne najdemo).

⁸⁰ Razlika v zapisu med 2ed. ter 1mn. in 2mn., ki je pri Trubarju dosledna samo v gotici (opazna pa je tudi v drugih knjigah, saj je pri 1mn. in 2mn. zapis z <y> pogostejši kot pri 2ed.), je značilna tudi za večino poznejših avtorjev v 16. stoletju, vzrok zanjo pa ni jasn, saj ne gre za razliko v naglašenosti in verjetno niti v naglasu (v sodobnem knjižnem jeziku so vsi trije cirkumflektirani (SSKJ)).

⁷² V TC 1550 in TA 1550 dvojniski obliki nista izpričani.

najdemo <y> (*vayu*), v TE 1555 <i> (*naiu*, *vaiu*), v TT 1557 pa se mešata oba zapisa, saj je v Matejevem evangeliju ohranil zapis iz TE 1555, v na novo prevedenih besedilih pa je večinoma⁸² uporabljal <y>.

V poznejših delih je do TT 1581–82 v tem položaju skoraj dosledno rabljen <y>, v omenjenem delu pa bi pričakovali podobno stanje kot v TT 1557, a primerjava pokaže, da je Trubar spremenil številne zapise iz TT 1557,⁸³ predvsem iz <y> v <i>, ki v celotnem delu nekoliko prevladuje; najdemo pa tudi obratne primere:

Inu on prai knima, kakoui
fo lety **vayu** fguuory (TT 1557: 251)

Inu on prai knima, kakoui fo leti
vaiu ifguuori (TT 1581–82: I, 354)

kadar uidua noter vtu Meiftu
prideta, **uayu** frezha en zhluuik (TT
1557: 240)

kadar vidua noter vtu Meiftu
prideta, **vaiu** frezha en zhluuik (TT
1581–82: I, 338)

Oni fo **nayu**, kir fua Rymlana, pres
faslishane inu praude ozhitu tepli, inu
vto keho uergli, inu fdai
skriuaie **nayu** uunkai pahaio? (TT
1557: 387)

oni fo **naiu** kir fua Rymlana, pres
faslishane inu Praude ozhitu tepli,
inu vto keiho vergli, inu fdai
skriuaie **naiu** vunkai pahaio? (TT
1581–82: I, 551)

Ona prauita knemu, Gospud de fe
naiu⁸⁴ ozhi odpro (TT 1557: 60)

Ona prauita knemu, Gospud de fe
nayu ozhi odpro (TT 1581–82: I, 86)

Pod zapis zaporedja ij⁸⁵ lahko uvrstimo primere, ko so kratke oblike zaimkov za 3mžs, ki se začnejo z j-, zapisane stično⁸⁶ z velelnikom za 2. os. ed., ki se konča z -i.⁸⁷ V teh primerih pri Trubarju prevladuje zapis <i>, <y> najdemo predvsem v zgodnejših delih, čeprav je sicer ij in ji tudi v poznejših delih običajno zapisoval z <y>, redkeje z <ij> (Ramovš 1971: 145), ki pa ga pri zaimkih ne najdemo.

Koku pag faftopish ti lete beffede [...] Isloshye kratku inu pouei poredu, kai vfebi dershe
(TC 1555: 17b)

⁸² Izjeme M 2dv. *uuaiu* (str. 198), T 2 dv. *uaiu* (str. 207, 231), *vaiu* (str. 96).

⁸³ V ostalih prevodih novozaveznih besedil teh oblik zaimkov skoraj ne najdemo: edini primer R 1dv. *nayu* iz TL 1567 ohranja zapis z <y> tudi v TT 1581–82, medtem ko je pri zaimku *oba* v istem sklonu zapis spremenil (*nayu obeyu* (TL 1567: 77a) : *nayu obeiu* (TT 1581–82: II, 257).

⁸⁴ Razlika v zapisu j med roditeljskim, ki izraža svojino, in homonimnim tožilnikom v predhodnem zgledu ni pomenskorazlikovalna, saj v TT 1557 najdemo tudi zapis svojilnega roditeljskega z <y>: »kar fo **nayu** dela vredna« (TT 1557: 249).

⁸⁵ Zaporedja ji pri Trubarju v zaimkih ne najdemo, ker ne uporablja kratkih oblik R/Tmn. 3mžs *jih*, Dmn. 3mžs *jim* in Ded. 3ž *ji*.

⁸⁶ O stičnem zapisu gl. 4.6.

⁸⁷ Najdemo tudi nekaj primerov, ko je zaimek na j- zapisan stično z velelnikom, ki se konča na -j. Podvojeni j je v teh primerih dosledno zapisan z <i>: »aku tebe tuia noga blafni, odfecaio prozh« (TT 1557: 127).

podai femkai tuio roko, inu
poloshyo uto muio ftran (TT 1557:
325)

podai femkai tuio roko, inu poloshio
uto muio ftran (TT 1581–82: I, 462)

Mehkosti odraza *ń*⁸⁸ na začetku besede Trubar ni pisno označeval, njegovo funkcionalno mehkost pa dokazuje skoraj dosledno mehčanje (stično zapisanega) predloga *z* ob zaimkih, ki je značilno tudi za ostale pisce, tudi v primerih, ko je mehkost *ń* označena v zapisu.⁸⁹ Na koncu besede (pri navezni obliki Ted. 3m *-ń*) je Trubar večinoma uporabljal zapis <in>, le ob predlogu *za* tudi <n>.

Na drugi dan pag, nega porozhi timu
Oshteriu inu oblubi vfe, kar kuli
fercera, **fan** plazhati (TT 1557: qb)

Inu kadar fo oni nega bili Cryshali,
resdile vmei febo nega guant, inu fo
fain ta loos vergli (TE 1555: L7a =
TT 1557: 88–89; podobno TT 1581–
82: I, 126)

Tudi ko *ń* sledi *i*, se zapis večinoma ne razlikuje od običajnega: prevladuje <ni>, le pri D in Med. 3ž *ńi* kot redkejšo različico v več delih najdemo tudi zapis <ny>; pri drugih oblikah se ta zapis pojavi le pri Oed. 3ms in Dmn. 3mžs v TE 1555 in TT 1557 (*nym* ob prevladujočem *nim*⁹⁰). Tudi *ń* + *ij* je v TE 1555 zapisoval z <ni> (R, T in Mdv. 3mžs *niu*), ki ga najdemo še v TT 1557 ob že prevladujočem zapisu <ny>: za razliko od medvokaličnega *j* je zapis zaporedja *ij* tudi v nekaterih primerih iz TE 1555 spremenil v <y>.⁹¹

⁸⁸ V maloštevilnih primerih, ko so pri Trubarju in drugih avtorjih navezne oblike Ted. 3ž *ńo* ter Ted. 3s in Tmn. 3mžs *ńe* zapisane stično z enozložnim predlogom, se lahko zapis *ń*- razlikuje od običajnega zapisa na začetku besede; zaradi redkosti primerov in nedoslednosti zapisa so tovrstni primeri obravnavani posebej pri zapisu skupaj in narazen (4.6).

⁸⁹ Pojavljajo se samo posamične izjeme, npr. pri Trubarju v TR 1558 *fnega* (str. Fa, K4b), *snega* (str. c4b), v TP 1566 *Snih* (str. 111b), v TT 1577: »**Snim** mi hualimo Boga [...] inu **shnim** kalnimo te ludik (str. 118 = TT 1581–82: II, 316); pri Dalmatinu v DB 1578: *fnih* (str. 178a), v DB 1584 *s'njega* (I, str. 294a), *snyh* (I, str. 223a), *s'nyh* (I, str. 84b); v *P 1563 *Sniega* (str. 191); v JP 1578 *snyh* (III, str. 15); v TP 1595 *s'nyh* (II, str. 287), *s'nym* (I, str. 259); poleg tega najdemo v zadnjem delu tudi hiperkorektne zapise predloga *s'fnih* in *s'fnyh*. Redkeje je pri Trubarju mehčan nestično zapisan predlog *iz* (*ish nih* posamični primeri v TT 1557, TR 1558, TT 1560, TT 1581–82), prevladuje pa hiperkorektni zapis predloga *is shnega* (prim. Ramovš 1924: 303); po pogostnosti mu sledi zapis brez mehčanja *is njega*. Le v enem primeru najdemo tudi *presh nega*, kjer lahko obliko zaradi enkratnosti pojavitve interpretiramo tudi kot zapis končnega *s* kot <sh>(prim. 4.3.1). Nikoli pa predlog ni mehčan v primeru, ko je Trubar zaporedje *ń* + *ij* zapisal z <ny> (*is nyu* npr. TT 1557, TT 1577, TT 1581–82); enako velja tudi za TP 1595, kjer se prav tako pojavi nekaj primerov mehčanja predloga, a nikoli ob zapisu *ń* + *i* z <ny> ali ob pisni označitvi mehкости *ń* (*is fnih* : *is nyh*; *is shnega* : *is njega*).

⁹⁰ V TT 1581–82 so vsi primeri spremenjeni v običajni zapis *nim*.

⁹¹ Vendar – podobno kot pri medvokalnem *j* – tudi v na novo prevedenih delih TT 1557 najdemo zapise z <i>, npr. Rdv. 3mžs *niu*, str. 163.

V poznejših delih je Trubar skoraj dosledno pisal *nyu*, tudi v TT 1581–82, kjer je spremenil vse zapise z <i> iz TT 1557. Izjema je TPs 1579, kjer najdemo Rdv. 3mžs *niju* (str. A3b).

4.1.2 KRELJ

i			j				ji/ij	iji	ń			
nagl.		nenagl.										
-i	-i-	-i	j-		-j	-j-			ń-	-ń	ń + i	ń + ij
			I led.	3mžs								
i	i	i/y/ij	i	ij/i/y	/	y/i	ij/y	ij	ni/n/nij	/n	nij/ni/ny	nij/ny

Tabela 10: Zapis i, j in ń pri Krelju

Pri Krelju je naglašeni i tako na koncu kot sredi besede dosledno zapisan z <i>. Enak zapis prevladuje tudi pri nenaglašenem i v končnem položaju, kjer pa je v KPo 1567 uporabljen tudi <y> (D 1ed. *my*, str. LXIII; D Zp *fy*, str. IIIb, CVIIb) in <ij> (Omn. 3mžs *nimij*, str. XLVIb).

Nevefteli, da **mi** ie trebi fturiti, kar **my** ie moi Ozha Bog porozhil (KPo 1567: LXIII)

Vse tri zapise najdemo tudi za glas j ter za zaporedji ij in ji, le razmerje med njimi je drugačno. Za j na začetku besede je pri I led. – kot pri Trubarju – dosledno rabljen zapis <i>, pri kratkih oblikah 3mžs pa je pogostejši <ij>, čeprav najdemo primere obeh zapisov pri istem zaimku tudi v isti povedi.⁹²

Poidite tie, inu dobr ſpralhaite to Ditece, inu kada **ie** naidete, ſpovéte mi naſai, da ieft tudi pridem inu **ije** molim (KPo 1567: LIII)

Pri Ted. 3ž in Ted. 3s najdemo tudi posamezne zapise z <y>.

Moi Ozha fvoio muzh pelia dosdai, inu ieft **yo** tudi peliam (KPo 1567: LXVb)

⁹² Sopojavlanje (pisnih ali oblikovnih) dvojnic v neposrednem sobesedilu je lahko tudi znak stilistične izrabe dvojničnosti za izogibanje ponavljanju, vendar gre v večini primerov, navedenih v disertaciji, za posamične zglede, v splošnem so tudi v neposrednem sobesedilu rabljene enake oblike (npr. »Edno [...] pade na pot [...] inu **ije** ptice pobero [...] Edā del pade mey tēnie, inu tēnie **ije** sadulhi« (KPo 1567: XCVII)), kar kaže, da tovrstna variantnost ni rezultat zavestne stilistične izbire. V primerih, ko število zgledeov kaže na sistematično izrabo dvojničnosti, bo na to posebej opozorjeno.

Pride enkrat pak: da bi radi moio befedo flifhali, kadâr bi le gdo bil inu vam **yo** predigoval (KPo 1567: LXXXVIb)

vpralhaite ravn po tim Ditetu, inu kadar **ije** naidete, fpoвете mi nasai, da tudi pridem inu **ye** molim (KPo 1567: LVb)

Primeri za zapis *j* na koncu besede pri osebnih zaimkih pri Krelju ne najdemo, v medvokalnem položaju pa prevladuje zapis <y> ob redkejšem <i>.

Nayu tako sahvalih, da **naiu** v'tako shalof pèpravih? (KPo 1567: LXII)

Zaporedji *ij* in *ji* je Krelj po latinski tradiciji tudi v zaimkih skoraj dosledno zapisoval z <ij>, le enkrat v KPo 1567 je uporabljen zapis z <y>.

Kadâr **yh** Samaritarij néfo ôteli herpergovati, fo diali k'Gofpodu: GOfpod zhli, tako zhemo rezhi, da Og od Nebef pade, inu **ijh** sashge (KPo 1567: LXXXVII)

Tudi za *iji* pri stičnem zapisu glagola in kratke oblike zaimka je uporabljal <ij>.

Sato tim Paftirom .... ôzhe Christus na strani ftati, inu nijm dar fvoi podeliti, **vkripitijh** (KPo 1567: XXXVIIIb)

Pri odrazu *ń* na začetku besede prevladuje zapis <ni>,⁹³ čeprav najdemo tudi posamične zapise <nij>.⁹⁴ Kadar pa *ń* sledi *i*, je razmerje obratno.⁹⁵ Le v dveh primerih je v KPo 1567 zaporedje *ń + i* zapisano z <ny> (Dmn. 3mžs *nym*, str. CXXI; Ded. 3ž *ny*, str. LXIIIb).

Enaka zapisa – <nij> in <ny> – najdemo tudi v primerih, ko *ń* sledi *ij*: Rdv. *nyu* (KPo 1567: CLXVIII), *niju* (KPo 1567: CLXII).

Tudi na koncu besede pri navezni obliki Ted. 3m je Krelj mehkost *ń* večinoma označeval, in sicer bodisi z zapisom <in> ali s tilde na predhodnem samoglasniku. Ob predlogih, ki se končajo na soglasnik, je za veznim vokalom uporabljal zapis <n>.

---

⁹³ V KB 1566 Krelj mehkości *ń* še ni dosledno označeval.

⁹⁴ Razmerje je torej obratno kot pri zapisu vzglasnega *j*- (z izjemo led.).

⁹⁵ Izjema je Rmn. 3mžs, kjer je v KPo 1567 *nih* nekoliko pogostejši kot *nijh*. Prim. tabele v Prilogi 2.

4.1.3 DALMATIN

	i				j			ji	ń				
	nagl.			nenagl.	j̇	j̇	j̇		ń̇	-ń̇	ń̇+i	ń̇+j̇	
	i			i									
	2ed.	1mn. 2mn.	Imn. 3m										
1575-76	i	i/y	y/i	i	i	i	i/j	ij/y	n/ni	in	ni/ny	ni/ny	
1578	i/y	y/i	y/i	i/y			i						
1580	i	y	y	/			/						ij
od 1584	i/y/j	y/i/ij	y/i/j	y/i	i/y/j	j/i	j	j	ji/y	nj/ni/n/ny	jn	ny/ni	ny

Tabela 11: Zapis i, j in ń pri Dalmatinu

Pri Dalmatinu je zapis naglašenege i na koncu besede bistveno bolj neenoten kot pri Krelju in Trubarju. Pri I 2ed. je izključno ali prevladujoče uporabljal zapis z <i> (ti), v DB 1578 in DB 1584 najdemo tudi posamične primere zapisa z <y> (ty), v DB 1584 tudi <j> (tj). Pri I 1mn. in 2mn. v prvih dveh delih prevladuje zapis z <i> ob redkejšem <y>, v vseh naslednjih pa je razmerje obratno, zapisi z <i> so redki; v delih iz leta 1580 je dosledno rabljen <y>.

My fmo grehili s'nashimi Ozheti red, **mi** fmo krivu rounali, inu fmo pregrehni bily (DB 1584: II, 135a)

vy morate prozh pojti, **vi** nimate tukaj oftati (DB 1584: II, 117a)

Le enkrat je v DC 1585 rabljen tudi <ij>.

Inu nam o **mij** odpufzhamo nashim dolshnikom (DC 1585: A6b)

Pri Imn. 3m je v vseh delih zapis z <y> pogostejši kot z <i>, kot pri 1mn. in 2mn. je v delih iz leta 1580 rabljen dosledno. V DB 1584 je v enem primeru rabljen tudi <j>.

Satu **onj** delajo enu pokrivalu zhes njo (DB 1584: I,)(4a)

Pri stičnem zapisu dvojniskih imenovalniških oblik z dva do leta 1584 prevladuje <i>, v DB 1584 pa <y>, čeprav je pri 2dv. pogost tudi zapis z <i> (vydva 6 : vidva 4).

Pri nenaglašenem i v končnem položaju pri Dalmatinu prevladuje zapis <i>, v DB 1584 najdemo tudi redke primere zapisa z <y> in <j>.

Ony **meny** fhtrike polagajo na poti, po katerim hodim (DB 1584: I, 315a)

Taku **mj** daj eno faltavo, dokler **my** poshlelh (DB 1584: I, 25a)

aku hozhete vy mojmu Gofpudu priasèn inu svéft iskasati, taku **my**⁹⁶ povejte: aku pak nikar, taku **mi** tudi povejte (DB 1584: I, 15b)

Nasprotno je bil pri zapisu j Dalmatin zelo dosleden. Do leta 1584 je zanj v vseh položajih uporabljal <i>, ⁹⁷ od leta 1584 pa <j>. Od tega pravila odstopajo le posamični zapisi I 1ed. *ieft* v DB 1584 in DM 1584.

Sdaj moram **ieft** tudi povédati, koku je on velik, koku mozhan, inu fhtalten (DB 1584: I, 278a)

Satu **ieft** tudi, GOSPVD, tvoj obraz yfzhem (DM 1584: CLIII)

Zaporedje ji je do 1584 prevladujoče zapisoval z <ij>, pogosti so tudi zapisi z <y>. Od 1584, ko je uvedel razlikovanje med zapisom i in j, prevladuje <ji> ob še vedno pogostem <y> (le v DM 1584 je dosledno rabljen <ji>).

Tudi pri zapisu odrazov *ń* lahko ločnico postavimo v leto 1584. Do DB 1584 je Dalmatin mehkost *ń* na začetku besede označeval le redko, in sicer predvsem pri 3ž v DJ 1575 in DB 1578, kjer najdemo ob <n> tudi zapis <ni>, medtem ko je v DPa 1576 dosledno <n>, verjetno pod vplivom Trubarjevega prevoda evangelija. V delih iz let 1584 in 1585 pa je mehkost skoraj dosledno označena (v DB 1584 najdemo le enkrat zapisa Red. 3ms *nega*, II, str. 54b), in sicer z <nj>, le redko z <ni> in <ny> (oboje v DB 1584).

Pri zaporedjih *ń + i* in *ń + ij*⁹⁸ je do 1580 prevladoval zapis <ni> ob redkejšem <ny>, od 1584 pa ju je Dalmatin skoraj dosledno zapisoval z <ny>, <ni> najdemo le v posamičnih zgledih v DB 1584 (npr. Omn. 3mžs *nimi*, I, str. 265b; *nimy*, I, str. 86b).

Na koncu besede je Dalmatin palatalnost *ń* označeval v vseh delih: do 1584 z <in>, nato z <jn>.

---

⁹⁶ V DB 1578 na tem mestu najdemo običajni zapis *mi* (str. 21a).

⁹⁷ V posamičnih primerih se je <j> pojavljal tudi v zgodnejših delih. Pri zaimkih ga najdemo le enkrat v DJ 1575 (Med. 3ž *nej*, str. 25)

⁹⁸ Zapisi *nju* v DB 1584 so bili interpretirani kot oblika *nju* in ne kot pisna različica (prim. 3.1.5).

4.1.4 OSTALI AVTORJI

	i				j			ji/ij	ń				
	nagl.			nenagl.	j̣	j̇	j̈		ṇ́	ń̇	ń̈+i	ń̈+j̇	
	i							i̇					ï
	2ed.	1mn. 2mn.	1mn. 3m										
JURIČIČ	i/y	y/i/ij	i/y	y	i/y	i/y	i/y	y/í	ij/y	ni/ny/n	in	ny/ni/nij	ny/ni
TULŠČAK	i/y	y	y/í	/	i/y	i	i	/	ij	n	in	ni/ny	/
BOHORIČ	i	i	i	/	i	j	j/í	j/í	y/í(BTa) ji(BH)	ni(BTa) nj/n(BH)	/	nji/ni/nj	nji
TROST	i	y	y	/	i	i	/	/	ji	ni	/	ny/ni	/
MEGISER	i	i	i	/	i	j	i	/	/	ni/nj/n	/	nji	/
ZNOJILŠEK	i	i/y(1mn) y/í(2mn)	i/y	/	i	j	/	/	ji/y	nj/ni	jn	ny/ni/nji	/

Tabela 12: Zapis i, j in ń pri ostalih avtorjih

4.1.4.1 Pri **Juričiču** je zapis vseh treh glasov zelo nedosleden: za naglašeni i na koncu besede najdemo <i> (prevladuje pri I 2ed. in Imn. 3m), <y> (prevladuje pri I 1mn. in 2mn.,⁹⁹ rabljen pa je tudi v edinem primeru stičnega zapisa I 1dv. s števnikom *dva*) in enkratni zapis <ij> (*mij*, II, str. 11), pri nenaglašenem i v končnem položaju pa prevladuje <i> ob <y>.¹⁰⁰

Kot pri ostalih avtorjih pred letom 1584 je za j na začetku besede pri I 1ed. dosledno rabljen <i>, ki prevladuje tudi pri kratkih oblikah 3mžs ob redkejšem <y>; enako je razmerje zapisov pri j na koncu besede, medtem ko je v medvokalnem položaju <y> pogostejši od <i>. Kreljev zapis j z <ij> v Juričičevi postili ni ohranjen, to dvočrkje pa je uporabljeno za zaporedje ji, ki je redkeje zapisano z <y>.

Odraž ń na začetku besede je večinoma označeval z <ni>, redko z <ny>, v nekaj primerih pa mehkost ni označena: Red. 3ms *nega* (III, str. 59b), Oed. 3ž *shno* (I, str. 4b; III, str. 49[=48]). Zaporedji ń + i in ń + ij sta prevladujoče zapisani z <ny>, sledi zapis <ni>, le v dveh primerih je uporabil zapis <nij>: Rmn. 3mžs *nijh* (III, str. 49b[=48b]), Med. 3ž *nij* (I, str. 133b). Odraž ń na koncu besede je zapisoval kot <in>.

⁹⁹ Največ zapisov z <i> je iz prvega dela, ki ima za predlogo Kreljev prevod z doslednim zapisom <i>, vendar je v večini primerov tudi v tem delu zapis v obeh zaimkih spremenjen v <y>.

¹⁰⁰ <y> je zlasti pogost pri kratki obliki D 1ed., kjer sta zapisa *mi* in *my* skoraj enakovredna. Pri ostalih zaimkih <i> močno prevladuje; zapisi z <y> se v prvem delu ne pojavljajo na enakih mestih kot pri Krelju.

4.1.4.2 Tulščak je naglašeni i na koncu besede pri I 2ed. zapisoval z <i>, le v enem primeru z <y> (str. 81b), ki ga je dosledno uporabljal pri 1mn. in 2mn., prevladuje pa tudi pri 1mn. 3m ob posamičnih zapisih *oni*. Tudi nenaglašeni i je v TkM 1579 zapisan z <i>, izjema je le enkratni zapis D 1ed. *my* (str. 92a). J je tako na začetku kot na koncu besede zapisan z <i> (za medvokalni položaj ni zgleда), ji z <ij>. Mehkosti ņ Tulščak na začetku besede ni označeval, zaporedje ņ + i je običajno zapisoval z <ni>, najdemo pa nekaj pojavitev D in Omn. 3mžs z zapisom <ny>. Odras ņ na koncu besede je kot drugi avtorji zapisoval z <in> (Ted. 3m *vain*, str. 91b).

4.1.4.3 Bohorič je i v vseh položajih zapisoval z <ij>, pri j pa v BH 1584 prevladuje zapis <j> ob posamičnih zapisih <i> (*njei*, str. 62[=82]; *vaih*, *naih*, oboje str. 79). Zaporedje ji je v BTa 1580 po enkrat zapisano z <y> in <i>, v BH 1584 pa je dosledno rabljen <ji>.

V BTa 1580 je pri zaimkih izpričan samo zapis za odras ņ na začetku besede, in sicer <ni>, medtem ko je v BH 1584 večinoma zapisan z <nj>, le pri Ded. 3ž najdemo tudi zapis <n> (*knej*, str. S2). Tudi pri ņ + i ni bil povsem dosleden, v BH 1584 poleg med protestanti do takrat edinstvenega zapisa <nji> – s katerim je zapisoval tudi zaporedje ņ + ij – najdemo tudi <ni> (npr. Rmn. 3m¹⁰¹ *nih*, str. S17) in <nj> (Rmn. 3m *njh*, str. 62[=82]). Na koncu besede odras ņ tudi v BH 1584 pri zaimkih ni izpričan.

4.1.4.4 Trost je pisno normo, ki jo je postavila Biblija, upošteval le deloma, saj ni ločeval med zapisom i in j, kar Rigler (1968: 230) pripisuje tiskarskim navadam in ne zavestnemu odstopu, saj se od Biblije razlikuje le v stvareh, ki niso bile značilne v takratni latinski grafiki: naglašeni i v I 2ed. je v TtPre 1588 zapisan z <i>, v I 1mn. in 2mn. ter 1mn. 3m z <y>, nenaglašeni i in j na začetku besede (za ostale položaje ni zgleда) sta zapisana z <i>, za ji pa je uporabljal enak zapis, kot je prevladoval v DB 1584, <ji>. Mehkost odrasa ņ na začetku besede je Trost dosledno označeval z <ni>.

---

¹⁰¹ Pri BH 1584 so izjemoma tudi množinske oblike 3mžs v odvisnih sklonih ločene po spolih, saj je tudi Bohorič kljub prekrivnosti oblik navedel paradigmo za vsak spol posebej.

kadar *ń* sledi *i*, pa je večinoma uporabljal zapis <ny>, le enkrat se v Oed. 3ms pojavi zapis *nim* (str. 46). Za ostale položaje ni zgledov.

4.1.4.5 Tudi **Megiser** je v svojih slovarjih kljub možnosti zgledovanja delno odstopal od pravopisa, uveljavljenega v DB 1584, in tudi od BH 1584 (Merše 2006: 124); *i* je v vseh položajih zapisoval z <i>, *j* v začetnem položaju z <j>, v končnem pa z <i>; mehkost odraza *ń* na začetku besede je v MD 1592 označeval z <ni> ali <nj>, v MTh 1603 pa ni označena (<n>). Od DB 1584 je odstopal tudi pri zaporedju *ń + i*, ki ga je zapisoval z <nji>.

4.1.4.6 Pri **Znojilšku** je zapis naglašene *i* precej nedosleden: I 2ed. je dosledno zapisan z <i>, ki prevladuje tudi pri I 1mn. in Imn. 3m poleg <y>, medtem ko je pri 2mn. skoraj dosledno rabljen <y> (edina izjema je enkratna pojavitev *vi*, str. 39). Nasprotno je nenaglašeni *i* dosledno zapisan z <i>, *j* pa z <j>. Pri zaporedju ji prevladuje <ji>, pogost pa je tudi <y>.

Zapis *ń* se večinoma ujema z zapisom v DB 1584: na začetku besede <nj>, na koncu <jn>, za zaporedje *ń + i* <ny>, *ń + ij* ni izpričan. Za odraz *ń* na začetku besede najdemo enkratni zapis <ni> (Ded. 3ms *niemu*, str. 89), ki ga je kot redkejšo različico uporabljal tudi za *ń + i* (Rmn. 3mžs *nih*, Omn. 3mžs *nimi*); to zaporedje je v nekaj primerih zapisal tudi z <nji> (Rmn. 3mžs *njih*, str. 74; Med. 3ž *nji*, str. 124, 185).

4.1.5 PESMARICE

	i			nenagl.	j			ji	ń			
	nagl.		-i		j-	-j	-j-		ń-	-ń	ń+i	ń+jj
	2ed.	1mn. 2mn.		1mn. 3m								
*P 1563	i/y	i/y	i	i/y	i/y	i	y	/	ni/n/ny	in	ni/ny	/
TRUBARJEVE IZDAJE	i	i/y	i	i	i	/	y	y	n	in	ni/ny	ny
DC 1579	i/y	y/i	y/i	i	i	i	y	y/ij	n	in	ni/ny	ny
DC 1584	i	y/i	y		j	j	j	ji/y	nj/n	jn	ny/ni/nj	ny
TfC 1595	i	y/i	y/i	i	j	j	j	ji/y	nj/n	jn	ny/ni/nj	ny

Tabela 13: Zapis i, j in ń v pesmaricah

4.1.5.1 Pesmarica iz leta 1563 je izšla s Trubarjevim imenom na naslovnem listu (ker prinaša v prvem delu ponatis pesmi iz TC 1550), vendar brez njegove vednosti, saj je rokopis, ko mu ga je ob vrnitvi v Ljubljano predložil Matija Klombner, zavrnil kot jezikovno in pesemsko slab (Rupel 1966: 21). Kljub temu je bila pesmarica natisnjena; v njej so poleg ponatisnjenih Trubarjevih pesmi izšle pesmi še nekaterih drugih avtorjev iz ljubljanskega protestantskega kroga, uredil pa jih je Hrvat Jurij Juričič.

Zapis i, j in ń je v *P 1563 zelo neenoten; zdi se, da urednik (večinoma) ni posegal v zapise posameznih avtorjev, pa tudi ti so bili pri zapisovanju glasov nedosledni. Še najbolj enoten je zapis i, kjer v vseh položajih ne glede na naglašenost prevladuje <i>. Izjeme najdemo predvsem pri Juričiču: v I 2ed. in pri kratki obliki D 2ed. je občasno rabljen <y> ob prevladujočem <i>, pogostejši pa je zapis <y> pri I 2mn.; najdemo ga tudi v Trubarjevih pesmih, kjer je ohranjen zapis iz TC 1550, ter v pesmih H. K.¹⁰² in nekaterih nepodpisanih. V eni od nepodpisanih pesmi se pojavi tudi enkratni zapis kratke oblike dajalnika povratnega zaimka z <y> (/y, str. 181).

Tudi j je na začetku in na koncu besede običajno zapisan z <i>, pri Trubarju (prevzeto iz TC 1550), H. K. in v eni od nepodpisanih pesmi najdemo pri 3mžs v začetnem položaju

¹⁰² O avtorjih pesmi, ki jih označujejo posamezne okrajšave, in z njimi povezanih dilemah prim. Koruza 1984: 317. V disertaciji bodo pri analizi in navajanju posameznih pesmi – razen pri Trubarjevih – navedene v izvorniku uporabljene okrajšave.

tudi zapise z <y>. Edini primer j sredi besede v Trubarjevi pesmi je kot v TC 1550 zapisan z <y> (R 2ed. *vayu*, str. 4).

Najbolj neenoten je zapis odrazov *ń*. V Trubarjevih pesmih je večinoma ohranjen zapis iz TC 1550, torej <n> za *ń* in <ni> za *ń + i*, le v enem primeru je zadnji zapis spremenjen v <ny>.

Shnim ye ftuarill femllo/ nebu [...]

Mofha potle to fheno Inu ye vkupe

porozhill, Vfo ftuar ye nima ifrozhill,

de ima **nim** flufhiti (TC 1550:

146[81b]–147[82a])

Shnim ye ftuarill femlo, nebu [...]

Mosha potle to sheno. Inu ye vkupe

porozhill, Vfo ftrar[!] ye nima

ifrozhill, de ima **nym** slushiti (*P

1563: 1)

Ostali avtorji so nasprotno večinoma na začetku besede označevali mehkost *ń* z <ni>, čeprav H. K. in L. Z. zelo nedosledno; tudi pri Juričiču, ki je sicer dosledno pisal <ni>, ob predlogu enkrat najdemo zapis <n> (Red. 3ž *ishne*, str. 46). Tudi v nepodpisanih pesmih prevladuje <ni>, v enem primeru je rabljen tudi <ny> (Red. 3ž *nye*, str. 130). Le v pesmi G. R. je rabljen le zapis <n>, nasprotno pa je za zaporedje *ń + i* ta avtor uporabljal <ny>, ki je bil pri ostalih rabljen redkeje, prevladuje zapis <ni>. Odraz *ń* v končnem položaju je v vseh pesmih zapisan z <in>.

4.1.5.2 Trubar je v pesmaricah, ki jih je uredil, tudi v pesmih drugih avtorjev uveljavljal svojo pisno normo. Tako za naglašeni kot za nenaglašeni *i* je skoraj dosledno pisal <i>, izjema je le en primer zapisa I 1mn. z <y> v TPs 1567 (v Trubarjevi lastni pesmi), ki je v naslednji izdaji popravljen v <i>:

my tudi pruti nim [...] fe iskashemo

(TPs 1567: 73)

mi tudi pruti nim [...] fe iskashemo

(TC 1574: 73)

Tudi j je na začetku besede zapisan z <i>, medsamoglasniški pa z <y>, enako kot ji na začetku besede.¹⁰³ Za j na koncu besede ni zgledov. Tudi zapis odrazov *ń* se ujema s Trubarjevimi ostalimi deli: mehкости v začetnem položaju ni označeval, v končnem je uporabljal <in> (TC 1574 *nain*, str. 79), za zaporedje *ń + i* je pisal <ni>, za *ń + ij* pa <ny>. Edina izjema je Ddv. 3mžs *nyma* v Trubarjevi Nu puite puite vfi ludie v TPs 1567 in TC 1574.

¹⁰³ Gre za dve pojavitvi kratke oblike Tmn. 3mžs *yh* v Kreljevi priredbi 83. psalma. Trubar te oblike ni uporabljal, zato ne moremo primerjati zapisa (<y> je bil tudi pri njem eden od možnih zapisov za *ij*, prim. 4.1.1), Krelj pa je za *ji* v tem položaju običajno pisal <ij>.

Shnim ye ftuaril Semlo, Nebu [...] Mosha, potle to sheno, inu ie vkupe porozhill, vfo ftuar ie **nyma** yfrozhill, de ima nim slushiti (TPs 1567: 2; podobno TC 1574: 2)

V predhodnih natisih te pesmi v TC 1550 in tudi *P 1563 je bil na tem mestu uporabljen zapis <ni> (prim. zgoraj).

4.1.5.3 Pri Dalmatinu najdemo – še posebej v prvi izdaji iz leta 1579 – bistveno bolj neenotno podobo. Tudi on je sicer poskušal pri zapisu uveljaviti lastno normo, a je to storil manj dosledno kot Trubar.

Pri dolgem naglašenem i na koncu besede je uveljavil razliko med zapisom I 2ed. z <i> ter I 1mn. in I 2mn. z <y>, vendar se v DC 1579 pojavljajo tudi posamični primeri obratnih zapisov: *ty* v Kreljevi pesmi (str. 52 – v TC 1574 *ti*, str. 80) in *vi* v Trubarjevi, čeprav je sicer v Trubarjevih zapisih teh dveh oblik spreminjal <i> v <y>:

Letu **vi** bote diali, kadar **vy** vkupe pridete (DC 1579: 25)

V DC 1584 sta oba zapisa spremenjena v skladu s prevladujočim načinom, najdemo pa nova odstopanja pri I 1mn.: v nekaterih novih Dalmatinovih, Bohoričevih in nepodpisanih pesmih se poleg prevladujočega *my* pojavlja tudi *mi* (str. CXCVII, CCXX, CCXLV, CCCXLIII).

Pri nenaglašenem i ni posebnosti, zapis je dosledno <i>. Enako je v DC 1579 označeval tudi j na začetku in koncu besede, sredi besede pa je ohranil Trubarjev zapis <y>. V DC 1584 je v vseh položajih pisal <j>.

Bolj nedosleden je zapis ji. V DC 1579 prevladuje <y>, v novi Dalmatinovi pesmi Iesus Criftus Odreishenik pa je pri Rmn. 3mžs uporabljen <ij> (*ijh*, str. 28). V DC 1584 prevladuje zapis <ji>, v D in Tmn.¹⁰⁴ 3mžs najdemo tudi <y>.

Mehkosti odraza ñ na začetku besede v DC 1579 ni označeval, v DC 1584 pa ga je prevladujoče pisal z <nj>, čeprav še najdemo zapise z <n> v uvodu in eni od Dalmatinovih pesmi, ki je bila objavljena že v DC 1579 (Med. 3ž *po nej*, str. LIII). Pri vseh primerih v neposrednem sobesedilu najdemo tudi zapise z <nj>:

---

¹⁰⁴ Gre za Kreljevo pesem, objavljeno že v TC 1574, kjer je bil zapis prav tako *yh* (prim. op. 103).

imata od nih tudi tim Otrokom praviti, de fe bodo bali Boga, **njega** Sapuvidam pokorni, inu de **njega** beffedam bodo verovali. Inu take **nega** Zajhne inu Sapuvidi, je lamuzh sapovedal vsem ludem veden vferci inu pred febo [...] sapiffane iméti (DC 1584: a8b)

Kir vshe trofhta potrebuje, ta po **nej** ferzhnu vsdihuje: Aku ti pak Grehou shal nej, Gledaj, de nepèrftopih k'**njej** (DC1684: LIIII)

de je on nas **shnega** Martro od Pekla rejfhil [...] Raven tiga fe vuzhimo v'deffetih Sapuvidah [...] kaj **njemu** dopade ali nikar, de vejmo s'zhim, koku imamo **njemu** slushiti (DC 1584: b3a)

Odraz *ń* na koncu besede je zapisan v DC 1579 z <in> in v DC 1584 z <jn>.

Najbolj neenoten je v Dalmatinovih izdajah pesmaric zapis zaporedja *ń* + i. V DC 1579 prevladuje <ni>, pojavlja pa se še <ny> (tudi tam, kjer je bil v TC 1574 rabljen <ni>).

Hozhe de greshnu Zhloveftvu, Vnebi
per **nym** prebyva (DC 1579: 131)

Hozhe de greshnu zhloueftuu, Vnebi
per **nim** prebyua (TC 1574: 141)

V DC 1584 je to zaporedje večinoma zapisano z <ny>, najdemo pa tudi zapisa <ni> in <nj>, predvsem v Trubarjevem uvodu ter njegovih in Schweigerjevih pesmih, ki so bile objavljene že v prejšnjih izdajah.

Ta je kak r en Vèrt selen, S'rodovim Drevjem obfajen, V'**nym** dobèr sdrau fad rafte, Kir nefygnie nestrohni, dotler drugu v'**nim** srafte (DC 1584: CLIIII)

zhudne rizhi je on **shnjm** dial (DC
1584: II)

zhudne rizhi je on **shnym** dial (DC
1584: II)¹⁰⁵

ftuj ti vfelej pred **njm** (DC 1584: VIII)

Odpri **njm** vrata nih ferza, de pèr **nih** tvoja beffeda, bo vedel prebivala (DC 1584: XCVIII)

Ta fe **nym** posmehuje, On zhe neki fèrd spuštiti, slobnu k'**nim** vlim govoriti (DC 1584: CLV)

Dosleden pa je zapis zaporedja *ń* + ij – v obeh izdajah najdemo samo <ny>.

¹⁰⁵ Prvi zapis je natisnjen pod notami, drugi pa v besedilu pesmi, ki sledi notam.

4.1.5.4 V zadnji izdaji pesmarice, ki jo je uredil Felicijan Trubar, najdemo pri vseh treh glasovih v vseh položajih enake zapise kot v DC 1584, le odstopanja od prevladujočega so pogostejša. Felicijan Trubar je namreč ohranil večino Dalmatinovih odstopajočih zapisov, v nekaterih primerih pa je tudi spremenil prevladujoči zapis iz DC 1584 v redkejšega:

De nebomo tim hudim, od katerih **mi** pojemo, glih, de na shivoti inu na Dulhi, na tim Svejtu inu vekoma v'Pekli, nebomo shnimi red fhtrajfani (TfC 1595: B3b)

try dny je v'grobi leshal :/: V'**nim** teh vernih gre[!] sakril (TfC 1595: CCXXVII)

De nebomo tim hudim, od katerih **my** pojemo, glih, de na shivoti inu na Dulhi, na tim Svejtu inu vekoma v'Pekli, nebomo shnimi red fhtrajfani (DC 1584: b2)

try dny je v'grobi leshal. V'**nym** téh vernih greh sakril (DC 1584: CXXVIII)

V pesmarico je urednik vključil tudi nekaj pesmi iz *P 1563, ki jih v Trubarjevih in Dalmatinovih izdajah ni bilo, in jih sicer poskušal uskladiti z zapisom, kakršen je bil normiran v DB 1584, a precej nedosledno, saj je spreminjal tudi zapise, ki so bili v skladu z rabo v Bibliji.

Bug Ozha ga vflishi le po **njega** voli, de fe vfe pismu **vnim** dopolni. Iudesh pride ftopi **knemu** (TfC 1595: CXCIII)

Nega prihod je bil krotak, Na sodni dan bode ftrashan, vsem hudim nejovernim ljudjem, **shnih** vezhnim pogublenem. Vsi kir vjefufsa verujo, Na **njega** martro fe sanashajo (TfC 1595: CXLII)

Bug Ozha ga vslishi le **poniega** voli, de fe ufe pifmu **unym** dopolni, iudesh pride ftopi **knemu** (*P 1563: 120)

Nega prihodie[!] bil krotak, Na fodni dan bode ftrashan, Vfem hudim neiouernim ludič, **Shnih** vezhnim pogublenem. Vfí kir viefufsa veruio, **Naniega** marteo[!] fe fanashajo (*P 1563: 66)

Tudi v nekaj novih pesmih – Kumprehtovih in nepodpisanih – zapis ni dosleden.

Dva Iogra fta vta Emaus fhla, / Inu fta shaloftna bila, / Criftus fe **knima** perdrushil, / Inu je **shnima** govuril. Alleluja. **Nyma** islagal tu pifmu, / Od Mojsefa nu prerokou, **Nyh** ferze tu je gorelu (TfC 1595: CCXXIII)

4.1.6 TPo 1595

i			j			ij	ji	ń					
nagl.		nenagl.	j̣	j̇	j̈			ń-	-ń	ń+i	ń+j̇		
2ed.	1mn. 2mn.	Imn. 3m				- ị	- i̇					- ï	
i/y/j	y/i/ij	y/i	y	i/j/y	j/i	j/i	j	y	y/ji/ij/i/j	nj/n/ni/ny	jn/in	ny/ni/ nj/nij	ny/nj/ni

Tabela 14: Zapis i, j in ń v TPo 1595

V TPo 1595 najdemo pri zapisu i, j in ń vse različice, ki so se pojavljale v predhodnih delih. Prevladuje sicer norma, kot je bila uveljavljena v DB 1584, a v vseh položajih in pri vseh zaimkih najdemo številna odstopanja.

Naglašeni i v I 2ed. je tako večinoma zapisan z <i>, v dobri šestini zgledov pa se pojavlja zapis z <y>. Ob tem najdemo tudi posamične zapise z <j>. Pri 1mn. in 2mn. so poleg izrazito prevladujočega zapisa z <y> (ta je uporabljen tudi v edinem primeru stičnega zapisa I 1dv. s števnikom *dva*) uporabljeni tudi zapisi z <i> in nekoliko redkeje z <ij>. Tudi v Imn. 3m močno prevladuje <y> ob redkih zapisih z <i>.

Tudi pri zapisu nenaglašene i na koncu besede najdemo poleg močno prevladujočega <i> še <j> in <y>, vendar so tovrstni zapisi redki.

Sicer je onu **s'namj** cilu f̣gublenu (TPo 1595: I, 284)

Boshja befseda inu sapuvid taku dobru nad **namy** dershi (TPo 1595: II, 156)

Za j na začetku besede je poleg <j> pisec uporabljal tudi <i> in <y>; prva dva znaka najdemo tudi na koncu besede, medtem ko je v medvokalnem položaju zapis dosledno <j>.

Le pri zaporedju ji večinski zapis odstopa od prevladujočega zapisa v DB 1584: <y> je namreč nekoliko pogostejši kot <ji>, pojavljajo pa se še zapisi <ij> – ki je zlasti pogost pri Dmn. 3mžs (*ijm*) – ter pri Tmn. 3mžs še <i> in <j> (*ih, jh*). Tudi zaporedje ij (ob stičnem zapisu Ted. 3ž z glagolom) je zapisano z y (*poloshyo*, II, str. 21).

Mehkost *ń* je označena, a ne dosledno; na začetku besede prevladuje zapis <nj> ob <ni>, le enkrat je uporabljen <ny> (Oed. 3ž *njo*, I, str. 219).

Najdemo pa kar nekaj primerov,¹⁰⁶ ko mehkost ni označena, zapis je <n>.

Taku kadar enu Dejte **vnega** otrozhy pokorfzhini hodi, Ozha inu Mati, Hlapez inu Dekla vnih dellu inu pokorfzhini hodio, inu kaka nefrezha nim naprej ftoji, tukaj Bug nozhe skusi **nega** Angele braniti nu ni[!] pomagati (TPo 1595: I, 158)

Christus je Bug, obtu **vnega** inu **njega** befedi¹⁰⁷ verujemo (TPo 1595: I, 187)

Na koncu besede je zapis <jn> pogostejši kot <in>.

Zaporedje *ń* + *i* je običajno zapisano z <ny>, pogost je tudi zapis <ni>, v nekaj primerih pa najdemo tudi <nj>.

Reslotik mej Turki, Iudi, Papefniki, inu mej temi pravimi Karfzheniki, inu **njh** vero (TPo 1595: III, 78)

Pri Ded. 3ž v enem primeru najdemo tudi *nij* (III, str. 82).

Tudi *ń* + *ij* je prevladujoče zapisan z <ny>, v posamičnih primerih pa tudi z <nj> (npr. Tdv. 3mžs *nju*, III, str. 2) in <ni> (Tdv. 3mžs *niu* II, str. 101).

---

¹⁰⁶ Večina zapisov *ń* z <n> je iz prvega dela postile.

¹⁰⁷ Čeprav v navedenem zgledu različna zapisa ločujeta med tožilniško obliko zaimka in svojilno rodilniško obliko, se na splošno v besedilu zapisi obeh oblik ne razlikujejo, tudi če se pojavljajo v neposrednem sobesedilu, npr. »de bi my **njega** sa vse **njega** dobrute imejli sahvaliti« (TPo 1595: II, 219).

4.2 ZAPIS É IN Ó

Od samoglasnikov se posebnosti pri zapisu pojavljajo še pri dolгих naglašeniх ozkih e in o.

4.2.1 TRUBAR

-é		Imn. 3ž <i>one</i>	-é-	-ó
Tdv./mn. 3mžs, Red. 3ž, Ded. 3ž <i>né</i>				
<i>brez stično zapisanega predloga</i>	<i>ob stično zapisanem predlogu</i>			
ee/e	e/ee (večina del) ee/e (TO 1564, TPs 1566)	e/ee (TT 1577)	e/ee	o/oo

Tabela 15: Zapis é in ó pri Trubarju

Pri Trubarju za dolgi naglašeni ozki e v končnem položaju pri Tdv./mn. 3mžs in Red. 3ž močno prevladuje zapis <ee>, najdemo le posamična odstopanja, večinoma neposredno ob običajnejšem zapisu z <ee>:

Ona **nee** roke iftegne po prellici, inu **nee** perfti prymo tu vretenu [...] **Ne** hysha fe ne boy pred mrafom inu fnegom, Sakai **nee** vfa drushina ima duy quant (TC 1575: 357)

Tedai gre kiakai ta Altman ftemi slushabniki, inu **ne** perpela pres fyle [...] Inu kadar **nee** perpelaio, poftauio **nee** pred ta Suit (TT 1581–82: I, 490)

Oni fo ga pag poflushali, fatu kir ie **ne** bil dolg zhas shnega zupernyo omamil (TT 1581–82: I, 505)¹⁰⁸

Vsaj v nekaj primerih gre morda za tiskarski poseg, saj se zaimek pojavlja na prelomu vrstice:

Ty [...] ne hote ozhitu htak d[!] ludmi, pado od **ne** | inu no fataio
(TT 1557: u4a)

Ta Cerkou fa **ne** | obuie Slushabnike ima uedan molyti (TO 1564: 120a)

V TPs 1566 pa najdemo odstopanje v zapisu samo v kazalu:

Molytue te Cerque fubper **ne** Sourashnike (TPs 1566: 271a)

¹⁰⁸ V izdaji iz leta 1557 je v obeh zgledih zapis *nee* (str. 345, 355).

Ob stično zapisanem predlogu¹⁰⁹ pri navedenih zaimkih prevladuje zapis <e>, vendar so odstopanja nekoliko pogostejša: posebej je treba izpostaviti TO 1564 in TPs 1566, kjer je zapis tudi v tem položaju edino ali prevladujoče <ee>, in TR 1558, kjer v Red. 3ž¹¹⁰ ob predlogu v prevladuje <ee> (*vnee* 2 : *vne* 1), ob z pa <e> (*shne* 5 : *shnee* 1).

Eliafa ie Bug shiul skufi Vranuu [...] Potle fano mahino pogazhizo nega inu eno vduuo **shnee** ditetom (TR 1558: E3a)

diuiza Maria pridiguie [...] Vfi ludie kir fe bodo bali Boga, pokuro diali inu Verouali **Vnee** Synu, ty bodo Miloft imeili per Bugi (TR 1558: R2b)

kadar ie ona faslishala, de ie Iefus **vnee** Deshelo prishal [...] gre ona fdaici [...] knemu (TR 1558: Fa)

De bi Diuiza Maria **Vne** Synu Iefufa Criftufa inu nega beffedom ne bila Verouala, ni bi [...] nishter ne nuzalu (TR 1558: g2b)

V ostalih delih so zapisi z <ee> ob predlogu posamični.

Inu fama Diuiza Maria vtim zhafu she, Kadar ie Iefufa **vnee** teleffu nofsila, ie pridigala (TT 1557: bb4a)

Ta Agar Abraamoua Dekla, kadar ie no nee Gospa Sara **shnee** ditetom is hyshe bila podila (TT 1557: dd4a)

De to S. Troyzo **shnee** ftanum inu oprauilom [...] fpoftamo (TL 1567: 72b)

Vtim pag kadar fem ieft fazhel gouoriti, pade doli fueti Duh **unee**, koker ie vnas bil tudi padel vtim fazhetku (TT 1557: 368; podobno TT 1581–82: I, 523)

Inu ona poye **shnee** Gosfpudom tudi leto Peifen (TT 1577: 261)

Tu vfe fmo per tih Mashah vidili, steim ie ta Curba **shnee** laftnim peharom inu kelihom te Ceffarie, Krale, Vyude, vfe shlaht ludi opoyla (TT 1577: 434)

Vsi zgledi razen enega so iz spremnih besedil k biblijskim tekstom.

Nasprotno v Imn. 3ž *one*¹¹¹ prevladuje zapis <e>, le v TT 1577 je Trubar v enem primeru uporabil <ee>.

Sodoma, Gomorra inu poleg nih lefezha Meifta, katera fo glih taku, koker **onee** Curbale (TT 1577: 230)

---

¹⁰⁹ Tudi v primeru, ko gre za palatalizacijo predloga *iz* ob *n* s hiperkorektnim zapisom predloga (*is shne*; prim. op. 89).

¹¹⁰ V Tmn 3mžs tudi ob predlogu *v* prevladuje zapis <e>, <ee> najdemo le v enem primeru v robni opombi (str. Y2a).

¹¹¹ Prim. op. 77.

V nekončnem položaju je Trubar ozki naglašeni e skoraj dosledno zapisoval z <e>. Izjema je le enkrat zapisa Ded. 3ž *neei* v TE 1555, ki se nespremenjen ponovi tudi v TT 1557 in TT 1581–82.

kateri fe lozhi od fuie shene, ta ima **neei** dati en lozhitui[!] lift (TE 1555: C5b = TT 1557: 12; podobno TT 1581–82: I, 17)

V nasprotju z e Trubar pri naglašnem o pri zaimkih praviloma ni opozarjal na njegovo dolžino s podvojenim samoglasnikom. Prevladuje zapis <o>, v celotnem opusu najdemo le pet primerov zapisa z <oo> v Ted. 3ž, pri čemer gre v štirih primerih za vsebinsko enak odlomek iz evangelija, ki ga prvič najdemo v TE 1555:

Inu kadar Iefus pride Vpetrouo hisho inu fagleda nega Tashzho vti pofteli leshozh mershlizhno, to prime fa nee roko, inu ta mersliza **noo** fapufti (TE 1555: D4b)

V TT 1557 (str. 20) in TT 1581–82 (I, str. 28) je zapis v Matejevem evangeliju popravljen v *no*, najdemo pa *noo* v vzporednem odlomku iz Markovega evangelija:

Inu Simonoua polniza ie leshala bolna na merslizi, inu oni sdaici nemu od nee pouedo. Inu on knei perftopi, inu **noo** gori vsdigne, inu **no** prime fa nee roke, inu ta mersliza **no** sdaici fapufti (TT 1557: 97)

Inu Simonoua polniza ie leshala bolna na merslici, inu oni sdaici nemu od nemu[!] od nee pouedo. Inu on knei perftopi, **noo** gori vsdigne, prime fa nee roke, inu ta mersliza **noo** sdaici fapufti (TT 1581–82: I, 137)

V zgledu iz TT 1581–82 je zapis <oo> uporabljen še enkrat, tudi tam, kjer je bil v TT 1557 <o>.

Edini preostali primer zapisa naglašnega o z <oo> najdemo v TO 1564, kjer gre za rabo tožilniške končnice pri svojilnem rodilniku ob tožilniškem jedru (prim. 3.3.7). Morda gre v tem primeru za vpliv pravilnega svojilnega rodilnika, ki bi bil pričakovano zapisan z <ee>.

Tu Shensku Seime, bo tei kazhi **noo** glauo sterlu (TO 1564: 49b)

4.2.2 KRELJ IN DALMATIN

V nasprotju s Trubarjem je Krelj oba glasova zapisoval dosledno z enojnim samoglasnikom, kar je morda povezano tudi z relativno doslednim označevanjem mehкости *ń*.¹¹² K takšnemu sklepu nas navaja stanje pri Dalmatinu, kjer do DB 1584 najdemo zapise naglašenege ozkega *e* na koncu besede z <ee>, v poznejših besedilih pa zapisa s podvojenim samoglasnikom *ni*.

	-é				Imn. 3ž one	-é-	-ó
	Tdv./mn. 3mžs, Red. 3ž, Ded. 3ž <i>ńe</i>						
	<i>brez stično zapisanega predloga</i>		<i>ob stično zapisanem predlogu</i>				
	mehkost <i>ń</i> označena	mehkost <i>ń</i> neoznačena	mehkost <i>ń</i> označena	mehkost <i>ń</i> neoznačena			
1575–78	e	ee/e	/	ee/e	e/ee	e/ee (DB 1578)	o
1580	/	ee	/	ee	ee/e	e	o
1584–85	e/é	/	e	/	e/é	e/é	o/ó

Tabela 16: Zapis *é* in *ó* pi Dalmatinu

Vendar je predvsem v zgodnejših delih zapis bistveno bolj neenoten kot pri Trubarju: <ee> in <e> se bolj ali manj enakovredno pojavljata tako v primerih, ko zaimek stoji samostojno, kot ob stično zapisanih predlogih.

fuioio miloft isfiple zhes **ne**. On vidi inu dobru vei, koku ony vfi moraiio vmreti. Satu fe on fteim obilneishi zhes **nee** vfmiluie (DJ 1575: 72)

V redkih primerih, ko je mehkost *ń* označena,¹¹³ je zapis dosledno <e>.

V delih, izdanih leta 1580, je zapis odvisnih oblik 3mžs *ne* glede na predlog dosledno <ee>; pri Imn. 3mžs je v DPr 1580 rabljen <e>, v DC 1580 pa <ee>. Od DB 1584 najdemo, kot že omenjeno, pri vseh oblikah izključno zapis <e>, ki je lahko v redkih primerih dopolnjen z ostrivcem.

¹¹² V primerih, ko v zaimku odrazu *ń* sledi ozki naglašeni *e* v izglasju, je mehkost pri Krelju vedno označena.

¹¹³ Pred 1584 najdemo le nekaj primerov v DJ 1575, in sicer Tmn. 3mžs in Red. 3ž *nie*.

V nekončnem položaju je Dalmatin v vseh svojih delih uporabljal zapis z <e>, edine izjeme so enkratni zapis Ded. 3ž *nee* (DB 1578: 49a) in posamični primeri rabe ostrivca v DB 1584 (npr. Ded. 3ž *njėj* I, str.)(3a; II, str. 9a).

4.2.3 OSTALI AVTORJI

V delih ostalih avtorjev pri zapisu e in o večinoma ne najdemo odstopanj od prevladujoče rabe: v končnem položaju je zapis e – kot pri Dalmatinu – odvisen od označevanja mehкости *ń*: tako je Tulščak uporabljal <ee>, ostali avtorji pa <e>. Edini izjemi sta Juričičev enkratni zapis Red. 3ž z <ee> v drugem delu postile in Znojilškov prav tako enkratni zapis Tmn. 3mžs z ostrivcem:

Golpodnia ie ta semlia inu vfa palnoft **niee** (JPo 1578: II, 52)

iméte **njé** stem vezh sa lubu, sa volo nyh della (ZK 1595: 199)

Naglašeni e sredi besede in naglašeni o so vsi avtorji dosledno zapisovali z <e> in <o>.

4.2.4 PESMARICE IN TPO 1595

V *P 1563 je naglašeni e v vseh položajih zapisan z <e>. ¹¹⁴ V pesmaricah, ki jih je uredil Trubar, najdemo na koncu besede v večini primerov zapis <ee> – tudi ob predlogu, le v enem primeru v Dalmatinovi pesmi iz TP 1575 je zapisan z <e> (Tmn. 3mžs *ne*, str. B2a). ¹¹⁵ Enako velja za DC 1579, kjer najdemo enkratni zapis <e> v končnem položaju le v Trubarjevih litanijah (Tmn. 3mžs *ne*, str. 43), in sicer pri nepredložno rabljenem zaimku, kjer je bil v prejšnjih izdajah pesmarice rabljen <ee>.

Naglašeni e sredi besede in naglašeni o v končnem položaju sta v vseh pesmaricah zapisana z <e> in <o>, v drugi Dalmatinovi pesmarici in v izdaji F. Trubarja iz leta 1595 pa je zapis <e> dosledno rabljen tudi za naglašeni e na koncu besede, saj je v teh sklonih mehкость *ń* dosledno označena. V TPO 1595 je v redkih primerih, ko mehкость *ń* ni označena, v tem položaju večinoma še vedno uporabljen zapis <ee>.

¹¹⁴ V večini primerov je mehкость *ń* označena, v edinem primeru v Trubarjevi pesmi, kjer ni, pa je zaimek zapisan stično s predlogom, zato je enojni zapis v skladu s Trubarjevo običajno normo pred letom 1566.

¹¹⁵ V DC 1579 je zapis popravljen v <ee> (str. 126).

4.3 ZAPIS S

Na zapis s so v največji meri vplivale pisne oziroma stavske navade dobe. V nemških in latinskih tekstih sta se namreč kot položajni varianti uporabljala znaka <s> in <ſ>, ki sta v glavnem svojo razvrstitev ohranila tudi v besedilih slovenskih protestantov 16. stoletja.

4.3.1 TRUBAR

Zapis s je pri zaimkih doslednejši kot na splošno: na začetku ali sredi besede je skoraj dosledno uporabljen <ſ>, odstopanja so običajno povezana s stavskimi konvencijami (prim. Rigler 1968: 216–218) in pogosto vezana na ležeči tisk. Tako se od TPs 1566 začne v kurzivi za stično zapisanim predlogom *k* rabiti <s>,¹¹⁶ saj v desno podaljšani znak ne omogoča sopostavitve <ſ>.

Taku vſai na konzū nee vſdiguie, inu pomaga, reſhi inu **ksebi** vſame vtū nebeshku veſelie (TPs 1566: 169a)

Sakai Bug ie to Cerkou, vſe Verne **ksebi** kani fueti zhifti lipēi [...] Neueifti [...] ozhiftil (TC 1575: 388)

Da gre res za stavsko navado, kaže enkratni zapis ob predlogu *h* v TC 1575, kjer je rabljen <ſ>.

Natu ie Salomon to fuio Mater **hſebi** na ſtran poſſadel (TC 1575: 213)

Najlepše se to razmerje pokaže v TT 1581–82, kjer najdemo v tipografsko različnih delih besedila različne zapise s: v biblijskih besedilih, natisnjenih v ležečem tisku, je za predlogom *k* dosledno rabljen <s>, v spremnem tekstu, natisnjenem v pokončnem tisku, pa razen v enem primeru (I, str. 10) <ſ>. Zanimiv je slovenski predgovor k drugemu delu, kjer je v pokončnem tisku rabljen gotični <k>, ob njem pa v dveh primerih pričakovano <ſ>, v enem primeru (II, str. **4b) pa <s>.

Tudi v zgodnejših besedilih v pokončnem tisku najdemo odstopanja v zapisu s predvsem ob stično zapisanem predlogu *k*. Tako najdemo po en primer zapisa <s> v TC 1555 in TT 1557, pri čemer je v obeh knjigah sicer dosledno rabljen <ſ>.

---

¹¹⁶ Vendar zapis ni dosleden; tako v TT 1577 prevladuje <kſ> tudi v kurzivi.

on fam **gsebi** perdrushi eno Gofposko Gmaino kir nema madesha oli vraska (TC 1555: A8b)

Tedai on kiakai gre, inu ufame **ksebi** fedem drufih duhou, kir fo gurshi koker on (TT 1557: 35)¹¹⁷

Edini primer, ko najdemo odstopanja od običajnega zapisa v začetnem položaju, je v TO 1564:

Inu is vmei vas bodo vftaieli Moshye, kir bodo preurazhen Vuk gouurili, inu te Mlaishe bodo na **se** vlekli (TO 1564: 76a)

Od TL 1567 je v ležečem tisku v imenovalniku zaimka za 1. os. ed. *jest* zaporedje st pretežno zapisano z ligaturo <št> namesto z običajnim <ft>, čeprav je zlasti v TC 1575 in TT 1581–82 ta zapis bistveno manj dosleden kot zapis zaporedja ks:

Iest fem vezh delal, **iest** fem vezh shlakou pryel, **ieft** fem zheftzhe viezhi bil, **iest** fem zhes tu bil vfmertnih nadlugah. **Ieft** fem od Iudou po petcrat shtirideffeti shlakou mane eden pryel (TT 1581–82: II, 140)¹¹⁸

V končnem položaju (R, T, M 1mn., 2mn. *nas, vas*) je Trubar skoraj dosledno uporabljal zapis <s>, vendar se pri 1mn. zlasti v prvih knjigah pojavlja tudi zapis <sh> (v gotici <fh>).

nalhi Grehi bodo is **nalh** sprani (TC 1550: 63(40a))

Inu **nalh** ne vpelai uto ikushno. Samuzh nas reshi od flega (TA 1550: (14))

Inu nas ne vpelai uto iskushno. Samuzh **nash** reshi od slega (TA 1555: A3b)

Vskusnauah nas ne pufti. / Inu od slega **nash** reshi / Te profhne nas ti Bug vslishi (TA 1555: A7b)

Napoprei te fo nom dane, de is tih moremo veiditi, kakoue nature, misli, vole, shege inu giane bi mi bili, de bi **nash** ta Hudizh fuiem ftrupom fteim grehom ne bil oskrnil (TC 1555: G3)

fatu **nash** naklane, de bi fpet uto ftaro kosho ftopili (TM 1555: A3b)

de ie tu fam Criftus, nih inu **nash** vfeh Odrefhenik, fturil inu doperneffil (TR 1558: L4a)

Te preuelike lubefni inu dobrute Criftufeue/ kir ie fa nasho volo zhlouik postal/ **nash** reshil od vfiga slega (TR 1558: a2b)

Sakai leta Bug ie nash Bug vfelei inu vekoma, On **nash** bode vodil noter do te Smerti (TPs 1566: 91a)

---

¹¹⁷ V TE 1555 je bil na tem mestu rabljen <f>: »fedai on kiakai gre, inu vfame **gfebi** fedem drufih duhou, kir fo gurshi koker oni« (TE 1555: F1a).

¹¹⁸ Pri zapisu zgledeov je zaradi enotnosti rabljen pokončni tisk tudi v primerih, ko je v izvorniku rabljen ležeči tisk. V primerih, ko je tip tiska pomemben za pojasnitev dvojničnosti, je nanj opozorjeno v spremnem besedilu.

Čeprav je tovrstni zapis sičnikov redek, ni omejen samo na zaimke in na končni položaj.¹¹⁹ Večje število pojavitev pri osebnih zaimkih bi morda lahko pripisali vplivu zapisa svojilnih zaimkov.¹²⁰

V nekaterih knjigah se pojavljajo tudi posamični zapisi s <f>, ki so pri Trubarju omejeni na robne opombe – bodisi v gotici (T 1ed. *naf*, TR 1558: d2a, e4b)¹²¹ ali latinici (R 1mn. *naf*, TO 1564: 18b–19); v TO 1564 v očenašu najdemo še zapis <fs>.

Inu nas neupelai vto iskushno. Temuzh **nafs** reshi od Slega (TO 1564: 102a)

	s-	-s	ks- ¹²²		-VsV-	-st	
			pokončno	ležeče		pokončno	ležeče
TRUBAR	f/s	s/sh/ſh(gotica)/ f/fs	kf/ks	kf (do 1566) ks (od 1566)	s	ft	ft (do 1567) št/ft (od 1567)
KRELJ	f	f	kf	/	f	ft	/
DALMATIN	f	s	kf	kf/ks	/	ft	ft/ št
JURIČIČ	f/s	s/f	kf	kf	f/f	ft	ft
TULŠČAK	f	s	/	/	f	ft	/
BOHORIČ	f	fs/s/f (1mn.) s (2mn.)	/	/	/	/	ft
TROST	f	s	kf	/	/	ft	št
MEGISER	f/s	s/fs	/	/	/	ft	št
ZNOJILŠEK	f	s/fs	kf	/	/	ft	ft

Tabela 17: Zapis s pri posameznih avtorjih

¹¹⁹ Ramovš (1971: 150) navaja zgled *Prashnik* (TAr 1562: 65a), Neweklowsky (2009: 214) pa *zhash* (TL 1560: 22b) in *shledna* (TL 1560: 28); pogostejši pa je zapis s <h> pri zlitniku c, npr. *Norezh* (TO 1564: 84b; Merše – Novak – Premk 2001: 79), *padezh* (TL 1560: 19a; Neweklowsky 2009: 214) itd.

¹²⁰ Medsebojni vpliv osebnih in svojilnih zaimkov kažejo tudi obratni primeri, ko je svojilni zaimek zapisan s <s> namesto <sh>, npr. *Abraam uas Ozha* (TT 1557: 286); v TT 1581–82 je oblika popravljena v *vash* (I, str. 405).

¹²¹ Čeprav najdemo v istem delu tudi v gotici zapis <s>, npr. T 1mn. *nas*, str. h4b.

¹²² V tem sklopu so upoštevani tudi primeri, ko je predlog od zaimka ločen z apostrofom, saj ta ne vpliva bistveno na zapis s: TPo 1595 *kfebi* (I, str. 216), *k'febi* (I, str. 213), *ksebi* (II, str. 166), *k'sebi* (I, str. 230).

4.3.2 KRELJ

Krelj je v skladu s svojo ločitvijo med zvenečimi in nezvenečimi sičniki v vseh položajih za s uporabljal zapis <f>, le pri njem pa najdemo tudi obliko I led. *jaz*, pri čemer je z dosledno zapisoval s <s>.

4.3.3 DALMATIN

Tudi pri zapisu s je bil Dalmatin bliže Trubarju kot Krelju: na začetku in v sredi besede je uporabljal <f>, na koncu pa <s>. Edini izjemi sta enkratni zapis I led. *ješt* z ligaturo v ležečem tisku v DB 1584 in raba <s> za predlogom *k* prav tako v kurzivi v DPa 1576 (*ksebi*, str. A2b), medtem ko je v drugih delih tudi v tem položaju <f>:

Kakòr de bi Bug rekàl: **Iešt** moram letim Krajleftvam ludy dati, inu de bi **jeft** imel lih Ierusalem inu moj folk satu resdjati (DB 1584: II, 94a)

4.3.4 OSTALI AVTORJI

Pri drugih avtorjih je zapis s podoben kot pri Trubarju in Dalmatinu: na začetku in sredi besede <f>, v končnem položaju pa <s>. Pri **Tulščaku** in **Trostu**¹²³ je ta distribucija dosledna, pri ostalih pa najdemo manjša odstopanja, posebej pri Juričiču, in sicer v drugem delu njegove postile:

On ie dobro na Pasho Ispelia, ali Ouce pred **sabo** rene ali pudi, inu sa nymi gre (JPo 1578: II, 35)

Kai ie vshe, da **naſ** Christus imenuie brate? (JPo 1578: II, 7b)

Iaft **vaſ** hozhu ſpokoyt (JPo 1578: II, 21)

vaſ moye Apoſtole inu mlaishe hozhu poſlati po vſem fuitu predigouati Euangelium (JPo 1578: II, 16b)

---

¹²³ Izjema pri Trostu je dosledna raba ligature <št> v ležečem tisku (str. 25), ki je verjetno posledica stavskih konvencij tiskarne.

Za **Juričiča** so značilni tudi nedosledni zapisi podvojenega <ff> ob stično zapisani kratki obliki povratnoosebnega zaimka:

My imamo sgol grehe, skruni, inu
framoto, katero Chriftus **naffe** iemlie,
inu fe snami menia (JPo 1578: II,
186b)

Vsamite **nafe** moy Iaram (JPo 1578:
III, 36b)

Sakai nikatere Bolesni Bog **saffe**
ohrani (JPo 1578: II, 204b)

ftori **safe** Mashe inu Vigilie peti,
Shtiftai Bratoufzhino (JPo 1578: III,
105[=115])

Pri **Bohoriču** (1584) najdemo posebnosti pri zapisu s samo na koncu besede, in sicer samo pri 1mn., kjer prevladuje zapis <fs>, poleg pričakovanega <s> pa se pojavi tudi <f> (T 1mn. *naf*, str. S64). Pri 2mn. najdemo samo zapis <s>.

Pri **Megiserju** je zapis bolj neenoten. V MD 1592 je pri I 1ed. v kurzivi uporabljena ligatura <št>, v MTh 1603 pa je v tem položaju uporabljen običajni zapis <f>, ki v obeh delih prevladuje tudi v začetnem položaju poleg enkratne pojavitve zapisa s <s> pri R Zp *se* (MD 1592: T1b). V končnem položaju prevladuje <s>, le v MS 1593 je v T 1mn. uporabljen zapis <fs>.

Tudi pri **Znojilšku** najdemo odstopanja samo v končnem položaju, in sicer zapis <fs> v M 1mn. in 2mn. ob prevladujočem <s>.

4.3.5 PESMARICE

V *P 1563 najdemo le dve odstopanji od pričakovanega zapisa: v ležeče tiskanih naslovih se po enkrat pojavita zapisa <ft> (str. 48) in <št> (str. 103), v pesmi L. Z. EN DRUGI PASION pa v T 1mn. pa najdemo obliko *nash*:

Kadar ie viffeiozh fa **nash** folfe tozhil, figa fueta grehe sam nofil (*P 1563: 125)

V ohranjenih pesmih prve Trubarjeve izdaje pesmarice odstopanj ni, v TC 1574 pa najdemo podobno stanje kot v *P 1563: v ležečem tisku pri I 1ed. zapis z ligaturo že prevladuje, čeprav še ni dosleden (*iešt* 3 : *ieft* 1), v T 1mn. pa najdemo enkratni zapis *nash*, tokrat v Trubarjevi predelavi 12. psalma.

Pomagai tui Gmaini :/: Per Veri **nash** ohrani (TC 1574: 129)

Bolj neenoten je zapis v TP 1575, kjer sicer v I 1ed. najdemo še večje prevladovanje ligaturnega zapisa <št> v ležečem tisku (*iešt* 9 : *ieft* 1), pri T 1mn. in T 2mn. pa je v božični pesmi Janža Schweigerja v končnem položaju rabljen <ß>.

Sa **naß** Vboge greshnike / Inu Hudizhou Ietnike, / Sazhel ie on terpeti (TP 1575: B6–B6b)

Vaßh kummer noßi lam / Obrnil ie **vaß** pred peklom / Zhloueffuu[!] ie reßhenu (TP 1575: B7a)¹²⁴

V prvi Dalmatinovi izdaji pesmarice je zapis povsem v skladu s prevladujočo normo, leta 1584 pa spet najdemo manjša odstopanja v Bohoričevi Eni drugi otročji pesmi, in sicer <fs> v T 1mn. (ob prevladujočem <s>).

Vsdigujmo Bug h'tebi naßh glaßs, ti Bug rêfnizhnu v'flifihßh **naßs**, Si vksal nam prou moliti: Oblubil li **naß** v'flifhati (DC 1584: CCXLII)

u'veri vuzhifh, tèrdifh, trofhtafh, V'brumi **naßs** vodifh tàr pejlafh (DC 1584: CCXLII)

Najbolj neenotna je TfC 1595, kjer najdemo posamična odstopanja v vseh položajih: za zaporedje st najdemo v uvodu v ležečem tisku tako zapis <ft> (str. B5b) kot <ßt> (str. B3b), pri povratnem zaimku v dajalniku za stično zapisanim predlogom <s> (v nepodpisani božični pesmi Dete vbetlehemu rojenu), največ variacij pa najdemo pri s v končnem položaju pri 1mn., kjer sicer močno prevladuje običajni zapis <s>, pogosteje kot v prejšnjih izdajah pa najdemo tudi zapisa <fs> (v Bohoričevi pesmi, ki je bila navedena že pri DC 1584, v Kumprehtovih pesmih in eni od nepodpisanih) in <f> .

De bi fe nam zilu vdrushil, Vsveti raj **ksebi** perpravil (TfC 1595: CLXI)

Ti li Gofpud Gofpudov vfih, Vsami od **naßs** naßh velik greh (TfC 1595: CCLIIII)

Trubar: Nedaj Ozha naßh lubi Bug. De bi od **naß** fe vsel tvoj vuk (TfC 1595: L)

Kumpreht: Vsami od **naß** Gofpud Bug, Vfe nashe grehe tar krivu djanje (TfC 1595: XCV)

Kumpreht: De tvoja luzh, vfe slu tar muzh, vuf ftrah tar vojlkovanje, od **naß** shene, tar dileshe, ftury karshanfke gmajne (TfC 1595: CCLXI)

V eni od nepodpisanih pesmi je v končnem položaju rabljen tudi <fh>.

Ta kir je **naßh** vfe odrefhil (TfC 1595: CLXXIII)

---

¹²⁴ Kot je razvidno iz zgleda, je zapis <ß> za s v Schweigerjevi pesmi pogost in se pojavlja v različnih položajih. V ostalih pesmih iz te pesmarice je večinoma omejen na medvokalni položaj.

	s-	-s	ks- ¹²⁵		-VsV-	-st	
			<i>pokončno</i>	<i>ležeče</i>		<i>pokončno</i>	<i>ležeče</i>
*P 1563	f	s/sh	kf	/	f	ft	št/ft
TPs 1567	f	s	/	/	/	/	/
TC 1574	f	s/sh	kf	/	/	ft	št/ft
TP 1575	f	s/ß	/	/	/	ft	št/ft
DC 1579	f	s	kf	/	/	ft	/
DC 1584	f	s/ß	kf	/	/	ft	ft
TIC 1595	f/s	s/f/fs/fh/SS	k/ks	/	/	ft	št/ft
TPo 1595	f/s	s/f	k/ks	k/ks		ft	št/ft

Tabela 18: Zapis s v pesmaricah in TPo 1595

4.3.6 TPo 1595

Zapis s, predvsem pri povratnem zaimku, je neenoten tudi v TPo 1595, kjer je prevladujoči zapis v posameznih položajih enak kot pri drugih avtorjih z izjemo Krelja, vendar najdemo številna odstopanja.

V I led. je v običajnem tisku dosledno rabljen znak <f>, v ležečem tisku pa najdemo tudi nedosledno rabljeno ligaturo <št>.

Si li ti Elias? On je djal: **Iešt** nejfim [...] **Ieft** fim ena vpiezha fhtima vpuřzhau (TPo 1595: I, 22)

Posamična odstopanja od prevladujočega zapisa <f> v začetnem položaju pri povratnem zaimku se pojavljajo predvsem ob (stično in nestično zapisanih) predlogih, največkrat se zapis <s> pojavlja v orodniku, vendar tudi tam <f> prevladuje. Najpogosteje je <s> zapisan v primerih, ko gre za zvezo predloga z in povratnega zaimka, pri čemer podvojeni soglasnik ni označen.¹²⁶

tu ima, aku Bug hozhe, nekaj **sabo** pernefti (TPo 1595: I, 113)

Zapis na koncu besede je doslednejši, vendar tudi tu najdemo dva odstopa od običajnega <s> (T 1mn. *naf*, III, str. 21; R 2mn. *vaf*, II, str. 74).

¹²⁵ Prim. op. 122.

¹²⁶ Zapis zveze predloga z in O Zp z enojnim <f> (*febo/fabo* 's sabo') je značilen za vsa dela razen TPo 1595, tudi tista, kjer so sicer predlogi od besed ločeni z apostrofom (KPo 1567 *s'mano* : *fabo*; DB 1584 *s'tabo* : *fabo*). V TPo 1595 poleg zapisov *fabo* in redkeje *sabo* najdemo tudi zapise *s'fabols'**febo* in *sfabo*.

4.4 ZAPIS V

4.4.1 TRUBAR

	v-		-v-
	<i>nepredložno</i>	<i>ob nestično zapisanem predlogu</i>	
1550	v	u	u
1555	v/u	v/u	u
1557	u/v	u/v	u
1558–1577	v/u	v/u	u
TT 1581–82	v	v	u

Tabela 19: Zapis v pri Trubarju

Tudi za osebne zaimke velja, kot je na splošno ugotovil že Rigler (1968: 219), da se <v> pojavlja le na začetku besede (v celotni paradigmi osebnih zaimkov za drugo osebo dvojine in množine), vendar ne v vseh delih enako dosledno. V prvih dveh, v gotici pisanih delih se razlike kažejo tudi ob nestično zapisanih predlogih: v TC 1550 in TA 1550 je ob predlogih dosledno rabljen <u>, pri nepredložno rabljenem zaimku za 2mn. pa prevladuje zapis z <v>.

de fem iest zhlouik poftall/ inu kar iest deim inu terpim/ tu ye vfe valhe laftnu/ tu fe vfe **fa**
uas inu **vom** hdozbrumu stury/inu de **vy** tu terdnu veryamete (TC 1550: 69(43a))

V delih, izdanih leta 1555, se ta distribucija podre, <u> se začne pogosto pojavljati tudi pri nepredložno rabljenih zaimkih, vendar razen v kratkem tekstu TA 1555 v nobenem položaju ne prevladuje. V TT 1557 se razmerje med zapisi z <u> in z <v> obrne, v vseh sklonih in položajih prevladuje <u>; tudi v Matejevem evangeliju je Trubar v primerjavi s TE 1555 spremenil številne zapise, pri čemer najdemo spremembe tako iz <v> v <u> kot obratno.

MERkaite na vasho Almoshno, de **vi**
 te ifte ne dašte pred te mi[!] ludmi, de
 bi **ui** od nih gledani bili, Sice drufiga
 lona **vi** ne bote imeli per vashim
 ozhetu kir ie vnebefih (TE 1555:
 C7a)

MERkaite na vasho Almoshno, de **vi**
 te ifte ne dašte pred teimi ludmi, de bi
vi od nih gledani bili, Sice drufiga
 lona **ui** ne bote imeli per uashim
 ozhetu kir ie unebefih (TT 1557: 13)

V poznejših delih zapis z <v> spet vedno bolj prevladuje v obeh pozicijah, čeprav je le redko dosleden. Dosledno je <v> rabljen samo v krajših delih – TA 1566 in TPs 1579 – ter v TT 1581–82, kjer so spremenjene tudi vse pojavitve z <u> iz prejšnjih izdaj.

MErkaite na vasho Almoshno, de **vi** te ifte na[!] dafte pred teimi ludmi, de bi **vi** od nih gledani bili. Sice drufiga lona **vi** ne bote imeili per vashim Ozhetu, kir ie vnebeših (TT 1581–82: I, 19)

Kadar v ni na začetku besede (za stično zapisanimi nezložnimi predlogi *k*,¹²⁷ *v*, *z*,¹²⁸ imenovalnik dvojniskih osebnih zaimkov z *-dva*), je Trubar dosledno uporabljal zapis <u>.

4.4.2 KRELJ

Krelj je tudi pri osebnih zaimkih skoraj dosledno uveljavil zapis <v> za v v vseh položajih, le enkrat pri njem najdemo <u> za predlogom *v*, ki pa je od zaimka že ločen z apostrofom.

Spokoritefe, de Chriftuf fvoio Miloftio notàr **v'ua**f more prebivati (KPo 1567: XXXIII)

Ob ostalih nezložnih predlogih (ne glede na to, ali so od zaimka ločeni z apostrofom ali ne) je zapisan dosledno z <v>.

Ias fàm **svami** red vfaki zhaf notèr do konca fvéta (KB 1566: A7b)

Ieft fàm britkò fhelil velikonozhno Iagne **s'vami** iefti (KPo 1567: CXL)

4.4.3 DALMATIN

Dalmatin v prvih delih ni sprejel Kreljevega doslednega zapisa z <v> v vseh položajih, temveč Trubarjevo razlikovanje med začetnim (zapis z <v>) in nezačetnim položajem (zapis z <u>), ki ga je do leta 1578 upošteval skoraj dosledno. Edina izjema je enkratna pojavitev *ui* v DPa 1576.

Kadar ony pak od zhudeša inu od vefšela she ne fo verouali, ie on rekal knim: Imатели **ui** tukai kai iefti?¹²⁹ (DPa 1576: 37b)

---

¹²⁷ Pri Trubarju je zaporedje kv v večini del prevladujoče zapisano s <qu>, čeprav že od TE 1555 najdemo tudi zapise <ku>.

¹²⁸ Enako velja v redkih primerih stičnega zapisa enozložnih predlogov, npr. *nauas* (TO 1564: 159b). Nasprotno v primerih, ko se podvojeni soglasnik v predložni zvezi *v vas* ne zapisuje, najdemo prevladujoči zapis za v na začetku besede: *vas* 'v vas' (TT 1577: 106 = TT 1581–82: II, 311).

¹²⁹ Odlomek je sicer – kot številni drugi v tem delu – z nekaj spremembami vzet iz TT 1557: »Kadar pak oni, od zhudesha inu ueffelia, she ne fo uerouali, prau i knim: Imate li **ui** tukai kai iefti?« (TT 1557: 253). Vendar je v drugih primerih morebitni zapis z <u> spremenjen v <v>.

Od leta 1580 pa tudi pri Dalmatinu najdemo dosleden zapis z <v> v vseh položajih, tudi ob stično zapisanih nezložnih predlogih, ki jih ni vedno dosledno ločeval z apostrofom.

O vy Moshie, ieft **kvam** vpyem, inu Ludy klizhem (DPr 1580: 13)

4.4.4 OSTALI AVTORJI

V **JPo 1578** najdemo pri zapisu v podobno stanje kot v sočasnih Trubarjevih delih: na začetku besede ob prevladujočem zapisu <v> posamične primere z <u>, sredi besede pa dosleden zapis <u>. Že v **TkM 1579** pa je zapis pri zaimkih v vseh položajih <v>, čeprav po Riglerju (1968: 227) pri Tulščaku v splošnem sredi besede ni rabljen dosledno.

Tudi pri ostalih avtorjih, ki so pisali po letu 1578, je zapis skoraj dosledno <v>, izjemo najdemo le v **TtPre 1588**, kjer (podobno kot pri Krelju) najdemo zapis <u> za predlogom v:

kateri ie tu dobru dellu notri **v'uas** fazhel, taifti ie bo tudi dokonial do Iefufouiga Criftufouiga zhaftitiga pusledniga prihoda (TtPre 1588: 21)

4.4.5 PESMARICE in **TPo 1595**

4.4.5.1 V ***P 1563** na začetku besede prevladuje zapis <v>, najdemo le posamične primere zapisa z <u>:

Odupftik grehou **uã** Bug day (*P 1563: 98)¹³⁰

Te flame[!] beffede boshie, Inu tu fuetu pifmu ./: Vzhe **uas** prou vboge lude (*P 1563: 179)

tu ye kelih muye kriy, te muye noue lhaffti. Kir bo fa **uas** inu dofti, de **vom** Bug grehe odpufti, prelyta na tim kryshi (*P 1563: 24)

---

¹³⁰ V ostalih pesmih istega avtorja najdemo zapis z <v>, npr. str. 97 *vas*, str. 98 *vam*, str. 105 *vy*.

Prvi je iz pesmi, podpisane s H. K., druga dva pa iz Trubarjevih pesmi iz TC 1550. Drugi zapisi z <u> v pesmih iz TC 1550 so spremenjeni v <v>.

Tu tellu ye fa **uas** danu / Bode tudi
reflomlenu (TC 1550: 175 (96a))

Tu tellu ye fa **vas** danu, bode tudi
reslomlenu (*P 1563: 23)

Za stično zapisanim predlogom je zapis dosledno <u>: *quom* (str. 4), *fuami* (str. 79).

4.4.5.2 V pesmaricah, ki jih je uredil Trubar, je stanje tudi pri zapisu v podobno kot v njegovih ostalih delih: na začetku besede prevladuje <v>, v imenovalniku najdemo tudi posamične pojavitve z <u>.

Natu **ui** mui lubi Cranci inu sloueni, puite lete Peifni, Vcerqui inu Doma faftopnu (TPs 1567: A1b)¹³¹

Vuzhite **vi** vfe shlaht ludie [...] Te **ui** vfe glih Kerstite (TC 1574: 34)¹³²

Sredi besede je zapis tudi v pesmaricah dosledno <u>.

4.4.5.3 V prvi izdaji pesmarice, ki jo je uredil Dalmatin, je zapis – kot v drugih njegovih delih – na začetku besede dosledno <v>, sredi besede pa je stanje še neenotno: v primeru iz Trubarjeve pesmi za stičnim predlogom najdemo zapis <u>, v pesmi Lukeža Klinca pa <v>:

Trubar: Vashe Grehe bo fam nošsil, **vas** bo od fmerti fpet reshil, Kadar **kuam** na Sueit pryde (DC 1579: 4)

Klinca: Tiga fe vefelitate **vy**, De fe ie Bug fpravil **svami** (DC 1579: 61)

4.4.5.4 V DC 1584 in Tfc 1595 je zapis v vseh položajih <v>. Enako velja za TPo 1595, kjer najdemo le eno izjemo: enkratni zapis *s'uami* (II, str. 256).

---

¹³¹ Zgled je iz uvoda v pesmarico, natisnjene v ležečem tisku, v katerem je na začetku besede za v dosledno uporabljen zapis <u>: »refmislite kai ufaka beffeda, nekar kar ta uilha oli shtyma, ufebi dershi« (TPs 1567: A1b). Na pogostost zapisa <u> v ležečem tisku je v zvezi s predpono v-/u-, zlasti pred letom 1564, opozoril tudi France Novak (2006: 145).

¹³² Zgled je iz pesmi Kadar ie lefus vnebu shal, ki je bila objavljena že v TC 1550 (str. 168(93b)) in *P 1563 (str. 20). V obeh primerih je bil na tem mestu uporabljen <v>.

4.5 NAGLASNA ZNAMENJA

Naglasna znamenja so bila v 16. stoletju rabljena pri Krelju, nato pa šele od DB 1584 dalje, tudi njihova raba pa ni bila enoznačna.

Na zaimkih je večinoma rabljen ostrivec, najpogosteje pri Dalmatinu v DB 1584, kjer sicer pretežno označuje *ě* (ki ga v zaimkih ni), deloma pa tudi naglas na drugih samoglasnikih.¹³³ V večini primerov je rabljen na samoglasniku *e* in zaznamuje dolgi ozki naglašeni *e* (Idv. 3ž *oné* (tudi v DC 1585, str. C2b), Red. 3ž in Tmn. 3mžs *njé*, D/Med. 3ž *njéj*), v nekaj primerih široki dolgonaglašeni *e* (T 1ed. *méne*, Ded. 3ms *njému* itd.; v DC 1585 *tébe*, str. 23), v I 1ed. pa še široki kratkonaglašeni *e* (*jéft* okoli 15 primerov od okoli 7500; en primer najdemo še v DM 1584: CLI). V T 2ed. najdemo tudi zapise *tebé*, kjer ni jasno, ali gre za naglas na končnici¹³⁴ ali za napačno rabo¹³⁵ ostrivca na nenaglašenem *e*; na drugo možnost poleg zapisov *méne* kažeta tudi zapisa kratkih nenaglašenih oblik T 2ed. *té* (I, str. 202) in Red. 3ž *jé* (II, str. 104b) v DB 1584 ter zapis *tébe* v DM 1584 (str. XXIII), medtem ko v drugi izdaji pesmarice, ki jo je uredil Dalmatin, DC 1584, najdemo še nekaj primerov z naglasnim znamenjem na končnici (R 1ed. *mené*, str. CCXXXVI; T 2ed. *tebé*, str. CII).

Na drugih samoglasnikih je ostrivec pri Dalmatinu rabljen redko: v DB 1584 najdemo dva primera I 2ed. *tí* (II, str. 137b, 143b) in enkrat zapis D 2mn. *vám* (III, str. 107b).

Ostrivec je pogosto rabljen tudi v BH 1584, kjer ga najdemo v paradigmi 3mžs (Tmn. 3ž *njé*, str. 62[=82]) in v glagolskih paradigmah pri Idv./mn. 3ž (*oné*) in 3s (*oná*) ter Idv. 3m (*oná*). Nasprotno je pri Imn. 3m in 3s v nekaj primerih rabljen krativec (*oni*, str. 103 idr., *onà*, str. 123). Obe znamenji najdemo tudi pri O 1ed. (*máno*, str. 157; *mèno*, str. 159), kar potrjuje dvojnost naglasa pri tej obliki v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja.

Od ostalih avtorjev najdemo ostrivec pri zaimkih le še v nekaj primerih za zaznamovanje različnih glasov: pri Trostu za kratki naglašeni *e* (I 1ed. *iéft*, str. 27); pri

¹³³ Rigler (1968: 229) dvojno vlogo ostrivca v DB 1584 pripisuje Bohoričevemu vplivu. Pri njem namreč ostrivec označuje naglasno mesto in dolžino, glede kakovosti samoglasnika pa je neobvestilen (Merše–Jakopin–Novak 1992: 328).

¹³⁴ Za starejša obdobja slovenščine Ramovš (1952: 83) pri rodilniško-tožilniški in dajalniški dolgi obliki domneva končniški naglas, ki pa naj bi se v 15. stoletju začel umikati na osnovo (umik na prednaglasno k > žena; Ramovš 1997: 514).

¹³⁵ Po Riglerju (1968: 228) je med tiskovnimi napakami sorazmerno daleč največ napačnih akcentov.

Znojilšku dolgi ozki naglašeni e (Tmn. 3mžs *njé*, str. 199); v TPo 1595 je rabljen na kratki nenaglašeni obliki zaimka (Ted. 3m *gá*, II, str. 213).

Krativec je rabljen redkeje, a pri več avtorjih. Poleg v že omenjeni Bohoričevi slovnici ga tudi pri Krelju najdemo v posamičnih primerih orodnika zaimkov, ki ne izražajo spola, na predvidoma nenaglašeni samoglasnikih (morda celo reduciranih v polglasnik; za načine zapisa obeh glasov prim. 3.1.2): *tàbo* (KB 1566: F3b), *fàbo* (KPo 1567: XVIII, CIIb idr.), *mèno* (BH 1584: 159). V dveh delih iz leta 1595 je krativec po enkrat rabljen na kratkonaglašeni samoglasnikih: I led. *jèft* (ZK 1595: 32) in T 1mn. *nàs* (TfC 1595: CCCIII), v pesmarici pa ga najdemo tudi na dolgonaglašeni širokem e: Red. 3ms *njèga*¹³⁶ (TfC 1595: CCCLXIII). V DB 1584 je enkrat uporabljen pri T 1ed.: *menè* (I, str. 309a), kjer ni jasno, ali gre za naglašeni ali nenaglašeni e (prim. zgoraj).

4.6 ZAPIS SKUPAJ IN NARAZEN

Pri pisni podobi osebnih zaimkov 16. stoletja je relevantno tudi vprašanje zapisa skupaj in narazen.

4.6.1 Znotraj zaimkov se dvojničnost zapisa pojavlja pri dvojinskih imenovalniških oblikah, ki so sestavljene iz zaimka in števnik *dva*. Pri Trubarju in Dalmatinu so sestavljene oblike pri vseh treh osebah prevladujoče zapisane skupaj, čeprav se v večini del kot dvojnica pojavlja tudi zapis narazen, ki je pri Trubarju v poznejših delih pogostejši kot v zgodnjih, kar kaže tudi spreminjanje zapisa v nekaterih primerih v TT 1581–82.

Midua fua tudi zhloueka ufimu slu poduershena (TT 1557: 378)

fakai **uidua** odueshuieta tu Sherbe? (TT 1557: 232)

Inu **onadua** fta tudi imeila Ioannefa hkanimu slushabniku (TT 1557: 373)

Mi dua fua tudi zhloueka ufimu slu poduershena (TT 1581–82: I, 538)

fakai **vi dua** odueshuieta tu Sherbe? (TT 1581–82: I, 325)

Inu **ona dua** fta tudi imeila Ioannefa hkanimu slushabniku (TT 1581–82: I, 530)

¹³⁶ Gre za Dalmatinovo pesem O Gofpud Bug ti Ozha nash, objavljeno že v TC 1574; v predhodnih izdajah naglasno znamenje ni bilo uporabljeno.

Imenovalniške oblike dvojniskih zaimkov najdemo še pri Krelju, Juričiču in Bohoriču; pri vseh treh so podaljšane oblike prevladujoče zapisane narazen, le pri Juričiču je v enem primeru I 1dv. zapisan stično (*mydua*, I, str. 94a).

4.6.2 Dvojničnost pri zapisu zaimkov se pojavlja tudi v predložnih zvezah, zlasti pri naveznih oblikah; v večini primerov osebni zaimki tudi znotraj takih enot ohranjajo ločeni zapis, razen nezložne navezne oblike Ted. 3m *-(n)j*, ki je vedno zapisana stično s predlogom in ima večinoma tudi drugačen odraz *ń* kot druge oblike 3mžs.

resdile vmei febo nega quant, inu fo **fain** ta loos vergli (TT 1557: 89)

Dokler Zhlovik fimu svétu hofira inu štréshe, mu gre vfe po niega miŕli, Kak'or pak iame v'to pravo Cerkov hoditi [...] taku vfa nadluga **nain** pade (KPo 1567: LXXVIIIb)

INu kadar fo ony njega bily krishali, fo njegou Gvant delili, inu fo **sajn** lofsali (DB 1584: III, 28b)

Izjemoma to velja tudi za Ted. 3s *nje*, ki ga najdemo v redkih primerih zapisanega stično s predlogom v zgodnjih Dalmatinovih delih in v TPo 1595; na podlagi glasovnega odraza *ń* v teh primerih lahko sklepamo, da se je naglas v zvezi prenesel na predlog. V DB 1584 so bili zapisi iz predhodnih Dalmatinovih del spremenjeni v skladu z običajno rabo (nestični zapis in <nj> za *ń*).

neisrozhi nikomar
tuoie blagu, de te
nebo grevalu, inu
bofh nee moral **saine**
proffiti (DJ 1575:
141)

inu neisrozhi nikomar
tvoje blagu, de te nebo
grevalu, inu bofh
nje moral **sa nje** profsiti
(DB 1584: II, 166b)

vbergib niemand deine
Güter / Das dichs nicht
gerewe / vnd müsstest
sie **darumb** bitten (LB
1545: Sir 33,20)

Aku
lih kai dobriga stury,
taku rifnizhnu **saine**
neuei, inu
k'puffednimu bo
nevolen zhes tuiŕtu
(DJ 1575: 57)

Aku lih kaj dobriga stury,
taku rifnizhnu **sa nje** nevej,
inu h'puffednimu nevolen
poŕtane zhes tuiŕtu (DB
1584: II, 159a)

Thut er etwas guts / So
weis er freilich nichts
drumb / vnd zu letzt
wird er vngedültig
drüber (LB 1545: Sir
14,7)

Aku fe pak tatuina
shiuu per nemu
naide, bodi Vol,
Offel, ali Ouza, taku
ima duuie
saine pouerniti (DB
1578: 68a)

Aku fe pak tatvina shiva
pèr njemu najde, bodi fi
Vol, Offel ali Ouza, taku
ima dvuje **sa nje** povèrniti
(DB 1584: I, 48b)

Findet man aber bey jm
den Diebstal lebendig /
es sey ochse / esel oder
schaf / so sol ers
zwifeltig wider geben
(LB 1545: 2Mz 22,3)

de fe ta GOSPVD fvojga lebna inu
terpleinja taku mallu anvsame, inu
fkoraj **nainje**¹³⁷ ne fmifli (TPo 1595:
I, 291)

das der Herr feines lebens end
leydens fo wenig fich annimpt/
vnd denckt schier nicht **dran** (LH 1545:
CLXIX)

Le v TC 1550 najdemo podoben primer tudi za Ted. 3ž.

Lubyte vy moshye valhe fhene koker ye Iefus lubill fuyo Cerkou inu ye dall fam febe **faino**
(TC 1550: 133 (75a))

Stični zapis Ted. 3ž najdemo tudi v nekaterih drugih delih, vendar na podlagi zapisa <n> za *ń* ni mogoče sklepati, ali je v zvezi naglas ohranil zaimek, saj najdemo pri Trubarju za *ń* v nezačetnem položaju ob predlogu *za* tako <n> kot <in> (prim. 4.1.1).

tebi [...] dopade, skufi to preprofto inu norsko pridigo tiga Crysha ohraniti inu Ifuelyzhati,
vfe te, kir **nano** veruio (TO 1564: 76b)

Podobno velja za Juričiča, pri katerem je medvokalni zapis *ń* enak vzglasnemu (<ni>), zato je tudi tu težko opredeliti, ali zapis označuje tudi prenos naglasa na predlog.

Pridi inu poloshi tuoio Roko **nanio**: To ie Snamenie te Vere [...] da Chrifthus more niegoui
Hzheri pomagati (JPo 1578: II, 201)

gmain Liudye pak, kadar videio da Boshya befeda drusiga nikar, kakor krish, tarplenie,
skushn^hiaue, vboshtuo, sashpotouan^{ie} inu preganian^{ie} fabo perneffe: Tako tudi **sanio**
nemaraio (JPo 1578: II, 185)

Stično so pri Juričiču, poleg njega pa še pri Krelju, v *P 1563, le redko pri Trubarju in skoraj nikoli pri ostalih avtorjih, občasno zapisane tudi oblikovno kratke navezne oblike zaimkov, ki ne izražajo spola (predvsem ob predlogih *na* in *za*, redkeje ob *čez* in *pod*), vendar običajno nestični zapis prevladuje.

Tu koker zheftu pyete/ Deite? de **name** fmiflite (TC 1550: 76(96b))

Vfai vfa nyh muzh **zheste** nizh ni (*P 1563: 145)

On fe sa nas Voiskuie [...] inu nas priasniuo **podfe** iemlie (JPo 1578: III, 13)

V posamičnih primerih so stično zapisane tudi enozložne oblike zaimkov, pri katerih ni variacije med dolgimi in kratkimi oblikami, redko tudi dolge (večzložne) oblike zaimkov.

Gdo veksho skarb **sanas** ima, kakor Chrifthus (JPo 1578: II, 79b)

Profim de fmislish **namene** (*P 1563: 168)

---

¹³⁷ V tem primeru bi lahko šlo tudi za Tmn. 3mžs (ob pluralizaciji sindetične dvojine, ki je značilna za TPo 1595).

Stične zapise zaimkov najdemo tudi ob (teh in drugih) predlogih, ki se vežejo z drugimi skloni, najpogosteje z orodnikom:

Nebo fe ie nad nym odperlo, inu ie fueti Duh **naniem** (JPo 1578: I, 38a)

Zhes letu je on tudi [...] te defset Sapuvidi dal, de bi my nalha della vfa **ponyh** imejli rounati (TPo 1595: I, 18)

Aku gdo hozhe sa mano hoditi, ta fam febi odpouei, inu vsami fui Crish, tar hodi **samano** (DPa 1576: A8a)

gledaimo eden na drugiga, de fe **vmeifebo** vabimo hti lubesni (TT 1577: 67)

4.6.3 Stični zapisi se pojavljajo tudi v nepredložnih položajih. Najpogostejši so ob velelniku, zlasti pri kratkih oblikah 3mžs.

gledai ne fapuftio vari myo (*P 1563: 126)

Ozha odpuftijm, Sakai ne védo kai delaio (KPo 1567: CLXIII)

Prozh, prozh fletim, Crishaiga (DPa 1576: 25b)

Najdemo pa jih tudi pri drugih kratkih in enozložnih oblikah zaimkov.

ralloshimi tuoio Sentencio (JPo 1578: II, 85)

profimte isgouorime (JPo 1578: II, 95b)

mojga Priatela fhtima je tu, ker kluka. Odprimi moja luba priateliza (DB 1584: I, 333a)

Pomagainom, Sa teim lebnom, Htim nebeshkom touarishom (TC 1574: 31)

Zlasti Krelj in Juričič sta jih stično zapisovala tudi ob drugih glagolskih oblikah.¹³⁸

Inu ie ena bratovfka velika lübesan nalhim fovrashnikom povédati inu opominitije, da od hudiga ftopio (KPo 1567: CLIIb)

moram Vsemli pokopan biti, nezheteme videti (JPo 1578: II, 41)

Pri Dalmatinu najdemo tovrsten zapis samo v registrih v DB 1578 (*nelushtami fe*, *nesladimi* 181a) in DB 1584 (*dopádemi* III: Cc Iva).¹³⁹

---

¹³⁸ Pri teh avtorjih bi lahko domnevali, da gre pri stičnem zapisu za vpliv hrvaške literature (prim. Škrabec II: 210).

¹³⁹ Rigler (1968: 229) domneva, da je bil avtor Registra v DB 1584 Bohorič, ki pa v svojih delih kratkih oblik zaimkov ni zapisoval stično.

V *P 1563 se pojavi stični zapis dveh zaimenskih naslonk, v TfC 1595 pa zaimenske naslonke in enozložne imenovalniške oblike zaimka, pri večini avtorjev pa najdemo posamične stične zapise tako kratkih oblik kot drugih enozložnih oblik zaimkov ob nezaimenskih naslonkah.

gledai ne řapuftio vari **myo** (*P 1563: 126)

Obvefelili fo fe Farji [...] Diali: **Miga** hozhmo v'loviti (TfC 1595: CLXXI)

vifte tiga Ohranienika krishali (JPo 1578: I, 135a)

Ony [...] **fomu** priasnivu dobru vsdali (DB 1584: I, 144a)

Vi **ftefi** sbrali en shaz vtih puslednih dneħ (TT 1577: 126)

Pri Juričiču najdemo v nekaj primerih stično zapisane cele naslonske nize.

Ay dabi leta martau bil, ali dab**iga** vře nefrizhe sadele (JPo 1578: II, 116)

Redki pa so stični zapisi zaimkov s pridevniki in prislovi.

Ga bodo od mladih n g [...] lovili [...] inu na pullid nemiloftiv **ga** vmorili (KPo 1567: XLIIIb)

Suoio reshnokry lipun**as** operi (*P 1563: 118)

4.7 DVOJNIČNOST KOT SPLOŠNA ZNAČILNOST ZAPISA OSEBNIH ZAIMKOV

Pregled pisnih dvojnic je pokazal, da pisna podoba osebnih zaimkov odraža splošno neenotnost zapisa v slovenskem knjižnem jeziku tega obdobja. Čeprav gre za malo število med seboj tesno povezanih besed, ki so v besedilih rabljene pogosto, to večinoma ne vpliva na večjo doslednost: v njihovem zapisu najdemo skoraj vse različice, ki so jih avtorji uporabljali za zapisovanje posameznih glasov, čeprav je v večini primerov tista, ki je bila v danem položaju običajna, močno prevladovala.

Pri dvojničnem zapisu samoglasnikov bi pri nekaterih osebnih zaimkih lahko domnevali težnjo po odpravljanju enakopisnosti: tako naj bi po Škrabcu (II: 104) temu služila raba <y> za naglašeni in <i> za nenaglašeni i (I 1mn *my.* : D 1ed. *mi*; I 2ed. *ty* : D 2ed. *ti*), vendar je pregled gradiva pokazal, da to pri *my/mi* večinoma ne velja za Trubarja in Krelja, pri *ty/ti* pa za vse avtorje tega obdobja, saj prevladuje enoten zapis *ti* tako za I kot za D, zapis *ty* pa je običajen pri I mn. kazalnega zaimka *ta*, čeprav pisno razlikovanje med vsemi tremi oblikami za pomensko razpoznavnost dejansko ni potrebno, saj sta imenovalniški obliki v sobesedilu enostavno razvidni na podlagi povedkovega ujemanja.

Tudi pri razliki med zapisom <ee> za izglasni naglašeni e v nepredložnih zvezah in <e> v predložnih bi lahko šlo za razlikovanje med enakopisnicami, saj se s podvojenim zapisom nepredložno rabljeni zaimek loči od nikalnice *ne*.¹⁴⁰ Na to bi kazal tudi dosledni zapis <e> v primerih, ko je pisno označena mehkost *ń* in tako odpravljena enakopisnost z nikalnico. Pri predložnih zvezah pa ta možnost večinoma ni izrabljena, čeprav ima pogosto rabljena zveza predloga *v* in svojilnega rodilnika 3ž, pri Trubarju običajno zapisana kot *vne/une*, enakopisnico v kazalnem zaimku *oni* (Red. ž in Tmn. mž *vne*). Tudi tu lahko domnevamo, da je vzrok za pisno nerazlikovanje dejstvo, da pomensko razpoznavnost zagotavlja sobesedilo (Merše – Jakopin – Novak 1992: 325).

---

¹⁴⁰ To domneva npr. Rigler (1977: 481), medtem ko Logar (1976: 22) v tem vidi znak diftongizacije novoakutiranega e.

5 OSEBNOZAIMENSKE PARADIGME PRI SLOVENSKIH PROTESTANTSKIH PISCIH 16. STOLETJA

5.1 ZAIMKI, KI NE IZRAŽAJO SPOLA

5.1.1 Ednina

5.1.1.1 TRUBAR

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest/je ¹⁴¹	ti	/
RODILNIK	mene, me	tebe/tabe*, te	sebe/seba*, se
DAJALNIK	meni, mi	tebi, ti	sebi, si
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
MESTNIK	meni	tebi	sebi
ORODNIK	meno/mano	tebo/tabo	sebo/sabo/sobo

Tabela 20: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Trubarju

5.1.1.1.1 Imenovalnik

Kot v starejših rokopisih tudi pri slovenskih protestantskih piscih 16. stoletja prevladuje preglašena oblika z eksplozivno razrešitvijo končne pripore. Pri Trubarju se zgolj v nekaj primerih pojavlja tudi preglašena oblika brez končnega soglasnika, kot jo najdemo v SR:

tiga kir kmeni pride, **ie** ga uunkai ne pahnem (TT 1557: 275)

Oli v ti shtraifingi **ie** hozho Trosht Vupane od nega imeiti (TO 1564: 43b)

---

¹⁴¹ Pisne in oblikovne dvojnice so med seboj ločene s poševnico, oblike iz vzporednih paradigem (dolge in kratke ali spolske različice pri 1dv.) pa z vejico.

Potehmal **ie** slishim od te tuie lubefni inu vere, katero ti imash pruti Gofpudi (TT 1581–82: II, 246[=264])

fakai **ie** veim, de bosh vezh, kar ieft prauim, fturil (TT 1581–82: II, 256[=266])

Je se tudi pri Trubarju ne pojavlja le pred *s-*, kar bi kazalo na razširitev rabe te oblike. Vendar njena redkost v primerjavi z *jest* (samo v TT 1557 je razmerje 1 : 1100) kaže prej na napako kot na pravo variantno obliko. Tako lahko sklepamo tudi zaradi nekontinuitete njene rabe v različnih izdajah istega besedila; v enem primeru je *je* popravljen v *jest*, v drugih pa gre za obratno spremembo:

tiga kir kmeni pride, **ie** ga uunkai ne pahnem (TT 1557: 275)

tiga kir kmeni pride, **ieft** ga vunkai ne pahnem (TT 1581–82: I, 389)

Potehmal **ieft** slishim od te tuie lubefni inu Vere, katero ti imash pruti Gofpudi (TL 1567: 81b)

Potehmal **ie** slishim od te tuie lubefni inu vere, katero ti imash pruti Gofpudi (TT 1581–82: II, 246[=264])

fakai **ieft** veim, de bosh vezh kar ieft prauim, fturil (TL 1567: 82–82b)

fakai **ie** veim, de bosh vezh, kar ieft prauim, fturil (TT 1581–82: II, 256[=266])

5.1.1.1.2 Rodilnik in tožilnik

V skladu z uveljavitvijo kategorije živosti so stare rodilniške oblike do Trubarjevega obdobja prodrle v tožilnik, stare tožilniške oblike pa so po funkcionalni prerazporeditvi pod vplivom razmerja med dajalniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v nepredložni rabi postale naslonske ter so se kot takšne rabile tudi v rodilniku.¹⁴² »Jezik je izgubil občutek, da je me³ stari A, in je smatral, da je nastala oblika po enklizi iz mene, podobno kot oblike v D.: mi, ti, si« (Ramovš 1952: 83). Nasprotno so ob predlogih kratke tožilniške oblike ohranile naglas¹⁴³ in postale navezne, vendar je Trubar v predložnih zvezah uporabljal tudi iz rodilnika posplošene oblike (prim. 6.3.3).

---

¹⁴² Za razmerje med Trubarjevo rabo dolgih in kratkih oblik prim. 6.3.1.1.1, 6.3.1.2, 6.3.2.1, 6.3.3.

¹⁴³ Na fonetični ravni se naglas lahko realizira bodisi na zaimku ali na predlogu; kje je v posameznem primeru mesto naglasa, je v besedilih 16. stoletja ob pretežni odsotnosti ali nepovednosti naglasnih znamenj ter neustaljenosti načina zapisa težko določiti. Edini primeri, ko se lahko sklepa o mestu naglasa v predložni zvezi, so zveze zaimka s predlogoma *pod* in *po*, kjer lahko na podlagi refleksa *ô* določamo ne/naglašenost predloga: TT 1577 *pud fe*, str. Mm4b; *pod fe*, str. XIX. Naglas na predlogu pa lahko domnevamo tudi v zvezah predloga z dolgo obliko *Ted. 3ž* in *3s* v primerih, ko je glasovni odraz *ń* [jn] (prim. 4.6.2).

Druge (glasovne ali nalikovne) spremembe v roditeljskem in tožiljskem pri Trubarju niso izpričane, oboje oblike so večinoma ohranile praslovansko podobo z regularnim glasovnim razvojem. Odstopanja so redka; v roditeljskem najdemo v TT 1557 obliko *seba*:

ne mogo od fami **feba** Vraga od ouce pregnati (TT 1557: 291)

Končnico -a v roditeljskem pri osebnih zaimkih danes sicer poznajo nekateri obrobni koroški govori (Podravlje, Kostanje *mənà*, Hodiše *mənà* (SLA)), pri Trubarju pa gre verjetno za napako pod vplivom končnice sledečega samostalnika.

V istem delu je v enem primeru rabljena tožiljska oblika *tabe*.

tua beffeda dela **tabe** Ozhitiga (TT 1557: 85)

Obliko bi morda lahko razlagali s prevzemom orodniške osnove, vendar je bila osnova za Trubarja netipična, zato je verjetnejša napaka (v TT 1581–82 je oblika spremenjena v *tebe* (I, str. 121)).

5.1.1.1.3 Dajalnik in mestnik

V dajalniku so ohranjene stare kratke oblike *mi/ti/si*; dolga dajalniška oblika je enaka kot v mlajših spomenikih, torej s korenskim vokalom e in končnico i.

Mestnik je enak dolgi dajalniški obliki.

5.1.1.1.4 Orodnik

Pri Trubarju v orodniku prevladujejo oblike s korenskim e. V večini del je to sploh edina oblika, le v njegovi prvi knjigi, TC 1550, je pri 1ed. v edinem primeru uporabljena oblika *mano*.

Jeft fem ta luzh tiga sueidta / kir fa **mano** gre / ta ne hodi vtemi (TC 1550: 98)

Pri 2ed. in Zp tudi v tej knjigi prevladujejo primeri z e (*tebo* 3 : *tabo* 1, *sebo* 7 : *sabo* 1).

Pred **tabo** nizhe nei nedelhan (TC 1550: 76(46b))

Jefus ta ye nas **febo** fmiril (TC 1550: 162[=163])

ta ima letu pred **fabo** inu vferzu imeiti (TC 1550: 17)

kadar bote vnađlugh oli merli/ bote dofti lepoh trofhtou imeili pred **febo** (TC 1550: 89)

Posamične pojavitve oblike *sabo* kot redkejše dvojnice najdemo še v TPs 1566 in TL 1567, v TT 1577 pa je ob 13 pojavitvah O 1ed. *meno* dvakrat rabljena oblika *mano*.

mi fmo vmei **fabo** vudi (TL 1567: 16a)

Inu pole ieft skorai pridem, inu mui lon ie **fmano**, de bom dal vfakimu, koker bodo ta nega della (TT 1577: 498)

Inu ta kir ie **fmano** gouuril, ie imel en slat terft, de bi meril tu Meiftu (TT 1577: 481)

V TT 1581–82 je *sabo* iz TL 1567 Trubar spremenil v *sebo*, orodniške oblike z ajevskim korenskim vokalom iz TT 1577 pa je ohranil; v vseh ostalih primerih je rabljena oblika s korenskim e (*meno* 98 : *mano* 2).

mi fmo vmei **febo** vudi (TT 1581–82: II,177)

Le v enem primeru pri povratnem zaimku najdemo v orodniku tudi osnovo s korenskim vokalom o, in sicer v TT 1557 ob predlogu *pod*. Lahko bi jo pripisali hrvaškemu vplivu (pri Trubarju verjetno prek stika z govorcji hrvaščine) (prim. 5.1.1.4.3), verjetneje pa je, da gre za napako, morda pod vplivom samoglasnika o v predlogu, saj je v vzporednem odlomku (ob istem predlogu) rabljena običajna oblika *sebo* in tudi v TT 1581–82 je *sobo* spremenjena v običajno obliko.

ieft fem en zhlouik
poftaulen pod drugo
Oblaftio, imam
pod **fo**bo sholnerie
(TT 1557: 181)

pod
febo sholnerie (TT
1557: 19)

tudi en zhlouik
fem iešt poftaulen
pod drugo
Oblaftio, imam
pod **fe**ho[!]
sholnerie (TT
1581–82: I, 254)

5.1.1.2 KRELJ

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest/jaz/ja	ti	
RODILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
DAJALNIK	meni, mi	tebi, ti	sebi, si
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
MESTNIK	meni	tebi	sebi
ORODNIK	mano	tabo/tabom/tābo(?)	sabo/sābo(?)

Osnovna Kreljeva paradigma je z izjemo orodnika v glavnem podobna Trubarjevi, a so dvojnice nekoliko redkejšje. Pojavljajo se npr. v imenovalniku zaimka za prvo osebo, kjer se izmenjujeta preglašena in nepreglašena oblika *jest* in *jaz* (brez končne eksplozivne razrešitve pripore).

Razmerje med oblikama je v obeh Kreljevih ohranjenih delih različno: v KB 1566, ki se sicer jezikovno in pravopisno močno loči od dotedanjih Trubarjevih del (Rupel 1966: 29), prevladuje osrednjeslovenska oblika *jest* (17 primerov), *jaz* se pojavi samo dvakrat:

Ias m svami red vľaki zhas notèr do konza fvèta (KB 1566: A7b)

Ias zho poľfluhati, kai vmeni Gofpod govori (KB 1566: F)

Raba oblike brez končne zapore pred vzglasnim sičnikom oziroma zlitnikom naslednje besede kaže na morfonološko motivirano dvojničnost (onemitev izglednega t), vendar pred sičniki v KB 1566 prevladuje oblika *jest*, pri obliki *jaz* pred č- pa gre za edini tovrstni primer v besedilu. Pred č- se *jaz* pogosto (v okoli treh četrtinah primerov) pojavlja tudi v KPo 1567, kjer se njegova raba v splošnem okrepi, čeprav *jest* še vedno rahlo prevladuje (87 : 74). Pred s- je oblika brez končnega -t rabljena v nekaj več kot polovici primerov, v ostalih zvezah (tudi pred sičnikom z) pa v približno tretjini. Takšna distribucija kaže, da dvojničnost verjetno ni morfonološko motivirana, ampak je posledica upoštevanja različnih jezikovnih sistemov oziroma knjižnih tradicij. Oblika *jest* je bodisi uporabljal po Trubarjevem zgledu ali pa gre za njegovo narečno obliko (danes v vipavskem govoru *iěst* (SLA)), *jaz* pa lahko pripišemo zavestnemu vzdrževanju prvotne, etimološko utemeljene oblike (Orel 2009: 6).

Včasih se obe obliki pojavita celo v isti povedi, vendar ne gre za dosledno stilistično izrabo dvojničnosti:

ias ga fām puftim,
ieft imam oblaft
puftitiga (KPo
1567: Clb)

Shena, **Ias** néfam,
Ias ga ne snam
(KPo 1567: CLIII)

Ieft porozhim, da
imate leto fturiti
tako kakòr fām **ieft**
fturil (KPo 1567:
CXLb)

V dveh primerih se tudi pri Krelju pojavi oblika brez končne pripore,¹⁴⁴ ki pa je – drugače kot pri Trubarju in Dalmatinu – nepreglašena. Ramovš (1971: 281) jo pripisuje hrvaškemu vplivu.

Ia nei fām poffan, tāmuzh le fāmuzh k'tim sgublenim Ovcam od Israelove hifhe (KPo 1567: CXVb)

Inu ie fposnāl, **Ia** neifām ta Chriftus (KPo 1567: XXXa)

Od Trubarja se je pri zaimenski paradigmi Krelj oddaljil tudi v orodniku, in sicer že v KB 1566, kjer je dosledno uporabljal oblike s korenskim a. Pri povratnem zaimku se v KPo 1567 kot redkejša možnost pojavlja tudi zapis *fàbo*, na podlagi česar Ramovš (1952: 84) domneva obliko *sábó* (prim. 3.1.2). Podobno velja za enkratni zapis *tàbo* v KB 1566.

V KPo 1567 se prvič v slovenskem knjižnem jeziku pri 2ed. pojavi tudi osebnozaimenska orodniška končnica -om, v kateri bi prav tako lahko videli hrvaški vpliv (Rigler 1968: 140; pri Krelju bi lahko zaradi njegovega poznavanja hrvaške glagoljaške književnosti šlo bodisi za vpliv hrvaških narečij ali hrvaškega knjižnega jezika): hrv. *tobom*, *sobom* po naliki s samostalniško sklanjatvijo (Nahtigal 1952: 238).

moi Pund fām **ftabom** naredil, inu ti bodesh Ozha veliku Aydom (KPo 1567: XLVIII)

---

¹⁴⁴ Poleg navedenih Oblak (1889) obliko *ja* navaja še v naslednjem odlomku: *Taku ie delo ena lepa rézh? Ia ti povem da ie* (KPo 1567: LXVIb). Vendar primerjava z izvirnikom pokaže, da gre v tem primeru za členek *ja*: »Ifts aber ein köftlich ding mit der Arbeyt. Ja.« (SA 1559: I, LII)

5.1.1.3 DALMATIN

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest/je	ti	/
RODILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
DAJALNIK	meni, mi	tebi/tibi*, ti	sebi, si
TOŽILNIK	mene, me	tebe/tabe*, te	sebe, se
MESTNIK	meni	tebi	sebi
ORODNIK	mano/meno/manu*	tabo/tebo	sabo/sebo/saboj

Tabela 21: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Dalmatinu

5.1.1.3.1 Imenovalnik

Dalmatin je enako kot Trubar skoraj izključno uporabljal obliko *jest*. Tudi pri njem se sicer pojavlja oblika zaimka za prvo osebo brez končne zapore, vendar je izredno redka. Dvakrat jo najdemo v DB 1584 (proti več kot 7500 regularnim oblikam *jest*):

Na tebe fim fe **je** sanéffel od Materiniga telefla (DB 1584: I, 297a)

Ti fi moj Syn, danas fim **je** tebe rodil (DB 1584: III, 69a).

Kot pri Trubarju se tudi tu oblika *je* ne pojavlja samo pred vzglasnim s- naslednje besede.

5.1.1.3.2 Rodilnik, dajalnik, tožilnik, mestnik

V navedenih sklonih so oblike enake kot prevladujoče oblike pri Trubarju, le v dajalniku je v DB 1578 in DB 1584 po enkrat zapisana oblika *tibi*.

pelai ta Folk, tam kamer fem **tibi** rekal (DB 1578: 78a)

ZHes lete vfe tvoje hudobe (Ah ve, ve **tibi**) pravi Gofpud (DB 1584: II, 66b)

Če ne gre za tiskarsko napako,¹⁴⁵ je oblika morda treba pripisati vplivu latinske predloge, čeprav je Dalmatin večinoma prevajal po Luthru (Ahačič 2007: 515–516).

duc populum istum quo locutus sum **tibi** (Vlg: 2 Mz 32,34)

¹⁴⁵ Na kar kaže tudi sprememba oblike iz DB 1578 v *tebi* v DB 1584 (I, str. 57a).

et accidit post omnem malitiam tuam vae vae **tibi** ait Dominus Deus (Vlg: Ezk 16,23)

Prav tako v DB 1584 se v tožilniku enkrat pojavi oblika *tabe*, izpričana že pri Trubarju, pri kateri bi lahko šlo za prevzemanje osnove iz orodnika pod vplivom predloga *za*, ki se veže tudi s tem sklonom, vendar je zaradi enkratne pojavitve tudi v tem primeru verjetneje, da gre za napako.¹⁴⁶

kadaj jeft imam sa **tabe** [...] moliti (DB 1584: I, 38b)

5.1.1.3.3 Orodnik

V orodniku se je Dalmatin oddaljil od Trubarja in se približal Krelju. Prevladujejo osnove z *a*, čeprav se v DB 1584 pri vseh treh zaimkih (pri *Zp* pa še v DB 1578) pojavljajo tudi oblike z *e*.

de vus folk pod **meno** eno polno peft prozh odneffe (DB 1584: I, 198b)

Gorre morajo trepetati, inu Skale fe repuftiti, kakòr vulk, pred **tebo** (DB 1584: II, 138b)

inu vus roup letih Méft, inu Shivino, fo Israelfki otroci mej **febo** delili (DB 1584: I, 126a)

Posebnosti pa najdemo ne samo pri osnovi, ampak tudi pri končnici. Dvakrat se namreč pri Dalmatinu v orodniku pojavi končnica *-u*, kjer bi lahko šlo za vpliv hrvaškega odraza nosnika (prim. 5.1.1.4.3), vendar ta za avtorja ni značilen, zato je verjetnejša napaka; obakrat je rabljena pri *led*.

de je nyh djanje pred **manu** bilu, kakòr ta nezhistoft ene Shene v'nje bolesni (DB 1584: II, 77a–77b)

nehodi **s'manu** v'fodbo, temuzh osri fe na me s'témi ozhimi tvoje velike milofti (DM 1584: CXXXXVII)

Pri *Zp* pa najdemo v treh primerih v treh različnih delih s partikulo *-j* okrepljeno končnico *-oj*, v osnovi pa je vokal zapisan kot običajno pri Dalmatinu z *a*.¹⁴⁷

On mora kfebi puftiti inu **faboi** puftiti piti (DJ 1575: 124)¹⁴⁸

kakor fo Ifraelitery v'fredi mei **faboi** vfelei to Vtto tiga prizhouaina, tu ie fuoio Cerkou imeli (DB 1578: **5b)

---

¹⁴⁶ V DB 1578 je na tem mestu uporabljena kratka tožilniška oblika *sa te* (str. 54b).

¹⁴⁷ Čeprav je oblika redka, je izpričana tudi v poznejših tekstih, npr. v Stapletonu (Miklošič 1856: 145).

¹⁴⁸ V DB 1584 je na tem mestu rabljena običajna oblika *sabo* (DB 1584: II, 165a).

Potle je on supet prihhal k'fvoim Bratom [...] inu je nym rekàl s'Shenami inu s'otruki **faboj** pojti v'Iudeo (DB 1584: II, 182b)

Na podlagi izpričanih primerov ni mogoče natančno določiti, ali je poudarjalna členica netipično dodana obliki s korenskim a in naglasom na osnovi¹⁴⁹ ali gre morda za končniško naglašeno obliko, ki ima v osnovi polglasnik, zapisan z <a> (prim. 3.1.2).

5.1.1.4 JURIČIČ

Jurij Juričič je bil po rodu Hrvat iz Vinodola, ki je l. 1560 prišel v Ljubljano kot pridigar v cerkvi nemškega viteškega reda in nato prestopil v evangeličansko vero. V svojem slovenskem pisanju se je sicer rodnih interferenc skušal otresti s posnemanjem jezikovnih značilnosti svojih predhodnikov Trubarja in Krelja (Orel 2010b: 29), a so pri njem tudi pri zaimkih izpričani hrvaški elementi.

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jast/jest	ti	
RODILNIK	mene, me	tebe, te	sebe
DAJALNIK	meni, mi	tebi, ti	sebi, si
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
MESTNIK	meni	tebi	sebi
ORODNIK	mano/meno	tabo/tobo/tobu	sabo/sobo/sobu

Tabela 22: Edinske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Juričiču

5.1.1.4.1 Imenovalnik

V prvem delu, ki je prevzet od Krelja in le nekoliko spremenjen, sta v JPo 1578 skoraj enako pogosto uporabljeni preglašena oblika *jest* (93) in nepreglašena *jast* (98), ne najdemo pa Kreljeve oblike brez izglasnega -t. Juričičeva izbira med preglašeno in nepreglašeno obliko ni bila odvisna od Kreljevega prevoda, saj se je na številnih mestih odločil za drugačno obliko.

¹⁴⁹ Tovrstne oblike so izpričane v nekaterih osrednjih in rovtarskih govorih, npr. Ig, Porezen (SLA).

Tiga iftiga sapoved inu porozhenie
ieft imam inu govorim [...] **Ieft** ne
ifchem moie zhafti (KPo 1567:
CXXXII)

Tiga iftiga sapoued inu porozhenie
iaft imam inu gouorim [...] **Iaft**
neifzhem moie zhafti (JPo 1578: I,
103a)

tvoi Ozha inu **ias** fva te slò shaloftna
ifkala (KPo 1567: LIX)

tuoi Ozha inu **ieft**, fua tebe slo
shaloftna iskala (JPo 1578: I, 42a)

V drugem in tretjem delu, ki ju je prevedel sam (ni znano, ali je Krelj zapustil kakšne rokopisne prevode), se *jest* pojavi le dvakrat, v ostalih primerih je uporabljena oblika *jast*.

tako bi **ieft** tudi tamkaie fhal (JPo 1578: II, 96)

Ieft pol moiga Blaga dam Vbosim (JPo 1578: III, 111)

5.1.1.4.2 Rodilnik, dajalnik, tožilnik, mestnik

V teh sklonih pri Juričiču ni posebnosti.

5.1.1.4.3 Orodnik

V orodniku se dvojnice pojavljajo tako pri osnovah kot pri končnici. Pri vseh osebah v splošnem prevladujejo osnove s korenskim vokalom a in končnica -o. Pri 1ed. od tega odstopa le ena pojavitev oblike s korenskim vokalom e v prvem delu, čeprav je bila na tem mestu pri Krelju rabljena oblika *mano*, ki jo je Juričič v enaki zvezi zapisal še na več mestih v postili.

dobr timu, kivr
fe nad **mano** ne
moti (KPo
1567: XXVII)

dobro timu, kyr fe
nad **meno** ne smoti
(JPo 1578: I, 15b)

blagur ie timu, kir
fe nad **mano** ne
fmoti (JPo 1578:
I, 11b)

Več variantnosti je pri 2ed., in sicer le v drugem in tretjem delu. V prvem delu se pojavlja samo *tabo*, spremenjena je tudi Kreljeva oblika *tabom*:

Ieft fem, inu sem **ftabo** naredil moio Saueso, inu ti budefh Ozha veliko Aydou (JPo 1578: I, 33)

V drugem in tretjem delu pa prevladuje hrvaška osnova *tob-*, nastala iz *teb-* pod vplivom zadnjega vokala v končnici (Ivšič 1970: 220), s 17 pojavitvami proti 7 primerom z osnovo *tab-*. Od tega jih ima 14 običajno končnico *-o*, pri štirih pa je ob predlogu z uporabljena končnica *-u* s hrvaškim odrazom nosnika.

Iaft hozhu **satobo** iti, kamor kolli poidesh (JPo 1578: II, 29b)

nepriganiai preuezh, hozhmo radi iti **satabo** (JPo 1578: II, 97)

Sakai tako ie dopadezhe pred **tobo** (JPo 1578: III, 33b)

tako ie dopadezhe pred **tabo** (JPo 1578: III, 35)

Sakai bi hotel **ftobo** poiti, vfai neueruiesh moym Befedam (JPo 1578: II, 189)

My hozhemo tudi poiti **ftabo** (JPo 1578: II, 23b)

Da fe pak ty visoki Fary inu Farisey nad **tobo** blasne (JPo 1578: II, 84b)

Iaft hozho fourashtuo poloshiti mei **tobo** inu mej Sheno (JPo 1578: II, 95)

Iesus Syn Boshy, kai imamo my **ftobu** (JPo 1578: II, 179)

Inu kpolledniemu hozhe **ftobu** deliti ta vezhni Leban (JPo 1578: II, 195b)

Sdraua fy, ti priasniua, Gofpod ie **ftobu** (JPo 1578: III, 37b)

Sdraua fy ty priasniua Maria, Gofpod ie **ftobu** (JPo 1578: III, 38b)

Obe različici osnove in končnice najdemo tudi pri povratnem zaimku, kjer *sabo* močno prevladuje (63 pojavitve), sledi ji oblika s korenskim *o* in končnico *-o* *sobo* (8 pojavitve), le v enem primeru pa najdemo obliko *sobu*.

tudi fama **fobo** nifam oblaftna, nemorem fe vsdershati (JPo 1578: III, 59)

oni [...] fmrad fa **fobu** puftu, pri katerem fe more Ozhito posnati, da ie Hudizh inu lashniui Duh, tukaie bil (JPo 1578: II, 123b)

5.1.1.5 TULŠČAK

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest/jast	ti	
RODILNIK	mene, me	tebe	sebe, se
DAJALNIK	meni, mi	tebi, ti	sebi, si
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
MESTNIK	meni	tebi	/
ORODNIK	meno/mano	tebo/tabo	sebo/sabo

Tabela 23: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Tulščaku

V TkM 1579 se dvojnice pojavljajo v imenovalniku in orodniku, v rodilniku 2ed. pa ni izpričana kratka oblika.

V imenovalniku je ob več kot 400 oblikah *jest* v enem primeru izpričana tudi nepreglašena oblika *jast*.

Iaft tebe prošim sa vfe bolne Ludy (TkM 1579: 50b)

Tulščak je edini protestantski avtor (če ne upoštevamo piscev posameznih pesmi v pesmaricah) poleg Trubarja, pri katerem v orodniku prevladujejo osnove iz ostalih odvisnih sklonov. Pri prvoosebnem zaimku je razmerje 8 : 3, pri čemer je ob predlogih *pred* in *mej* rabljena samo oblika z e, pri z nekoliko prevladuje a-jevski koren (2 : 1); pri predlogu *nad* je razmerje 1 : 1.

moi greh ie vfelei pred **meno** (TkM 1579: 6b)

Taku hozhesh ti mei **meno** inu vfemi moimi Sourashniki en oghen Syd inu Reslozhik biti (TkM 1579: 55a)

O Gospud Bug, fturi ti s'**meno** kakor hozhesh, inu veish (TkM 1579: 69a)

Dai meni tudi enu saftopnu inu pokornu ferce, de ieft nih inu vfeh, kateri imaiio **smano** sapouedouati, vspodobnim poduersheinu, flusham (TkM 1579: 104a)

de ieft tudi vtemmi to Luzh tuoie Boshye fuitlobe nad **meno** fueteiozh, bom mogel viditi (TkM 1579: 42a)

pufti tuoio dobruto nad **mano** byti (TkM 1579: 69b)

Pri drugoosebnem zaimku je razmerje še bolj v prid e-jevskemu korenu: *tebo* 22 : *tabo* 3. Vsi trije primeri osnove z a so uporabljeni ob predlogu z, vendar tudi v tej zvezi prevladuje oblika *tebo* (8 : 3):

enu Meřu nu ena Kry **tebo** ratam [...] sa **tebo** vKrishu inu terpleinu řpoterpleinem hodim (TkM 1579: 127a)

glih kakor ři ti nam odpuřtil, de my naprei bratousku mei **febo** shivemo, inu na vni dan, **řabo** nashim Sheninom noter bomo mogli poiti (TkM 1579: 127b)

V drugem zgledu lahko vidimo neenotnost v rabi oblik celo v isti povedi: drugoosebni zaimek ima obliko s korenskim a, povratni zaimek pa z e. Tudi sicer pri povratnem zaimku, ki se v TkM 1579 pojavlja le ob predlogu *mej*, prevladuje osnova z e (razmerje med *sebo* in *sabo* je 15 : 2).

en Exempel sapuřtil, te prauē gorezhe
Lubesni, katero bi my imeili mei **řabo**
iskasouati (TkM 1579: 46a)

Tudi de my mei **febo** fami na fe
merkamo (TkM 1579: 125b)

O TI fueta Troijza, praua edynofř,
katera ři try mei **řabo** reslozhene
Perfone, inu vřai en řam praui edini
Bug (TkM 1579: 82b)

5.1.1.6 BOHORIČ

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest	ti	/
RODILNIK	mene	tebe, te	sebe
DAJALNIK	meni, mi	tebi, ti	sebi
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
MESTNIK	/	tebi	sebi
ORODNIK	mano/māno(?)	tabo	/

Tabela 24: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Bohoriču

V ednini osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, so pri Bohoriču dvojnice redke. V imenovalniku je dosledno uporabljal obliko *jest*, krajših oblik v rodilniku ni navajal, dvojnici se pojavljata samo v orodniku prvoosebnega zaimka. V paradigmi v BH 1584 orodniške oblike ni navedel, ker je latinščina ne pozna, v večini zgledov, kjer se pojavlja, pa je uporabljena oblika s korenskim a. Le pri predlogu *pred* je Bohorič kot dvojnico zapisal tudi obliko *mēno* (prim. 3.13.2):

pred **mano**, vel **mēno**, ante me (BH 1584: 159)

Tudi v tem primeru bi lahko šlo za polglasnik, kot Ramovš domneva za Krelja.

5.1.1.7 TROST

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest	ti	
RODILNIK	mene	/	sebe
DAJALNIK	meni, mi	tebi	sebi, si
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
MESTNIK	meni	tebi	sebi
ORODNIK	mano	/	sabo

Tabela 25: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Trostu

Pri Trostu v paradigmi edninskih osebnih zaimkov ni dvojničnosti, v orodniku je dosledno uporabljal oblike s korenskim a. Presenetljivo je morda, da v rodilniku niso izpričane kratke oblike, vendar gre za le eno besedilo, v katerem je rodilnik zaimkov rabljen redko (*tebe* sploh ni izpričan, *sebe* le nekajkrat, *mene* pa je uporabljen samo petkrat, od tega trikrat ob predlogu *od*, kjer se krajše oblike zaimkov nikoli ne uporabljajo).

5.1.1.8 MEGISER

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest	ti	/
RODILNIK	mene	tebe	sebe, se
DAJALNIK	meni, mi	tebi	sebi, si
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	/
MESTNIK	/	/	/
ORODNIK	meno[?]	ceboj*	/

Tabela 26: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Megiserju

Megiser je v MD 1592 v paradigmi, prevzeti iz BH 1584, navajal samo dolge oblike zaimkov, v prevodih posameznih fraz pa najdemo tudi kratke oblike. V MTh 1603 sta kot prevoda latinskih izrazov *mecum* in *tecum* navedeni tudi orodniški obliki, ki jih v Bohoričevih paradigmah ni bilo: pri 1ed. je uporabljena oblika s korenskim vokalom e, zaradi nejasnega odtisa pa ni mogoče natančno razbrati končnice: domnevamo lahko, da je uporabljena pričakovana končnica -o, lahko pa bi šlo tudi za -e, morda pod vplivom predloga z, ki je homonimen z glasovno okrnjeno različico predloga *iz* (značilno za Krelja in Juričiča) z rodilniško vezavo. Domnevno napako najdemo tudi pri 2ed., kjer je

navedena oblika *s ceboj* (MTh 1603: II, 608). Tipološko med slovanskimi jeziki mehčanje t v c sicer pozna poljščina (R 2ed. *cię*, D 2ed. *ciebie*; Miklošič 1876: 433), ki pa ima v orodniku obliko *tobę* zaradi korenškega vokala o (ki jo na istem mestu navaja tudi Megiser, zato ni verjetno, da bi poljska oblika v večjezičnem delu vplivala na zapis slovenske), tako da gre verjetno za napako. Nenavadna je tudi končnica z dodano partikulo -j, ki jo je v redkih primerih uporabljal le Dalmatin, a ob osnovi s korenškim vokalom a, zato je Megiser ni mogel neposredno prevzeti pri njem.

5.1.1.9 ZNOJILŠEK

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest	ti	
RODILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
DAJALNIK	meni, mi	tebi, ti	sebi, si
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
MESTNIK	meni	tebi	sebi
ORODNIK	mano	tabo	sabo

Tabela 27: Edinske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Znojilšku

Zaimensko paradigmo v Znojilškovem *Katekizmu* (1595) bi lahko uporabili tudi kot idealno paradigmo slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja, kakor je bila normirana, a ne stoddstotno realizirana v DB 1584, z imenovalnikom zaimka za prvo osebo *jest* in doslednim korenškim a v orodniških osnovah. V tem krajšem tekstu ne najdemo nobenih zaimenskih dvojnic.

5.1.1.10 PESMARICE

5.1.1.10.1 *P 1563

Paradigma osebnih zaimkov je v tem delu bistveno manj enotna kot v delih posameznih avtorjev in tudi kot v naslednjih pesmaricah.

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest/jast/je	ti	
RODILNIK	me	tebe/tobe*	sebe, se
DAJALNIK	meni, mi	tebi, ti	sebi, si
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
MESTNIK	/	tebi	sebi
ORODNIK	mano	tebo/tabo/tobo	sabo/sabu/sobo/sabe*

Tabela 28: Edninske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, v *P 1563

5.1.1.10.1.1 Imenovalnik

V imenovalniku je večina avtorjev uporabljala obliko *jest* (34), pojavlja pa se tudi nepreglašena oblika *jast* (5), in sicer v nekaterih nepodpisanih in nekaj Juričičevih pesmih, čeprav tudi pri njem nekoliko prevladuje *jest* (4 : 3).

Vnebefa gori kozhetu, grem **iaft** is lebna tiga (*P 1563: 43)

bodesh shtalti koker fdai **ieft** (*P 1563: 167)

V enem primeru najdemo tudi v *P 1563 obliko *je*, in sicer v pesmi L. Z. pred besedo, ki se začne s s-:

nehaite vi vshe de ga **ie** fpet vunkai puftim (*P 1563: 123)

Prav tako v pesmi L. Z. najdemo tudi zapis *iefem*. Ramovš (1971: 49) jo sicer interpretira kot staro obliko pomožnega glagola *biti*, vendar bi lahko šlo tudi za zvezo imenovalnika zaimka *je* in sedanjika pomožnega glagola *biti sem*, saj se v *P 1563 kratke ali skrajšane oblike zaimkov pogosto pišejo stično s predhodnimi ali sledečimi besedami (prim. 4.6.3).

kiudom rezhe iszhete me **iefem** perpraulen, puftite tedai lete moie fmirom (*P 1563: 120–121)

Na to kaže tudi ponatis pesmi v TfC 1595, kjer je na tem mestu uporabljena oblika *jest*.

kjudom rezhe ifzhete me **jeft fem** perpraulen, puftite tedaj lete moje fmirom (TfC 1595: CXCIII)

5.1.1.10.1.2 *Rodilnik in tožilnik*

V rodilniku za prvo osebo v pesmarici ni izpričana dolga oblika zaimka, pri zaimku za drugo osebo pa se poleg običajne oblike *tebe* v enem primeru pojavi oblika s korenskim o, in sicer v Juričičevi pesmi. Ker ima tudi hrvaščina v rodilniku obliko *tebe*, gre verjetno za napako, čeprav bi lahko šlo tudi za vpliv o-jevskega korena iz orodnika.

Obrazha vfe prozh od **tobe** / Drashi daie nid nu mordranie (*P 1563: 170)

V tožilniku takšnega primera ni, izpričane so le v 16. stoletju prevladujoče oblike.

5.1.1.10.1.3 *Dajalnik in mestnik*

V dajalniku in mestniku so rabljene v 16. stoletju prevladujoče oblike.

5.1.1.10.1.4 *Orodnik*

V orodniku je oblikovna variantnost, ki se je pojavljala tudi pri posameznih avtorjih, v tem večavtorskem delu še izrazitejša. Pri prvoosebni zaimku je korenski vokal – za razliko od takrat prevladujoče Trubarjeve norme – dosledno a, pri zaimku za drugo osebo pa se pojavljajo tako a kot e in o (sicer značilen za hrvaščino), in sicer različno v pesmih posameznih avtorjev. Pri Trubarjevih redaktor ni posegal v njegove oblike, zato je ostal korenski samoglasnik e, kjer je bil uporabljen že v TC 1550, prav tako kot v eni od nepodpisanih pesmi.

Iefus ta ye nas **ftebo** fmirill, nam vřim nebeski erb dobil (*P 1563: 14)

Skufi tuoiga lubiga Synu Iefufa Christufa gofpudi nashiga, kir **ftebo** fred fuetim Duhom kraluye Imar inu vřelei (*P 1563: 34)

nashiga Gofpudi Iefufa Christufa Synu tuiga, kir **ftebo** fred fuetim Duhom ye shiu (*P 1563: 38)

De bodemo mogli pred **tebo** obřtat oblezheni vshlahten quant (*P 1563: 136)

Pri pesmih, podpisanih s H. K., sicer prevladuje oblika *tabo*, enkrat pa se pojavi tudi *tobo*.

De bi vezhnu shiui bili, **Stabo** vnebi
prebiuali (*P 1563: 110)

de te on bode prau vshiuai, koker ie,
Bug ned **tobo** dial (*P 1563: 60)

Stabo vezhnu prebiuat, Pusti nie le scufi
tebe (*P 1563: 146).

V zadnjem primeru lahko domnevamo vpliv redaktorja Juričiča, v čigar pesmih so orodniške oblike prav tako neenotne: pojavlja se tako slovenski a kot hrvaški o:

Taimkaite bomo hualili, **Stobo**
vezhno prebiuali (*P 1563: 205)

vmori to granko fmert ty vfeim, nay
vezhnu **ftabo** shiuio (*P 1563: 42)

Podobno neenotnost najdemo tudi pri povratnem zaimku, kjer pa oblika s korenskim e ni izpričana, rabljeni sta le obliki *sobo* in *sabo* (obe v nepodpisanih pesmih); slednja ima tudi različico s končnico -u, ki je rabljena na naslovnici in jo lahko pripišemo Juričiču (prim. 5.1.1.4.3).

Te duuri fapremo fa**fobo** (*P 1563: 159)

De fe mi is ferza mei**fabo** lubimo, Vprauim miru oftanemo (*P 1563: 140)

Gourite mei **fabu** od teih Pfalmou inu duhounih peifni (*P 1563: A1)

V enem primeru se pojavi še oblika *sabe*; orodniška končnica -e je enkratna v knjižnem jeziku 16. stoletja, prav tako pa nima vzporednice v nobenem slovenskem narečju ali drugem slovanskem jeziku, zato gre verjetno za tiskarsko napako, sploh zato, ker je v istem stavku še ena napaka (*mi* namesto *mei*).

Vzhite inu opominaite fe mi **fabē**, ftemi Pfalmi (*P 1563: 39)

5.1.1.10.2 OSTALE PESMARICE

V ostalih izdajah pesmarice se dvojnice pojavljajo le v orodniku.

ORODNIK	1ed.	2ed.	Zp
TPs 1567	/	tebo	/
TC 1574	/	tebo	sebo
TP 1575	meno	tebo/tabom	sebo/sabo/sebom
DC 1579	meno/mano	tebo/tabom	sabo/sebo/sobom
DC1584	mano	tabo/tebo	sabo/sebo/sabom
TfC 1595	mano	tabo/tebo	sabo/sebo/sabom

Tabela 29: Oed. zaimkov, ki ne izražajo spola, v pesmaricah

5.1.1.10.2.1 V Trubarjevih izdajah pesmarice prevladujejo enake oblike kot v njegovih ostalih delih. V TPs 1567 in TC 1574 najdemo tako v njegovih kot v Kreljevih pesmih samo oblike s korenskim e, v TP 1575 pa so v Dalmatinovih pesmih rabljene oblike 2ed. in Zp s korenskim a (O 1ed. v njegovih pesmih ni izpričan).

Iefus nas ie reishil htemu **ftabo** nas ie on fprauil (TP 1575: B3b)

Dai Bug nam reunim, Obftati Vernim, Vkrishi Volnim bit, Mei **Sabo** fe lubit, Skufi Iefufa Amen (TP 1575: B2b)

V TP 1575 najdemo še eno posebnost: orodniško obliko povratnega zaimka z e-jevskim korenskim vokalom in s končnico -om v božični pesmi Janža Schweigerja, v kateri bi lahko videli hrvaški vpliv (hrv. *tobom*, *sobom* po naliki s samostalniško sklanjatvijo; Nahtigal 1952: 238). Zaimenska končnica -om je značilna tudi za nekatere južnobelokranjske govore v okolici Črnomlja (Preloka *s m* , Adlešiči (SLA)), kjer je Schweiger deloval kot protestantski pridigar.

Sdaizi fmifleoZh prauio / Vmei **febom** gouorili / Puidimo vbi Vkup Vbetlehem (TP 1575: B7a)

5.1.1.10.2.2 Dalmatin je v svoji prvi izdaji iz leta 1579 v ponatisnjenih pesmih ohranjal izvirne oblike s prevladujočim korenskim e, v novih pa so bile uporabljene oblike s korenskim a.

Ty kir fo vme verovali, mui Evangeli dershali, puite **fmeno** vNebeffa (DC 1579: 96)

Obtu vshe vy vfi **smano** nemu puite, Inu ga is ferza taku fposhtuite (DC 1579: 174[=176])

Edina sprememba je pri Schweigerjevi božični pesmi, kjer je ohranil končnico -om, spremenil pa je korenski vokal v o, ki ga sicer v Dalmatinovih delih ne najdemo:

Sdaici smifleiozh pravio / mei **fobom** govorili / Puidimo vfi vkup vBetlehem (DC 1579: 65)

V ponovni izdaji pesmi v DC 1584 je poleg pravopisnih popravkov v skladu z normo, postavljeno v *Bibliji*, tudi korenski e večinoma popravil v a, ki je izključno rabljen tudi v novih pesmih:

Ty kir fo vme verovali, mui Evangeli
dershali, puite **fmno** vNebefä (DC
1579: 96)

Ty kir fo vme verovali, moj Evangeli
dershali, pojte s'**mano** vNebefä (DC
1584: CXXXVII)

Skusi Iesufa Cristufa Synu tvoiga
Gospuda nashiga, kir **ftebo** sred
fvetim Duhum regira (DC 1579: 46)

fkusi Iesufa Cristufa tvojga Synu,
Gospuda nashiga, kir s'**tabo** sred
fvetim Duhum regira (DC 1584:
LXXXI)

Vraga, Smert je **febo** poiel,
s'Ketinami vkup svesal (DC 1579:
95)

Vraga, Smert je **fabo** pojel,
s'Ketinami vkup svesal (DC 1584:
CXXXVI)

Vendar pri spreminjanju ni bil dosleden, zlasti pri povratnem zaimku je v Trubarjevih besedilih ohranjenih nekaj oblik s korenskim e.

Ozhifti nas sKryo tvoio, de bomo
vredni pred **tebo**, vNebefsih prebivati
(DC 1579: 97)

Ozhifti nas s'Kryo tvojo, de bomo
v'rejdni pred **tebo** v'Nebefsih
prebivati (DC 1584: CXXXVII)

Inu take nega zaihne inu Sapuuidi,
nei le lamuzh sapovedal vfem ludem
veden vferci inu pred **febo**, na Steini,
na Daurih sapiffane imeiti (DC 1579:
A1b)

Inu take nega zaihne inu Sapuvidi,
nej le samuzh sapovedal vfem ludem
veden vferci inu pred **febo**, na ftejni,
na Daurih sapiffane imeti (DC 1584:
a8b)

Te verne bo **febo** pelal, Neverne pak Vragu isdal (DC 1579: 89 = DC 1584: CXXX)

Tudi pri Schweigerjevi obliki iz TP 1575 je korenski vokal spremenil v a, še vedno pa je ohranil končnico -om, kar kaže, da je bila variantnost v osnovah bolj moteča kot pri končnicah.

Sdajci smiflejozh pravio, mej **fabom** govorili: Pojdimo vfi vkup v' Betlehem (DC 1584: XCVII)

5.1.1.10.2.3 Felicijan Trubar je v izdaji iz leta 1595 ohranil Dalmatinove oblike iz leta 1584, enako tudi v ponatisnjenih pesmih iz *P 1563; v novih pesmih orodnik obravnavanih zaimkov ni izpričan.

5.1.1.11 TPo 1595

	1ed.	2ed.	Zp
IMENOVALNIK	jest	ti	
RODILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
DAJALNIK	meni/menə[?], mi	tebi/tebə[?], ti	sebi/sebə[?], si
TOŽILNIK	mene, me	tebe, te	sebe, se
MESTNIK	meni	tebi/tebə[?]	sebi/sebə[?]
ORODNIK	mano	tabo/tebo	sabo/sebo

Tabela 30: Edminske oblike osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, v TPo 1595

5.1.1.11.1 Imenovalnik, rodilnik in tožilnik

V navedenih sklonih najdemo le v 16. stoletju prevladujoče oblike, dvojnic ni.

5.1.1.11.2 Dajalnik in mestnik

V dajalniku in mestniku najdemo poleg pričakovane končnice -i tudi končnico -ə (zapisano z <e>, prim. 3.1.2), razločljivo s samoglasniškim upadom, ki je v TPo 1595 bistveno bolj prisoten kot v starejših besedilih.

kaj fe **tebe** fdy, nei bi li bil, en vřakateri sveřseljem to dragynjo isvolil (TPo 1595: I, 110)

vřeh řkufhnavař inu nadlugař řa volo řvojga řynu Chriftuřa bode **tebe** poleg řtal (TPo 1595: I, 217)

On pak **tebe** nemore řkodovati, kadar je on svesan (TPo 1595: II, 55)

Aku ga ti neřturilř, taku fe **tebe** nejmařo dobre beřřede klonu dati (TPo 1595: II, 166)

ony [...] nemoga řami **řebe** pomagati (TPo 1595: II, 30)

Aku ti vřhe hozh tvojo pamet řluřhata, inu Chriftuřa na lařho řtaviti, tu per **tebe** stoy (TPo 1595: II, 45)

Ampak onu je řgul lařha inu řhentovanje per **tebe** bilu (TPo 1595: II, 46)

tu řledni per řam **řebe** lařku more veiditi inu řařtopiti (TPo 1595: I, 237)

5.1.1.11.3 Orodnik

V orodniku opazno prevladujejo za Trubarja netipične oblike s korenskim a; domnevamo lahko, da jih je Savinec spremenil v skladu z normo, uveljavljeno v DB 1584, vendar ni bil povsem dosleden; pri 1ed. je rabljena samo oblika *mano*, pri 2ed. najdemo ob prevladujočem *tabo* tudi tri pojavitve *tebo*, pri Zp pa je pojavitve oblike s korenskim vokalom e še več. Pri končnici dvojnic ni.

Bug bode enu sufsebnu dobru
dopadeinje na tebi imel, inu bode
fpotelefnim inu s'vezhnim fhegnom
nad **tabo** dershal (TPo 1595: III, 178)

ti lthe vener ne pozhutih, de fe Bug
inu njegovi Angeli nad **tebo** fmejjajo
(TPo 1595: I, 150)

on bode moral pred **tabo** beishati
(TPo 1595: II, 263)

de fe on pred **tebo** ne boy, inu nihther
ne mara fa tvoje flobeinje inu
dauleinje (TPo 1595: II, 233)

letukaj fim jeft en Srednik mej **tebo**, inu mej témi vbosimi greifhniki (TPo 1595: I, 290)¹⁵⁰

taku fe mei **sabo** lubite (TPo 1595: I,
311)

de bi my mei **febo** fe is ferza
lubili (TPo 1595: I, 35)

ta zhlovik, to Smert nad **fabo** ima (TPo
1595: II, 114)

on vidi eniga GOSPVDA nad
febo (TPo 1595: I, 179)

Sakaj on bode fvoj gvifhni fad **fabo**
pernefsel (TPo 1595: I, 209)

Iefus bode obuje **febo** pernefsel
(TPo 1595: I, 10)

de bi on [...] nihther fa **fabo** nepuhtil
(TPo 1595: I, 68)

nih blaga ne mogo vfíga polhreti,
temuzh morajo fa **febo** puftiti
(TPo 1595: I, 156)

---

¹⁵⁰ Gre za edini primer rabe 2ed. ob predlogu *mej*; pri 1ed. in Zp je rabljena samo oblika s korenskim a.

5.1.2 Dvojina

V slovenskih srednjeveških rokopisih dvojina ni nikjer izpričana, zato ni mogoče spremljati njenega razvoja do 16. stoletja, ko se je v protestantskih delih že kazala napredujoča pluralizacija oblik, kot je bila značilna tudi za druge slovanske jezike. Do tega obdobja sta bila namreč praslovanska I 1dv., ki ni bil v skladu z načelom resonantnosti, in I 2dv., ki je bil enak T (oziroma po drugih domnevah I 2mn., kar je povzročilo pluralizacijo tudi pri 1dv.), izginila in bila nadomeščena z množinskima oblikama, kar je ponujalo možnost za uporabo glagolske množine in popolno pluralizacijo teh stavkov; kot nasprotna težnja sta se pojavila nova dvojinska zaimka, sestavljena iz množinske oblike zaimka in števnik *dva*, ki sta izpolnila nastalo vrzel v dvojinski paradigmi (Jakop 2008: 77). »Množinskima zaimkoma dodan element dvojinskosti je nekako potegnil množinska zaimka nazaj v dvojinsko paradigmo tako pomensko kot oblikovno, saj taki obliki sledi glagol v dvojini« (Derganc 1993: 214). Pod njunim vplivom se je s števnikom okrepljena oblika razvila tudi pri tretjeosebni zaimku, čeprav je ta ohranil dvojinsko končnico.

K večji stabilnosti dvojine pri zaimkih je pripomogla tudi izenačitev glagolskih končnic v vseh treh osebah moškega spola v -a; poenotile so se tudi končnice za ž. spol, in sicer v -e, ki je bila enaka množinski, zato so bili stavki z osebkom ženskega spola odprtejši za vdor množine (Derganc 1993: 213).

V knjižnem jeziku 16. stoletja najdemo prehodno stanje v razvoju dvojine, saj so bile v delih protestantskih piscev v dvojinskih kontekstih rabljene tako stare množinske kot nove s števnikom okrepljene imenovalniške oblike, različna stopnja pluralizacije pa je prizadevala tudi odvisne sklone.

5.1.2.1 TRUBAR

	1dv.	2dv.
IMENOVALNIK	midva/mi (m)	vidva/vi (ž)
RODILNIK	naju	vaju
DAJALNIK	nama	vama/vom
TOŽILNIK	naju	vaju/vas
MESTNIK	naju/nama/nami*	vaju
ORODNIK	nama	vama

Tabela 31: Oblike 1dv. in 2dv. pri Trubarju

Pri Trubarju je v imenovalniku v celotnem obdobju že prevladovala s števnikom podaljšana oblika, čeprav se je v dvojniki rabi pojavljala tudi gola množinska oblika, predvsem pri zaimku za 1. osebo.

Kot edino jo najdemo v TAr 1562, poleg *midva* pa še v TT 1557 (*midva 8 : mi 2*), TA 1566 (*midva 1 : mi 1*) in TT 1581–82 (*midva 8 : mi 2*)

Mi fe imaua tiga reslozhika tiga S. Pifma dershati (TAr 1562: 98b)

MVi lubi Iuri, **mi** fua dolshna nuzh inu dan, na nashih kolenih klezhzh, Boga hualiti (TA 1566: A1b)

V TT 1557 se obe obliki pojavita v isti povedi, ki je nespremenjena tudi v TT 1581–82.

Inu **mi** fua tukai guishnu po prauici, sakai **mi dua** priemleua tu, kar fo nayu dela v Reidna (TT 1557: 249; enako TT 1581–82: I, 350)

V vseh primerih nepodaljšana oblika označuje nanosnika moškega spola. Nasprotno je pri 2dv. množinska oblika brez podaljšave redka, najdemo jo le v TC 1575, in sicer za nanosnici ženskega spola:

vti ifti fo bile duei dekli, te fo vkupe gouorile [...] Natu fem nima odgouuril, O **Vi** Curbe, koku vi fmeite neframnu lagati, Inu fem nima lto tranzho prtil, Inu onu ie she fdai meni shol, de nyu ne fem fatoshil TC 1575, 189

V drugih primerih je rabljena oblika *vidva*, ob kateri je v enem primeru v TO 1564 rabljen povedek v množini.

tiga **vidua** nemate diati pres Boshye Belfede (TO 1564: 131b)

V ostalih sklonih prevladujejo podedovane dvojske oblike. Pri 1dv. odstopanja najdemo le v mestniku, kjer je v TT 1557 in TT 1581–82 Trubar ob predlogu *pri* uporabljal obliko *nama* iz dajalnika/orodnika.

Oftani per **nama**, fakai ushe na uezher gre (TT 1557: 252; podobno TT 1581–82: I, 355)

V drugih delih zveze 1dv. s *pri* ne najdemo, pri 2dv. pa je tudi ob tem predlogu ohranjena podedovana oblika.

Ve tebi Corazin, Ve tebi Betfaida, fakai de bi taka fylna dela vtim Tyru inu Sydonu bila sturiena, koker fo per **uau** sturiena, One bi bile nekadai vtim shaklu inu vpepelu pokuro giale (TE 1555: E5a; podobno TT 1557: 30, TT 1581–82: I, 43)

V TT 1557 se ob predlogu v pojavi tudi oblika *nami*, enaka orodniku množine:

oni tudi **unami** enu bodo, De ta fueit veruie, de fi ti mene poslal (TT 1557: 315)

Čprav se pri protestantih v poznejših delih v množini pojavlja tudi raba orodniške oblike v mestniku (prim. 5.1.3.8), gre na tem mestu verjetneje za tiskarsko napako, saj je v TT 1581–82 uporabljena oblika *nama*.

oni tudi **vnama** enu bodo (TT 1581–82: I, 447)

V TT 1581–82 je poleg omenjene ob predlogu v enkrat rabljena tudi oblika *naju*.

Nei li nashe ferce notri **vnayu** gorelu (TT 1581–82: I, 356)

Pri 2dv. v dajalniku najdemo tudi posamične primere rabe množinske oblike.

Bodita rodouyta inu gmeraita fe, inu napolnita to femlio, inu sturita de bo **Vom** poduershena (TO 1564: 132b)

Ve tebi Corazin, Ve tebi Betfaida, fakai de bi taka fylna dela vtim Tyru inu Sydonu bila sturiena, koker fo per **uau** sturiena, One bi bile nekadai vtim shaklu inu vpepelu pokuro giale, Ampag iest **uom** poueim ti | mu[!] Tyru inu Sydonu bode leshei na fodni dan, koker **vom** (TE 1555: E5a; podobno TT 1557: 30, TT 1581–82: I, 43)

Množinski obliki v drugem zgledu sta ohranjeni tudi v novih izdajah evangelijev, na vzporednem mestu v Lukovem evangeliju pa je Trubar uporabil izvorno dvojinsko obliko.

Ve tebi Corozain, Ve tebi Betfaida, fakai de bi taka fylna della utim Tyru, inu utim Sydonu bila sturiena, katera fo **uuaiu** sturiena, One bi bile nekadai utih shaklih inu upepelu fedozh pokuro diale, Anpag nishtermane timu Tyru inu Sydonu bode leshei na fodni dan, koker **uama** (TT 1557: 198 = TT 1581–82: I, 277)

V enem primeru je množinska oblika rabljena tudi v tožilniku, vendar jo je v naslednji izdaji Trubar spremenil v običajno dvojinsko obliko.

Inu on prau knim, Hodita fe meno, ieft **uas** hozko[!] sturiti de bota ribizha tih ludi (TE 1555: C2b)

Inu on prau knim, Hodita fa meno, ieft **vaiu** hozho sturiti de bota rybizha tih ludi (TT 1557: 8 = TT 1581–82: I, 12)

5.1.2.2 KRELJ

	1dv.	2dv.
IMENOVALNIK	midva	vidva
RODILNIK	naju	/
DAJALNIK	nama	vama
TOŽILNIK	naju	/
MESTNIK	/	/
ORODNIK	nama	vama

Tabela 32: Oblike 1dv. in 2dv. pri Krelju

Pri Krelju so imenovalniške oblike vedno okrepljene z -dva.

Kako tadai ie mogoche, da bi fe **mi dva** glihala (KPo 1567: CXXIb)

Kai imata **vi dva** meni velik sapovedovati (KPo 1567: LLXIIb)

Tudi pri ostalih sklonih ni dvojničnosti, ohranjene so podedovane oblike; mestnik ni izpričan.

5.1.2.3 DALMATIN

	1dv.	2dv.
IMENOVALNIK	midva/mi (m/ž)/mi dvej (ž)	vidva/vi
RODILNIK	naju	vaju
DAJALNIK	nama	vama/vam
TOŽILNIK	naju/nas	vaju
MESTNIK	nama/nas	vas
ORODNIK	nama	vama/vami

Tabela 33: Oblike 1dv. in 2dv. pri Dalmatinu

Tudi pri Dalmatinu se v I 1dv. in 2dv. pojavljajo oboje oblike: izvorno množinski *mi* (ki je lahko rabljen tako za moški kot za ženski spol) in *vi* ter z *dva* okrepljeni *midva* in *vidva*. V DB 1578 in DB 1584 je – enako kot pri Trubarju – podaljšana oblika pogostejša, v nekaj primerih sta rabljeni izmenično:

Ona fta pak diala: **Midua** negreua tia gori [...] Hozheshli tudi Ludem Ozhy isdreiti? **My** negreua tia gori (DB 1578: 128b)

Mi fua tukai guishnu po prauizi. Sakai **mi dua** preiemleua tu, kar fo naidu della vredna (DPa 1576: 29a; podobno DB 1584: III, 46a)

Ti Moses inu Aaron, sakai hozheta **vidua** ta Folk od nega dela proftiga fturiti [...] Pole, tiga Folka ie vshe preueliku vdesheli, inu **vy** bi ishe nim hotela rezhi prasnouati od nih slushbe (DB 1578: 52a)

Vy nevéfta, kaj profsita: Moretali ta Kelih pyti [...] **Vydva** bota rejs ta Kelih pyta (DB 1584: III, 25a)

Glede na pogostost tovrstne izmenične rabe bi lahko domnevali, da je šlo za zavestno slogovno variiranje oblik.

V DM 1584 in DAg 1585 pa najdemo samo nepodaljšani obliki.

De **my** taku leta ftan v'tvoim Boshjim ftrahu, s'dobro viftjo sazhneva (DM 1584: CCV)

Vy nova Sakonika imata na lete vama prebrane fhtuke vaju Sakonsko oblubo puftiti sdai poteriti (DAg 1585: o3b)

Posebnost pri Dalmatinu je tudi raba ženske oblike *mi dvej* v DB 1584, ki se spet pojavi v isti povedi kot oblika *mi*:

Inu zhes try dny, kadar fim jeft bila rodila, je ona tudi rodila, inu **my** fve bile vkup, de oben ptuji nej bil s'nama v'hifhi, kakòr le **my dvej**¹⁵¹ (DB 1584: I, 185a)

Ženski spol je izražen s števnikom, zaimek ostaja v osnovni obliki, ki je neoznačena za spol.

V večini odvisnih sklonov prevladujejo podedovane dvojinjske oblike, le v mestniku je raba dajalniške/orodniške oblike, ki je bila od podedovane oblike pogostejša že pri Trubarju, pri Dalmatinu v 1ed. popolnoma prevladala. Oblike *naju* pri njem ne najdemo več.

My bi bily dobru s'nashim vbushtvom sa dobru vseli, tu bi bilu enu veliku blagu, de bi naju Syn pèr **nama** bil (DB 1584: II, 149b)

Nejli naju ferze **v'nama** gorélu, ker je on s'nama na poti govuril (DB 1584: III, 46b)

Pri 2dv. je v mestniku rabljena le iz množine posplošena oblika, ki jo kot redkejšo dvojnico najdemo tudi pri 1dv.

VE tebi Chorazin, ve tebi Betfàida: Sakaj kadar bi takova della v'Tyri inu v'Sidoni fe bila godila, katera fo pèr **vas** sturjena, one bi bilé nekadaj v'shakli inu v'pepeli fedéle, inu pokuro fturile. Ali vfaj bo Tyru inu Sidoni lashej v'fodbi, kakòr **vama**¹⁵² (DB 1584: III, 37a)

GOSPVD gledaj mej mano inu mej tabo, kadar edan od drusiga prideva, de moih Hzhery neshalujesh, ali drugih Shen raven moih Hzhery nejemlesh. Oben zhlovik nej letukaj pèr **nas**: ali pole, Bug je prizha mej mano inu mej tabo (DB 1584: I, 21a)

Množinske oblike se kot redkejše dvojnice pojavljajo tudi v drugih sklonih.

TEh Pregréfnnikou edèn pak, katera fta bila obéfhena, je njega sashmagal inu djal: Aku fi ti Criftus, taku pomagaj ti fam febi inu **nam** (DB 1584: III, 46a)

Paulus je pak k'nym djal: Ony fo naju pres praude inu Sodbe ozhitu tepli, ker fva vfaj Rimlana, inu fo **nas** v'lezho vèrgli, inu **nas** sdaj fkrivaje vunkaj pahajo? Nikar taku, temuzh naj ony famy prideo, inu naju vunkaj pelajo (DB 1584: III, 71a)

Pojdita na te Gorré, de vaju nefrezhajo, ty, kir fo sa vama hitéli, inu fkrita fe ondi try dny, dokler ty fpet nasaj, prideo, kir fo sa **vami** tekli, inu potle pojdita vaju pot (DB 1584: I, 120b)

Vydva bota rejs ta Kelih pyla, kateri jeft pyem, inu bota s'tem Kàrftom kèrfzhena, s'katerim bom jeft kàrfzhen: Ampak fedéti na moji defnici inu na moji levici, fe meni nespodobi **vam** dati (DB 1584: III, 25a)

---

¹⁵¹ Pri Luthru na tem mestu ni rabljen števnik, ampak zaimek *obe: wir beide* (LB 1545: 1 Kr 3,18).

¹⁵² Mestniško obliko *vas* najdemo tudi v vzporednem odlomku Mt 11,21–22, vendar je tam tudi dajalniška oblika množinska, zato sta obe v skladu s sprejetimi načeli uvrščeni v množino. Pri Trubarju je na istih mestih v obeh primerih rabljena izvorna dvojinjska mestniška oblika: *per uaiu* (TE 1555: E5a), *uuaiu* (TT 1557: 198), pri dajalniških oblikah pa je stanje enako kot pri Dalmatinu: *vom* (TE 1555: E5a); *uama* (TT 1557: 198).

5.1.2.4 JURIČIČ

	1dv.	2dv.
IMENOVALNIK	midva/mi	vidva/vi
RODILNIK	naju	/
DAJALNIK	nama/nam	vama
TOŽILNIK	naju	/
MESTNIK	naju	/
ORODNIK	nama	vama

Tabela 34: Oblike 1dv. in 2dv. pri Juričiču

Pri Juričiču se pri zaimku za prvo osebo v imenovalniku pojavljata obe obliki, in sicer samo v prvem delu, kjer je Krelj vedno uporabljal podaljšane oblike. Juričič jih je večinoma ohranil.

Kako ie tadai mogozhe, da bi fe **mydua** glihala (JPo 1578: I, 94a)

Obliko *mi* je uporabil le v enem primeru, in sicer v zgledu iz evangelijskega odlomka o Kristusovem trpljenju, ki je bil naveden že pri Trubarju. Krelj je na tem mestu Trubarjevo obliko *mi* spremenil v *midva*, v drugem delu pa zaimek izpustil.

Inu **mi dva** fva vredna v'tim. Sakai premeva kar fo **nayu** dela saflushila (KPo 1567: CLXIIIb)

Juričič je prvo Kreljevo obliko ohranil, v drugem delu pa je uporabil obliko *mi*:

Inu fua **my dua** vredna tiga takiga. Sakai **my** pryemlieua to, kay fo **nayu** dela saflushila (JPo 1578: I, 129b)

V drugih sklonih prevladujejo podedovane dvojinske oblike, le v D 1dv. najdemo tudi iz množine posplošeno obliko.

Ah on mora snama vnotar yti inu **nam** ishe vezh od Chriftusa nashega Gofpoda pouedati (JPo 1578: II, 13)

Pri 2dv. so izpričane samo imenovalniška, dajalniška in orodniška oblika, ki so enake kot pri Krelju.

5.1.2.5 BOHORIČ

	1dv.	2dv.
IMENOVALNIK	mi (dva, dve(j), dvuja)	vi
RODILNIK	najh	vajh
DAJALNIK	nama	vama
TOŽILNIK	najh	vaju
MESTNIK	/	/
ORODNIK	/	/

Tabela 35: Oblike 1dv. in 2dv. pri Bohoriču

Bohorič v paradigmi za imenovalnik prvoosebnega zaimka navaja »mi *nos duo duae duo, addita voce numerali* dva duej dvuja« (BH 1584: 79), medtem ko pri drugi osebi navaja samo obliko *vi* brez podaljšave. Oblike brez podaljšave je uporabljal tudi ob navajanju glagolskih oblik:

mi bova, ve, va fekala, le, la. Nos duo, ae, o fecabimus. **Vi** bota, e, a fekala, ae, a- Vos duo, ae, o, fecabitis (BH 1584: 109)

V opombi h glagolskim oblikam pa je opozoril:

V dvojini se k zaimkom – zaradi večje preglednosti in poudarjanja – včasih dodajajo *dva dve dva*, takole: **mi dva** nos duo **mi dve** nos duae **mi dvuja** nos duo v srednjem spolu. Enako: **Vi dva** vos duo **vi dvae** vos duae, **vi dvuja**, s. spol. Enako **Onadva onedve onadvuja** itd. (BH 1987: 133)

V rodilniku (in pri prvi osebi tudi tožilniku) je Bohorič v slovnici navedel obliki, ki sicer v protestantskih delih nista izpričani: *najh* in *vajh*. Ramovš (1952: 84) ju razlaga kot staro dvojinsko obliko z množinsko končnico, pri čemer je do križanja prišlo po redukciji in opuščanju dvojine. Obliko poznajo tudi nekateri govori v Savinjski dolini in Zasavskem kotu.

V drugi osebi v tožilniku je navedel običajno obliko *vaju*, *vajh* ni zapisal niti kot dvojnico (BH 1584: 79).

V dajalniku je uporabljal obliki *nama*, *vama*, mestnik in orodnik nista izpričana.

5.1.2.6 DRUGI AVTORJI

Od ostalih avtorjev je dvojina zaimka za prvo osebo izpričana samo še pri Tulščaku, kjer se pojavi oblika orodnika *nama*:

Brani timu Sakonskimu Hudyzhu, de on nekar ardrye inu kreiga mei **nama** ne umeisha
(TkM 1579: 101a)

5.1.2.7 PESMARICE IN TPo 1595

V pesmaricah najdemo le rodilniško obliko *vaju* v Trubarjevi pesmi iz TC 1550, ki se ponovi v vseh izdajah:

Letu bode pak **vayu** trosht (*P 1563: 4; podobno TC 1574: 4, DC 1579: 4, DC 1584: IIII, Tfc 1595: V)

Nekaj več primerov je v TPo 1595, kjer ob izvorno dvojinskih oblikah zlasti pri 2dv. v večini izpričanih sklonov najdemo tudi iz množine posplošene oblike.

	1dv.	2dv.
IMENOVALNIK	mi/midva	vidva/vi
RODILNIK	/	vaju/vas
DAJALNIK	nama/nam	vama/vam
TOŽILNIK	/	vaju
MESTNIK	/	/
ORODNIK	/	vama

Tabela 36: Oblike 1dv. in 2dv. v TPo 1595

V I 1dv. nekoliko prevladuje izmnožinska oblika brez *dva*, medtem ko sta pri 2dv. obe obliki rabljeni po dvakrat.

Kaj je, pravi on, de sta **vy dva** mene ykala? Neueifsta li **vy**, de jeft morem biti vtem, kar je mojga Ozheta? (TPo 1595: I, 91)

Ob z *dva* okrepljeni imenovalniški obliki 2dv. najdemo v enem primeru tudi glagolsko vez v množini, medtem ko je deležnik ohranil dvojinsko končnico; v neposrednem sobesedilu je rabljena tudi iz množine posplošena oblika D 2dv.

Vy dva bote reis ta Kelih pyla: kateri ješt pyem, inu bota s'tem Karftom karfzhena, s'katerim jeft bom karfzhen: Ampak fideti na moji defnici inu na moji levici, fe meni ne fspodobi **vam** dati (TPo 1595: III, 116)

Gre za evangelijski odlomek, ki je skoraj v celoti prevzet iz DB 1584, le da je Dalmatin dosledno uporabljal glagole v dvojini.

Vydva bota rejs ta Kelih pyla, kateri jeft pyem, inu bota s'tem Kàrftom kèrfzhena, s'katerim bom jeft kàrfzhen: Ampak fedéti na moji defnici inu na moji levici, fe meni nesfodobi **vam** dati (DB 1584: III, 25a)

Tudi zgled za množinsko obliko D 1ed. v dvojinskem kontekstu je prevzet iz DB 1584, medtem ko je v parafrazi evangelijskega besedila izven odlomka uporabljena izvorna dvojinska oblika.

Teh Pregreifhnikou edan pak, katera fta bila obeifhena, je njega sashmagal inu djal: Aku fi ti Christus, taku pomagaj ti sam febi inu **nam** (TPo 1595: I, 288)

Si li ti Christus, taku ti febi pomagaj, inu **nama** (TPo 1595: I, 293)

Vendar najdemo množinske oblike v dvojinski rabi tudi zunaj evangelijskih odlomkov.

Ieft **vam** neifim nepokoren, **vas** tudi nejfim ferrahtal, kakor fe vama fdy (TPo 1595: I, 91)

5.1.3 Množina

5.1.3.1 TRUBAR

	1mn.	2mn.
IMENOVALNIK	mi/ni*	vi
RODILNIK	nas	vas
DAJALNIK	nom/nam/non*	vom/vam
TOŽILNIK	nas	vas/vos*
MESTNIK	nas	vas
ORODNIK	nami	vami

Tabela 37: Oblike 1mn. in 2mn. pri Trubarju

5.1.3.1.1 Imenovalnik

V imenovalniku pri Trubarju najdemo v prvi osebi podedovano obliko *mi*, le enkrat se v TO 1564 pojavi oblika *ni*, enaka stari tožilniški obliki; takšno rabo poznamo v bolgarščini, kjer se je tožilniška oblika najpozneje do 14. stoletja razširila tudi v imenovalnik (Nahtigal 1952: 239); ker v slovenščini taka oblika niti v tožilniku ni izpričana že od BS in ni nobenega dokaza, da bi se kdaj razširila tudi v imenovalnik, je verjetno, da gre za tiskarsko napako.

Inu ie ta rifnizhna vola Boshya, de **ni** vti^h nadlugah inu na Smerti imamo biti volni inu pokurni (TO 1564: 43a)

Pri 2mn. je rabljena podedovana oblika *vi*.

5.1.3.1.2 Rodilnik in tožilnik

V rodilniku in tožilniku zaimkov najdemo obliki *nas* in *vas*, stari tožilniški obliki *ny* in *vy* se nista več rabili. V T 2ed. je posebnost raba zaokrožene oblike *vos* v TA 1555 in TT 1581–82. Primerjava s predhodnimi besedili pokaže, da gre verjetno za tiskarski napaki, morda pod vplivom latinske oblike *vos* pri latinščine vajenih stavcih; pri TT 1581–82 je lahko vplivala tudi zaokrožena oblika v dajalniku v predhodnem stavku.

letu ie muia kry [...] kir bo fa **uos** inu
fa nih dofti prelyta (TA 1555: A5a)

letu ye muya kry [...] kir bo fa **uas**
inu fa nih dofti prelyta (TA 1550:
B2b)

Ve vom, kadar **vos** vfi ludie bodo
hualili (TT 1581–82: I, 250)

Ve , kadar **uas** ufi ludie bodo
hualili (TT 1557: 198)

5.1.3.1.3 Dajalnik

V prvih dveh delih je bila Trubarjeva zaimenska paradigma v dajalniku množine neuskklajena. Pri prvoosebnem zaimku je v TA 1550 uporabljal nezaokroženo obliko *nam*, ki je močno prevladovala tudi v TC 1550, čeprav se je tam v eni od pesmi zaradi rime dvakrat pojavila tudi zaokrožena različica *nom*, znana že iz KR (proti 105 pojavitvam *nam*). Nasprotno je pri drugoosebnem zaimku dosledno uporabljal obliko *vom*.

Jefus ta **nam** da fuye tellu (TC 1550:
66)

Pomagai **nom** / Sa teim lebnom / Htim
nebelkim touarifhom (TC 1550: 167)

Dai bug ti **nom** / Kerfzhenikom / Vtini[!]
fhiuoti / Se fhtritati (TC 1550: 167)

Dai **nam** danas nah vsagdani kruh. Inu **nam** odpufti nafhe delge (TA 1550: 14)

inu ye vuzhite derlhati vfe tu kar fem ieft **vom** porozhill (TC 1550: 41)

inu ye vuzhite vfe tu kar fem ieft **vom** porozhill (TA 1550: 11)

V naslednjih delih je sistem poenotil in se odločil za zaokroženo obliko, kot pokaže že primerjava s TA 1555.

Dai **nom** danas nash vřagdani kruh. Inu **nom** odpufti nashe dolge (TA 1555: A3b)

Kljub temu v TPs 1566, TC 1567, TL 1567 in TC 1575 najdemo posamične pojavitve nezaokrožene oblike:

huali Gofpudi Boga [...] kir ie **nam** fuiga Synu dal (TPs 1566: 3b)

Szhemu inu fa zhes volo, fo **nam** te deffet Sapuuidi od Buga dane (TC 1567: B2)

kakoue mnogetere nebeshe vezhne dobrute/ fo nam od Buga [...] dane (TL 1567: 8b)

Bug ie Vřigamogozh Stuarnik [...] fatu **nam** more dati inu pomagati vfeh rizheh (TC 1575:
491)

Kot edina oblika je rabljena (le enkrat) še v TPs 1579, in sicer zaradi rime.

Vfe kar ie Jefus vuzhil fam, / Inu Smartro fashushil **nam** (TPs 1579: A4a)

Nekoliko večje število pojavitev oblike *nam*, ki pa še vedno predstavljajo le majhen delež v primerjavi z zaokroženo obliko (*nam* 7 : *nom* 204), najdemo le v TO 1564, kjer se dvakrat pojavi tudi nezaokrožena različica 2mn. *vam*, verjetno pod vplivom korektorjev Stepana Konzula in Antona Dalmate (Ramovš 1971: 34).

Ta Gofpud refueti fuie oblyzhie zhes vas inu **vom** bodi miloftiu. Ta Gofpud vfdigni fuie oblyzhie zhes vas, inu **vam** dai ta Vezhni myr (TO 1564: 92b)

tu ieft **vam** prauim is Boshyh vuft (TO 1564: 160a)

Posebnost v dajalniku je tudi nekaj pojavitev dajalniške oblike 1mn. *non* (TC 1555: K4b; TT 1557: t3a; TC 1575: 86), ki je znana iz nekaterih sodobnih govorov (v Reziji, Zilji, na južnem Goriškem in na Krasu na zahodu ter v Slovenskih goricah in v Prekmurju na vzhodu), vendar gre za območja s splošnim prehodom -m > -n (Ramovš 1924: 87–88), ki za osrednja narečja in knjižni jezik 16. stoletja ni značilen. Razlagali bi jo lahko tudi s prilikovanjem sledeči besedi v položaju sandhi,¹⁵³ vendar se poleg pred zobnikom pojavi tudi pred mehkonebnikom h:

Iefus ie **non** fturien od Buga (TT 1557: t3a)

fa nasho volo **non** hdobrimu (TC 1555: K4b)

kai ie **non** dobriga is nebes perneffel (TC 1575: 86)

Tudi redkost pojavitev kaže, da gre za napake (morda pod vplivom pogoste latinske nikalnice *non*).

5.1.3.1.4 *Mestnik in orodnik*

V mestniku sta dosledno rabljeni podedovani obliki *nas* in *vas*; enako velja za orodnik z oblikama *nami* in *vami*.

¹⁵³ Tako razlaga Šekli (2008: 34) domnevno ziljsko obliko *naffen* v CR.

5.1.3.2 KRELJ IN JURIČIČ

	KRELJ		JURIČIČ	
	1mn.	2mn.	1mn.	2mn.
IMENOVALNIK	mi	vi	mi	vi
RODILNIK	nas	vas	/	vas
DAJALNIK	nam	vam	nam	vam
TOŽILNIK	nas	vas	nas	vas
MESTNIK	nas	vas	nas	vas
ORODNIK	nami	vami	nami	vami

Tabela 38: Oblike 1mn. in 2mn. pri Krelju in Juričiču

Pri Krelju in Juričiču v paradigmi ni dvojničnosti, v vseh sklonih so rabljene podedovane oblike, v dajalniku ne uporabljata Trubarjevih zaokroženih oblik.

5.1.3.3 DALMATIN

	1mn.	2mn.
IMENOVALNIK	mi	vi
RODILNIK	nas	vas
DAJALNIK	nam/nom	vam/vom
TOŽILNIK	nas	vas
MESTNIK	nas	vas
ORODNIK	nami	vami

Tabela 39: Oblike 1mn. in 2mn. pri Dalmatinu

Pri Dalmatinu sicer v dajalniku prevladujejo nezaokrožene oblike, se pa sporadično pojavljajo tudi zaokrožene. *Nom* najdemo enkrat samkrat v DB 1578,¹⁵⁴ *vom* pa enkrat v DPa 1576, morda pod vplivom Trubarjevega prevoda evangelijev.

Moses ie **nom** to Poftauo sapouedal, timu Erbu Iacoboue Gmaine (DB 1578: 179a)

Letu fem ieft **vom** gouuril, de bote vmeni myr imeli (DPa 1576: 13a)

V drugih sklonih so rabljene le podedovane oblike.

5.1.3.4 BOHORIČ

	1mn.	2mn.
IMENOVALNIK	mi	vi
RODILNIK	nas/najh	vas/vajh
DAJALNIK	nam	vam/vom
TOŽILNIK	nas	vas
MESTNIK	/	/
ORODNIK	nami	vami

Tabela 40: Oblike 1mn. in 2mn. pri Bohoriču

Kot v dvojini najdemo v množini pri Bohoriču v rodilniku obliki *najh*, *vajh*, ki ju je navedel kot dvojnici ob izvirnih rodilniških oblikah *nas*, *vas* (ti sta v paradigmi navedeni pri ločilniku s predlogom *od*); slednji sta pri obeh zaimkih edini obliki tudi v tožilniku. V dajalniku 2mn. je v paradigmi navedel nezaokroženo obliko, zaokroženo pa je uporabil v enem od zgledov; mestnik ni izpričan.

Nam veliku nadleshi ... Nadleshi, de fe jeft, febi tår **vom** bojim (BH 1584: S48)

¹⁵⁴ Po Riglerju (1968: 190) je Dalmatin Pentatevh prevedel že pred letom 1572 in ga nato popravljaj, a precej nedosledno. Zaokrožena oblika bi lahko tako kazala, da je najprej po Trubarjevem zgledu uporabljal zaokrožene oblike, a jih je nato spremenil v nezakrožene.

5.1.3.5 MEGISER

	1mn.	2mn.
IMENOVALNIK	mi	vi
RODILNIK	nas/najh	vas/vajh
DAJALNIK	nam	vam
TOŽILNIK	nas	vas
MESTNIK	/	/
ORODNIK	/	/

Megiser je v slovničnem dodatku k MD 1592 v prikazu paradigme v rodilniku prevzel Bohoričevi rodilniški obliki *najh* in *vajh*, kot slovensko ustreznico za latinski ločilnik pa *nas* in *vas*. Samo *nas* je rabljena tudi v očenašu v MS 1593. Pri drugih sklonih so rabljene v 16. stoletju prevladujoče oblike, mestnik in orodnik nista izpričana.

V MTh 1603 (II, str. 457) je oblika 2ed. *vi* rabljena v ustreznici za latinski pozdrav *salve*, nem. *Gott grüß dich*, slov. *bug vi fdrauiē*. Na podlagi zglada je nemogoče z gotovostjo določiti, za katero obliko gre oziroma ali gre za napako. V nemščini (in tudi drugih jezikih, kjer je rabljen zaimek) gre za 2ed., zato bi se dalo obliko interpretirati kot vikalno obliko, vendar ostaja tudi v tem primeru problematična določitev sklona. Stabej (1977: 229) *fdrauiē* interpretira kot samostalnik *zdravje*; v tem primeru bi verjetno pri *vi* šlo za dajalnik (ob izpustu glagola *dati*, torej 'bog vam daj zdravje'), kar bi pomenilo, da se je na Koroškem v pozdravu kot stalni zvezi ohranila stara naslonska oblika dajalnika, kot je izpričana v BS (prim. 2.3.1.3). Na podlagi nemščine bi se morda dalo domnevati tudi, da je *fdrauiē* 3. os. ed. izpridevniškega glagola *zdravovati* (prim. č. *pozdravovati* 'pozdravljati, ozdravljati'); v tem primeru bi bila *vi* lahko tudi v pozdravu ohranjena prvotna tožilniška oblika ('bog vas zdravuje'; prim. 2.2.1.3).

5.1.3.6 TULŠČAK, TROST IN ZNOJILŠEK

	TULŠČAK		TROST		ZNOJILŠEK	
	1mn.	2mn.	1mn.	2mn.	1mn.	2mn.
IMENOVALNIK	mi	vi	mi	vi	mi	vi
RODILNIK	nas	vas	nas	vas	nas	vas
DAJALNIK	nam	vam	nam	vam	nam	vam
TOŽILNIK	nas	vas	nas	vas	nas	vas
MESTNIK	nas	/	/	vas	nas	vas
ORODNIK	nami	vami	nami	vami	nami	vami

Tabela 41: Oblike 1mn. in 2mn. pri Tulščaku, Trostu inu Znojilšku

Kot pri Krelju in Juričiču tudi pri Tulščaku, Trostu in Znojilšku v paradigmi ni dvojnic, dajalniška oblika je nezaokrožena.

5.1.3.7 PESMARICE

Tudi v pesmaricah se dvojničnost pojavlja samo v dajalniku, v ostalih sklonih so oblike enake kot pri večini avtorjev.

	*P 1563	TPs 1567	TC 1574	TP 1575	DC 1579	DC 1584	TfC 1595
1mn.	nam/ nom	nom	nom/nam/ non*	nom/ nam	nam/nom	nam/nom	nam/nom
2mn.	vam/vom	vom	vom/vam	vom	vam	vam	vam

Tabela 42: Oblike D 1mn. in 2mn. v pesmaricah

5.1.3.7.1 V *P 1563 prevladujejo nezaokrožene oblike (*nam* 177 : *nom* 9, *vam* 13 : *vom* 8). Zaokrožene oblike najdemo pri različnih avtorjih.

G. I.	Kay fi nom gnadiuu ti dal (*P 1563: 170)	Chriftus taie fgualtio odperl, Kar nam ie Adam feperl (*P 1563: 137)
	To zho terpeit vom kdobrimu (*P 1563: 43) ¹⁵⁵	
H. K.	Dai nom dobrih leit veliku (*P 1563: 99)	Sto luzhio fueti nam (*P 1563: 63)
	Bug zhe ie vom poterditi (*P 1563: 94)	Vam dobru leitu voszhiti (*P 1563: 94)
L. Z.	skus letu nom gnada Boshia dobita ye (*P 1563: 127)	Spumnite danes kaku ie on shlushil nam , nas ie skus niegouo fmert fmiril sbugom (*P 1563: 119)

Neenotne so tudi oblike v nekaterih nepodpisanih pesmih:

Poslal **nam** finu tuiga [...] Ta vezhni leben **nom** dobil (*P 1563: 74)

Darui **nam** tuoio periafnuft, Dai **nom** tuoio reshgano mozhnuft (*P 1563: 140)

Dai **nom** de prau špofnamo [...] Sueti ray fi **nam** dobil (*P 1563: 103)

V Trubarjevih pesmih so ohranjene enake oblike kot v TC 1550:

Iefus ta ye nas štebo fmirill, **nam** vřem nebeski erb dobill (*P 1563: 14)

Iefus ta ye nas štebo fmirill, **nam** vřem nebeski erb dobill (TC 1550: 162(89b))

pomagai **nom**, řa teim lebnom, Htim nebeskim touarishom (*P 1563: 18–19)

pomagai **nom**, řa teim lebnom, Htim nebeskim touarishom (TC 1550: 167(92))

---

¹⁵⁵ V nasprotju z rabo v JPo 1578 najdemo v Juričičevih pesmih pri 2ed. samo zaokrožene oblike, medtem ko pri 1ed. prevladujejo nezaokrožene.

5.1.3.7.2 V Trubarjevih izdajah večinoma prevladujejo zaokrožene oblike. V TC 1574 najdemo posamične nezaokrožene samo v eni od Kreljevih ter v Dalmatinovi in Klinčevi pesmi, v katerih so sicer rabljene tudi zaokrožene oblike.

Pri Klincu in v enem primeru pri Dalmatinu gre za ohranitev rime.

Koker ie prerokoual **nam**, Miha, ta fueti Prerok fam (TC 1574: 98)¹⁵⁶

Obtu fpomisli kai fi ti fam, vtuy fueti beffedi **nam**, Stanouitu oblubil (TC 1574: 166–167)

V Dalmatinovi pesmi najdemo ob tem še eno nezaokroženo obliko, prav tako v Kreljevi upesnitvi 2. psalma.

se tudi **nam** slu shpotaio, Kei ie vash Bug nas vprashaio (TC 1574: 166)

natu vshe Kraly, **vam** hkonci Pouem (TC 1574: 118[=128])

V ostalih primerih so pri obeh avtorjih rabljene zaokrožene oblike, verjetno po Trubarjevem posegu, na kar kaže zgled iz Kreljeve pogrebne pesmi, kjer je bila zaradi spremembe v zaokroženo obliko izgubljena rima.

Htimu pomogai[!] Iefus **nom**, Kir fi nash odreshenik fam (TC 1574: 125)

V Trubarjevi pesmi Kadar ie Iefus Vnebu shal pa najdemo tudi enkratno pojavitev oblike *non*; običajna oblika *nom* v neposrednem sobesedilu in primerjava s predhodno in naslednjo izdajo kažeta, da gre za napako (prim. 5.1.3.1.3).

De ie **nom** dal
Synu fuiga [...]
Non fo grehi
odpufzheni (TC
1574: 35)

De ye **nam** dall
Synu fuiga [...]
nam fo grehi
odpufzheni (TC
1550: 172(94b))

De ie **nam** dal
Synu fvoiga [...]
Nam fo Grehi
odpufzheni (DC
1579: 23)

V TP 1575 so v Dalmatinovih pesmih v vseh primerih ohranjene nezaokrožene oblike, medtem ko so pri Trubarju še naprej rabljene samo zaokrožene.

¹⁵⁶ V isti pesmi je sredi vrstice rabljena zaokrožena oblika: »Kai **vom** more diat Smert tar Greh« (TC 1574: 98).

5.1.3.7.3 V Dalmatinovih izdajah so rabljene večinoma nezaokrožene oblike. Že v DC 1579 je spremenil večino Trubarjevih zaokroženih oblik.

Mui Syn, kir ie muia miloft, Bode
vom hpomaganu (TC 1574: 4)

Mui Syn, kir ie moia miloft, bode
vam hpomaganu (DC 1579: 4)

Ohranjene so le v nekaj primerih, večinoma zaradi rime.¹⁵⁷

Dai Bug ti **nom**, Kerfzhenikom, vtim shivoti, fe shtritati, De Sludi nas ne prehini (DC 1579: 20; podobno DC 1584: XXXVII)

Pomagai **nom**, sa teim lebnom, htim Nebeskim tovarishom (DC 1579: 20; podobno DC 1584: XXXVIII).

Kadar fi pak oblubil **nom**, Steim tvoim fvetim Angelom, obarovat nas pred Vragom (DC 1579: 174; podobno DC 1584: CCXLVII)

Vendar je kot Trubar tudi Dalmatin enotnost oblik občasno postavil pred potrebo po rimanju.

Dal fi Synu, kodrisheinu, Oblubil **nam**, Vfem Greshnikom, sanega volo odpuftit (DC 1579: 19)

Še ena zaokrožena oblika je v DC 1579 ohranjena v Trubarjevem uvodnem proznem PRYZHOVANU DE TV PETIE VCERQUI, Kadar fe faftopnu is ferza poye, Bogu dopade inu ie pridnu, tim Mladim Ludem; druge dajalniške oblike so tudi v tem besedilu spremenjene v nezaokrožene.

kar Bug gouri inu oblubaie, **nom** bo tuištu gvishnu [...] dal inu iskasal (DC 1579: A4a; podobno DC 1584: b2)

V DC 1584 je ohranil večino zaokroženih zgledov iz DC 1579, v enem primeru pa je kljub rimi *nom* spremenil v *nam*.

Sa volo kir fi prishal **knom**, hbosim
velikim Greshnikom (DC 1579: 59)

Sa volo kir fi prishal k'**nam**, h'bosim
velikim Greshnikom (DC 1584: XCII)

---

¹⁵⁷ D 2mn. se v pesmaricah nikoli ne pojavi na koncu verza, zato so vse oblike spremenjene v nezaokrožene.

5.1.3.7.4 Felicijan Trubar je v izdaji iz leta 1595 ohranil vse zaokrožene zglede iz DC 1584, v novih pesmih pa so rabljene samo nezaokrožene oblike, enako v pesmih, ponatisnjenih iz *P 1563, v katerih je spremenil vse primere zaokroženih oblik.

Koker **nom** pishe Iansh fueti (*P 1563: 104)

koker **nam** pishe Iansh fveti (TfC 1595: CLXXIII–CLXXIII)

Bug zhe ie **vom** poterditi (*P 1563: 94)

Bug zhe je **vam** poterditi (TfC 1595: CLXV)

5.1.3.8 TPo 1595

	1mn.	2mn.
IMENOVALNIK	mi	vi
RODILNIK	nas	vas
DAJALNIK	nam/nom	vam/vom
TOŽILNIK	nas	vas
MESTNIK	nas/nami	vas
ORODNIK	nami	vami

Tabela 43: Oblike 1mn. in 2mn. v TPo 1595

Dvojnice v TPo 1595 najdemo v dajalniku in mestniku. Pri dajalniških oblikah je Savinec spremenil Trubarjevo prevladujočo rabo in se odločil za nezaokroženo obliko, ki je prevladovala pri drugih protestantskih piscih, vendar tudi tu ni bil povsem dosleden: *nom* je ohranjen 11-krat (*nam* ok. 1300 pojavitev), *vom* pa štirikrat (*vam* ok. 300 pojavitev).

Bug zhafti fvojo lubefan pruti **nom** (TPo 1595: I, 215)

Satu **nom** na tem nihter vezh ne falli (TPo 1595: II, 6)

My imamo spomifliti, de je **nom** tudi vkratkim vmreti (TPo 1595: III, 199)

Ieft (prau on) jejm inu pyem senim vfakaterim ... taku moram jeft **vom** en Poshreifhnik inu en pyanez biti (TPo 1595: I, 19)

kir je **vom** Iogrom inu vfem Karfzhenikom fovrafh, ima vtim tu nerveghli vefselie, kadar vidi, de **vom** hudu gre (TPo 1595: II, 45)

pojte tjakaj na valhe nyve, k valhim vollom, uvalhe hifhe, te ifte bodo **vom** dobru eno bulfho vezherjo dali[!], kir fte mojo vezherjo taku fhihru inu prevfetno ferrahali (TPo 1595: II, 133)

V mestniku pa najdemo pri 1 ed. nekaj primerov rabe orodniške oblike *nami* ob predlogu *v*.

Tukaj **vnami** ta nalha pamet, mefsu inu kry ne pozhiva (TPo 1595: II, 62)

kir fe **vnami** ta vera inu favupanje na bohje oblubi inu milofti rada fginni inu fgubi (TPo 1595: I, 165)

de bi mogla ona **vnami** prau oftati inu fad pernefti (TPo 1595: II, 94)

Takova sheinkinga bi ja imela [...] enu takovu vefselie **vnami** obuditi, da bi pred[!] vefselia ne mogli nehati plefsati inu fkakati (TPo 1595: II, 91)

Kadar vlhe nalha veift ali ta greh fe **vnami** obudy [...] imamo fe vbran poftaviti (TPo 1595: I, 216)

vener takova Vera nehozhe v'**nami** biti (TPo 1595: I, 177)

Po Ramovšu (1971: 51) gre za Savinčevo ljubljansko narečno posebnost, ki popolnoma ustreza današnji ljubljanski obliki *pr nàm*, le da končni i še ni reduciran.

5.2 TRETJEOSEBNI ZAIMEK

5.2.1 TRUBAR

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVALNIK	on	onu	ona	ona/ onadva/ oni	/	one dvej*	oni	ona	one
RODILNIK	ńega/ńego*/ńegu*, ga		ńe, je	ńiju/ńih			ńih		
DAJALNIK	ńemu/ńemo, mu		ńi/ ńej	ńima/ńema/ńima dvema*			ńim		
TOŽILNIK	ńega/ ńege*, ga, -ń,	ńe, je	ńo, jo	ńiju, je			ńe/ńih, je		
MESTNIK	ńim/ńemu		ńi/ ńej	ńiju/ńima			ńih		
ORODNIK	ńim		ńo	ńima/ńimi			ńimi		

Tabela 44: Oblike 3mžs pri Trubarju

5.2.1.1 Ednina

5.2.1.1.1 Moški spol

5.2.1.1.1.1 Rodilnik in tožilnik

Ker v starejših rokopisih tožilnik ni izpričan, ni jasno, kdaj je v skladu z uveljavitvijo kategorije živosti rodilniška oblika moškega spola prodrla tudi v tožilnik, gotovo pa se je to zgodilo do Trubarjevega časa, saj je pri njem stara enozložna tožilniška oblika ohranjena samo ob predlogih (enako še v hrvaščini, srbsčini in češčini; Nahtigal 1952: 239):

resdile vmei febo nega guant, inu fo **fain** ta loos vergli (TT 1557: 88–89)

Ieft tebi fapoueim, de ti gresh uun is shnega, inu naprei uezh **uain** ne gresh (TT 1557: 125)

Tudi v predložnih zvezah pa je pogosteje rabljena iz roditeljskega posplošena dolga oblika (prim. 6.3.3). V obeh sklonih je Trubar uporabljal tudi kratko obliko, ki je bila v roditeljskem (sicer pri srednjem spolu) izpričana že v SR.

Posebnost v roditeljskem je pojavitev oblike svojilnega roditeljskega *ného* v TO 1564; večina tovrstnih oblik je bila izločena iz obravnave dvojničnosti, ker je šlo za prevzem končnice jedra besedne zveze (prim. 3.3.7), v navedenem zgledu pa je oblika s končnico -o rabljena ob samostalniku moškega spola s končnico -um; ker pa že BS izkazuje iz samostalniške sklanjatve posplošeno končnico -a, je skoraj nemogoče, da bi šlo za odraz starejšega stanja, zato je verjetno, da gre za napako.

de bi skuli no Gofpudi Boga sh**nego** Stanum uti S. Troyci, inu sh**nega** volo pruti nom fnali,
zheftyli inu hualyli (TO 1564: Xx1a)

V TC 1575 je v enem primeru rabljena oblika *negu*, kjer bi lahko šlo za vpliv dajalniške končnice, vendar je verjetnejša razlaga, da je šlo za napako (morda pod vplivom srednjepolske končnice -u v nadaljevanju).

ftrefi tuimi Ozhetu [...] imei od **negu** fa dobru, aku glih enu Deite rata (TC 1575: 377)

V tožilniku najdemo poleg navedenih oblik le enkrat¹⁵⁸ obliko *nege*, ki je morda prav tako napaka pod vplivom sledeče glagolske končnice; ker jo pri Trubarju najdemo v TO 1564, pri kateri sta bila korektorja Hrvata, pojavi pa se tudi v JPo 1578 (prim. 5.2.4), pa je možno tudi, da gre za vpliv hrvaščine.

De sledni, kateri na **nege** Veruie, ne bo fgublen (TO 1564: 46b)

---

¹⁵⁸ Navidezno se oblika pojavi tudi v TT 1581–82 (I, str. 432), vendar gre za nedvomno stavsko napako – narobe obrnjeno črko a, zato tu ni upoštevana.

5.2.1.1.1.2 Dajalnik

V dajalniku prevladujeta obliki *ñemu* in skrajšana *mu*, pojavljajo pa se tudi oblike s končnico -o. Tovrsten upad končniškega -u v -o se občasno pojavlja tudi pri drugih besedah, ne le pri osebnih zaimkih;¹⁵⁹ Ramovš (1971: 48) ga pripisuje gorenjskemu vplivu, dopušča pa tudi možnost, da gre za tiskarsko napako.

ta angel tiga Gofpudi fe **nemo** prikashe vtih faneh (TE 1555: B5a)

eden is tih, kir fo Siefufom bili, iftegne to roko, inu isdere fui mezh, tar udari tiga Vifshiga farye hlapza, inu **nemo** odfeca prozh enu vuhu (TE 1555: L3a = TT 1557: 83)

Trubar je v ponovnih izdajah oblike večinoma popravil v *ñemu*, kar lahko pripišemo odpravljanju bodisi tiskarskih napak ali ožjenarečnih značilnosti, ki niso bile v skladu z njegovim sistemom:

ta angel tiga Gofpudi fe **nemu** prikashe vtih faneh (TT 1557: 2)

eden is tih, kir fo Siefufom bili, iftegne to roko inu isdere fui mezh, tar vdari tiga vifshigafarie[!] hlapza, inu **nemu** odfeca prozh enu vuhu (TT 1581–82: I, 119)

5.2.1.1.1.3 Mestnik

V mestniku pri Trubarju prevladuje oblika *ñim*, enaka kot že v Stiškem rokopisu, v posameznih delih pa se predvsem ob predlogu *pri* – podobno kot pri 1dv. in 2dv., a v precej manjšem deležu – pojavlja tudi dajalniška oblika *ñemu*. V TT 1557 jo najdemo petkrat (*ñim* 145; vsi primeri z *ñemu* iz evangelijskih besedil se ponovijo tudi v TT 1581–82).

Tukai huali Lukesha, de ie tudi vnega nadlugah per **nemu** oftal (TT 1557: ff3b)

Petrus [...] pridiguie od Iefusa, de per **nemu** famimu vřaki, kir vnega veruie dobi cel popolnom odpultig vřeh grehou (TT 1557: 365; podobno TT 1581–82: I, 515)

Inu on te Duanaiřt pořtaui, de bi imeili per **nemu** biti (TT 1557: 102; podobno TT 1581–82: I, 144)

Inu Simon gre řa nim, inu ty kir fo per **nemu** bili (TT 1557: 98 = TT 1581–82: I, 137)

tih, kir fo ueden per **nemu** bili (TT 1557: 363; podobno TT 1581–82: I, 516)

---

¹⁵⁹ Upad -u v -o najdemo npr. tudi pri pridevniški končnici: »Natu on uely eden **drugimo** vpohleusku slushiti« (TT 1557: 59).

5.2.1.1.1.4 Orodnik

V orodniku je Trubar uporabljal obliko *nim*, ki je nastala iz podedovane oblike **jim̃* z dodanim n- po morfemski reinterpretaciji in izravnavi.

5.2.1.1.2 Srednji spol

Oblike srednjega spola se v ednini od moškega razlikujejo samo v imenovalniku in tožilniku. V imenovalniku je Trubar dosledno uporabljal obliko *onu* z dolenskim odrazom izglasnega -o oziroma cirkumflektiranega o,¹⁶⁰ v tožilniku pa v nepredložnih zvezah kot arhaizem prevladuje oblika *je brez* vzglasnega n-.

nekar per femli, fakai ona ie tu podnushie nega nug, nekar per Ierufalem, fakai *onu* ie enu meiftu eniga uelikiga krala (TE 1555: C6a)

Inu Iefus poklizhe gfebi enu Deite, inu *ie* poštaui vsredo vmei nee (TE 1555: G7a)

Ob predlogih je bila rabljena oblika *ne*, ki jo je Trubar v redkih primerih zapisal tudi v nepredložni rabi.

Nega ie tu Morie, inu on ie *nee* fturil (TPs 1566: 173b)¹⁶¹

Tuie Pryzhouane ie zhudnu, Obt *nee* dershi muia Dusha (TPs 1566: 223b)

inu bi letu Deite ne imeilu nikogar, kir bi *nee* ta celi Catehifmus nauuzhil (TC 1575: 426)

na oflmi dan prideio obrefouat tu deite, inu *nee* imenuio po nega Ozhetu Zaharias (TT 1581–82: 222)¹⁶²

V redkih primerih pa je rabljena tudi dolga ali kratka roditeljska oblika, ki kaže postopno napredovanje kategorije živosti tudi pri srednjem spolu.

Puidita tiakai uta Terg, kir pruti uama leshi, inu sdaici koker noter uta prideta, naideta enu sherbe peruefanu, na katerim oben zhlouik she nei fidil, tu ui odueshite inu lefam perpelaite. Inu aku du uom porezhe, fakai ui tu delate? recyte, de ta Gofpud *nega* potrubuie, inu on *ga* sdaici femkai poshle. Onadua grefta tiakai, inu naideta tu sherbe peruefanu ifuuna per uratih na raspotu, inu *ie* oduesheta (TT 1557: 132; podobno TT 1581–82: I, 185)

---

¹⁶⁰ Ker je imel zaimek prvotno mešani naglasni tip (psl. naglasni tip c), je mogoče, da je bil naglas v Ied. 3s v 16. stoletju še na končnici (prim. pridevnik *cel*, Ied. sr. sp. *cilu* poleg *celu*, *cejlu*); odraza obeh glasov sta bila pri Trubarju enaka; za opombo se zahvaljujem doc. dr. Mateju Šekliju.

¹⁶¹ V nobenem primeru oblika v drugih izdajah istih besedil ni enaka. Obliki iz psalmov je Dalmatin v DB 1584 zamenjal enkrat s kazalnim zaimkom, drugič pa s kratko obliko *je*; slednjo je Trubar uporabil tudi v prvi izdaji evangelija TT 1557.

¹⁶² V predhodni izdaji je na tem mestu običajnejša oblika brez vzglasnega n-: »na oflmi dan prideio obrefouat tu deite, inu *ie* imenuio po nega Ozhetu, Zaharias« (TT 1557: 159).

5.2.1.1.3 Ženski spol

Pri ženskem spolu najdemo pri Trubarju oblike, ki so se razvile iz praslovanskih večinoma s kontrakcijo in splošnim prevzemom vzglasnega *n-* po izravnavi iz predložnih zvez; kontrahirane oblike brez *n-* so postale naslonske. Dvojnice se pojavljajo le v dajalniku in mestniku, kjer prevladuje oblika *ni*, nastala iz naslonske oblike *ji*, ki pri Trubarju ni izpričana, s prevzemom vzglasnega *n-*, čeprav se pojavlja tudi oblika *nej* iz *n-* + *jeji* (Ramovš 1952: 91). V dajalniku je redkejša, najdemo jo le v TE 1555 (*ni* 6 : *nej* 1), TT 1557 (*ni* 62 : *nej* 2) in TT 1581–82 (*ni* 76 : *nej* 2).

kateri fe lozhi od fue shene, ta ima **neei** dati en lozhitui lyst (TE 1555: C5b; podobno TT 1557: 12, TT 1581–82: I, 17)

Inu on **knei** perftopi, inu noo gori vsdigne (TT 1557: 97; podobno TT 1581–82: I, 136–137)

Tudi v mestniku najdemo obliko *nej*, vendar je prav tako redka; pojavi se v TT 1557 (*ni* 9 : *nej* 1), TO 1564 (*ni* 15 : *nej* 1) in TL 1567 (*ni* 8 : *nej* 1).

Sakai kar ie **vnei** pozhetu, tu gre od fuetiga Duha (TT 1557: 2; podobno TT 1581–82: I, 3)

per tei ifti vfiga, kar fo potribouali [...] ifkali, inu meinili per **nei** naiti (TO 1564: 83b)

vnei fami Rifniza Boshya, vtih drugih vfeh lasha prebiua (TL 1567: 57b)

V TT 1581–82 se oblika *nej* pojavi dvakrat (*ni* 18): enkrat se ponovi oblika iz TT 1557, v enem primeru pa je z njo zamenjal običajnejšo obliko *ni* iz istega dela:

ona ie ueidila kai ie na **ni** bilu
fturienu (TT 1557: 111)

ona ie veidila, kai ie na **nei** bilu
fturienu (TT 1581–82: I, 154)

5.2.1.2 Dvojina

5.2.1.2.1 Imenovalnik

V imenovalniku dvojine moškega spola je Trubar približno enakomerno uporabljal tako nepodaljšano kot podaljšano obliko (*ona* 86 : *onadva* 78). V novozaveznih prevodih (z izjemo TT 1581–82) nekoliko prevladuje oblika *ona*, v TO 1564 je razmerje obratno (*onadva* 7 : *ona* 6), v TR 1558 in TC 1575 pa se pojavlja samo oblika *onadva*.

Le v enem primeru je ob dvojniski glagolski obliki Trubar uporabil množinsko obliko zaimka, bodisi po naliki s 1dv. in 2dv. *mi/vi* ali pa je šlo za napako.

Oni fe ne fta nikogar bala, obena ftuar nei bila nima fourash (TT 1557: 13b)

V TT 1557 in TT 1581–82 je izpričana tudi iz množine posplošena oblika za ženski spol *one* (*dvej*), ki jo najdemo tudi pri Dalmatinu in v Bohoričevi slovnici, vendar se ob primerjavi s prevodnimi predlogami pokaže, da ne gre za razširjeni zaimek, ampak za prevod posamostaljenega števnikar *dve*:

one duei bote ukupe mleile, ta ena bode vfeta inu ta druga fapuszhena (TT 1557: 225; podobno TT 1581–82: I, 316)	duae erunt molentes in unum una adsumetur et altera relinquetur (Vlg: Lk 17,35)	Zwo werden malen mit einander / Eine wird angenomen / Die ander wird verlassen werden (LB 1545: Lk 17,35)	Dvej bote vkup mlejle ena bo gori vseta, ta druga bo pufzhena (DB 1584: III, 42a)
--	--	--	--

Zaradi glasovnega odraza o v tem primeru ne more iti za kazalni zaimek *oni*, saj je imel ta v 16. stoletju skoraj dosledno odraz u:¹⁶³

Lete rizhi bi fe imeile fturiti, inu **une** ne fapuftiti (TT 1557: 204)

5.2.1.2.2 Rodilnik in tožilnik

V rodilniku in tožilniku je Trubar prevladujoče uporabljal iz psl. podedovano dvojnisko obliko *niju*, kot redkejša dvojnica pa se pojavlja tudi dolga rodilniška množinska oblika *nih*, ki jo najdemo tudi v tožilniku; v tem sklonu v TC 1550 kot edino obliko najdemo še množinsko kratko obliko *je* (v dveh zgledih, od katerih je pri enem uvrstitev negotova; prim. 3.2.2).

Shnim ye ftuarill femllo, nebu [...] Mofha potle to fheno Inu **ye** vkupe porozhill, Vfo ftuar ye nima ifrozhill, de ima nim flulhiti (TC 1550: 146)

Tu Ime/ Adam/ pomeni zhlouik/ Eua/ pomeni fhina/ nima Bug fturi fukne/ inu **ye** is paradyfha pahne (TC 1550: (9b))

Ta Gofpud **nih** potrubuie, inu on bode nyu sdaici puftil (TT 1557: 61)

Množinska rodilniška oblika je pogosta zlasti v svojilni rabi (čeprav tudi v tem pomenu prevladuje izvorna dvojniska oblika).

Inu on gre od tot naprei, vgleda on dua druga brata, Iacoba, tiga Zebedeia fynu, inu Ioannefa nega brata, vtim zhelnu **shnih** ozhetom Zebedeiom, shiuaiiozh nih mreshe, Ino on niu poklizhe, sdaici ona fapuftita ta zheln inu **niu** ozheta, inu grefta fa nim (TE 1555: C3a; podobno TT 1557: 9, TT 1581–82: I, 12)

¹⁶³ Izjema so posamične pojavitve kazalnega zaimka z o pri Juričiču, npr. »Tadai ie doli padfhi **oni** Hlapaz profil niega« (JPo 1578: II, 191).

Ioshef, Maria, vřaku leitu ob Veliki Nozhi grefta **knih** Fari Vierufalem, Inu Criftusa **nyu** Synu [...] tudi tiakai pelata (TR 1558: C3a)

De ta vřigamogozhy Bug, tei Materi inu timu Ditetu milofñiuu pomaga po nega dobri voli, de **nyu vñih** teshkih, velikih nadlugah nefapuñi (TO 1564: 93a)

ta hozhta tukai ozhitu **nih** Sakonsko oblubo řpofnati, inu ře vkupe porozhiti [...] de nima **knyu** Sakonu Gofpud Bug fuio Gnado inu shegen da (TO 1564: 134b = TC 1575: 463)

koker řta ře řpofnala řa Greshnika, zhes **nyu** Grehe prauo greuingo imeila, Inu řta Verouala Viefufa, de on nima more inu hozhe, **nih** Grehe odpuñiti (TC 1575: 391)

Inu **nyu** teleřa bodo eni od tih shalht [...] gledali, Inu **nih** teleřa ne bodo puñili vgrobe poloshiti, Inu ty, kateri na řemli prebiuaio, ře bodo zhes nyu veřelili (TT 1577: 342)

Izjemoma jo najdemo tudi ob predlogu *od*.

Inu ona řta tudi nim prauila, kai ře ie bilu řgudilu na tim potu, inu koku ie bil od **nih** řpofnan, is tiga kruha lomlenia (TT 1557: 253 = TT 1581–82: I, 356)

Kot je razvidno iz zgledov, Trubar v ponovnih izdajah besedil izbora oblik ni spreminjal, izjema je le parafraza Apd 14,14 v TC 1575, kjer je bila izvorna dvojinska oblika iz TT 1557 spremenjena v množinsko.

Kateru kadar řta ta
Iogra Barnabas inu Paulus řaslishala,
reřdereta **nyu** guant (TT 1557: 378)

Kadar řta tu Paulus inu Barnabas
řaslishala, řta **nih** Guant reřderla (TC
1575: 198)

Dvojničnost dvojinske in množinske oblike je Trubar izkoristil tudi v pesmih, kjer je bil zaradi njune raznozlořnosti pri izboru odločilen zlogovni verz. Tako najdemo izvorno dvojinsko obliko rabljeno tudi v kontekstu, kjer je sicer sindetična dvojina popolnoma pluralizirana.

Aku POLIDOR MERZHENIK Tebe slu oblagaio, Steim **niju** Bogu Sludiu, **Nih** zoll, zhinsh fueiftu daio (TPs 1579: A3b)

5.2.1.2.3 Dajalnik

V dajalniku je v veliki večini primerov rabljena oblika podedovana dvojinska oblika *ñima*, v TT 1557 pa se enkrat pojavi tudi oblika *ñema*, kjer bi lahko řlo za prehod e-jevskega elementa iz edninskih oblik *ñega*, *ñemu* (podobno Ramovř (1952: 91) razlaga narečno obliko *ñju*).

Kadar ie pag enu shturmane od tih Aydou inu Iudou inu od tih nih Viřshih bilu gori vřtalu, de bi **nema** řylo bili řturili, inu nyu skamenem pořfuli (TT 1557: 378)

V TT 1581–82 je Trubar obliko popravil v običajno *ñima*.

Kadar ie pag enu shturmane od tih Aydou inu od tih nih viřhjih bilu gori vřtalu, de bi **nima** řylo bili řturili, inu nyu skamenem pořfuli (TT 1581–82: I, 537)

V TT 1557 in TT 1581–82 najdemo tudi zvezo zaimka s števnikom *nima dvema*, a gre – kot pri ženskem spolu – za prevod posamostaljenega števnikar:

Potemtoga fe ie on prikafal nima dueima , ueni drugi shtalti, kir fta hodila, inu fta shla ueno uafs (TT 1557: 153; podobno TT 1581–82: I, 214)	post haec autem duobus ex eis ambulantibus ostensus est in alia effigie euntibus in villam (Vlg: Mr 16,12)	Darnach / da Zween aus jnen wandelten / offenbart er sich vnter einer andern gestalt / da sie auff's Feld giengen (LB 1545: Mr 16,12)	Potle, kadar fta dva is mej nyh hodila, fe je on v'eni drugi fhtalti pèrkasal, kadar fta na pule fhla (DB 1584: III, 29)
---	--	--	--

V omenjenih delih, poleg tega pa še v TE 1555 in v že navedenem pesemskem zgledu v TC 1550 (kjer je pri izboru med dvojinsko in množinsko dajalniško obliko odločala dolžina zloga) je v posamičnih primerih v dvojinskem kontekstu rabljena množinska oblika, ki je v ponovnih izdajah besedil ni spreminjal.

Shnim ye ftuarill femllo, nebu [...] Mofha potle to fheno Inu ye vkupe porozhill, Vfo ftuar ye nima ifrozhill, de ima **nim** flulhiti (TC 1550: 146)

Inu on prau **knim**, Hodita fe meno, ieft uas hozko[!] fturiti de bota ribizha tih ludi (TE 1555: C2b; podobno tudi TT 1557: 8, TT 1581–82: I, 12¹⁶⁴)

Ampag de fe dale ne resglafsi umei ludmi, hozhmo **nim**¹⁶⁵ groffouitu poprititi, de odfehmal kobenimu zhloueku uletim Imeni ne gouorita (TT 1557: 341)

5.2.1.2.4 Mestnik in orodnik

V mestniku je Trubar pogosteje uporabljal obliko *nima*, ki je posplošena iz dajalnika/orodnika, kot podedovano obliko *niju* (*nima* 6 : *niju* 3). Podobno kot pri ldv. je ob predlogu *pri* to sploh edina oblika, medtem ko ob *v* prevladuje oblika *niju* (*v niju* 3 : *v nima* 1).

Potle fdaici per **nima** inu fa nima ie ta Euangelium, tu kerfzhanftuu ... gori iemalu inu raslu (TT 1557: i4b)

inu kadar ie on tiga iftiga Antuerha bil, ie per **nima** prebiual inu delal (TT 1557: 392; podobno TT 1581–82: 558)

¹⁶⁴ V nasprotju z obravnavano obliko Dmn. 3mžs je bila iz množine prevzeta oblika *vas* v TT 1557 in TT 1581–82 spremenjena v *vaju* (prim. 5.2.1.2.2).

¹⁶⁵ V TT 1581–82 je bila oblika nadomeščena z I lmn. kot osebkom stavka: »Ampag de fe dale ne resglafsi vmei ludmi, hozhmo **mi** grofouitu propriti[!]*»* (TT 1581–82: I, 484). Ker se napaka pojavi tudi pri sledečem glagolu, je šlo morda za stavsko napako.

Inu fta tiga S. Duha, kateri ie **vnyu**
prebiual fdobro volo is febe iflegnala
(TT 1560: d4a)

Sakai **vnima** fe glih tu [...] vuzhi inu
pishe (TT 1577: 218)

ta Smert inu ta Pekal fta dala te
mertue, kir fo **vnyu** bili (TT 1577:
468 = TT 1581–82: II, 439[=433])

V orodniku je večinoma uporabljal obliko *nima*, le v TR 1558 je uporabljena iz množine posplošena oblika.

fe ie dueima Mlashima [...] prikafal, **shnimi** periatliuu perpouedal, inu **nima** tu Pifmu [...] islagal, Inu ie **shnimi** leidil (TR 1558: c4a)

5.2.1.3 Množina

V množini so pri Trubarju v imenovalniku izpričane oblike za vse tri spole: za moški in srednji spol je oblika enaka kot v psl., pri ženskem pa je prišlo do posplošitve končnice iz mehkih osnov in torej do oblike *one*. V ostalih sklonih prevladujejo oblike s podedovanimi končnicami in z vzglasnim n-, ki se je iz predložnih zvez razširil po celotni paradigmi, nekdanje oblike brez n- pa so se spremenile v naslonske. Trubar jih z izjemo tožilniške oblike *je* ni uporabljal.

V tožilniku je prihajalo pri protestantih tudi v množini do postopnega vdiranja rodilniških oblik, ki pa pri 3mžs še niso prevladale. Zlasti pri Trubarju je tovrstna raba redka: v glagolski zvezi najdemo rodilniško obliko kot edino v TC 1550 (kjer se tožilniška oblika *nje* uporablja samo ob predlogu), v poznejših knjigah pa se pojavljajo samo posamični primeri.

nih greua de fe ye tu nim pergudilu (TC 1550: 124)

obarri **nih** pred Doegitermi (TC 1550: 200)

aku du vom kai porezhe, taku recite, Ta Gofpud **nih** potrebuie, inu sdaici nee on bode puftil
(TE 1555: H7a; podobno TT 1557: 61, TT 1581–82: I, 87)

nih proffio fa Pomuzh (TAr 1562: 58a)

Inu **nih** fdai greua (TAr 1562: 83b)

ie li **nih** is ferza zhes te nih fturiene Grehe greualu (TO 1564: 107b)

Na te mertue Ludi inu Suetnike klyzati, **nih** fa pomuzh profsiti (TO 1564: 50a)

Inu de **nih** naprei varuie pred Grehi (TPs 1566: 50a)

de **nih** lahku ty preprofti mogo faftopyti (TL 1567: 69a)

V TT 1581–82 je rodilniško obliko uporabil v primeru, kjer je bila v TT 1557 rabljena oblika *ñe*, kar kaže na postopno napredovanje njene rabe:

Inu aku iest **nee** puftim pres ieidi na
nih dum, obnemogo na tim potu (TT
1557: 120)

aku iest **nih** pres ieidi puftim na nih
dum, obnemogo na tim potu (TT
1581–82: I, 168)

V predložni zvezi je Trubar vedno uporabljal obliko *ñe*.

5.2.2 KRELJ

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVALNIK	on	onu	ona	ona	/	/	oni	/	/
RODILNIK	ñega, ga		ñe, je	ñiju, jih			ñih, jih		
DAJALNIK	ñemu, mu		ñi, ji	ñima, jima			ñim, jim		
TOŽILNIK	ñega, ga, -ñ	je	ño, jo	ñiju, jih	/	/	ñih/ñe, jih/je		
MESTNIK	ñim/ñemu		ñi	/			ñih		
ORODNIK	ñim		ño	ñima			ñimi		

Tabela 45: Oblike 3mžs pri Krelju

5.2.2.1 Ednina

5.2.2.1.1 Moški spol

Pri moškem spolu je v ednini pri Krelju dvojničnost redka. V rodilniku, dajalniku in tožilniku je uporabljal tudi krajše oblike, v tožilniku je ob predlogih kot navezno ohranjal staro obliko -j, ki je po izravnavi znotraj paradigme prevzela vzglasni n-:

Kijr vshe kårfchen **nain** veroie (KB 1566: H6)

Inu Iogri niegovi fo **nån** verovali (KPo 1567: LXIIIb)

Satu kamanie popado, inu õte **vån** luzhiti (KPo 1567: CXXVIIIb)

v'druguzh velik huiłhi **sain** ftoij (KPo 1567: CXXII)

Pri Krelju je ta oblika pogostejša kot pri drugih avtorjih in se pojavlja tudi ob več predlogih (prim. 6.3.3). Ob nezložnem predlogu *v* in enozložnih predlogih, ki se končajo na soglasnik, je Krelj uporabljal tudi vezni samoglasnik, zapisan z <a> ali <à>.

naifi ie dofti krivih prizh vftalu inu prizhalu **zhesan**, fai néfo niftar mogli (KPo 1567: CLIIII)

Kadâr pak edâ mozhnéfhi pride **nadân**, inu ga omore (KPo 1567: CXVIIIb)

V mestniku je Krelj prevladujoče uporabljal samo obliko *nim*, enako kot v orodniku. Le v enem primeru je ob predlogu *v* zapisal iz dajalnika posplošeno obliko *nemu*.

Te vefele marine glaf [...] v**niemu** tako volio, fârze alli Vero obudio (KPo 1567: LXXII)

5.2.2.1.2 Srednji spol

V srednjem spolu je tudi Krelj v imenovalniku uporabljal obliko s končnim -u, v tožilniku pa obliko *je*.

5.2.2.1.3 Ženski spol

Krelj je bil konsistenten tudi pri ženskem spolu: v dajalniku in mestniku je dosledno uporabljal le obliko *ni* (v dajalniku tudi krajšo *ji*), v drugih sklonih najdemo enake dolge in kratke oblike kot pri Trubarju.

5.2.2.2 Dvojina

V imenovalniku moškega spola je Krelj uporabljal le obliko *ona*, ženski in srednji spol v dvojini nista izpričana. V rodilniku ob predlogu in v svojilni rabi najdemo izvorno dolgo obliko *niju*, drugje pa je uporabljal iz množine posplošeno kratko obliko *jih*, ki je kot edina rabljena tudi v tožilniku.

Poprei ni ôtel **ijh** sa fvoie ftarilhe fposnati, kaku da pak fada shnijma tako pokoran gre (KPo 1567: LXIIIb)

Inu fo ijma [...] pomagali, trofhtali **ijh** inu blagoflovili (KPo 1567: XL)

Nasprotno sta v dajalniku ohranjeni tako dolga kot kratka dvojinska oblika *nima* in *jima*; slednja je v 16. stoletju redka, poleg Krelja jo je uporabil le še Juričič.

veli **ijma** beshati, pred tim fovrashnikom Erodeshö (KPo 1567: XLVI)

Orodniška oblika je enaka dolgi dajalniški, mestnik ni izpričan.

5.2.2.3 Množina

V množini se je Krelj od Trubarja razlikoval v tožilniku, kjer opazno prevladujejo izvorno roditeljske oblike. Izvirna dolga tožilniška oblika *ne* je rabljena samo ob predlogih.

na **nie** klicati ali njih moliti (KB 1566: G7)

Rodilniško obliko *nih* najdemo ob predlogu *le* v enem primeru.

taku profi Boga sa **nih**, da ijm Bog ozhi odpre (KPo 1567: LXXXVII)

Izvorno kratko tožilniško obliko *je* je Krelj uporabljal redko (prim. 6.3.1.1.2.3).

V drugih sklonih ni posebnosti, imenovalniški obliki za ženski in srednji spol nista izpričani.

5.2.3 DALMATIN

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVANIK	on	onu	ona	ona	/	oné	oni	ona	one
RODILNIK	nega/nejga*/niga*, ga		ne, je	nju/nih			nih, jih		
DAJALNIK	nemu, mu		nej/ ni, ji	nima/nim			nim, jim		
TOŽILNIK	nega nejga*, ga, -ń	ne, je/ga	no, jo	nju/ ne/nih, je	/	/	ne/nih, je/jih		
MESTNIK	nim/nemu		nej/ni	nima/nih			nih		
ORODNIK	nim		no	nima/nimi			nimi		

Tabela 46: Oblike 3mžs pri Dalmatinu

5.2.3.1 Ednina

5.2.3.1.1 Moški spol

5.2.3.1.1.1 V rodilniku in tožilniku prevladujejo v knjižnem jeziku 16. stoletja običajne oblike ob le nekaj posebnostih. Dvakrat najdemo v DB 1584 obliko *nejga*:

Sakaj flejdni fhpishni offer, eniga Farja, ima cillu feshgan biti, inu nizm fe od **nejga** jéfti (DB 1584: I, 64b)

Inu ima s'fvoim pèrftom od Krij na **nejga** pokropiti (DB 1584: I, 71a)¹⁶⁶

V sodobnih narečjih podobna oblika ni izpričana; morda gre za napako pod vplivom zveze zanikanega glagola biti in kratke oblike Red. 3ms:

Nej ga bilu nikuli, kateri bi fe nje cilu bil isvuzhil (DB 1584: II,162b)

V uvodu pa se enkrat pojavi zapis *njga*, pri katerem gre verjetno za napako – izpust e.

Od fèrda, inu kaj hudiga is **njga** pride (DB 1584: I,)(2)IIb)

Manj verjetno je, da bi zapis kazal na obliko *nīga*. Podobno obliko sicer lahko najdemo tudi v dolenskem govoru Stične¹⁶⁷ (R/T *ığà* (SLA)), kjer pa je razširjena v celotni edninski paradigmi (D/M (SLA)). Poleg tega za Dalmatina v zaimkih ni značilen zapis zaporedja *n + i z <j>* (prim. 4.1.3).

5.2.3.1.1.2 Kot pri drugih piscih tudi pri Dalmatinu ni enotnosti v mestniku. V njegovih prvih delih prevladuje oblika *nim*, čeprav se že v DJ 1575 ob predlogu *pri* pojavi tudi *nemu*, ki je v tem položaju že v prvi knjigi pogostejša kot *nim*.

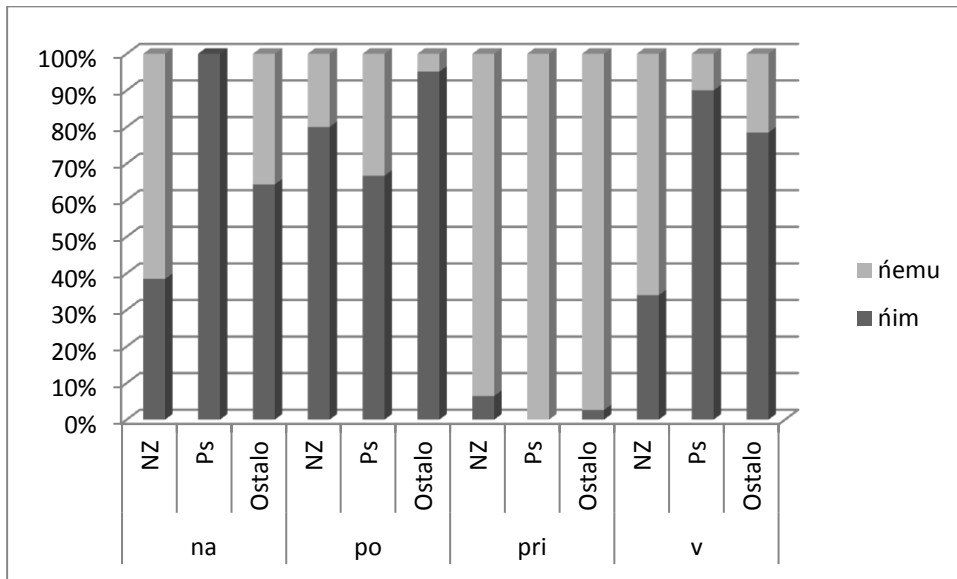
Nasprotno pa je v DPa 1576 ob predlogu *pri* uporabljal obliko *nim*, *nemu* se pojavi ob predlogu *na*, vendar je razmerje tudi tu v prid običajnejši obliki (*na nim* 5 : *na nemu* 3).

V DB 1578 se je raba iz dajalnika posplošene oblike okrepila, čeprav *nim* še vedno prevladuje (*nim* 39 : *nemu* 25). Ob predlogu *pri* je dosledno uporabljal obliko *nemu*, ki se kot redkejša različica pojavlja tudi ob *na* (*na nim* 13 : *na nemu* 4).

¹⁶⁶ V DB 1578 je bila v obeh primerih rabljena oblika *nega* (*od nega*, str. 90, *na nega*, str. 100)

¹⁶⁷ Oblak (1889: 159) jo navaja tudi v SR, in sicer v 2. spovednem obrazcu (*hod niga fapuuedy*), razlaga pa jo po naliki z enklitično obliko kazalnega zaimka *tiga* (str. 147). V SR 1992 (str. 10) je oblika prečrkovana kot *nega*.

V DB 1584 sta obe obliki po pogostnosti skoraj izenačeni, *ñemu* že začne nekoliko prevladovati nad *ñim* (*ñim* 190 : *ñemu* 209). Razmerje ob posameznih predlogih je prikazano na grafu:

Graf 1: Razmerje oblik D 3ms *ñim* in *ñemu* ob posameznih predlogih v DB 1584

Ob večini predlogov je *ñim* še vedno običajnejša oblika, skupno razmerje v korist *ñemu* prevesi predvsem pogosta zveza s predlogom *pri*.

V naslednjih krajših delih se krepitev rabe oblike *ñemu* nadaljuje: v DM 1584 je razmerje *ñemu* 4 : *ñim* 2, dajalniško obliko najdemo ob predlogih *na*, *pri* in *v*.

V DAg 1585 je izpričana samo raba oblike *ñemu*, v DC 1585 pa primera za mestnik ni.

fkusi leta isvelizhanlki grehni potop, na **njemu** vtoni inu pogine, kar je on od Adama femkaj greha erbal (DAg 1585: a4b)

gmeraj v'**njemu** tvojga S. Duha (DAg 1585: b3a)

ta oftane v' GOSPVDV Criftufu, inu Criftus v'**njemu** (DAg 1585: b5a)

5.2.3.1.2 Srednji spol

V srednjem spolu ni posebnosti – imenovalnik je kot pri večini avtorjev *onu*, v tožilniku je uporabljal obliko *je* (ob predlogu *nje*), v redkih primerih tudi iz roditelja ali iz moškega spola posplošeno obliko *ga*.

Pojdita v'ta Terg, kateri pred vama lesly, inu kadar notâr prideta, bota enu pèrvesanu Shèrbe nafhla, na katerim lhe nikuli nej oben Zhlovik fedil, odveshita **je**, inu **je** pèrpelajta, inu aku vas gdu bo vprafhal, sakaj **je** odveshujeta, taku recita letaku k'njemu: GOSPVD **ga** potrebuje (DB 1584: III, 25b)

5.2.3.1.3 Ženski spol

Pri ženskem spolu ni dvojničnosti, v dajalniku in mestniku je Dalmatin – za razliko od Trubarja in Krelja – uporabljal obliko *nej*.

5.2.3.2 Dvojina

V imenovalniku dvojine najdemo pri Dalmatinu obe obliki, tako *ona* kot s števnikom podaljšano *onadva*, pri čemer v večini del prevladuje nepodaljšana oblika. Izjema je DJ 1575, kjer je razmerje *onadva* 2 : *ona* 1.

Tedai fta **onadua** ftalla super tu kerdellu (DJ 1575: 203)

Satu fta le **ona dua** fama ohrainena (DJ 1575: 203)

Ona fta negouo veliko zhaft fuoima ozhima vidila (DJ 1575: 68)

V roditelju in tožilniku najdemo v treh primerih tudi obliko *nju*; če ne gre za pisno posebnost, gre morda za arhaično obliko, ki jo Ramovš (1952: 91) razlaga iz enklitične oblike *ju* (ki pa v 16. stoletju ni izpričana, namesto nje je tudi Dalmatin – kot Krelj – v tožilniku uporabljal iz množine posplošeno obliko *je*) z vzglasnim n- po vzorcu *jih* – *njih*.

nju Synuve inu Hzhere podavio (DB 1584: II, 71b)

ona je **nju** puftila, inu ona fta fhla (DB 1584: I, 120b)

ta Vojsfka [je] Antioha inu Lysia vjela, de bi **nju** Demetriu isdala (DB 1584: II, 184b)

Kot pri 1dv. je Dalmatin v mestniku namesto izvorne oblike *niju* dosledno uporabljal dajalniško-oročniško obliko *nima*, kot redkejšje dvojnice pa v večini odvisnih sklonov najdemo tudi množinske oblike.

Inu ona fta nym po redi pravila, kaj fe je bilu na poti sgudilu, inu koku je on bil od **nyh** posnan, pèr tem, ker je Kruh lomil (DB 1584: III, 46b)

Inu on je nyu k'febi vsel toifto uro te nozhy, inu je **nym** te proge ispral (DB 1584: III, 71a)

Inu folk fe je zhes nyu vsdignil, inu Kapitani fo nyma puftili gvant restèrgati, inu fo **je** rekli s'fhibami tepfti (DB 1584: III, 70b)

Od dueih frebernih Trobent, koku inu kadai fe ima shnyma trobentati, inu koku fe ima po **nyh** dershati (DB 1584: I, 122a)

5.2.3.3 Množina

V množini so v imenovalniku izpričane oblike za vse tri spole. V tožilniku kot pri Trubarju prevladuje oblika *ne* (in brez vzglasnega *n-* *je*), rodilniška oblika *nih/jih* je redka. Še najpogosteje jo je uporabljal v svojem prvem delu, DJ 1575, kjer je razmerje med oblikami *ne* 22 : *nih* 5, *je* 17 : *jih* 7. *Nih* je uporabljal tudi ob predlogu *na*.

Ti offertni fe posmehuio inu shpotaio: ali mafzhouaine kakor en Leu na **nih** freishe (DJ 1575: 115)

Tedai fo Aaronovi otroci glafnu vpili, inu fo ftrobentami trobentali, inu fo vifok glas dauali, de bi fe na **nih** fpumnilu pred tim ner vishim (DJ 1575: 221)

V DB 1578 je stanje že bistveno drugačno: v tožilniku se dolga in kratka rodilniška oblika pojavita le po trikrat v primerjavi z več kot sto pojavitvami oblik *je* (ok. 175) in *ne* (več kot 200). Nekoliko več jih je v DB 1584 (*nih* 34, *jih* 23), vendar tam predstavljajo podobno majhen delež v primerjavi z oblikama *ne* in *je* z več kot tisoč pojavitvami; v posamičnih primerih najdemo *nih* tudi ob predlogih *na*, *čez* in *zoper*.

dokler je voda zhes **nyh** is Nebes kapala (DB 1584: I, 180a)

pridi od sad k'nym, de nad **nyh** pridefh pruti Murvavim driveffam (DB 1584: I, 171a)

Koku fe imajo Kerfzheniki pruti tém dershati, kateri supèr **nyh** grefhio (DB 1584: III, 12a)

5.2.4 JURičIČ

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVALNIK	on	ono/onu	ona	ona	/	/	oni	ona	one
RODILNIK	ńega, ga		ńe, je	ńih/ńiju/ńijo			ńih, jih		
DAJALNIK	ńemu/ńejmu*, mu		ńej/ńoj/ ńi	ńima/ńim, jima			ńim, jim/im		
TOŽILNIK	ńega/ ńege*, ga, -ń,	je	ńo/ńu, jo	ńiju			ńe/ńih, je/jih		
MESTNIK	ńim/ńem/ńemu		ńej/ńi	/			ńih		
ORODNIK	ńim		ńo	ńima			ńimi		

Tabela 47: Oblike 3mžs pri Juričiču

5.2.4.1 Ednina

5.2.4.1.1 Moški spol

V tožilniku se pri Juričiču ob prevladujoči *ńega* (in kratki *ga*) enkrat pojavi oblika *ńege*, kot v TO 1564:

tam **ńege** bote videli, kakor ie on vam rekal (JPo 1578: II, 1[=2])

Ker se končnica *-ege* pojavlja tudi pri pridevnikih (npr. Red. *blishńege*, II, str. 13b), je možno, da ne gre za napako, ampak za vpliv hrvaščine.

V dajalniku poleg pričakovanih oblik *ńemu* in *mu* najdemo tudi obliko *ńejmu*, ki jo lahko razlagamo podobno kot Dalmatinove oblike *ńejga* (prim. 5.2.3.1.1).

Ona **ńeimu** inu tim kerfo ńiemu glih, celo nihtar nedopade (JPo 1578: II, 85)

mnogatere teshke inu grosouite grehe, katere si supar **ńeimu** storil (JPo 1578: II, 195b)

V mestniku pri Juričiču najdemo tri različne oblike: absolutno prevladuje oblika z izvorno psl. končnico -em (*ńem*, 71 pojavitev), oblika *ńim* se pojavi manjkrat (24), iz dajalnika posplošena oblika *ńemu* pa je sporadična in omejena na zvezo s predlogom *pri*, vendar tudi v tem položaju prevladuje oblika *ńem* (*pri ńem* 19 : *pri ńim* 4 : *pri ńemu* 4).

Sato ie leta Mnoshiza Liudy tudi rada pri **ńiem** bila (JPo 1578: II, 118b)

ni skunftio, ni slepimi befedami nishtar per **ńym** nemoreo dobiti (JPo 1578: I, 19a)

kniemu pridemo, ter prebiualifzhe pry **ńiemu** storimo (JPo 1578: II, 68)

Stanje je različno tudi glede na posamezne dele: v prvem delu, ki ga Juričič priredil po Krelju, prevladuje Kreljeva oblika *ńim* (*ńim* 27 : *ńem* 9), torej je Juričič njegove oblike spremenil samo v četrtini primerov.

V drugem in tretjem delu pa je razmerje obratno: *ńem* se pojavi 73-krat, *ńim* le trikrat. Tudi vse štiri primere rabe dajalniške oblike *ńemu* v mestniku najdemo v teh dveh delih.

5.2.4.1.2 Srednji spol

Juričič je edini, ki je uporabljal obliko imenovalnika srednjega spola s končnim -o. Pri drugih piscih običajna oblika *onu* se v JPo 1578 pojavi le enkrat, in sicer v prvem delu, kjer je ohranil Kreljevo obliko:

Onu fe godi, kak r pàr drusih vñih takih proshnih inu shelijh (KPo 1567: XXXIX)

Onu gre kakor per vñih drusih proshniah inu sheleniu (JPo 1578: I, 25b)

V drugih primerih iz prvega dela Krelj na istem mestu običajno ni uporabil zaimka. Juričič je tako ob spremembi strukture uvedel svojo obliko:

Ref ie, kako Sveti Paval pishe (KPo 1567: LXXXVI)

ono fe godi kako Sveti Paval pishe (JPo 1578: I, 64b)

Sakai Chriftus vedan fveto pifmo na prizho stavi, inu pravi, da fe more dopolniti? (KPo 1567: CLb)

Kai ie to, da Chriftus tako zhestokrat fueto Pifmo naprej stavi, inu pravi, da **ono** mora dopolneno biti? (JPo 1578: I, 118b)

V tožilniku je tudi Juričič uporabljal obliko *je*, ob predlogih *ńe*.

5.2.4.1.3 Ženski spol

Tudi v JPo 1578 najdemo dvojničnost v dajalniku in mestniku. V dajalniku občutno prevladuje oblika *nej* (71), po enkrat se pojavita obliki *ni*¹⁶⁸ in hrvaška *noj* s končnico, nastalo po naliki s trdimi zaimenskimi osnovami (Matasović 2008: 238).

K drusimu, **ni**o fe nei, kakor Diuicij drugazhie spodobilo (JPo 1578: III, 57)

Rezhe **ny** Iefus: Shena kai imash ti smano? (JPo 1578: I, 46b)

V mestniku oblike *noj* ni, *ni* se pojavi nekoliko pogosteje (7-krat), tudi tu pa prevladuje oblika *nej* (35 pojavitev).

Boshyo befedo pollushaio, inu po **ny** delaio (JPo 1578: I, 27a)

niegouo Befedo imamo radi poslushati, inu po **nei** nashe shiulienie peliati (JPo 1578: I, 139b[=193b])

Vsi primeri z *ni* so v prvem delu postile, vendar tudi tam prevladuje oblika *nej* (*ni* 7 : *nej* 13).

V tožilniku prevladuje običajna protestantska oblika *no*, enkrat pa je uporabljena tudi oblika s hrvaško končnico -u:

Bug ie **niu** is fuoie milofti, inu nikar po nie saflusheniu, ktemu isuolil, de niegou Syn Chrifthus vnici, kakor vzhifti Diuici to Zhloueftuo na fe vsame (JPo 1578: III, 39b)

5.2.4.2 Dvojina

V imenovalniku je izpričana samo moška oblika *ona*. V rodilniku in tožilniku prevladuje množinska oblika *nih*, le v posamičnih primerih najdemo izvorno dvojinsko obliko *niju*, ki ima v rodilniku tudi enako pogosto glasovno dvojnico z reducirano končnico -o:

Nyu krishe fo puftili vunkaie peliati (JPo 1578: I, 127b)

Inu on ie sginol spred **nyo** oblizhia (JPo 1578: II, 13)

Inu on ie sginil spred **nyo** (JPo 1578: II, 11b)

---

¹⁶⁸ Uporabljena je v prvem delu, verjetno pod vplivom Kreljeve predloge; v vseh ostalih primerih jo je Juričič spremenil v svojo običajnejšo obliko *nej*.

V dajalniku nasprotno prevladuje izvorna dvojinska oblika *nima*, poleg nje pa najdemo tudi kratko obliko *jima* brez vzglasnega n-, in sicer ne na enakem mestu kot pri Krelju (obe njegovi obliki je spremenil v dolgi), ampak v tretjem delu postile.

Inu fo **ijma**, tefhk falli, fzhimer fo premogli, pomagali, troshtali ijh inu blagoflovili (KPo 1567: XL)

inu fo **nyma** fzhimer fo premogli, flushili, nyh troshtali, nyh shegnali (JPo 1578: I, 26b)

pride en Angel Boshij, inu veli **ijma** beshati (KPo 1567: XLVI)

tako ie prishal Angel Boshy, inu **nyma** vely beshati (JPo 1578: I, 31b)

ktemu **ijma** bo tudi zhaftno plazheno ali lonano (JPo 1578: III, 127b)

V nekaj primerih pa je Juričič uporabil množinsko obliko *nym*.

Ona pak nihta saftopila tyh beffedi, katere ie on **knym** gouuril (JPo 1578: I, 42a)¹⁶⁹

Inu on rezhe **knym** [...] ter ie **nym** iskladal vfe pifma ...- Leto vfe ie on nyma lepo rasumno isloshyl (JPo 1578: II, 12b)

Mestnik ni izpričan, v orodniku je rabljena v 16. stoletju prevladujoča oblika *nima*.

5.2.4.3 Množina

V imenovalniku je Juričič rabil v 16. stoletju običajne oblike za vse tri spole.

V dajalniku poleg oblik *nim* in *jim* najdemo tudi hrvaško kratko obliko *im*.

Tako**im** hozhu drugazhy Compelle intrare, primorauanie poslati (JPo 1578: II, 97b)

V tožilniku prevladujeta iz rodilnika posplošeni obliki *nih* (238) in *jih* (68) nad izvorno tožilniškima *ne* (82) in *je* (22), pri čemer ni bistvene razlike med prvim ter drugim in tretjim delom, saj je Juričič v kar nekaj primerih spremenil Kreljeve iz rodilnika posplošene oblike v izvorno tožilniške.

Daite fim tih pet hlebov inu dvei ribi, Inu vsameijh, inu gledaiozh v'nebefa, **ijh** blagoflovi alli shegna, inu raslomi hlebe inu poda Iogrom, da ie naprei nefo Lüdem, inu te ribe tudi, da **ijh** rafdile (KPo 1567: CXXVIb)

Pernefsite te pet Hlebou inu duei Ribi, inu ie nie vruke vsel, inu ie pogledal Vnebefa, terie **nie** shegnal, inu ie nie raslomiushi dal fuoim Iogrom, da ie naprei nefo Liudem, inu te Rybe tudi da **ie** rasdile (JPo 1578: I, 98b)

---

¹⁶⁹ Krelj je na istem mestu v nekoliko drugačni konstrukciji uporabil izvorno dvojinsko obliko: »Ona pak nihta saftopila tih režhi k'**nijma** rezhenih« (KPo 1567: LIX).

Tudi ob predlogih je Juričič uporabljal obe dolgi obliki, *ne* v takšnem položaju nekoliko prevladuje (*čez ne* 22 : *čez nih* 12, *na ne* 11 : *na nih* 3, *skozi ne* 3 : *skozi nih* 1, *za ne* 21 : *za nih* 6; ob *zoper* najdemo samo obliko *nih*, ob *v* samo *ne*).

5.2.5 TULŠČAK

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVALNIK	on	onu	ona	/	/	/	oni	/	one
RODILNIK	nega, ga		ne, je	/			nih, jih		
DAJALNIK	nemu, mu		nej	/			nim, jim		
TOŽILNIK	nega, ga, -ń	je	ńo	/	/	/	ne, je/jih		
MESTNIK	nim		nej/ńi	/			nih		
ORODNIK	nim		/	/			nimi		

Tabela 48: Oblike 3mžs pri Tulščaku

Pri Tulščaku najdemo zelo malo dvojničnosti. Pri moškem spolu je v mestniku dosledno uporabljal obliko *nim*, v srednjem spolu sta izpričani v 16. stoletju prevladujoči obliki v imenovalniku in tožilniku; edino dvojnico v ednini najdemo v mestniku ženskega spola, kjer sta po enkrat rabljeni obliki *nej* in *ńi*:

kakor ty lubi Otroci spodobnu po **ńi** shiuimo (TkM 1579: 12a)

kateri **vńei** tizhy, ta naredi veliko gnufnobe (TkM 1579: 35a)

Dvojina ni izpričana, v imenovalniku množine ne najdemo oblike za srednji spol, v tožilniku prevladujeta obliki *ne* (44) in *je* (7), le dvakrat se v glagolski zvezi pojavi kratka rodilniška oblika *jih*.

trostai **nee** o Bug, inu perprai **ijh** kteeku vniħ bolesni (TkM 1579: 51a)

taku ijm ſpet ksdrauiu pomagai inu **ijh** na Telleſu inu Dushi sdraue inu mozhne ſturi (TkM 1579: 51a)

5.2.6 BOHORİČ

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVALNIK	on	onu	ona	oná/ onadva	ona/ onadvuja	oné/ onedve	oni	ona	oné
RODILNIK	ńega		ńe	ńiju			ńih, jih		
DAJALNIK	ńemu, mu		ńej	ńima			ńim, jim		
TOŽILNIK	ńega, ga	onu/ je	ńo, jo	ńiju	ona	ńe	ńe		
MESTNIK	ńemu/ńim		/	/			/		
ORODNIK	ńim		/	/			/		

Tabela 49: Oblike 3mžs pri Bohoriču

5.2.6.1 Ednina

5.2.6.1.1 Moški spol

Bohorič za razliko od dajalnika in tožilnika v rodilniku ednine ni navajal skrajšane oblike *ga*, prav tako je ni uporabil v nobenem zgledu v slovnici. Mestnik v paradigmi ni naveden, najdemo pa *ga* v enem od primerov v poglavju o skladnji ob naslednjem opisu: »Glagol *fe tadla* ima za seboj na *ńemu*, tj. zvezo predloga z dajalnikom« (Bohorič 1987: 224). V zgledu je ob dajalniški obliki navedel tudi obliko *ńim*, ki je sicer v paradigmi ni omenil, in je posebej ni razlagal.

Letu fe na **njemu** oli na **njim** tadla (BH 1584: S24)

5.2.6.1.2 Srednji spol

V srednjem spolu je v paradigmi – verjetno po zgledu latinščine – navedena oblika *onu* tako za imenovalnik kot za tožilnik, v zgledu pa je uporabljena tožilniška oblika *je*.

Herr hat befohlen, das du es thueft [...] Gofpud ie velel, de **ie** ftorilh (BH 1584: S58)¹⁷⁰

V BTa 1580 pa ob predlogu najdemo tudi tožilniško obliko *ńe*.

¹⁷⁰ Gre za anaforično neosebno rabo Ted. 3s.

5.2.6.1.3 Ženski spol

Pri ženskem spolu v paradigmi Bohorič ni navedel kratkih oblik, najdemo pa obliko za tožilnik *jo* kot primer za opuščanje začetnega glasu v besedi (aferezo; BH 1584: S65).

V dajalniku je uporabil samo obliko *nej*. Mestnik in orodnik nista izpričana.

5.2.6.2 Dvojina

V dvojinski paradigmi in spregatvenih vzorcih je uporabljal oblike brez podaljšave *ona* (m.), *one* (ž.) in *ona* (s.). Za imenovalnik ženskega in srednjega spola ni navajal posebnih dvojinskih oblik, ampak je uporabljal kar množinski. V že omenjeni opombi o dvojinski obliki zaimkov pa je navedel tudi podaljšane oblike *onadva*, *onedve*, *onadvuja* (BH 1584: 109).

V rodilniku, dajalniku in tožilniku pri moškem spolu ni posebnosti, pri ženskem spolu je v tožilniku v paradigmi navedena množinska tožilniška oblika *ne*, pri srednjem pa dvojinska/množinska imenovalniška oblika *ona*.

Mestnik in orodnik nista izpričana.

5.2.6.3 Množina

V paradigmi je navedel kratko obliko *jim* samo pri dajalniku, v zgledih pa najdemo še rodilniško kratko obliko *jih*.

V tožilniku se pri Bohoriču v moškem in ženskem spolu pojavlja samo izvirna tožilniška oblika *ne*, pri srednjem spolu pa je po zgledu latinščine pri tožilniku spet navedel imenovalniško obliko *ona*.

5.2.7 TROST

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVALNIK	on	onu	ona	/	/	/	oni	ona	
RODILNIK	ńega, ga		ńe, je	/			ńih, jih		
DAJALNIK	ńemu, mu		/	/			ńim, jim		
TOŽILNIK	ńega, ga	je	ńo, jo	/	/	/	ńe/ńih, je/jih		
MESTNIK	ńemu/ńim		/	/			ńih		
ORODNIK	ńim		ńo	/			ńimi		

Tabela 50: Oblike 3mžs pri Trostu

5.2.7.1 Ednina

5.2.7.1.1 Moški spol

Pri Trostu v mestniku prevladuje dajalniška oblika: *ńemu* je uporabljen petkrat, in sicer ob predlogih *na*, *pri* in *v*; pri slednjem pa najdemo tudi edini primer rabe v 16. stoletju prevladujoče mestniške oblike *ńim*.

Straifinga leshy na **ńemu** (TtPre 1588: 34)

ńiega dusha [...] shiue pèr **ńemu** imar tar vekoma (TtPre 1588: 77)

de le Crifufa dobim, inu bom **vńemu** naiden (TtPre 1588: 35)

noter do konza **vńym** ohraneni bodemo (TtPre 1588: 98)

5.2.7.1.2 Srednji spol

V srednjem spolu tudi pri Trostu najdemo le v 16. stoletju prevladujoči obliki *onu* in *je*.

5.2.7.1.3 Ženski spol

Dajalnik in mestnik nista izpričana, v ostalih sklonih najdemo v 16. stoletju prevladujoče oblike.

5.2.7.2 Dvojina

Tudi dvojninskih oblik v Trostovem prevodu ne najdemo.

5.2.7.3 Množina

V imenovalniku sta izpričani pričakovani obliki za moški in srednji spol. V tožilniku prevladujeta izvorni obliki *ne* in *je*, v dveh primerih pa najdemo tudi iz rodilnika posplošeno kratko obliko *jih*.

kateru famu **jih** tudi od vŕěh drugih kriuih Predigariu lozhi (TtPre 1588: 27)

fo jim v'takim vuki na ftrani ftali inu **jih** branili (TtPre 1588: 109)

Dolga rodilniška oblika *nih* je rabljena ob predlogih *za* in *skozi* (*za ne* 1 : *za nih* 1, *skozi ne* 1 : *skozi nih* 1).

de fo vbofi preprofti Ludie na Aue Mario veliku vezh kak r na Ozhanash dërshali, inu fo h'puflednimu is nie fturili enu fashushenie [...] rauen Vere, inu Ozhe nasha [...] kateri fo bili ludem v'uelikim zhisli nakladani, de bi fi odpuftik gréhou skufi **nie** famy fashushili (TtPre 1588: 9)

jeft tudi terdnu veruiem, de ie tuoi lubefniui Syn [...] take moie gréhe, kak r tudi vŕiga Suitá popolnoma plazhal, inu fa **nie** fadofti fturil (TtPre 1588: 60–61)

inu fo ficer Vuzheniki inu Gospozzhina [...] gledali, kuliker fo neruezh mogli, de bi gdu skufi **nyh** sapelan nebil (TtPre 1588: 52)

kateri bi mogli meiniti, de bi fa nyh vbushtua volo, Bug taku dobru, kakor ludie, fa **nyh** nishter ne marali (TtPre 1588: 102)

Ob *čez* in *na* je Trost uporabljal *ne*.

5.2.8 MEGISER

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVANIK	on	onu	ona	/	/	/	oni	ona	one
RODILNIK	ńega		ńe	/			ńih		
DAJALNIK	ńemu		ńej	/			ńim		
TOŽILNIK	ńega	onu	ńo	/	/	/	ńe/ona (s.)		
MESTNIK	/		/	/			/		
ORODNIK	/		/	/			/		

Tabela 51: Oblike 3mžs pri Megiserju

Pri Megiserju najdemo večinoma enake oblike kot pri Bohoriču, saj je v kratkem slovničnem pregledu v MD 1592 prevzel paradigme iz BH 1584. Od svojega vira se je razlikoval po tem, da v paradigmi ni navajal in tudi sicer ni uporabljal dvojine in kratkih oblik.

5.2.9 ZNOJILŠEK

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVANIK	on	onu	ona	ona	/	/	oni	/	one
RODILNIK	ńega, ga		ńe, je	/			ńih, jih		
DAJALNIK	ńemu, mu		/	ńima			ńim, jim		
TOŽILNIK	ńega, ga, -ń	je	ńo, jo	/	/	/	ńe, je/jih		
MESTNIK	ńemu/ńim		ńi	/			ńih		
ORODNIK	ńim		ńo	/			ńimi		

Tabela 52: Oblike 3mžs pri Znojilšku

5.2.9.1 Ednina

5.2.9.1.1 Moški spol

Dvojničnost se pojavlja le v mestniku, kjer za razliko od drugih avtorjev prevladuje dajalniška oblika *ñemu* (*ñemu* 5 : *ñim* 1). Kot edina se pojavlja ob predlogu *pri*, ob predlogu *v* pa sta obe obliki uporabljeni po enkrat v biblijskih citatih, v katerih je Znojilšek ohranil Dalmatinove oblike.

Ta vezni leban pèr **njemu** isvira (ZK 1595: 192)

de le Chrifufa dobim, inu bom **v'njemu**
najden (ZK 1595: 106)

de le Crifufa dobim, inu bom **v'njemu**
najden (DB 1584: III, 108a)

de bo notri u'vafs zhalhenu nalhiga
GOSPVDA Iesufa Chrifufa ime, inu vy
v'nym (ZK 1595: 111)

de bo notri u'vas zhalzhenu nalhiga
GOSPVDA Iesufa Crifufa ime, inu vy
v'nym (DB 1584: III, 113a)

5.2.9.1.2 Srednji spol

V srednjem spolu najdemo v 16. stoletju prevladujoči obliki: v imenovalniku *onu* in v tožilniku *je*.

5.2.9.1.3 Ženski spol

Dajalnik ni izpričan, v mestniku najdemo samo obliko *ñi*. Tudi v drugih sklonih dvojničnost ni izpričana.

5.2.9.2 Dvojina

V dvojini sta izpričana samo imenovalnik moškega spola, ki ni podaljšan s števnikom, in dajalnik *ñima*.

5.2.9.3 Množina

V imenovalniku sta izpričani pričakovani obliki za moški in ženski spol, v tožilniku od dolgih oblik najdemo samo izvorno *ñe*, ki je tudi edina rabljena ob predlogih. V tožilniških glagolskih zvezah prevladuje kratka oblika *je*, skoraj enako pogosta pa je tudi izvorno rodilniška krajša oblika *jih* (*je* 13 : *jih* 11), in sicer tako v citatih iz DB 1584 kot v izvirnih Znojilškovih tekstih.

5.2.10 PESMARICE

5.2.10.1 *P 1563

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVANIK	on	onu	ona	ona	/	/	oni	/	/
RODILNIK	ńega/nejga*/ńiga*, ga		ńe, je	ńih			ńih		
DAJALNIK	ńemu/ńemo, mu		ńej/ńi	ńima/ńim			ńim		
TOŽILNIK	ńega, ga, -ń	je	ńo, jo	je			ńe/ńih, je		
MESTNIK	ńim/ńem/ńemu		ńej/ńi	/			ńih		
ORODNIK	ńim		ńo	ńima			ńimi		

Tabela 53: Oblike 3mžs v *P 1563

5.2.10.1.1 Ednina

5.2.10.1.1.1 Moški spol

5.2.10.1.1.1.1 Rodilnik in tožilnik

Posebnost v rodilniku je oblika *nejga*, ki se v pesmarici pojavi dvakrat:

zhe ľi pak cilu bres nadlug, bodi bres **neiga** ľcuľi Bug (*P 1563: 60)

tu vľe **vneiga** mozhi ľtoy (*P 1563: 47)

Prvi primer je iz pesmi H. K., drugi pa iz nepodpisane pesmi Mi veruiemo vľi, ki je v TC 1574 v nekoliko spremenjeni obliki objavljena pod imenom Sebastijana Krelja.

kir vmozhy ľuy, dershi Vľe suie ľtuari tar rizhy (TC 1574: 23)

Enkrat je v pesmi H. K. uporabljena tudi oblika *ńiga*:

De Bogu vľi dopademo, / **Vnyga** voly oftanemo (*P 1563: 99)

Kot pri Dalmatinu bi lahko šlo za tiskarsko napako (izpust e), a *ń* pri zaimkih v *P 1563 v drugih primerih ni nikoli zapisan z <ny> (prim. 4.1.5).

V tožilniku se dvojnice ne pojavljajo.

5.2.10.1.1.1.2 *Dajalnik*

V dajalniku se v eni od nepodpisanih pesmi podobno kot pri Trubarju pojavi oblika z reducirano končnico -o, vendar samo enkrat, v istem stavku je uporabljena tudi dajalniška oblika z običajno končnico -u.

Zhe mi tu **niemu** perpuftimo, **Knemo** fe vfi preoberneio (*P 1563: 111)

Zanimivo je neskladje med stavkoma ne samo v končnici, ampak tudi v zapisu *ń*.

5.2.10.1.1.1.3 *Mestnik*

V mestniku se v pesmarici uporabljajo tri oblike: izvorna *ńem* (2), oblika *ńim* (6), ki je nastala po naliki s kazalnim zaimkom, in dajalniška oblika *ńemu* (1).

Bug ye mai vfo stuaryo fuyo, zloueka fyllnu lubill :/: Perprauil **vnim** Cerkou fuyo (*P 1563: 2)

Iefus vnois prebiua vfelei, zhe mi **vnemu** oftanemo (*P 1563: 58)

fuoī Sacrament gori naredi [...] da **vnim**, imamo ta pokoi vezhni (*P 1563: 57)

Tu nashe diane nishter nei, po **niem** ye vfe fugbleno[!] (*P 1563: 41)

Oblika *ńim* je uporabljena v Trubarjevih pesmih, Ti stari boshyzhni peiffni in v eni od nepodpisanih pesmi. V pesmih H. K. se ob istem predlogu pojavljajo vse tri oblike, *ńem* in *ńemu* celo v isti pesmi, v kateri je na izbiro eno- oziroma dvozložne oblike vplival zlogovni verz.

fuoī Sacrament
gori naredi, fa en
figil kguishni
prizhi, da **vnim**,
imamo ta pokoi
vezhni (*P 1563:
57)

Iefus vnois prebiua
vfelei, zhe mi
vnemu oftanemo
(*P 1563: 58)

Ter ta norski vuk
zhlouezhski, Terde
nu **vnim** pogineio
(*P 1563: 144)

Obliko *ńem* najdemo še v Juričičevih pesmih.

5.2.10.1.1.4 Orodnik

V orodniku je rabljena v 16. stoletju običajna oblika *ñim*.

5.2.10.1.1.2 Srednji spol

Oblike srednjega spola, kjer se razlikujejo od moškega, so enake kot pri večini avtorjev: *onu* v imenovalniku in *je* v tožilniku.

5.2.10.1.1.3 Ženski spol

V *P 1563 se pri ženskem spolu dvojničnost pojavlja v dajalniku in mestniku: za razliko od Trubarja prevladuje oblika *ñej* (v dajalniku *ñej* 2 : *ñi* 1, v mestniku *ñej* 3 : *ñi* 1).

Gdur ozhe vshe hti miñi yti, tafe ima pomisliti, de neurednu neftopi **knei** (*P 1563: 59)

Odriue inu shalofiti, Hozhe **nei** pomagati (*P 1563: 148)

To vezhno fmert je vmuril. Ie nas vfel ishnie oblafti. Inu **ny** ushe vezh nepuñti Vezhnu zhes nas kraleuati (*P 1563: 130).

Avtor prve pesmi je H. K., drugi dve nista podpisani.

Edino obliko *ñi* v mestniku najdemo v Trubarjevi pesmi, *ñej* pa v pesmi H. K. in v eni od nepodpisanih verzifikacij.

Vfi kir ftymo Iefufovo, Poslushaio **poni** deyo (*P 1563: 13)

Vfaki hishi nu kar ie **vñiei**, Vofzhimo mi de bi fe **vñiei**, Kboshy zhafti pouifali (*P 1563: 95)

On lubi fuoio Cerkou, Ie sbefedo per **ñiei** (*P 1563: 148)

5.2.10.1.2 Dvojina

V imenovalniku dvojine je v pesmi G. R. uporabljena le oblika moškega spola *ona* brez podaljšave s števnikom, isti avtor pa je uporabil še izvorno dajalniško obliko *ñima*, ki jo najdemo tudi v Trubarjevi pesmi, ponatisnjeni iz TC 1550, poleg iz množine posplošene oblike *ñim*; ohranjene so tudi Trubarjeva množinska rodilniška oblika *ñih* v zvezi z zaimkom *oba*, množinska tožilniška oblika *je* in dvojinška orodniška oblika *ñima* iz istega dela.

Shnim ye stvaril femllo, nebu [...] Mosha potle to sheno Inu **ye** vkupe porozhill, Vfo ftrar[!] ye **nima** ifrozhill, de ima **nym** slushiti (*P 1563: 1)

Mestnik v *P 1563 ni izpričan.

5.2.10.1.3 Množina

Množinski imenovalnik je izpričan samo za moški spol; od drugih sklonov se dvojnice pojavljajo le v tožilniku, kjer najdemo omahovanje med izvorno tožilniško in rodilniško obliko. Prevladuje prva oblika *ne* (9), sledi ji kratka oblika *je* (4), oblika *nih* pa se pojavi le dvakrat, in sicer obakrat ob glagolu *obarovati*:

Ta tudi **nih** obaruie (*P 1563: 190)

obarri **nih** pred Doegitermi (*P 1563: 37)

Prvi primer je iz nepodpisanega prevoda psalma, drugi pa iz molitve po litanijah, ponatisnjene iz TC 1550.

5.2.10.2 TRUBARJEVE PESMARICE

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVALNIK	on	/	ona	/	/	/	oni	/	/
RODILNIK	nega, ga		ne	nju/nih			nih		
DAJALNIK	nemu, mu		ni	nima/nim			nim		
TOŽILNIK	nega, ga, -n	je	no, jo	je			ne/nih, je/jih		
MESTNIK	nim/nemu		ni	/			nih		
ORODNIK	nim		/	nima			nimi		

Tabela 54: Oblike 3mžs v Trubarjevih pesmaricah

V Med. 3ms je v Trubarjevih pesmih rabljena oblika *nim*, v Kreljevih in Dalmatinovih pesmih pa najdemo samo obliko *nemu* (pri obeh avtorjih gre le za po eno pojavitev). Raba iz dajalnika posplošene oblike pri Krelju, ki je v obeh proznih delih uporabljal samo izvorno mestniško obliko, kaže, da je bil verjetno za izbiro med raznozložnima oblikama odločilen zlogovni verz in ne predlog.

Hozhe de greshnu zhloueftuu, Vnebu
per **nim** prebyua (TC 1574: 141)

De per **nemu** oftanemo, Vragu na deil
ne pridemo (TC 1574: 134)

Iefus ie Vfmertni Iezhi bil / **Vnim** tih
Vernih Grehe fakril (TP 1575: A3b)

Ieft fim per **nemu** Vnadlugah,
Nepuftim ga konzhati (TP 1575:
B5a)

V D in Med. 3ž je v pesmih vseh avtorjev rabljena Trubarjeva prevladujoča oblika *ni*.

V odvisnih sklonih v dvojini poleg pesemskega primera iz TC 1550 najdemo v TC 1574 množinsko roditeljsko obliko, ki izraža svojino, v TP 1575 pa se v istem sklonu in v enakem pomenu zaradi potreb verza pojavljajo samo izvirne dvojinjske oblike.

Smert, Vrag fta Leben vmurila, v'tim
fta **nih** praudo sgubila (TC 1574:
117)

Stem fta Vrag, Smert praudo **nyu**,
Zhes vfe Verne fgubila (TP 1575:
A4a)

V tožilniku množine v pesmih vseh avtorjev prevladujejo izvirne oblike, iz roditeljske posplošeno dolge oblike najdemo ob glagolu *obarovati* v Trubarjevi molitvi po litanijah, ki je bila objavljena že v TC 1550 in *P 1563, kratki obliki pa sta uporabljeni samo v Kreljevi pesmi.

Seshymo vkup ftrebimo **yh**, de noftane edan od nih (TC 1574: 144)

Sramote sle napolni **yh**, De nim bode shal vnih fercih (TC 1574: 145)

Glede na siceršnje stanje v Trubarjevih in Kreljevih delih je možno, da je v drugih primerih v Kreljevih pesmih Trubar oblike Tmn. 3mžs spremenil v *ne*, na tem mestu pa je ohranil izvirne oblike zaradi rime.

5.2.10.3 DALMATINOVE PESMARICE

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>	<i>m.</i>	<i>s.</i>	<i>ž.</i>
IMENOVALNIK	on	/	ona	/	/	/	oni	/	/
RODILNIK	ńega, ga		ńe	ńiju			ńih		
DAJALNIK	ńemu, mu		ńi	ńima/ńim			ńim		
TOŽILNIK	ńega, ga, -ń	je	ńo, jo	je			ńe/ńih, je/jih		
MESTNIK	ńim/ńemu		ńi	/			ńih		
ORODNIK	ńim		/	ńima			ńimi		

Tabela 55: Oblike 3mžs v Dalmatinovih pesmaricah

V ednini moškega spola se dvojnice pojavljajo samo v mestniku. Prevladuje oblika *ńim*, ki je kot edina rabljena v vseh Trubarjevih pesmih, ne glede na predlog. Iz dajalnika posplošeno obliko *ńemu* najdemo le ob predlogu *pri* po enkrat v Dalmatinovi in Kreljevi pesmi (objavljeni že v TC 1574). Pri Dalmatinu se ob predlogu *na* pojavi tudi *ńim*, kar je v skladu s stanjem v njegovih prozih delih.

V DC 1579 je Dalmatin v D in Med. 3ž v ponatisnjenih pesmih ohranjal obliko *ńi*, v svojih novih pesmih pa je kot v prozih delih uporabljal obliko *ńej*, ki jo je v DC 1584 v dajalniku uvedel tudi v ponatisnjenih pesmih, kar mu je omogočila enakozložnost obeh oblik.

Pomagai **ni** is vfeh nadlug (DC 1579: 123)

De fe Ludie **kni** verno,
Hpravi Veri oberno (DC
1579: 130)

De fe Ludie **kni** verno,
Hpravi Veri oberno
(TC 1574: 141)

De fe Ludje **knej**
verno, Hpravi Veri
oberno (DC 1584:
CLXXX)

Iesus **nei** nizz nerezhe (DC 1579: 68)

Gledai, de neperftopish **knei** (DC 1579: 29)

Nasprotno v mestniške oblike ni posegal, zato je v Trubarjevih in tudi v novi Schweigerjevi pesmi uporabljena oblika *ńi*, v lastnih pa je tudi v tem sklonu uporabljal *ńej*.

V dvojini so ohranjene oblike iz predhodnih izdaj, v novih pesmih pa je rabljena le ena izvorna orodniška dvojninska oblika *ńima*.

V Tmn. 3mžs so v DC 1579 ohranjene dolga Trubarjeva oblika *ñih* v molitvi po litanijah in Kreljevi kratki obliki *jih*, navedeni že v predhodnih pesmaricah, v DC 1584 pa je še ena iz rodilnika posplošena kratka oblika uporabljena v nepodpisani pesmi Kaj shalujelj ferze moje.

po hle k'nym Angela, de jim pomaga is ognja, nu **jih** rehli od hudiga (DC 1584: CCLXXV)

V vseh drugih primerih so uporabljene izvorne tožilniške oblike.

5.2.10.4 Tfc 1595

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m</i>	<i>s</i>	<i>ž</i>	<i>m</i>	<i>s</i>	<i>ž</i>	<i>m</i>	<i>s</i>	<i>ž</i>
IMENOVANIK	on	onu	ona	/	/	/	oni	/	/
RODILNIK	ñega, ga		ñe, je	ñiju/ñih			ñih, jih		
DAJALNIK	ñemu, mu		ñej/ñe	ñima/ñim			ñim, jim		
TOŽILNIK	ñega, ga, -ñ	je, ñe	ño, jo	je			ñe/ñih, je/jih		
MESTNIK	ñim/ñemu		ñej/ñi	/			ñih		
ORODNIK	ñim		ño	/			ñimi		

Tabela 56: Oblike 3mžs v Tfc 1595

5.2.10.4.1 Ednina

5.2.10.4.1.1 Moški spol

V mestniku je F. Trubar v ponatisnjenih pesmih ohranjal oblike iz DC 1584, v novih pa je edina mestniška oblika *ñemu* v Kumprehtovi pesmi ob predlogu *v*, ki je izbrana ne samo zaradi števila zlogov (kitica 8 – 7 – 5 – 7 – 5), ampak tudi zaradi rime.

Pojdimo tedaj vfi knjemu, de fkus vero **vnjemu**, bomo oftali (Tfc 1595: CCXXXVI)

5.2.10.4.1.2 Srednji spol

V imenovalniku najdemo v 16. stoletju prevladujočo obliko *onu*, v tožilniku pa poleg *je* tudi obliko z vzglasnim n- ob predlogu:

Kir Boshje terplejnje zhafti, Inu veden na **nje** spumni (Tfc 1595: CCVI)

5.2.10.4.1.3 Ženski spol

Tudi pri ženskem spolu so ohranjene oblike iz DC 1584, v eni od pesmi, ponatisnjenih iz *P 1563, pa je F. Trubar dajalniško obliko *nej* spremenil v *né*, ki jo lahko morda – če ne gre za napako – označimo kot narečno (prim. 5.2.11.1.2) ali kot hiperkorektno odpravljanje domnevnega dvoglasnika kot jugovzhodnoslovenskega odraza praslovanskega jata v dolgih zlogih (prim. Rigler 1968: 28 idr.).¹⁷¹

On lubi fvojo Zerkou, Ie s'befedo pèr
nej, Od reve inu shalofti, zhe **nje**
pomagati (TfC 1595: CCCLXXXIX)

On lubi fuoio Cerkou, Ie sbefedo per
niei, Odriue inu shalofti Hozhe **nei**
pomagati (*P 1563: 148)

5.2.10.4.2 Dvojina

V ponatisnjenih pesmih so ohranjene enake oblike kot v predhodnih izdajah, v novi pesmi Iesus Cristus venim verti pa sta ob izvorni dajalniški in orodniški obliki *nima* rabljeni iz množine posplošeni dolgi rodilniški obliki v svojilnem pomenu.

Dva Angela v'belim gvanti, Bila undu per tim grobi, **Nyh** oblizhe je bilu fvitlu, Koker fonze
lafkatalu. Alleluja (TfC 1595: CCXXIII)

Nyma islagal tu pifmu, Od Mojsefa nu prerokou, **Nyh** ferze tu je gorelu, OD vefelja je
fkakalu (TfC 1595: CCXXV)

5.2.10.4.3 Množina

V tožilniku je Felicijan Trubar v splošnem ohranjal oblike iz predhodnih pesmaric, čeprav je v ponatisnjenih pesmih iz *P 1563 v nekaj primerih spremenil dolgo obliko v ustrezno kratko ali obratno (prim. 6.3.1.1.11.4). V novih pesmih najdemo le dva primera iz rodilnika posplošene kratke oblike.

Svoje roke muzh fkasuje, ker offertne ponisha: od stolla **jih** reflkropljuje (TfC 1595:
CXXXI)

poshle k'nym Angela, de jim pomaga is ognja, inu **jih** relhi od hudiga (TfC 1595:
CCCCLIII)

---

¹⁷¹ Za opozorilo na to možnost se zahvaljujem doc. dr. Mateju Šekliju.

5.2.11 TPo 1595

	EDNINA			DVOJINA			MNOŽINA		
	<i>m</i>	<i>s</i>	<i>ž</i>	<i>m</i>	<i>s</i>	<i>ž</i>	<i>m</i>	<i>s</i>	<i>ž</i>
IMENOVALNIK	on	onu	ona	ona/ onadva/ oni	/	/	oni	/	one
RODILNIK	ńega, ga		ńe, je	ńiju/ńih			ńih, jih		
DAJALNIK	ńemu, mu/mo		ńej/ńi /ńe, ji	ńima/ńim			ńim, jim		
TOŽILNIK	ńega, ga, -ń,	je, ńe	ńo, jo	ńiju/ńih[?]			ńe/ńih, je/jih		
MESTNIK	ńim/ńemu		ńej/ńi /ńe	/			ńih		
ORODNIK	ńim		ńo	nima			ńimi		

Tabela 57: Oblike 3mžs v TPo 1595

5.2.11.1 Ednina

5.2.11.1.1 Moški in srednji spol

Pri moškem in srednjem spolu v ednini najdemo dvojnice v dajalniku in predvsem mestniku. V dajalniku se v enem primeru pojavi kratka oblika z reducirano končnico *mo*, ki jo lahko pripišemo gorenjskemu vplivu (prim. 5.2.1.1.1.2).

sa njegove svejfte shlushbe inu pridigovainja volo bujle **mo** nei lonanu (TPo 1595: II, 43)

Dolga dajalniška oblika je pogosto rabljena tudi v mestniku poleg prevladujoče *ńim*; pretežno je – kot pri drugih avtorjih – rabljena ob predlogu *pri* (*pri ńemu* 55 : *pri ńim* 8), pojavlja pa se tudi ob drugih predlogih, čeprav je ob njih redkejša kot oblika *ńim* (*na ńim* 73 : *na ńemu* 19, *v ńim* 38 : *v ńemu* 6).

V srednjem spolu je v tožilniku ob prevladujoči obliki *je* izjemoma tudi v nepredložnem položaju rabljena oblika *ńe*.

h'timu Ditezu Iesufu pridejo, **nje** moljo, inu mu offrujo (TPo 1595: III, 43)

5.2.11.1.2 Ženski spol

Tudi pri ženskem spolu dvojničnost zaznamuje dajalnik in mestnik. V obeh prevladuje oblika *nej*, normirana v DB 1584, Trubarjeva običajna oblika *ni* je zlasti v dajalniku rabljena bistveno redkeje (D *nej* 130 : *ni* 7, M *nej* 51 : *ni* 6).

tukaj stury Bug tu veliku zhudu, inu **nij** da eniga taciga Synu (TPo 1595: III, 82)

Malikovanje, kateru je v **ny** tizhalu (TPo 1595: I, 59)

Poleg tega najdemo v obeh sklonih tudi obliko *ne* (kot v TfC 1595), ki jo lahko na podlagi današnjega narečnega stanja morda označimo kot Savinčevo ljubljansko posebnost.

fdai fe **nje** resodei, inu ona sposna, de ta Divizhiza Maria je ta prava Mati nje GOSPVDA (TPo 1595: III, 115)

Takovu ima en Mosh merkati, nikar pruti **nje** tard biti (TPo 1595: III, 189)

tej pameti, inu nje fodbu nah nedamo ni na **nje** ne višimo (TPo 1595: II, 38)

my pak po **nje** ne shivemo, inu toifto hozhmo nuzati klakomnofti (TPo 1595: II, 194)

kadar bi onu en flati ali ena nova suknja bila, tukaj bi ludje s'obeima rokama pu **nje** fegly (TPo 1595: II, 92)

le na to befšedo merkati, per **nje** oftati (TPo 1595: II, 104)

5.2.11.2 Dvojina

V dvojini v vseh izpričanih sklonih prevladujejo izvorne dvojinske oblike. V imenovalniku se poleg *ona* pojavlja tudi podaljšana oblika *onadva*, v dveh primerih pa je rabljena tudi množinska oblika *oni*.

Kadar ga **ony** pak per teh priateleh inu snanzih nenajdeta, fe **ona** flu prestrahita (TPo 1595: I, 91)

ony nejmata tudi cilu obeniga saftopa (TPo 1595: III, 117)

Tudi v rodilniku je kot redkejša dvojnica rabljena dolga množinska oblika, v tožilniku pa je zaradi napredujoče pluralizacije in menjav števila znotraj iste povedi težko določiti, ali gre za v dvojinskem kontekstu rabljeno iz rodilnika posplošeno tožilniško množinsko obliko (na kar bi kazale dvojinske oblike, rabljene v sobesedilu) ali za pravo množino (povedek je množinski).

Premišli v'le ti, kaj je **nyh** ferze **nyma** tazhafs pravilu? (TPo 1595: I, 91)

aku bi **ona** nas mogla v'ufe greihe inu framoto perpraviti, tu bi bil **nyu** lufht inu vefselje. Ampak tu **nyh** gane inu draſhi supar nas inu fo nam nervezh fovraſh, inu fhkodo obudita ker **ona** moreta (TPo 1595: I, 274)

Mestnik ni izpričan, v dajalniku in orodniku pa je rabljena samo izvorna dvojinska oblika.

5.2.11.3 Množina

V množini dvojnice tudi v TPo 1595 najdemo le v tožilniku, kjer je v primerjavi s Trubarjem in tudi Dalmatinom raba iz rodilnika posplošenih oblik bistveno pogostejša, čeprav sta v večini primerov rabljeni izvorni tožilniški obliki (*ne* ok. 550 : *nih* 83; *je* 84 : *jih* 17); v nekaj primerih *nih* najdemo tudi ob predlogih (*čez ne* 25 : *čez nih* 1, *na ne* 23 : *na nih* 4, *za ne* 65 : *za nih* 1).

5.3 TENDENCE RAZVOJA OSEBNIH ZAIMKOV V 16. STOLETJU

V slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja se pri osebnih zaimkih ohranja dvojničnost tako v osnovah kot pri končnicah, pri katerih lahko spremljamo številne nalikovne spremembe.

5.3.1 Pri osnovah lahko sistemsko dvojničnost, kot so jo nakazali že predknjižni rokopisni spomeniki in je posledica različnega naglasnega mesta, spremljamo predvsem v orodniku zaimkov, ki ne razlikujejo spola: Trubar je v svojih delih v predvidoma končniško naglašanih oblikah uveljavil osnove iz ostalih odvisnih sklonov s korenskim vokalom *e* in *s* tem popolnoma poenotil neimenovalniške osnove, vendar ostali avtorji njegove rešitve večinoma niso sprejeli in so v svojih delih pretežno uporabljali orodniške oblike z naglasom na osnovi in glasovnorazvojno upravičenim odrazom *a* iz naglašene polglasnika; tretjo izpričano orodniško osnovo imajo oblike s korenskim vokalom *o*, v slovenščini rabljene verjetno pod hrvaškim vplivom in značilne zlasti za Juričiča kot rojenega govorca hrvaščine; posamični zapisi kažejo tudi na osnovo *s* sekundarnim polglasnikom.

Pogoste dvojnice najdemo tudi v I 1ed., zlasti pri Krelju (*jest, jaz* in *ja*) in Juričiču (*jest* in *jest*), medtem ko se pri Trubarju in Dalmatinu poleg splošno prevladujoče oblike *jest* pojavijo samo posamične oblike brez končne pripore *je*.

Dvojničnost v osnovah se pojavlja tudi kot posledica upoštevanja ožje narečnih pojavov, npr. labializacije ob ustničniku D 1mn. *nom*, 2mn. *vom* pri Trubarju.

5.3.2 Za druge sklone je v 16. stoletju značilna predvsem dvojničnost na ravni končnic, večinoma zaradi prevzemanja končnic drugih sklonov; pri tem je tako pri zaimkih, ki ne izražajo spola, kot pri tretjeosebni zaimku najbolj nestabilen sklon mestnik, kjer lahko pri 1dv. in 2dv. ter 3mžs spremljamo napredovanje rabe dajalniške oblike, pri 1mn. pa se v TPo 1595 pojavi orodniška oblika; v zadnjih delih se v končnicah odražajo tudi zgodnje faze moderne vokalne redukcije (redukcija visokih samoglasnikov, npr. D 1ed. *mene* v TPo 1595). Tretji vir dvojničnosti je tudi pri končnicah vpliv hrvaščine (npr. O Zp *-om*, Ded. 3ž *-oj*, Ted. 3ž *-u*).

5.3.3 Dvojničnost zaznamuje tudi dvojinske paradigme, kjer je predvsem posledica postopne pluralizacije, v imenovalniku pa nedosledne okrepitve zaimka s števnikom *dva*: pri 1dv. in 2dv., kjer sta imenovalniški obliki enaki množinskima, so okrepljene oblike v splošnem pogostejše, nekoliko manjši delež pa imajo v Idv. 3mžs, kjer se (razen v posamičnih primerih rabe množinske oblike *oni*) pri moškem spolu ohranja od množine oblikovno različna oblika *ona*; kadar zaimki označujejo naslovnici ženskega (v BH tudi srednjega) spola, je v vseh primerih rabljena množinski enaka oblika, le izjemoma okrepljena z *-dve*.

V odvisnih sklonih se *dva* ob zaimkih ne uporablja, razen pri Trubarju kot prevod posamostaljenega števnikar in v enem primeru pri Dalmatinu. So pa v vseh sklonih rabljene tudi iz množine posplošene oblike, ki pa – razen pri Juričiču – v splošnem ne prevladujejo nad izvornimi dvojinskimi. Izjema so kratke oblike 3mžs, ki so pri vseh avtorjih posplošene iz množine; dvojinski kratki obliki za rodilnik in tožilnik nista izpričani, dajalniško *jima* pa najdemo le pri Krelju in Juričiču.

Pri 3mžs so iz množine posplošene oblike v dvojinskem kontekstu pogostejše kot pri 1dv. in 2dv., kar lahko morda pripišemo tudi pogostejši popolni pluralizaciji¹⁷² pri 1. in 2. os. v primerjavi s 3. os. (prim. Derganc 1993: 213). Od sklonov so pri 3mžs množinske oblike daleč najpogosteje rabljene v rodilniku, zlasti v primerih, ko je izražal svojino, pri 1dv. in 2dv. pa jih največkrat najdemo v dajalniku, v ostalih sklonih se pojavljajo v posamičnih primerih.

5.3.4 Od besedil je dvojničnost najpogostejša v delih več avtorjev, kot so pesmarice, kjer uredniki v zaimenske oblike bodisi niso posegali ali pa pri tem niso bili dosledni, hkrati pa je imel na izbiro med raznozložnimi dvojnicami odločilen vpliv zlogovni verz. Neenotnosti se znotraj sklonskih oblik pojavljajo zlasti pri tretjeosebni zaimku ženskega spola.

V 16. stoletju je opazen tudi vpliv norme, ki se je oblikovala predvsem ob Bibliji in je v primeru predhodne dvojničnosti običajno povzročila prevlado ene različice v delih, ki

---

¹⁷² V primeru popolne pluralizacije so bile oblike v skladu z načeli, predstavljenimi v 3.1.5, uvrščene v množino.

so nastala po letu 1584 (npr. orodniške osnove s korenskim vokalom a); v primerih, ko je tudi v Bibliji ohranjena dvojničnost, pa se je ta prenesla tudi v naslednja dela (prim. biblijske citate in odlomke v TPo 1595 in ZK 1595).

5.3.5 V ednini in vsaj deloma tudi v dvojini (predvsem pri iz množine posplošenih oblikah, le Krelj in Juričič tudi pri izvorno dvojinskih) in množini so avtorji v rodilniku, dajalniku in tožilniku ob dolgih uporabljali tudi kratke oblike, nastale bodisi s funkcijsko prerazporeditvijo ali glasovno knitvijo v nepoudarjenih položajih. Vendar je obseg njihove rabe pri različnih avtorjih različen in bo podrobneje predstavljen v nadaljevanju.

6 RABA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK

6.1 PRASLOVANSKO/STAROCERKVENOSLOVANSKO RAZMERJE MED DOLGIMI IN KRATKIMI OBLIKAMI

Že za pie. pri osebnih zaimkih v nekaterih sklonih domnevajo obstoj dvojih oblik, ki so se razlikovale po naglašenosti (Beekes 1995: 201); v psl. je poleg naglašene posebna nenaglašena oblika obstajala le v dajalniku. Razmerje med njima je v pregledanih opisih praslovanskega jezika, primerjalnih slovanskih slovnica in v slovnica stare cerkvene slovanščine kot praslovanščini najbližje izpričane naslednice običajno opisano kot nasprotje med stavčno poudarjeno in nepoudarjeno obliko.¹⁷³ To razlago najdemo tudi pri Miklošiču, iz dveh zgledov, ki sta navedena, pa vidimo, da gre za rabo ob členku in za priredno zvezo: »izvoli se i m

; ibid.« (Miklošič 1868–1874: 73). Poleg tega je opozoril, da so bile samo dolge oblike rabljene na začetku stavka, v mlajših starocerkvenoslovanskih spomenikih, kjer so se v tožilniku že začele rabiti rodilniške oblike, pa je bila ob *sam* lahko rabljena tako dolga kot kratka oblika: »самъ себе ubi. prol.-mart. neben ubi se самъ« (Miklošič 1868–1874: 73). Predstavil je tudi nekaj primerov rabe kratkih oblik, kjer bi po njegovem pričakovali dolge, in obratno:

ραγε τόν πατέρα. io. 14. 9. - nicol. iže priemletъ me nicol. iny jestъ spasъ, da spasetъ , σοσάτω . matth. 10. 40. - man mene, sebe erwartet; dagegen auch: тъ мѣн . luc. 23. 35 - nicol., wo stehen könnte (Miklošič 1868–1874: 73–74) ?ειπεν. ostrom., wo mi
---

V vseh zgledih, kjer bi morale biti po Miklošičevem mnenju rabljene dolge oblike, je zaimek v protistavi.

Opozoril je tudi, da so v nekaterih stesl. spomenikih v enakih zvezah uporabljene različne oblike: »къде hošteši ugotovaemъ ti (neben tebě) ěsti pasъha? cloz.1 245. 257« (Miklošič 1868–74: 73). To kaže, da načela rabe dolgih in kratkih oblik že v stari cerkveni slovanščini niso bila povsem trdna.

---

¹⁷³ Npr. Vondrák 1912: 460; Tomšič 1943: 30; Hamm 1974: 107. Diels (1932: 214) poleg tega opozarja še na obvezno rabo dolgih dajalniških oblik ob predlogih.

6.2 STANJE V STAREJŠIH SLOVENSKIH SPOMENIKIH

V BS najdemo v tožilniku le izvorno enozložno tožilniško obliko 1ed. *me*, na podlagi katere ne moremo sklepati, ali je v tem času v alpski slovanščini že prišlo do rabe rodilniških oblik v tožilnik in klitizacije starih kratkih oblik osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, in s tem do nasprotja med rabo dolge in kratke oblike.

Najdemo pa več pojavitev dolge in kratke oblike v dajalniku. Pri 1ed. je vedno rabljena kratka oblika, pri 2ed. pa dosledno dolga.

tebe izpovuede vuez moi greh I
zuetemu creztu [...] I **tebe**, bosí rabe
(BS 2004: 36; podobno BS 2004: 44)

vueriú, da **mi** ie, na zem zuede
beusi, íti se na oñ zuet, paki se uztati
na zod^{mi} den. Ímeti **mi**
zem, ímeti **mi** ie otpuztic moih
grechou (BS 2004: 36)

Bose, gozpodi miloztiví, **tebe** ze mil
mnozeh, i vúensih í minsih, ese
iezem ztvoril. Teh ze

ili ese **mi** ze tomu chotelo, emuse **mi**
bi ne doztalo choteti [...] Tí edin,
bose, vuéz, caco **mi** iega potreba
vúelica (BS 2004: 36)

, ácose ti mi zadenes i
acose tuá milozt i **tebe** liubo [...]
Miloztivui bose, **tebe** poronso me
telo (BS 2004: 36–38)

ácofe ti **mi** zadenef (BS 2004: 38)

Tebe, Bose miloztivui, poruso uza
moia zlouuez[a] (BS 2004: 62)

Iuzeh bosih moki. Da **mirasite**
napomoki biti (BS 2004: 43)

Daimi bose gozpodi. tuuoiu milozt
(BS 2004: 44)

Breda Pogorelec (1968: 147) razliko v rabi dolge in kratke oblike pripisuje naravi besedila: kadar se zaimek nanaša na Boga, je vedno rabljena dolga oblika, s čimer je posebej poudarjena relacija med bogom in vernikom, ki govori molitev. V dveh primerih, ko se 2ed. nanaša na duhovnika, je zaimek rabljen v priredni zvezi.

Tudi v SR prevladujejo kratke oblike. Najpogosteje je izpričana D 1ed. *mi*, najdemo pa še po en zgled za T 1ed. *me*, Red. 3ms *ga* in Dmn. 3mžs *jim*. V vseh primerih so oblike rabljene nepredložno in v stavku niso poudarjene.

ynw **me**
(SR 1992: 14–15)

my

ga dalfan (SR 1992: 12)

ynu (SR 1992: 12)

Poleg njih pa je v obeh spovednih obrazcih rabljenih tudi nekaj dolgih oblik, in sicer trikrat dolga oblika D 1ed. *meni* in enkrat dolga oblika D Zp *sebi*. Slednja je rabljena ob *sam* in v protistavi, kot tudi ena od pojavitev *meni*.

(SR 1992: 15) [...] da

Dolga oblika pa je rabljena tudi v prvem spovednem obrazcu, kjer bi lahko domnevali, da je osebni zaimek poudarjen.

(SR 1992: 6)

V ostalih spomenikih ustrezne oblike niso izpričane, zato nadaljnjega razvoja do oblikovanja knjižnega jezika pri Trubarju ni mogoče spremljati.

6.3 16. STOLETJE

Že kratek odlomek z ene od prvih strani TC 1550 pokaže, da v slovenščini 16. stoletja, kot je zapisana v delih slovenskih protestantov, načela za rabo dolgih in kratkih oblik, kot so domnevana za starejša obdobja, v veliki meri niso več veljala, saj so dolge oblike redno rabljene tudi v položajih, kjer na podlagi sobesedila ne moremo domnevati posebnega poudarka.

gnemu ye rekall Gofpud/ du ye **tebi** pouedall de fi nag/ tamuzh kir fi od tiga dreua ieidell/ kateru fem **tebi** fapouedall de ne imafh ielti/ na tu ye Adam rekal/ ta fhena katero fi **meni** hdufheti dall ye **meni** dalla od dreua inu fem ieidell/ inu ye rekal Gofpud Bug hti fheni/ fakai fi tu fturilla? ona ye odgourilla/ ta kazha ye **mene** obnorilla/ de fem ieilla (TC 1550: A8a)

Primerjava besedil pa pokaže, da tudi v 16. stoletju merila za izbiro med oblikami niso bila enotna. Različni avtorji so se tako v prevodih istega besedila pri izbiri med dolgimi in kratkimi oblikami občasno odločili različno.

Plazhai kar fi **meni** dolshan (TT 1557: 54)

Plazhaj mi kar fi **mi** dolshan (DB 1584: III, 12a)

is tebe **mi** pride Voij kateri bo moiga Folka Israela Gofpod (KPo 1567: LIIII)

Sakai is tebe **meni** pride Voy, kateri bo Gofpod moiga Folka Israelskiga (JPo 1578: I, 38a)

Prav tako najdemo različne oblike pri istih avtorjih v različnih izdajah besedila.

nim popriti, de oni **nega** ne resglaffio (TE 1555: E6b)

nim popriti, de oni **ga** ne refglaffio (TT 1557: 32)

Steine **me** sakriuao de me nihzhe neuidi (DJ 1575: 97)

Stejne **mene** sakrivajo, de me nihzhe nevidi (DB 1584: II, 162b)

Pojavljajo pa se tudi primeri, ko se je pisec znotraj istega besedila pri prevodu enake konstrukcije odločil za dve različni obliki.

Sakai koker tu Nebu ie viffoku zhes to Semlo, Taku veliku premaga ta nega Gnada, pruti teim, kir se **ga** boie (TPs 1566: 185a)

Ampag ta Myloft tiga Gofpudi terpi od vekoma do vekoma, zhes te kir se **nega** boie (TPs 1566: 185a)

Denn so hoch der Himel vber der Erden ist / Lesst er seine Gnade walten vber die so **jn** fürchten (LB 1545: Ps 103,11)

DJE gnade aber des HERRN weret von ewigkeit zu ewigkeit / vber die so **jn** fürchten (LB 1545: Ps 103,17)

To vse **ti** ôzho dati, ako doli poklekneozh me molih (KPo 1567: CVII)

vfe to ôzho **tebi** dati, ako pred me padeh, inu me molih (KPo 1567: CXIb)

Das alles will ich **dir** geben, fo du niderfellest, vnnd mich anbetest (SA 1559: I, LXXXVII)

Das alles will ich **dir** geben, fo du niderfellest, vnnd mich anbetest (SA 1559: I, LXXXIXb)

Na podlagi navedenih zgledov bi lahko sklepali, da dolge in kratke oblike zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja niso bile v dopolnilni razvrstitvi, ampak so delovale kot enakovredne dvojnice. Vendar to ne velja za vse položaje. Samo dolge oblike so rabljene v:

a) prirednih zvezah

Inu bi prishal ta, kir ie **tebe** inu **nega** pouabil (TT 1557: 214)

Ti pak od vfake spishe, katera fe iei kfebi vsami, inu fi io vkupe sprau, de bo **tebi** inu **nim** kiedi (DB 1578: 6a)

b) protistavi

ali fim jeft **nyh** nevredna bila, ali ony **mene** (DB 1584: II, 149a)

tebi jeft toshim inu sposnam vse moje grehe, kateri fo **tebi** **meni** (DM 1584: XVII)

c) zvezah zaimka z desnim prilastkom:

I) ujemalni samostalniški prilastek

Jesus Cristus [...] ie **mene** pogubleniga ferdamaniga zhloveka odreishil (DC 1580: B5b)

Lubi Otroci, poslushaite **mene** vashiga ozheta (DJ 1575: 11)

De fe ieft **tebe** moie edine Glave inu Gospuda fterdno inu možno Vero dershim (TkM 1579: 127a)

Dezhli teshak (KPo 1567: XXXVII) **ni** mladi nofezhi

II) pridevniški obzaimenski prilastek (*sam, ves*)

Satu ga imamo zheftiti, hualiti, **nega famiga** moliti, bati (TC 1575: 266)

Pomagai, de ieft vshe naprei **meni famimu** neshiuem, temuzh tebi (TkM 1579: 19b)

my le skufi toifto noter gremo v'Nebessa h'tei vezhni Kroni, katera je **nym vsém** tamkai perloshena (TtPre 1588: 105)

III) stavčni prilastek

Bode li **meni**, kir kir fim vshe ftu lejt ftar, enu déte rojenu? (DB 1584: I, 10b)

d) ob medmetih *jo, ve, in aj*¹⁷⁴

Hej mihi, qualis erat, **Ai, meni**, kakou je bil? Ai, confritur cum Datiuo, meni (BH 1584: S58)

Io meni, las fãm poglublen[!] (KPo 1567: LXXVI)

Ve tebi Corazin, **Ve tebi** Betfaida (TE 1555: E5a)

e) ob dodajalnih, izvzemalnih, poudarnih členkih

Tuya Vera more dobro same profiti, da **tudi meni** Bog laftno Vero da (JPo 1578: II, 141b)

Poleg navedenih položajev so dolge oblike vedno rabljene tudi pri Red./dv./mn. 3mžs ter R 1dv. in 2dv., kadar izražajo svojino.

Ona prauita knemu, Gofpud de fe **naiu** ozhi odpro. Inu Iefus [...] fe dotagne **niu** ozhes, inu sdaici **niu** ozhi fo fpet vidile (TE 1555: H6b)

ôzhe [...] vfakateriga po **niega** laftnih delih, kakòr fad **nijh** Vere allli Nevere, isvelizhati (KPo 1567: XXb)

Pharao k'vama porezhe: Iskashita **vaju** zhudeffa (DB 1584: I, 37b)

nje grehi dofegajo notri do Neba (ZK 1595: 10)

Prav tako so samo dolge oblike rabljene ob predlogih, ki se vežejo z rodilnikom in dajalnikom. Pri 3mžs so tudi v predložnem tožilniku vedno rabljene oblike z vzglasnim n-, medtem ko pri 1ed. in 2ed. ob predlogih, ki se vežejo s tožilnikom, nastopajo tako izvirne oblikovno kratke navezne oblike kot iz rodilnika posplošene dolge oblike, pri čemer za njihovo distribucijo ne veljajo zgoraj omenjena merila, saj lahko v večini navedenih položajev najdemo tudi kratke oblike; zato bodo pri analizi razmerja med rabo obeh tipov tožilniški predložni položaji obravnavani posebej.

¹⁷⁴ Dolgo obliko najdemo tudi ob povedkovniku *gorje* s podobnim pomenom: »gorie ie **meni**, aku nebom Euangeli predigoual« (TtPre 1588: 56).

Veruiete ui Vbuga, taku tudi **vme** veruie (TT 1557: 305)

ieft imam **sa te**, sa tuoie Hlapze, inu fa tuoi Folk moliti (DB 1578: 54)

de hozhes ti [...] **fa me** bofiga Greshnika Proshnik biti (TO 1564: 49a)

V redkih zvezah pa so se v 16. stoletju uporabljale samo kratke oblike. Samo te so bile rabljene v D Zp v primerih, ko je izražal vzajemnost, v Red. 3s, ko gre za neosebno rabo, in pri T 2ed. v stalni zvezi *pfu te bodi*.

My fmo nafhli v'nafhlih farih Pifmih, de fo **fi** ty od Sparte in Iudje Bratje (DB 1584: II, 190a)

Ti **ie**¹⁷⁵ gouorifh, da fam Boshij Sin (KPo 1567: CLV)

Inu ty kir fo mumu fhli, fo ga shentouali inu ftreffouali nih glave, tar diali, **Pfu te bodi** (TT 1557: 150 = TT 1581–82: I, 210)

V nadaljnji obravnavi bo za vse navedene zveze, v katerih so se pojavljale samo dolge ali samo kratke oblike, uporabljan termin **zveze s stalno rabo**, za vse ostale položaje pa **zveze s prosto rabo**. Ob analizi gradiva se je izkazalo, da v zvezah s prosto rabo dolge in kratke oblike sicer večinoma res nastopajo kot proste različice, vendar so se pri izbiri med njimi posamezni avtorji med seboj močno razlikovali, razlike pa so se pokazale tudi pri istem avtorju pri rabi različnih zaimkov in celo pri različnih sklonih istega zaimka. V nadaljevanju so s pomočjo grafičnega prikaza¹⁷⁶ predstavljena razmerja med dolgimi in kratkimi oblikami v zvezah s prosto rabo pri posameznem piscu, ki odkrivajo tendence v njihovi rabi in medsebojne vplive; kjer je to mogoče, pa so navedena tudi načela, ki so usmerjala izbor posamezne oblike. Zaradi omejitve pri analizi gradiva in specifičnosti rabe dolgih in kratkih oblik je pri nepredložni rabi posebej obravnavan povratni zaimek (6.3.1.2), ločeno pa so analizirane tudi pesmarice, kjer izbiro narekujejo drugačna načela kot v proznih besedilih (6.3.1.1.11).

---

¹⁷⁵ Gre za prevzemanje rabe nemškega neosebnega *es*, ki je v podredno zloženih povedih v glavnem stavku rabljen kot kataforični soodnosni izraz predmetnega odvisnika (Helbig – Buscha 2005: 241): »Du fagefts, dass ich bin Gottes Son« (SA 1559: I, CXXb).

¹⁷⁶ V grafih so vedno predstavljena razmerja med rabo dolgih in kratkih oblik v zvezah s prosto rabo znotraj posameznega dela, ne glede na število pojavitev; rezultati niso bili obdelani s statistično metodo. V grafičnih prikazih lahko tako pri krajših delih, kjer se včasih pojavljata le eden ali dva zgleda za posamezni zaimek, prihaja do izrazitih odstopanj v primerjavi z daljšimi deli z večjim številom zgledov. Zato so sklepi o rabi posameznih oblik osnovani predvsem na razmerju v daljših delih, ob izrazitih odstopanjih pa je na manjše število zgledov opozorjeno v spremnem besedilu.

6.3.1 RABA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK V NEPREDLOŽNIH ZVEZAH S PROSTO RABO

6.3.1.1 NEPOVRATNI ZAIMKI

6.3.1.1.1. TRUBAR

Pri Trubarju se nepovratni osebni zaimki glede na rabo dolgih in kratkih oblik delijo v dve skupini: pri 1ed. in 2ed. močno prevladujejo dolge oblike, pri 3mžs pa so kratke pogostejše, čeprav se raba razlikuje glede na spol, število in sklon.

6.3.1.1.1.1 1ed. in 2ed.

Pri teh zaimkih je Trubar v rodilniku in dajalniku v večini del uporabljal izključno dolge oblike, le v nekaterih se pojavljajo posamične kratke oblike.

6.3.1.1.1.1.1 Rodilnik

V rodilniku se zdi, da so v večini primerov kratke oblike izrabljene za stilistično variiranje, saj se pojavljajo v povedih, kjer je pred njimi že uporabljena dolga oblika istega zaimka v rodilniku ali tožilniku. Dva tovrstna primera najdemo v TPs 1566,¹⁷⁷ po enega pa še v TC 1575 in TT 1577.

Is vleci[!] ti **mene** is tiga blata, de de[!] fagolbnim [...] De **me** ty vodni valluui ne potope (TPs 1566: 124a)

Ne fauerfi ti **mene** mui Bug inu Ohranenik, inu **me** ne fapufti (TPs 1566: 54a)

Gofpud ie **mene** dodru[!] tepel, oli tei Smerti **me** nei isdal (TT 1577: XXIII)¹⁷⁸

Mi ne hozhmo **tebe** vezh pitati, dobi fi fam ieifti, mi **te** ne hozhmo vezh na nogah noffiti (TC 1575: 367)

Vendar se je Trubar za to možnost odločil le redko, kar kažejo številni primeri, kjer sta v obeh delih povedi rabljeni dolgi obliki:

¹⁷⁷ V tem delu najdemo še eno navidezno pojavitev kratke oblike v rodilniku: »Tiga fe iest ne fem feuupal, oni **me** | **ne** dero inu ne nehaio« (TPs 1566: 67b). Vendar primerjava z Dalmatinom, Luthrom in Vulgato pokaže, da gre za trdilni stavek, zaimek pa se pojavi na prelomu vrstice, zato gre verjetno za deljeno dolgo obliko T 1ed., pri kateri je opuščen deljaj, ki ga je sicer Trubar v TPs 1566 večinoma uporabljal.

¹⁷⁸ Gre za parafrazo 18. vrstice 118. psalma, v kateri je leta 1566 Trubar v obeh primerih uporabil dolgo obliko: »Gofpud ia **mene** shtraiffa, Oli on **mene** vto Smert ne da« (TPs 1566: 213b).

OGospud, ne fhtraifai ti **mene** vtuum slobenu, Inu vtuum ferdu ne cashtigai ti **mene** (TPs 1566: 73b)

Vi bote **mene** iskali, inu **mene** ne naidete (TT 1557: 280)

Edini zgled s kratko obliko, ko ne gre za tovrstno rabo, je iz uvoda k TT 1577:

Ne ygrai oli ne sherzai fe Suetniki, de **te** Hudizh ne offerie (TT 1577: 418)

6.3.1.1.1.2 Dajalnik

V dajalniku so kratke oblike še redkejše. Največ jih je v TC 1550, a vse razen ene nastopajo v pesmih, kjer o rabi dolge in kratke oblike odloča potrebno število zlogov v verzu:

Poflufhai kai **ti** praui pridigar tui / De bodesh kbofhy myfi prou perftopel (TC 1550: 154 (85b))

fefhkim dellom fe bofh fhiuill is fhne vfe dni tuiga lebna/ terne inu offat **ti** bode rodilla (TC 1550: (9a))

V TPs 1566 je v enem primeru kratka oblika rabljena ob velelniku, čeprav tudi v tem položaju na splošno prevladujejo dolge oblike.¹⁷⁹

Ieft pag hodim nedolshnu, Reshi me
inu bodi **mi** miloftiu (TPs 1566:
52b)

Gospud vslyshi ti mene
inu bodi **meni** miloftiu (TPs 1566:
58a)

Obernii fe kmeni,
inu bodi **meni** miloftiu (TPs 1566:
157a)

Še eno kratko obliko najdemo v TT 1577 (in ponovljeno v TT 1581–82):

Ta Gospud ie mui Pomozhnik inu fe ne zho bati, kai **mi** more zhlouik sturiti? (TT 1577: 92; podobno TT 1581–82: II, 305)

Gre za parafrazo odlomka iz 118. psalma, v katerem je Trubar v TPs 1566 uporabil dolgo obliko:

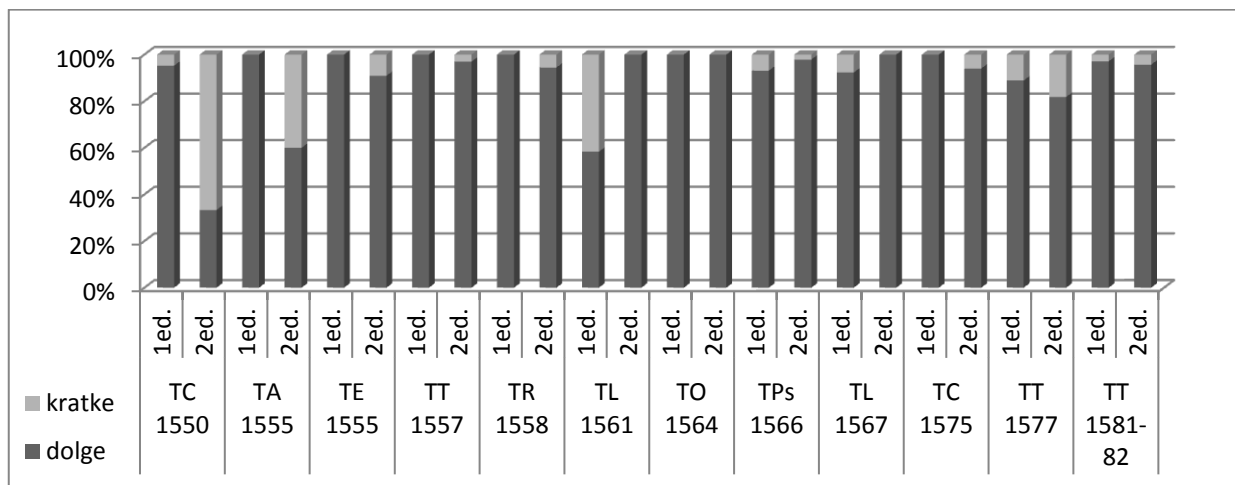
Ta Gospud ie fmeno, obtu fe ne boym, Kai more **meni** ta Zhlouik sturiti (TPs 1566: 212b)

---

¹⁷⁹ Kadar so zgledi navajani primerjalno v dveh stolpcih, je v levem stolpcu večinoma navedena redkejša oziroma v predhodnem besedilu obravnavana oblika. Če je primerov malo, so v levem stolpcu navedeni vsi izpričani zgledi; v desnem stolpcu so običajno primerjalno navedeni izbrani zgledi, ki so skladenjsko čim bolj podobni zgledom v levem stolpcu; manjše ali enako število zgledov v desnem stolpcu ne pomeni, da je oblika v desnem stolpcu redkejša ali da je raba oblih izenačena.

6.3.1.1.1.3 Tožilnik

V tožilniku so kratke oblike nekoliko pogostejše, vendar z izjemo 2ed. v TC 1550 nikjer ne prevladujejo nad dolgimi, opaznejše deleže pa imajo poleg omenjenega le še pri 2ed. v TA 1550 ter pri 1ed. v TL 1561.

Graf 2: Razmerje med dolgimi in kratkimi oblikami T 1ed. in 2ed. v Trubarjevih delih

Vzrok za izrazito odstopanje pri 2ed. v TC 1550 so predvsem pesemska besedila.¹⁸⁰

8 Tu tellu ye fa uas danu

8 Kadar vy vkupe pridete

8 Bode tudi reflomlenu

8 Vti Cerqui fe prou fnidete

7 Letu vy bote gialli

7 **Me** bote spominali (TC 1550:175(96a))

Izven pesmi se v TC 1550 pojavi le ena kratka oblika 2ed. *te*, in sicer ob glagolu *prositi*, pri čemer osebek ni izražen.

Per tem tudi O Gospuđ Bug **te** proflimo/ dai gnado tar odlog tiga fhiuota nalhim Gospuđom
Cefariu inu Kralu inu nih obemma otrokom (TC 1550: 199 (107b))

Tudi v drugih delih je raba kratke oblike ob glagolu *prositi* pogosta in večinoma omejena na stavke brez izraženega osebk.

Jeft tebe fahualim... In **te** proflim (TA 1550: (26), podobno B5b (25))

Nai konzha, proflim **te**, tu slu te Neuernike (TPs 1566: 23a)

natu mi htebi pohleunu inu is ferza klyzhemo inu **te** proflimo, de ti nas vletie[!] fadashni
nadlugi, unefrezhi inu utui shtraifingi milofliuu obaruiesh inu obranish (TO 1564: 128a)

¹⁸⁰ V pesmih v TC 1550 se nikoli ne pojavi dolga oblika 1ed. in 2ed.

Inu vshe fdai, Gofpa, **te** profsim [...] de fe vmei febe[!] lubimo (TT 1577: 220 = TT 1581–82: II, 364)

Mi vfi reuni bofi greshniki **te** profsimo. Tuio Sueto Kerfzhansko Cerkou hrani inu obari (TC 1550: 186 = TO 1564: 125b)

Kadar je osebek izražen, je večinoma rabljena dolga oblika.

Ieft **tebe** proffim, fagouori ti mene (TT 1557: 215 = TT 1581–82: I, 302)

Podobno velja tudi za zaimek ob velelniku.

Ieft she pag prauim, de du ne meini ieft fem neuumen, Aku pak nekar, taku **me** goriofamite koker eniga neuumniga, de fe tudi enu mahinu pohualim (TL 1561: 70a; podobno TT 1581–82: II, 139)

Brani ti **mene** pred muie m Supernikom (TT 1557: 226)

Probirai **me** Gospud inu iskufi **me**, Ishpeai muie obyfti inu muie ferce (TPs 1566: 52a)

Gospud vodi ti **mene** vtui prauici (TPs 1566: 26a)

Ieft pag hodim nedolshnu, Reshi **me** inu bodi mi miloftiu (TPs 1566: 52b)

Obari ti **mene** koker tu ferclu tiga oka, Pod fenzo tuih perut skry ti **mene** (TPs 1566: 35b)

Tudi v tožilniku najdemo nekaj primerov stilistične rabe kratkih oblik izmenjaje z dolgimi.

inu ta Gospud bo **mene** odreshil od vřakiga hudiga della, inu **me** bo ohranil vtim fuim nebeskim kraleuftui (TL 1567: 74b = TT 1581–82: II, 255)

Inu nai fem fi uas skuři ta Lyft shalofne fturil, **mene** ne greua, aku bi **me** glih greualu (TL 1561: 64b; podobno TT 1581–82: II, 128)

Tebe fo te Vode vidile Bug, te vode fo **te** vidile (TPs 1566: 138b)

Izjema je zgled v TE 1555 (ki se ponovi tudi v TT 1557 in TT 1581–82), kjer je kratka oblika uporabljena pred dolgo:

Aku pag tui brat fe pregrishi na tebi, taku puidi kiakai inu ga possuari umei tebo inu nym famim, Aku **te** on slishi, taku fi dobil tuiga brata, Aku **tebe** pag ne slishi, taku ufami she gřebi eniga oli dua, de na uuftih dueiu oli trieh pryzh ufaka rezh obftoi (TE 1555: G8b; podobno TT 1557: 53, TT 1581–82: I, 76)

Poleg tega najdemo v različnih delih še nekaj primerov rabe kratkih oblik, ki jih ne moremo uvrstiti v nobeno od omenjenih kategorij.

V nekaj primerih je kratka oblika rabljena v oziralnem odvisniku, vendar ne gre za splošnejše pravilo, tudi v teh stavkih močno prevladujejo dolge oblike.

Dai timu kir **te** proffi (TE 1555: C6a = TT 1557: 12 = TT 1581–82: I, 18)

Dai ufakimu, kir **tebe** proffi (TT 1557: 179)

du ie ta, kir ie **tebe** vdaril? (TT 1557: 85)

en koll utim mellei, en Angel tiga Sludia, kir **me** fpeftmi bye, de fe ne preufamem (TL 1561: 71a = TT 1581–82: II, 142)

Muia odguoor per tih kir **me** vprashaio, ie leta, Ne imamo mi oblafti ieifti inu pyti (TL 1561: 40a = TT 1581–82: II, 82)

De bi tu Bug hotel, de bi nekar le enu mahinu temuzh ueliku, nekar le ti, temuzh ufi ty kir **mene** danas slishio, taki bili, koker fem ieft (TT 1557: 421)

V TL 1561 poleg navedenih najdemo še en zgled za kratko obliko T 1ed. *me*, medtem ko je v T 2ed. v tem delu rabljena samo dolga oblika *tebe*.

Sakai ieft skufi Macedonio puidem, Inu bom lohki per vas oftal, oli tudi Symoual, de **me** bote ifpremlali kamer kuli puidem (TL 1561: 53b = TT 1581–82: II, 109)

Precej zgledov za rabo kratke oblike T 1ed. se pojavi v TPs 1566, po en primer T 1ed. *me* in 2ed. *te* pa najdemo še v TT 1577 (obe obliki sta ponovljeni v TT 1581–82).

ta mui Souurashnik **me** shaluie (TPs 1566: 82a)

Kadai **me** bosh troshtal? (TPs 1566: 220a)

Inu nizhe ne bo vuzhil fuiga Blishniga, rekozh, Spofnai tiga Gofpudi, Sakai vfi **me** bodo fnali, od tiga manshiga noter do tiga vegshiga (TT 1577: 53 = TT 1581–82: II, 286)

Nei fmil to fodbo tiga shentouane isrezhi, temuzh ie dial, Bug **te** fuari (TT 1577: 231 = TT 1581–82: II, 371)

Posamične primere rabe kratke oblike T 2ed. *te* najdemo še v TE 1555, TT 1557, TR 1558 in TO 1564. Primer iz TE 1555 je Trubar v TT 1557 spremenil v dolgo obliko, v TT 1581–82 pa je stanje enako kot v TT 1557.

Aku **te** fimotuie tuia deftna roka, taku io odfekai inu verfio od febe (TE 1555: C5b)

Inu aku **tebe** fimotuie tuia deftna roka, taku to odfekai inu verfio od febe (TT 1557: 12; podobno TT 1581–82: I, 16)

Inu kadar nega nadeio, prauio knemu, Vfi **te** ifzheio (TT 1557: 98 = TT 1581–82: I, 137)

Take Gnade inu frezhe obena shena, de bi Mati bila tiga Boshyga Synu, nei imela inu obena ne bode, fatu fi shegnana, inu ufi ludie **te** bodo fa frezhno dershali (TR 1558: c3b)

Ti sdai take reue nemash, ti imash, kir tebi fo ufo rizhio strego, **te** prelagaio, fi doma per tuih, tiga ta Lazarus nei imel (TO 1564: 146a)

Trije primeri se pojavijo še v TC 1575, pri čemer gre v vseh za citat iz Pridigarja.

Bosh li tuiga Synu vuzhil, taku **te** bode obladi inu tuio dusho obeffelil (TC 1575: 348)

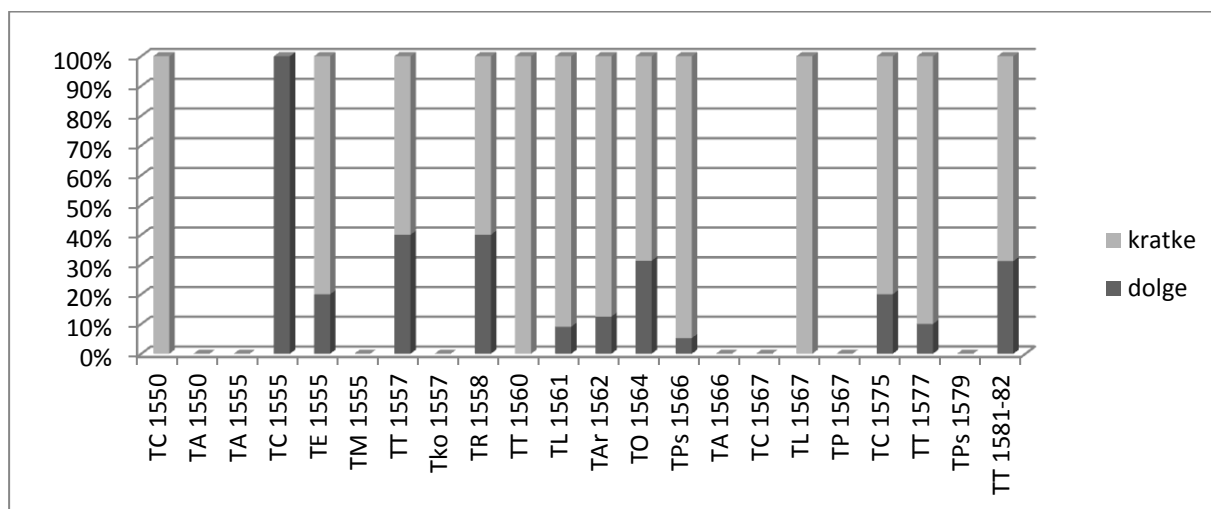
Muie Deite, ohrani te Sapuuidi tuiga ozheta .. taku nai **te** ispremlieio, kadar lefesh, taku nai **te** varuio, kadar fe obudish (TC 1575: 376)

6.3.1.1.1.2 TRETJEOSEBNI ZAIMEK

Pri 3mžs se Trubarjeva raba dolgih in kratkih oblik močno razlikuje glede na sklon, spol in število. V Red. 3ms in Ted. 3m večinoma bolj ali manj izrazito prevladujejo kratke, v Ded. 3ms, v dvojskih in množinskih sklonih vseh treh spolov in pri oblikah 3ž pa je stanje podobno kot pri 1ed. in 2ed. – izključno ali prevladujoče so rabljene dolge oblike. Pri Ted. 3s je osnovna oblika kratka, dolge so v nepredložnih položajih rabljene redko in so bile predstavljene že v pregledu oblikoslovnih paradigem.

6.3.1.1.1.2.1 Red. 3ms

V Red. 3ms se raba dolgih in kratkih oblik zaimkov ob zanikanih in povratnih glagolih pri večini protestantskih piscev razlikuje, zato so obravnavani posebej.¹⁸¹

Graf 3: Razmerje med dolgo in kratko obliko Red. 3ms ob zanikanih glagolih v Trubarjevih delih

Ob zanikanem glagolu v večini del prevladuje kratka oblika *ga*, v TC 1550, TT 1560 in TL 1567 *nega* celo ni rabljena. Izstopa TC 1555, kjer je edina ob nikalnici uporabljena oblika dolga.

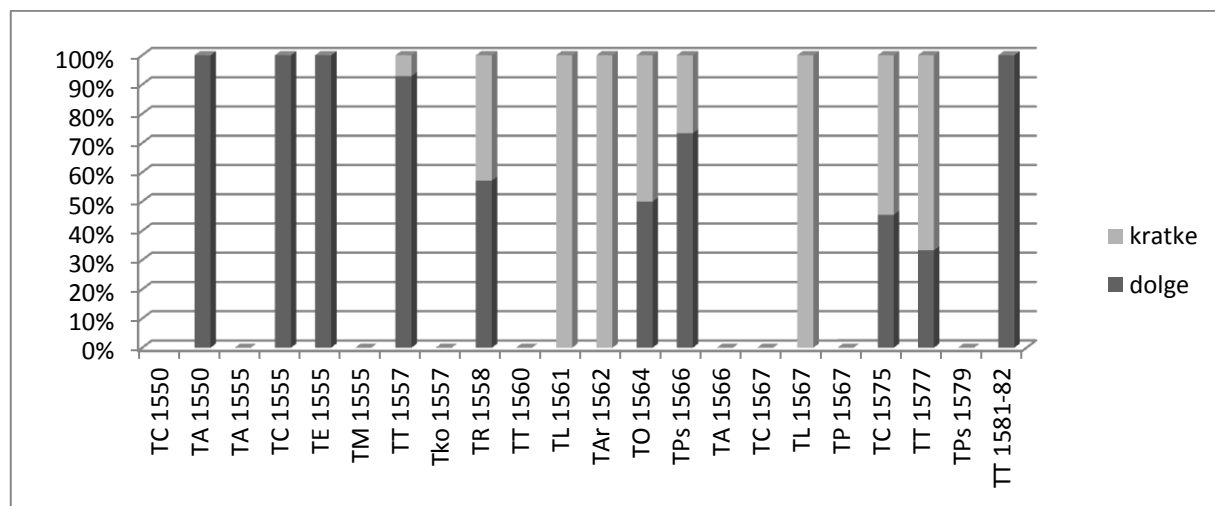
En Shcof oli en Paftyr ima biti de **nega** po prauici nishce tatlari ne more (TC 1555: L6b)

Nekoliko večji delež dolge oblike *nega* (blizu 40 %) najdemo še v TT 1557, predvsem na račun na novo prevedenih biblijskih besedil – v Matejevem evangeliju so namreč

¹⁸¹ Zaimki ob zanikanih povratnih glagolih so obravnavani pri zanikanih glagolih.

večinoma ohranjene oblike iz TE 1555,¹⁸² tudi v Eni dolgi predgovori prevladuje kratka oblika, v na novo prevedenih delih pa je število pojavitev dolge in kratke oblike skoraj izenačeno (16 : 18) –, in TR 1558. V ostalih delih raba dolge oblike ne presega 30 %.

Nekoliko drugačno je stanje ob povratnem glagolu, kjer do vključno TT 1557 najdemo samo *nega*.

Graf 4: Razmerje med dolgo in kratko obliko Red. 3ms ob povratnih glagolih pri Trubarju

Dolga oblika še vedno prevladuje v TR 1558 in nato spet v TPs 1566. V TL 1561, TAr 1562 in TL 1567 je Trubar nasprotno pisal samo kratko obliko *ga*, pri čemer se v obeh novozaveznih prevodih vsi primeri ob povratnem glagolu nahajajo v spremnih besedilih in ne v samem biblijskem tekstu. V TAr 1562 je *ga* sicer rabljen tudi v parafrazi biblijskega citata, ki pa se precej razlikuje od prevoda v TT 1557.

Abraam ie Criftufa vidil inu fe **ga** ie vefelil, praui fam Criftus Ioh. viij. (TAr 1562: 10a)¹⁸³

¹⁸² Izjema je Mt 12,16, kjer pa gre za spremembo iz dolge v kratko obliko: »inu nim popriti, de oni **nega** ne resglaffio« (TE 1555: E6b); »inu nim popriti, de oni **ga** ne resglaffio« (TT 1557: 32).

¹⁸³ V ustrezni evangelijski vrstici v TT 1557 zaimek ni uporabljen ob povratnem glagolu: »Abraam uas[!] Ozha fe ie uefelil, de bi on uidil mui dan, Inu **ga** ie uidil, inu ie bil ueffel« (TT 1557: 286).

Nasprotno najdemo v TO 1564 in TC 1575 v vseh citatih iz evangelijev ali psalmov *ńega*.

Ta Angel tiga Gospudi ie fui Camp
okuli tih, kir fe **nega** boye, poštauil
(TO 1564: 136b)

Ta Angel tiga Gospudi leshi okuli tih
kir fe **nega** boye (TPs 1566: 65a)

On to volo tih kir fe **nega** boye fturi
(TC 1575: 97)

On fturi kar ty, kir fe **nega** boye, hote
(TPs 1566: 257b)

Tudi za TT 1577 velja podobno kot za predhodna dela: kratko obliko najdemo samo v spremnem besedilu, dolgo pa v biblijskem besedilu in citatu iz 34. psalma, čeprav ta prav tako ni vzeta neposredno iz TPs 1566.

ta Angel tiga Gospudi, bo fuim
Campom okuli oblegal te, kir fe **nega**
boye (TT 1577: 490)

Ta Angel tiga Gospudi leshi okuli tih
kir fe **nega** boye (TPs 1566: 65a)

6.3.1.1.1.2.2 Ded. 3ms

V dajalniku najdemo le 14 primerov rabe kratke oblike *mu* v petih knjigah (TC 1550, TT 1557, TL 1561, TL 1577 in TT 1581–82), od katerih jih je kar šest v robnih opombah, eden (v TC 1550) pa v pesmi:

Syllo terpi prauiza/ Ne uella rifniza/ zhlouik kar dei/ Dobru **mu** nei (TC 1550: 167(92a))

Ty Sholnery [...] fe **mu** shpotaio (TT 1557: 319 = TT 1581–82: I, 453)

vtim Ozhanashu proflī/ de **mu** bo danu (TT 1557: eeb)

Kateri fe boy Boga [...] redle fturi kar **mu** | pryftoy (TL 1561: 53b–54a)

Poftaua ie grofouita Greshnikom, Euangeli pag tim kir **mu** | Veruio lubefniu inu vefel (TT 1577: 86; podobno TT 1581–82: II, 201[=301])

V TT 1577 je v enem primeru kratka oblika rabljena še v enem od uvodov k poglavjem:

takim ludem, ie vfelei vferzi vrozhe, fe Boga koker Sludia boye [...] ga shentuio fo **mu**
fourash (TT 1577: 419)

V evangelijskem prevodu *mu* najdemo le v petih primerih: po enem v TT 1557 in TT 1577, ki se ponovita tudi v TT 1581–82, kjer najdemo še en zgled, v katerem je Trubar zamenjal dolgo obliko iz TT 1557.

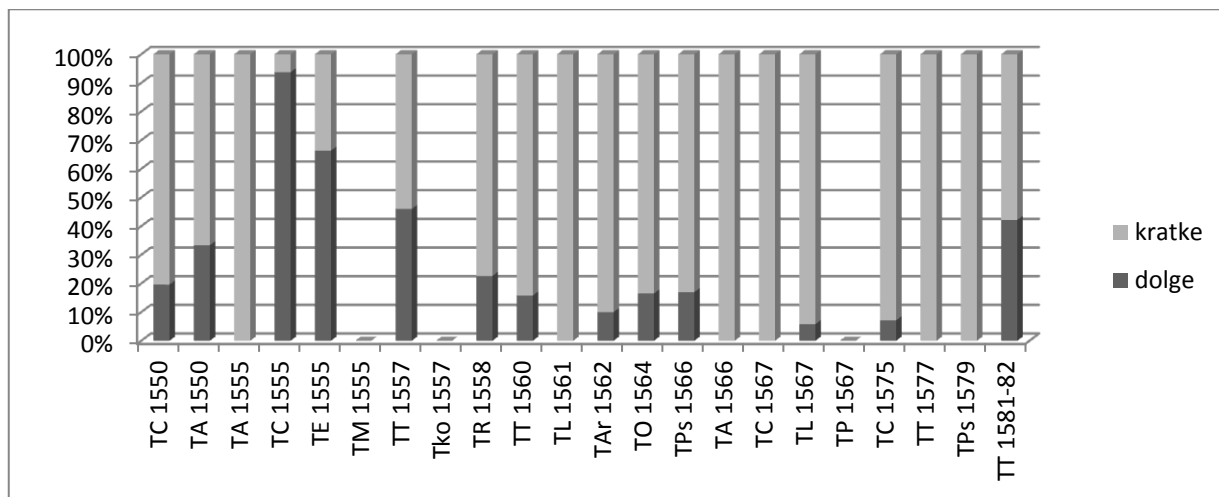
ty Sholnery [...] fo **mu** shlaifernice daiali (TT 1557: 319 = TT 1581–82: I, 454)

en beil kon, inu ta kir je na nim fidil, **mu** ie bilu ime Sueift inu Rifnizhen (TT 1577: 455 = TT 1581–82: II, 435[=429])

Ta pag **mu** pouei, tui brat ie prishal,
inu tui Ozha ie faklal tu vpitanu telle,
fatu de ie on nega fpet fdrauiga pryel
(TT 1581–82: I, 308)

Ta pag **nemu** pouei, Tui brat ie
prishal, inu tui ozha ie faklal tu
debellu tele, fatu de ie on nega fpet
fdrauiga pryel (TT 1557: 219)

6.3.1.1.2.3 Ted. 3m

Graf 5: Razmerje med dolgo in kratko obliko Ted. 3m pri Trubarju

Tudi v tožilniku, podobno kot pri roditelju ob zanikanem glagolu, v večini del močno prevladuje kratka oblika *ga* – njen delež je običajno še nekoliko večji kot v roditelju. Izjema je spet TC 1555, kjer najdemo ob prevladujočem *nega* samo eno kratko obliko:

ob Prafniku vuzhite fuie otroke inu fuio drushino ta Catehifmus, de **ga** vmeio ifuuna (TC 1555: E5)

V nasprotju z roditeljem dolga oblika *nega* prevladuje tudi v TE 1555, že v TT 1557 pa se njen delež precej zmanjša. Spremenjeni so tudi nekateri primeri z dolgo obliko iz TE 1555.

Inu on bi **nega** bil rad vmuril, oli fe ie bal tih ludi (TE 1555: F6a)

inu on bi **ga** bil rad vmuril, oli on fe ie bal (TT 1557: 41)

Iefus pag iftegne sdaici fuio roko inu **nega** popade, inu praii knemu (TE 1555: F7b)

Iefus pag iftegne sdaici fuio roko inu **ga** popade inu praii knemu (TT 1557: 43)

inu bodo **nega** isdali tim Paganom (TE 1555: H5b)

inu **ga** bodo isdali tim paganom (TT 1557: 59)

Vendar jih je večina še ohranjenih in tudi v ostalih evangelijih in uvodu *ga* ne prevladuje tako izrazito kot v naslednjih knjigah; že v TR 1558 se delež dolge oblike v primerjavi s TT 1557 prepolovi, v naslednjih knjigah pa se večinoma giblje okoli 10 odstotkov (najvišji je v TR 1558); v TL 1561, TT 1577 in dveh krajših delih, TA 1566 in TC 1567, je rabljena samo kratka oblika. Le v TT 1581–82 dolga oblika spet predstavlja okoli 40 odstotkov vseh pojavitev, saj je večinoma ohranjena v primerih iz predhodnih del. Tudi v delih, kjer je *nega* pogostejši, pa je *ga* skoraj dosledno rabljen ob velelniku. Dolga oblika je v tovrstnih zvezah rabljena le v nekaj primerih.

HValyte vfi Aydi tiga Gofpudi,
Zheftyte **ga** vfi Folki (TPs 1566:
212a)

Hualyte tiga Gofpudi, vi kir fe ga
boyte, vufulnu Iacopouu
Seime **nega** zheftyte (TPs 1566:
47a)

Kot pri drugih zaimkih lahko tudi pri Ted. 3m najdemo primere slogovne izrabe dolge in kratke oblike, pri čemer je – čeprav je v splošnem redkejša – na prvem mestu večinoma rabljena dolga oblika *nega* (tudi v primerih, ko ne moremo domnevati, da je bil zaimek poudarjen).

tu cillu meiftu vunkai pride pruti Iefufu. Inu kadar **nega** vgledaio, **ga** proffio, de bi on prozh shal od nih kraieu (TE 1555: D6a)

Natu tedai daite ui fdai nafhane timu Vifshimu Altmanu inu Sueitu, de **nega** iutri kuom naprei perpela [...] Mi pag preden blifi pride, fmo perprauleni **nega** vbyti. [...] Inu on **nega** ufame, inu **ga** pela htimu vifshimu Altmanu [...] Inu ta Vifshialtman pryne **nega** fa roko, inu **ga** odpela fufeb na eno stran, inu ie **nega** uprashal. Kai ie tu, de ti imash meni poueidati? (TT 1557: 411)

Najdemo pa tudi obratne primere.

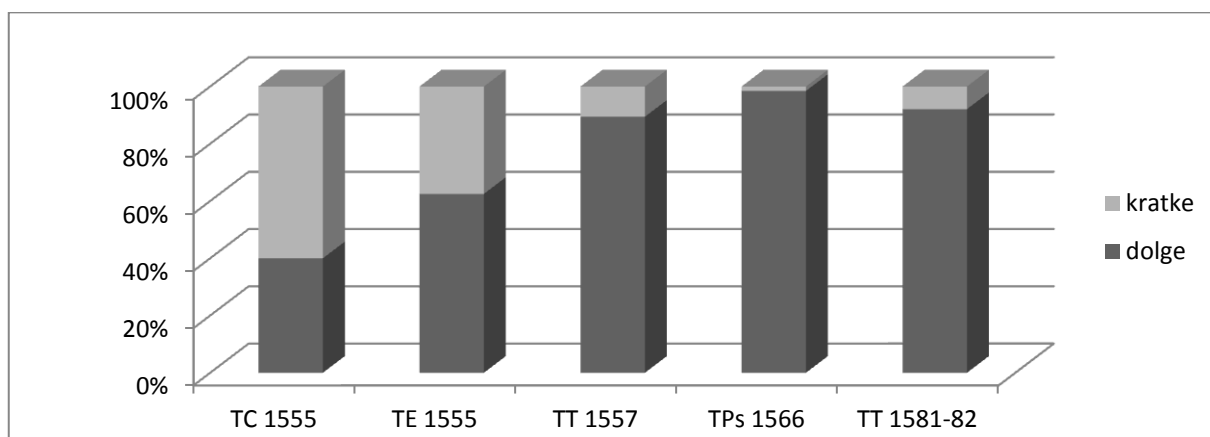
ufi kir fo uti Shuli bili, inu slishali lete rizhi, fo polni ferda poftali, inu gori uftane, inu **ga** pahneio uunkai is Meifta, inu **ga** pelaio na uerh tiga hriba, na katerim ie nih Meiftu bilu fidanu, de bi **nega** doli prekuznili (TT 1557: 171)

Ampag tu nih hudu naprei ufetie bilu Saulufu pouedanu. Inu oni fo po dneui inu po nozhi per tih uratih uarouali, de bi **ga** ubyli. Ty Mlashi pag **nega** ufameio po nozhi, inu **ga** deio skufi fyd, inu **ga** ueni korbi doli pulfe (TT 1557: 360)

Tudi pri Ted. 3m pa Trubar te slogovne možnosti ni izrabil pogosto, v številnih primerih se ponavljajo istovrstne oblike.

6.3.1.1.1.2.4 Dvojina in množina

Pri izvornih dvojinskih oblikah ter v Rmn. in Dmn. 3mžs Trubar kratkih oblik ni uporabljal, najdemo pa posamične primere rabe kratke oblike *je* v Tmn. 3mžs (in v redkih primerih v enakem Tdv. 3mžs), kjer je stanje ravno nasprotno kot pri Ted. 3m. V prvih dveh delih je Trubar uporabljal samo kratko obliko, v naslednjih delih pa se delež dolge oblike *ne* strmo povečuje; od TR 1558 je kratka oblika rabljena samo še v posamičnih primerih v delih, ki so izšla do leta 1567, ter v TT 1581–82, kjer je ohranjena večina primerov iz predhodnih izdaj.

Graf 6: Razmerje med dolgimi in kratkimi oblikami Tmn. 3mžs pri Trubarju

Inu leta Vera Troshta ta ferza, dobi tu Odpufzhane tih Grehou, da vřem dobrim slabim Vyftym, Myr, veřřelie, Inu **ie** řaguisha da imαιο ta vezhni leben (TAr 1562: 38a)

Bug prebiua vtih shaloftnih fercih, de **ie** řpet shiue řturi (TO 1564: 44a)

Per takih inu per tim glih kratkih beřředah, ima en Pridigar ořtati, inu tim bořim ludem zheřtu in řařtopnu naprei řouoriti, de **ie**¹⁸⁴ dobru řamerkaio, řice kadar ře nim preueliku beřřed naprei dershi, inu ře veden preminuio, řteim oni bodo sblařneni (TO 1564: 160b)

Kakoua **ie** pag Boshya řodba inu prauda? Guishnu leta, de Criřtus Ieřus **ie** te vashe Grehe od vas vřel, inu **ie**¹⁸⁵ na ře poluřhil inu te iřte nořřil, řa nee řturil řadořti (TO 1564: 159b)

Inu ta 47. Pfallm prau: Pfallite řapienter, Puite te Pfallme modru, de **ie** řařtopite (TPs 1566: 7a)

Ony řo diali, pridyte, na[!] **ie** konzhamo, de ne bodo vezh ludie (TPs 1566: 152a)

¹⁸⁴ Uvrřtitev zřleda v Tmn. 3mžs je negotova, lahko bi řlo tudi za anaforično neosebno rabo po nemřkem zřledu.

¹⁸⁵ Tudi ta uvrřtitev je negotova, v tem primeru lahko *je* razumemo tudi kot sedanjriřko obliko 3. os. ed. glagola *biti*.

Sa tiga volo fo oni, od tih neuernih veliko nadlugo, obrupane inu proganane[!] peryeli, inu tu vfe, fo oni stonouitnu inu volnu preterpeli. Satu **ie** on S. Paul viffoku huali, nim pishe, de oni na tim hudim Sueitu fuetyo, koker ta luzh (TL 1567: 24a)

Iefufa Cristufa muiga Gofpudi, fa kateriga volo, iest vfe rizhy fa shkodo dershim, inu **ie** dershim fa gouna (TL 1567: 30a)

Od tipičnih zvez, v katerih so se kratke oblike pojavljale pri 1ed. in 2ed. in Ted. 3m, najdemo pri Tmn. 3mžs le nekaj primerov stilistične izmenjave z dolgo obliko, v enem primeru pa je kratka oblika rabljena ob velelniku.

Natu on nee noter poklizhe inu **ie** erperguie (TT 1557: 364)

Refpodye, koker fe ta dim refpody (TPs 1566: 119b)

V novih izdajah je v nekaterih primerih *je* Trubar zamenjal z *ne*.

komer vy te
grehe odpuftite fo
odpufzhzeni/
komer **ye** pag
fadershite/ fo
fadershani (TA
1550: B3b(21))

komu kuli vi te
Grehe odpuftite,
tim fo
odpufzhzeni,
komu **ie** vi pag
fadershite, tim
bodo fadershani
(TR 1558: f3a)

katerim vi te
Grehe odpuftite,
tim fo
odpufzhzeni, inu
katerim, **ie** vi
fadershite, tim fo
fadershani (TO
1564: 111a)

katerim vi te
Grehe odpuftite,
tim fo
odpufzhzeni, inu
katerim vi **nee**
fadershite, tim fo
fadershani (TA
1566: (A7b))¹⁸⁶

Imash li ti Otroke taku **ie** redi, inu
pergibai nih vratuue od mladui (TC
1555: M6)

Imash li Otroke, taku **nee** vuzhi,
perpogibai nih vrat od mladui (TO
1564: 98a)

Inu on te ufame vnarozhai, inu
poloshi zhes nee te roke,
inu **ie** shegna (TT 1557: 128)

Inu on nee vfame vnarozhai, inu
poloshi zhes nee te roke,
inu **nee** shegna (TT 1581–82: I, 180)

Natu on nee noter poklizhe inu **ie**
erperguie (TT 1557: 364)

Natu on nee noter poklizhe inu **me**[!]
erperguie (TT 1581–82: I, 518)¹⁸⁷

Ty Iogri pag fo te, kir fo **ie** noffili,
fuarili (TT 1557: 128)

Ty Iogri fo pag te, kir fo **nee** noffili,
fuarili (TT 1581–82: I, 180)

¹⁸⁶ V evangelijski vrstici (Jn 20,23), iz katere je citat, zaimek pri Trubarju ni uporabljen: »katerim kuli ui odpuftite te grehe, tim fo oni odpuszheni, Inu katerim kuli ui fadershite, tim fo fadershani« (TT 1557: 325).

¹⁸⁷ Napaka sicer ni navedena v seznamu popravkov, vendar se zdi verjetnejša razlaga, da je <m> rabljen namesto <n> in ne namesto <i>, zato na tem mestu predvidevam spremembo v dolgo obliko.

6.3.1.1.2.5 Ženski spol

Pri 3ž je Trubar kratke oblike uporabljal redko; roditeljsko *je* in tožilniško *jo* najdemo le v novozaveznih prevodih, dajalnice ni uporabljal.

Ob zanikanih glagolih v Trubarjevih prevodih najdemo roditeljski obliki 3ž *ne* in *je* le v nekaj primerih, saj je večinoma tudi ob nikalnici uporabljal tožilniški obliki *no* in *jo*.¹⁸⁸

no ne fo popale (TT 1557: 255)

Kadar se je odločil za roditeljsko, je v večini primerov rabljena kratka oblika *je*; v TE 1555 in TT 1557 dolga oblika *ne* v tem položaju ni rabljena, čeprav je v enem primeru Trubar pri ponovni izdaji Matejevega evangelija kratko roditeljsko obliko spremenil v dolgo tožilniško. Enake oblike se ponovijo tudi v TT 1581–82.

De fi ti Peter, inu verhu le tiga
kamina ieft hozho fafidati muio
Gmaino, Inu ta Vrata tiga
pekla **ie** ne bodo premogle (TE 1555:
G4a)

De fi ti Peter, inu uerhu le tiga
kamina ieft hozho fafidati muio
Gmaino, Inu ta Vrata tiga
pekla **no** ne bodo premogle (TT
1557: 48)

kateri ima eno ouzo tar aku ona ob Sobotah veno iamo pade, nepopadeli **ie** on inu ne vfdigne? (TE 1555: E6b; podobno TT 1557: 32, TT 1581–82: I, 46)

utih iftih dneh bode taka nadluga, de take nei bilu od fazhetka tih ftuar [...] inu **ie** naprei ne bode (TT 1557: 141; podobno TT 1581–82: I, 197)

Vi fte to postauo skufi to naredbo tih Angelou prieli, inu **ie** ne fte derskali (TT 1557: 354 = TT 1581–82: I, 502)

Kratko obliko najdemo še v TT 1577, kjer se poleg nje pojavi tudi dolga oblika.

videozh to Beshtio, katera ie bila, inu
ie nei, nai fi ie she (TT 1577: 429 =
TT 1581–82: II, 422)

Ta Beshtia, katero fi ti vidil, ie bila
inu **nee** nei vezh (TT 1577: 429 = TT
1581–82: II, 421)

Samo dolga oblika najdemo v edinem nebiblijskem besedilu, kjer je Red. 3ž rabljen ob zanikanem glagolu, v TO 1564.

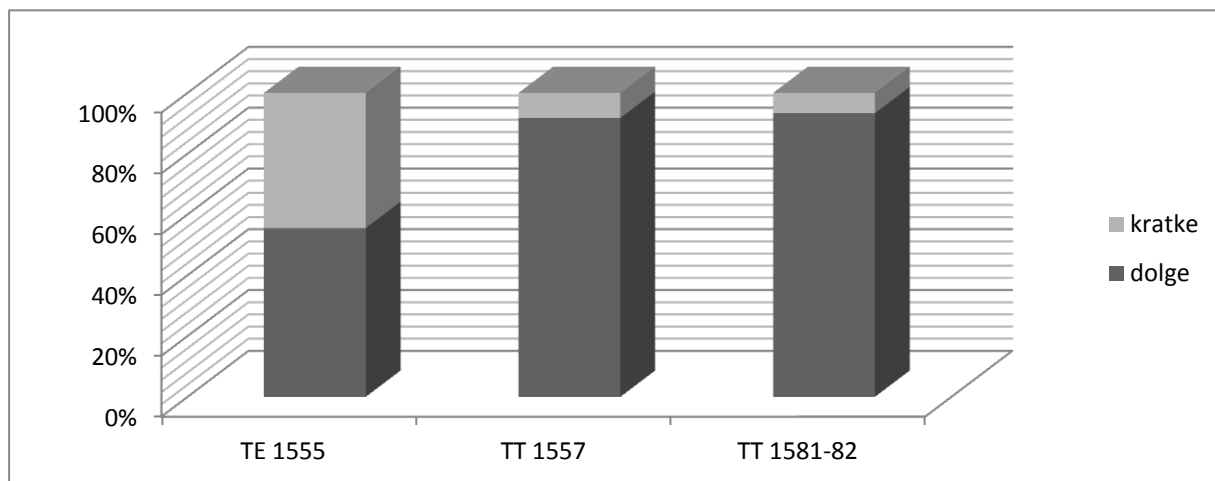
Sakai ta nega Saftaua, katero ie nom dal [...] ie viffoka inu velika, on **nee** fa febo ne fapufti (TO 1564: 151b)

Kratka oblika je uporabljena tudi v zvezi *sit biti česa*, ob povratnih glagolih pa se 3ž ne pojavlja.

¹⁸⁸ Pojavitve so obravnavane pri tožilniku (prim. 3.3.6).

Ifuelizhani fo ty, kir fo lazhni tar sheni te prauice, fakai oni **ie** bodo fyti (TE 1555: C3b = TT 1557: 11 = TT 1581–82: I, 14)

Tudi v tožilniku je kratka oblika *jo* omejena le na tri novozavezne prevode – TE 1555, TT 1557 in TT 1581–82; drugje je dosledno rabljena dolga oblika *no*.

Graf 7: Razmerje med dolgimi in kratkimi oblikami Ted. 3ž pri Trubarju

Najpogosteje se je Trubar za *jo* odločal v TE 1555 – skoraj v polovici primerov, pri čemer gre v večini primerov za rabo ob velelniku, ob katerem dolge oblike v tem delu ne najdemo.

Aku te fmotuie tuiā deftna roka, taku **io** odfekai inu verfio od febe (TE 1555: C5b)

Isberite na poprei to lulco, inu **io** fueshite vbutorice (TE 1555: F3b)

Aku tebe tuiā roka oli tuiā noga fmotuie, taku **io** odfekai inu verfyo od febe (TE 1555: G7b = TT 1557: 52)

Puftio od febe, fakai ona vpye fa nami (TE 1555: G1b = TT 1557: 45 = TT 1581–82: I, 64)

Le v dveh primerih je kratka oblika rabljena v drugačnih zvezah.

Inu kadar ie ona pelna, taku **io** vleko htimu kraiu (TE 1555 = TT 1557: 40 = TT 1581–82: I, 57)

Inu aku fe pergodi, de **io** naide, Rifnizhnu vom poueim, On fe zhes no obefeli (TE 1555: G8a)

V drugih dveh besedilih se večinoma pojavljajo enaki primeri kot v TE 1555, čeprav je v TT 1557 v enem od nevelelniških primerov kratko obliko spremenil v dolgo, v drugem v kazalni zaimek, še v enem primeru pa je zaimek preprosto izpustil.

Inu aku fe pergodi, de **io** naide,
Rifnizhnu vom poueim, On fe zhes
no obefeli (TE 1555: G8a)

Inu aku fe pergodi, de **no** naide,
Rifnizhnu vom poueim, On fe zhes
no obefeli (TT 1557: 53)

Aku te fmotuie tuia deftna roka,
taku **io** odfeikai inu verfio od febe (TE
1555: C5b)

Aku te fmotuie tuia deftna roka, taku
to odfeikai inu verfio od febe (TT
1557: 12 = TT 1581–82: I, 16)

Isberite na poprei to lulco,
inu **io** fueshite vbutorice (TE 1555:
F3b)

Isberite na poprei to lulco,
inu usnopouie fueshite (TT 1557: 38
= TT 1581–82: I, 54)

V na novo prevedenih delih v TT 1557 je kratko obliko uporabil še v treh primerih ob velelniku, vendar je tudi v teh zvezah začel prevladujoče uporabljati dolgo obliko *no*.

Inu aku tebe tuia noga blafni, odfeca**io** prozh (TT 1557: 127; podobno TT 1581–82: I, 177)

Aku pag tebe tuia roka, blafni, odfeca**io** prozh (TT 1557: 127; podobno TT 1581–82: I, 177)

podai femkai tuio roko, inu polosh**yo** uto muio ftran (TT 1557: 325; podobno TT 1581–82: I, 462)

V ostalih zvezah je dosledno rabil dolgo obliko.

V TT 1581–82 je ponovljena večina zgledov iz TT 1557, le v enem primeru je v povedi, kjer sta bili v TE 1555 in TT 1557 ob velelniku uporabljeni dve kratki obliki, prvo spremenil v dolgo.

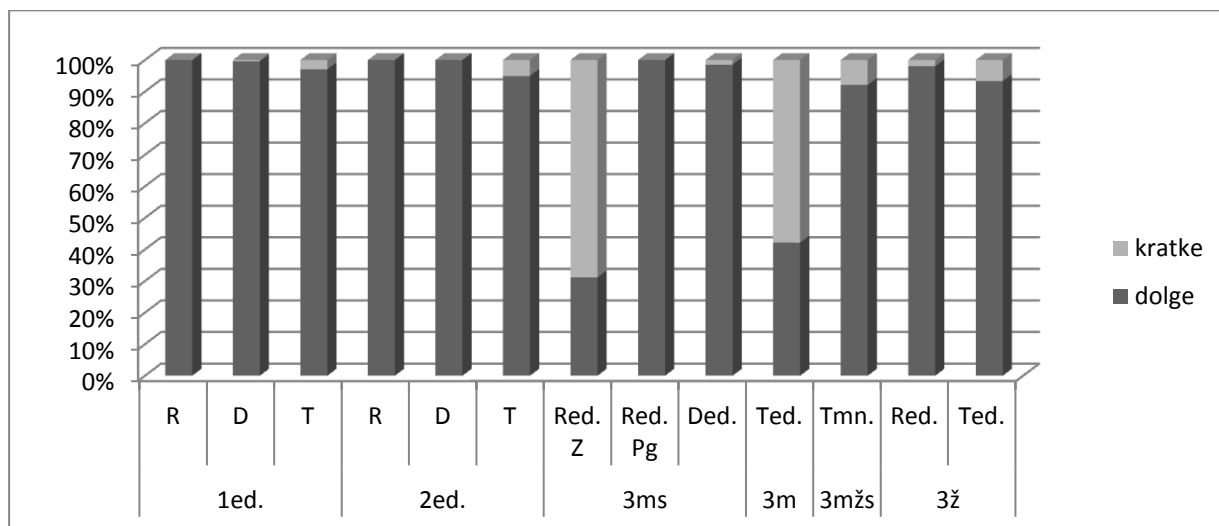
Aku tebe tuia roka oli tuia noga
fmotuie, taku **io** odfeikai inu verf**yo** od
febe (TE 1555: G7b = TT 1557: 52)

Aku tebe tuia roka oli tuia noga
fmotuie, taku **no** odfeikai inu verfio
od febe (TT 1581–82: I, 75)

Tudi pri Ted. 3ž lahko torej vidimo podobno tendenco opuščanja rabe kratke oblike kot pri Tmn. 3mžs.

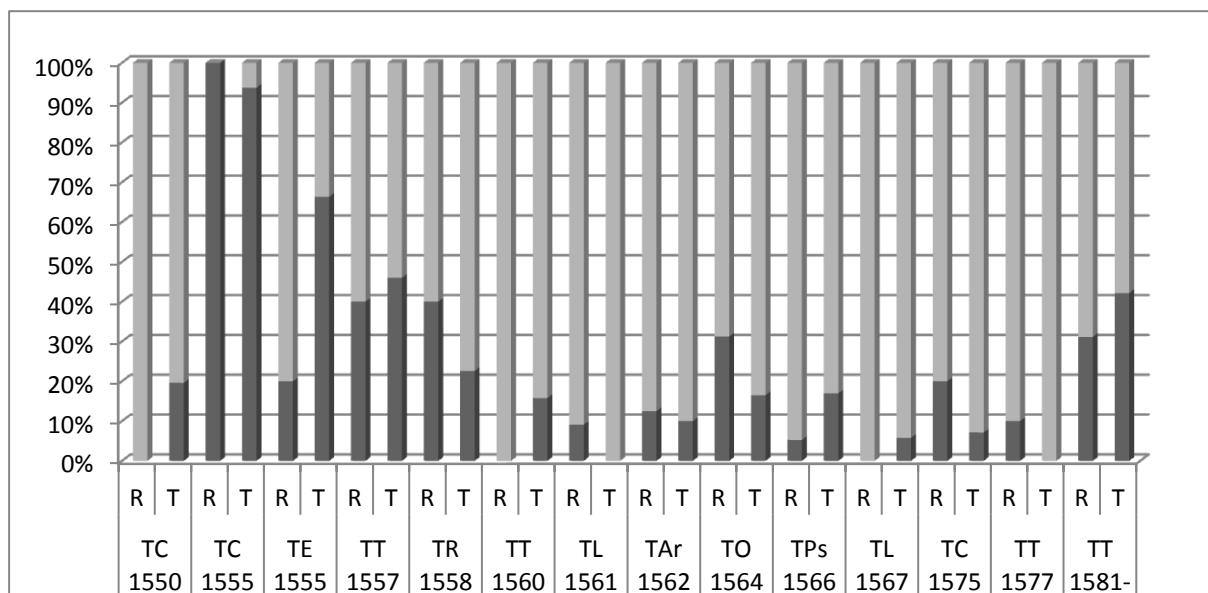
6.3.1.1.1.2.6 Če primerjamo razmerja med rabo kratkih in dolgih oblik pri posamezih zaimkih in v posameznih sklonih v TT 1581–82 kot Trubarjevem najobsežnejšem samostojno izdanem delu, vidimo, da predstavljajo kratke oblike pri vseh zaimkih razen v rodilniku ob zanikanem glagolu in tožilniku ednine 3m skoraj zanemarljivo majhen delež.

Graf 8: Primerjava rabe dolgih in kratkih oblik pri posameznih zaimkih v TT 1581–82

Na splošno lahko rečemo, da so kratke oblike pri 2ed. rabljene pogosteje kot pri 1ed.¹⁸⁹ in pri 3mžs pogosteje kot pri prvo- in drugoosebnem zaimku. Najredkeje jih pri vseh zaimkih najdemo v dajalniku; pri 1ed. in 2ed. ter pri 3ž so najpogosteje rabljene v tožilniku, pri 3ms pa je delež kratke oblike v nekaterih knjigah večji v rodilniku ob zanikanem glagolu (medtem ko je njena raba ob povratnih glagolih primerljiva z dajalnikom), kot kaže graf 9:

Graf 9: Primerjava rabe dolgih in kratkih oblik v Red. 3ms ob zanikanem glagolu in Ted. 3m pri Trubarju

¹⁸⁹ Ta trditev velja na splošno, ne pa tudi za vsa posamezna dela: pri TL 1561 so npr. pri 1ed. pogostejše kot pri 2ed. (prim. graf 2).

6.3.1.1.2 KRELJ

Pri Krelju se razmerje med dolgimi in kratkimi oblikami večinoma bistveno razlikuje od Trubarjeve rabe, saj pri 1ed. in 2ed. kot tudi pri 3mžs močno prevladujejo kratke oblike.

6.3.1.1.2.1 Rodilnik

V rodilniku so kratke oblike tako ob zanikanih kot ob povratnih glagolih rabljene skoraj dosledno, najdemo samo posamične primere rabe dolge oblike 1ed. *mene* in množinske oblike 3mžs *nih*.

Ias bodem obilkan [od] téh kivr **mene** ne fnaio, to ye, od Aydov (KPo 1567: LIII)

Inu ako fe vshe ti **nijm** tadaici ne vdash, ne póklonifh, **nijh** miloft ne profifh, ta Evangelion ne sataijfh, inu njih Antichristufovi uk potèrdifh, tadaici na te savpio (KPo 1567: CLVb)

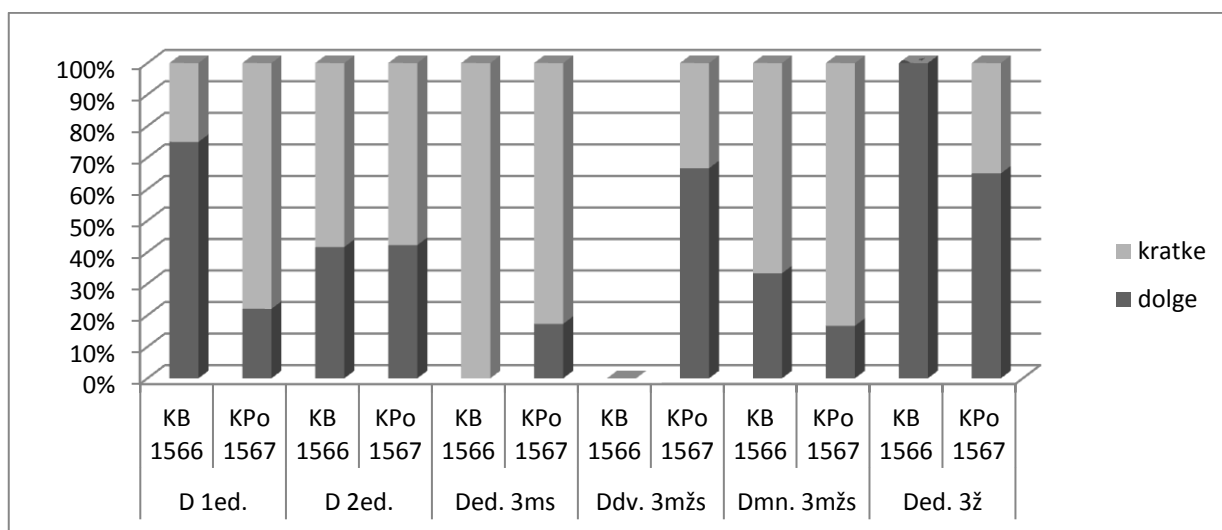
Tudi ob količinskih izrazih je pretežno rabljena kratka oblika Rmn. 3mžs *jih*, *nih* prevladuje le ob števnikih.

tako, da ie **nijh** tri tavshent fe bilu prefrashilu (KPo 1567: CLXXII)

Inu **ijh** ie fedlu okuli pet tavshent (KPo 1567: CXXVIb)

Kadàr fo ta Méfta Sodoma inu Gomorrha sgorela, ie bilu le **nih** zheteru ohranjenu, Lot, niega Shena, inu dvei hzheri (KPo 1567: XCVIII)

6.3.1.1.2.2 Dajalnik

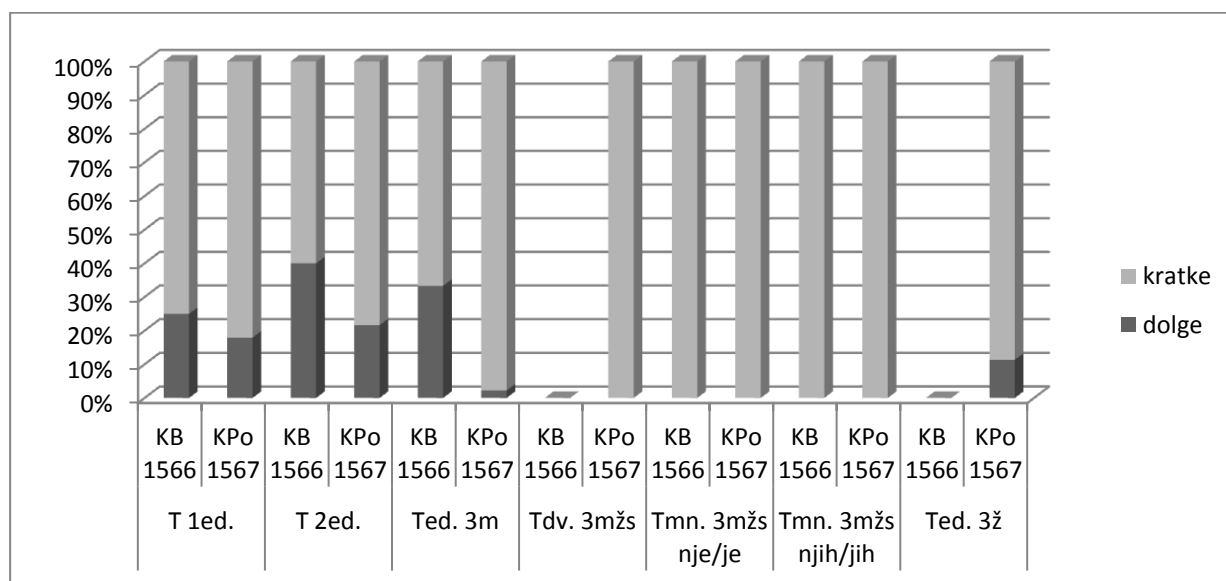

Graf 10: Razmerje dajalniških dolgih in kratkih oblik pri Krelju

Tudi v dajalniku pri vseh edninskih in množinskih zaimkih z izjemo Ded. 3ž in Ddv. 3mžs (kjer pa je že sama raba izvornih kratkih dvojninskih oblik netipična za slovenski knjižni jezik 16. stoletja) bolj ali manj izrazito prevladujejo kratke oblike. Od tega odstopa 1ed. v KB 1566, vendar gre za maloštevilne primere.

6.3.1.1.2.3 Tožilnik

Še izrazitejša je prevlada kratkih oblik v tožilniku.

Graf 11: Razmerje med rabo tožilniških dolgih in kratkih oblik pri Krelju

Dosledno so kratke oblike rabljene v Tdv. in Tmn. 3mžs, pri ostalih zaimkih pa lahko najdemo nekaj primerov rabe dolgih oblik v prostih zvezah tudi v položajih, kjer na podlagi sobesedila ne moremo domnevati, da so nosilke stavčnega poudarka.

Inu po tih mal bofte **mene** vidili fedozhiga na defnici Mochi Boshie (KPo 1567: CLV)

Inu ako ti gdo bode filil, **tebe** ftrahil (KPo 1567: XLVIIIb)

Nad letim tvoijm Ditetom .. fe bode veliku Lüdy ſpotikovalu, inu premetalu, veliku zhe ijh nad nijm pafti inu gorivftati, **niega** kleti, inu mu sopâr govoriti (KPo 1567: XLIIIb)

da u **nijo** (KPo 1567: LXIX)

6.3.1.1.2.4 Čeprav se je Krelj po svoji rabi dolgih in kratkih oblik od Trubarja močno razlikoval,¹⁹⁰ lahko tudi pri njem opazimo nekoliko pogostejšo rabo dolgih oblik pri 1ed. in 2ed. ter tudi pri 3ž kot pri 3ms, od sklonov pa so kot pri Trubarju najpogosteje rabljene v dajalniku.

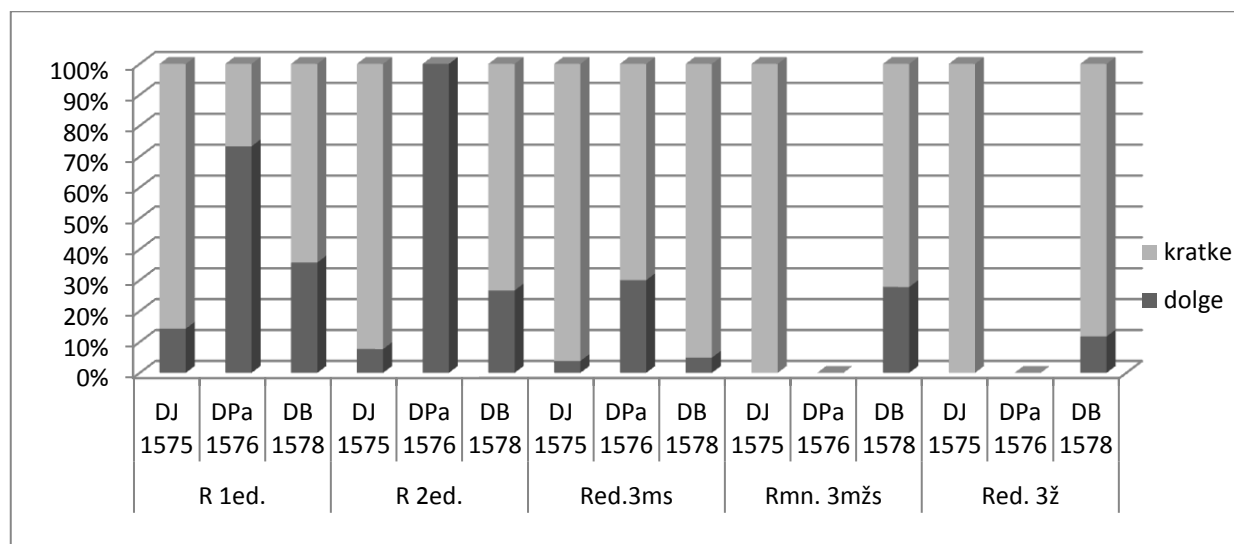
6.3.1.1.3 DALMATIN

Po rabi dolgih in kratkih oblik se je Dalmatin razlikoval tako od Trubarja kot od Krelja, čeprav je bil v splošnem bliže prvemu. Od Trubarja ga loči pogostejša raba kratkih oblik v 1ed. in 2ed., vendar imajo v splošnem manjši delež kot pri Krelju.

Zaradi večje preglednosti so Dalmatinova dela predstavljena po posameznih obdobjih: v prvem sklopu prva dela iz obdobja 1575–1578, v drugem trije krajši teksti iz 1580, posebej je predstavljena DB 1584, na koncu pa še pobiblijska dela iz let 1584 in 1585.

6.3.1.1.3.1 1575–1578

6.3.1.1.3.1.1 Rodilnik

Graf 12: Razmerje med rabo rodilniških dolgih in kratkih oblik ob zanikanih glagolih v Dalmatinovih delih iz let 1575–1578

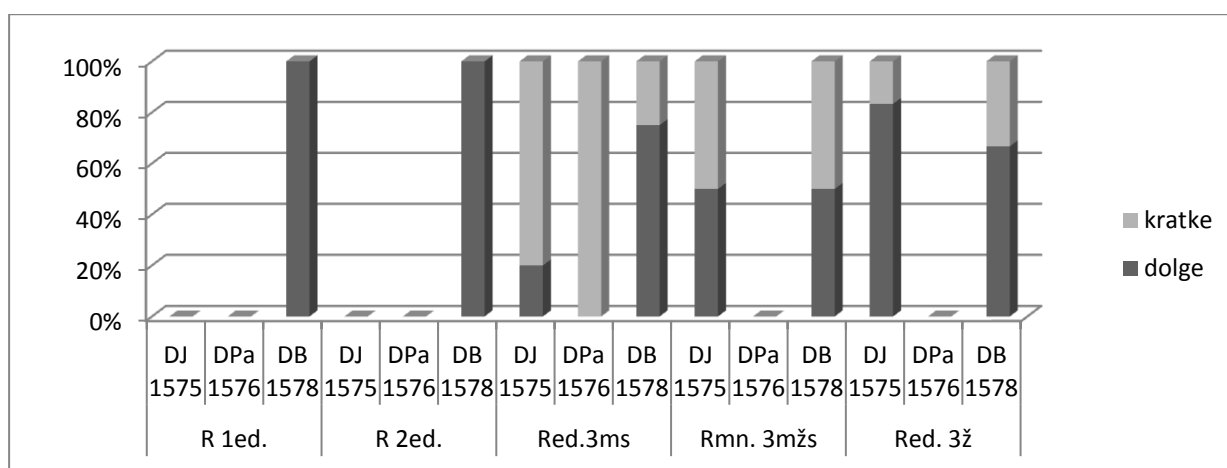
¹⁹⁰ To velja zlasti za KPo 1567, saj je KB 1566 kratko besedilo in so pojavitve zaimkov tako redke, da si na podlagi tega ne moremo ustvariti realne slike razmerij med dolgimi in kratkimi oblikami.

V prvih delih lahko že pri rodilniku ob zanikanih glagolih opazimo bistveno razliko med Dalmatinovimi prvimi samostojnimi starozaveznimi prevodi in DPa 1576, kjer je imel zgled v Trubarjevih izdajah evangelijev. Medtem ko pri prvih pri vseh zaimkih močno prevladujejo kratke oblike, v DPa 1576 pri 1ed. in 2ed. kot pri Trubarju prevladujeta dolgi obliki, čeprav zlasti pri 1ed. manj izrazito kot pri njegovem predhodniku.

Mui Bug, Mui Bug, fakai fi **me**
sapuhtil (DPa 1576: 50b)

Mui Bug, Mui Bug, fakai fi ti **mene**
šapuhtil? (TT 1557: 151)

Tudi pri 3ms je delež dolge oblike *nega* večji kot v drugih dveh delih iz tega obdobja, čeprav kratka oblika *ga* še vedno prevladuje.

Graf 13: Razmerje med rabo rodilniških dolgih in kratkih oblik ob povratnih glagolih v Dalmatinovih delih iz let 1575–1578

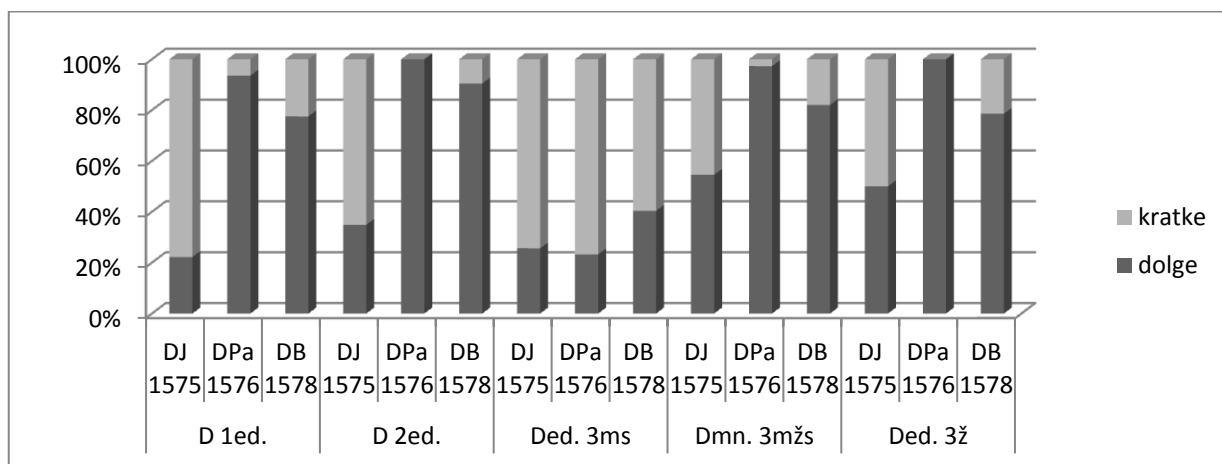
Raba ob povratnih glagolih se tudi pri Dalmatinu razlikuje od rabe ob zanikanih glagolih, saj je pri 1ed. in 2ed. v DB 1578 uporabljal samo dolgi obliki, pa tudi pri 3mžs je *nega* rabljen pogosteje kot ob nikalnici.¹⁹¹ Slednje velja tudi za DJ 1575, preseneča pa izključna raba kratke oblike *ga* v DPa 1576, a pregled zgledov pokaže, da se oba primera pojavita v spremnem besedilu, kjer ni imel Trubarjeve predloge in je delež kratkih oblik v splošnem višji.

Ob količinskih izrazih v vseh treh delih prevladujejo dolga oblika Rmn. 3mžs *nih*.

¹⁹¹ Čeprav gre v vseh treh delih za majhno število zgledov (največ 10), so v večini primerov razmerja med rabo dolgih in kratkih oblik primerljiva z DB 1584, če ob tem upoštevamo splošno tendenco povečevanja deleža dolgih oblik v poznejših Dalmatinovih delih.

6.3.1.1.3.1.2 Dajalnik

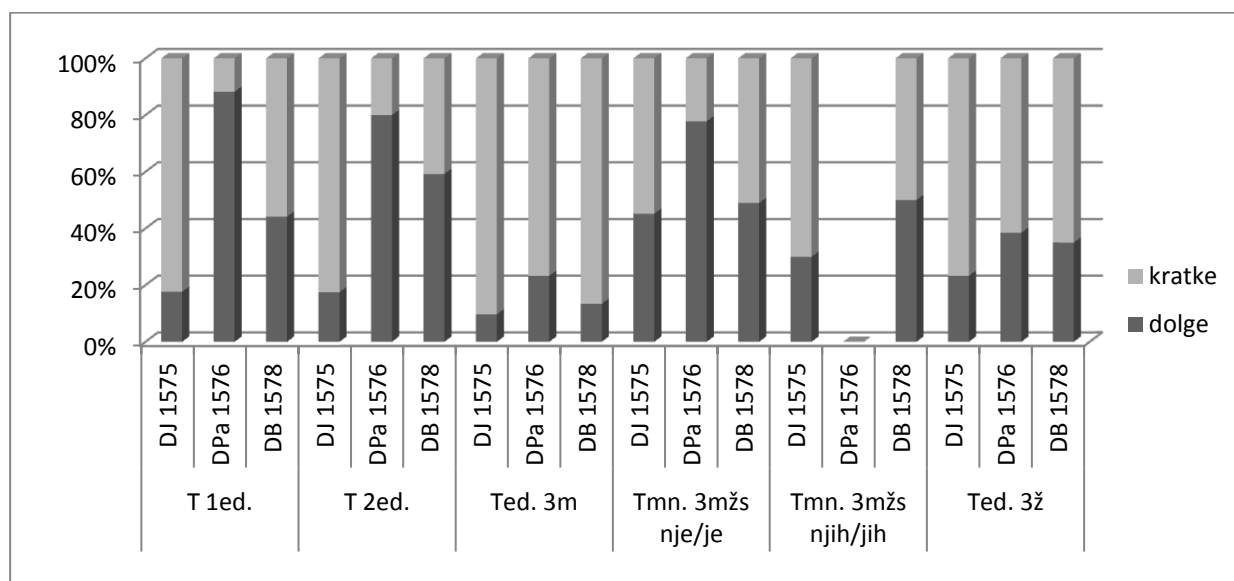
V dajalniku so dolge oblike kot pri Trubarju rabljene pogosteje kot v rodilniku ob nikalnici in večinoma redkeje kot v rodilniku ob povratnem glagolu.

Graf 14: Razmerje med rabo dajalniških dolgih in kratkih oblik v Dalmatinovih delih iz let 1575–1578

Tudi v tem sklonu lahko v prvih delih pri večini zaimkov opazimo razliko med DJ 1575 in DB 1578 na eni in DPa 1576 na drugi strani, vendar je zlasti v DB 1578 manj izrazita. Z velikim deležem rabe kratke oblike odstopa Ded. 3ms v DPa 1576, vendar se *mu* večinoma pojavlja v pesmih, v ostalem besedilu dolga oblika *ñemu* pričakovano močno prevladuje.

6.3.1.1.3.1.3 Tožilnik

Graf 15: Razmerje med rabo tožilniških dolgih in kratkih oblik v Dalmatinovih delih iz let 1575–1578

Pri tožilniku je stanje podobno kot pri roditelju ob zanikanih glagolih, le delež dolgih oblik je na splošno nekoliko višji. Opazno je večje odstopanje od Trubarjeve predloge v DPa 1576 pri Ted. 3ž in Tmn. 3mžs, saj je kratka oblika zlasti pri prvem rabljena bistveno pogosteje kot pri Trubarju, vendar večinoma na mestih, kjer je Trubar uporabil kazalni zaimek ali zaimka ni uporabil.

Inu sdaici tezhe eden is shnih, vflame eno gobo, **to** napelni fiesihom, inu natagne na eden tarft, inu nemu da, de bi pyl (TE 1555: L8a)

Inu on pride gfuim Iogrom, inu **nee** naide fpezhe (TE 1555: L2a)

Kateri ima muie fapuuidi, inu **te** dershi, ta ifti ie, kir mene lubi (TT 1557: 306)

Inu ie sdaici eden tekal is nih, ie vsel eno gobo, inu ie **io** napolnil sefihom inu Ishopom inu ie **io** nateknil na en terft, inu ie **io** nemu dershal kuftam (DPa 1576: 29b)

Inu on pride kfuim Iogrom, inu **ie** naide fpezhe (DPa 1576: 15b)

Kateri ima moie fapuuidi, inu **ie** dershy, ta ifti ie, kir mene lubi (DPa 1576: 8a)

6.3.1.1.3.2 1580

6.3.1.1.3.2.1 Rodilnik

V krajših delih, ki jih je Dalmatin izdal leta 1580, se roditeljske oblike zaimkov pojavljajo redko. Ob nikalnici so v DPr 1580 izpričani posamični primeri vseh obravnavanih zaimkov, v DC 1580 pa le 2 zgleda za Red. 3ms. V vseh primerih so rabljene kratke oblike.

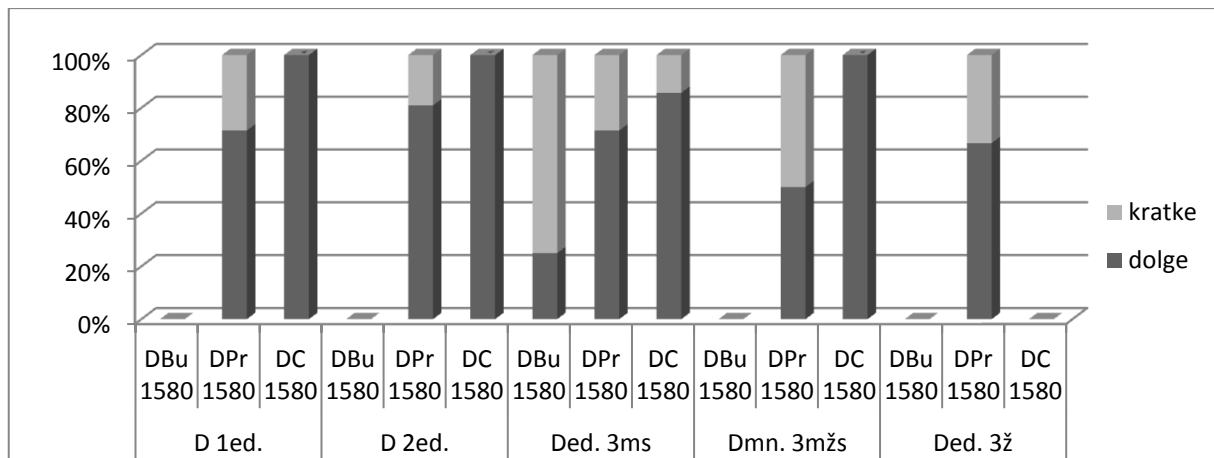
Še redkeje so rabljeni zaimki ob povratnem glagolu, in sicer samo Red. 3ms v DC 1580 in Red. 3ž v DPr 1580. V obeh primerih se je Dalmatin odločil samo za dolgo obliko. Enako velja za Rmn. 3mžs ob količinskih izrazih, ki ga najdemo samo v DPr 1580, in za R 2ed. v zvezi *sit biti koga* v istem delu.

Golpud ima dopadeine na teih, kateri fe **nega** boie (DC 1580: E2a)

ona ie **nih** veliku ranila (DPr 1580: 12b)

on bi kei **tebe** mogal fit biti (DPr 1580: 50a)

6.3.1.1.3.2.2 Dajalnik

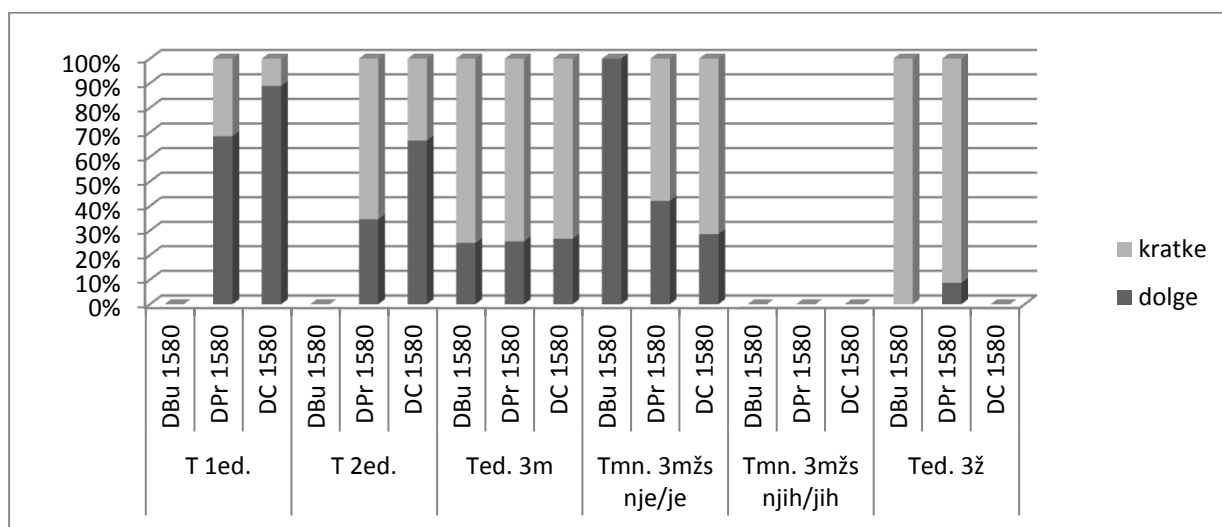

Graf 16: Razmerje med rabo dajalniških dolgih in kratkih oblik v Dalmatinovih delih iz leta 1580

Pri dajalniku vidimo v izdajah iz leta 1580 podobno sliko kot v predhodnih Dalmatinovih delih, pri večini zaimkov (z izjemo Dmn. 3mžs in Zp) je delež dolgih oblik še nekoliko večji. Pri tem še zlasti izstopa edini nebiblijski tekst, DC 1580, kjer dolge oblike močno prevladujejo pri vseh izpričanih zaimkih, vendar gre za majhno število zgledov.

6.3.1.1.3.2.3 Tožilnik

Graf 17: Razmerje med rabo tožilniških dolgih in kratkih oblik v Dalmatinovih delih iz leta 1580

Tudi v tožilniku sta v DC 1580 dolgi obliki 1ed. *mene* in 2ed. *tebe* rabljene bistveno pogosteje kot kratki *me* in *te*, medtem ko je pri Ted. 3ms in Tmn. 3mžs razmerje obratno, prevladujeta *ga* in *je*. Še večji je delež kratke oblike Ted. 3ž *jo* v primerjavi z *no*. Nasprotno je pri Tmn. 3mžs v DBu 1580 edina izpričana oblika dolga (*ne*).

6.3.1.1.3.3 DB 1584

Tudi v DB 1584 se raba dolgih in kratkih oblik razlikuje glede na to, ali je imel Dalmatin pri prevajanju na voljo Trubarjev prevod istega besedila. Tako je skoraj pri vseh zaimkih v vseh treh sklonih delež kratkih oblik v Novi zavezi in Psaltru manjši kot v ostalem besedilu. Razmerje med prevodi obeh avtorjev bo podrobneje predstavljeno v 6.3.1.1.3.3.4.

Glede na predhodna dela lahko tudi pri besedilih, kjer Trubarjeve predloge ni bilo, opazimo bolj ali manj izrazito povečanje rabe dolgih oblik, kar kaže tudi primerjava z Dalmatinovimi predhodnimi izdajami starozaveznih besedil – v posamičnih primerih je namreč kratke oblike v DB 1584 spremenil v dolge, medtem ko obratnih primerov ni.

Sakaj GOSPVD (Bug) ie reis potèrpesliu, ali on **te** pres fhtrafinge nebo puftil (DJ 1575: 20)

Sakaj GOSPVD je rejs potèrpesliu, ali on nebo **tebe** pres fhtrafinge puftil (DB 1584: II, 155b)

Sakaj fi fkriufhi beishal, inu fi fe prozh vkral, inu **mi** neifi tiga pouedal, de bi te bil spremil sueffelem, speitiem Sbobni inu Sarfami? (DB 1578: 29)

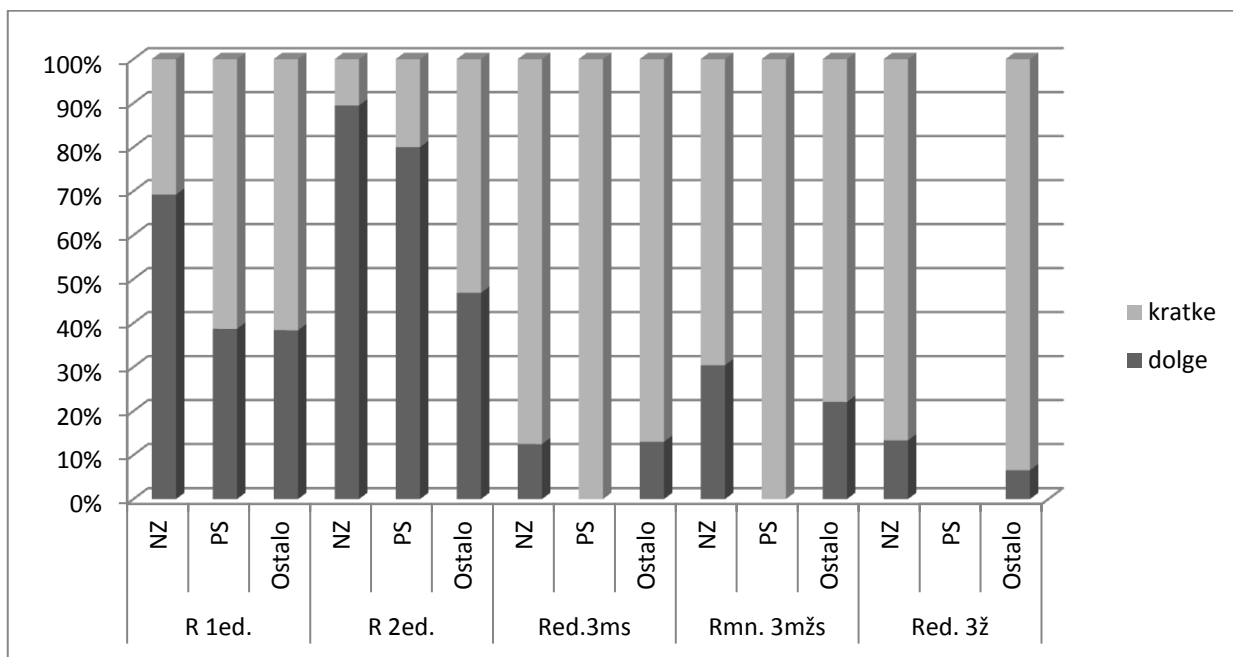
Sakaj fi fkriufhi béshal? inu fi fe prozh vkradèl, inu néfi **meni** tiga povédal, de bi te bil spremil s'veffelem, s'pejtjem, s'Bobni inu s'Arfami? (DB 1584: I, 21a)

Nee Synuvi viiffoku prideio, inu io sa isvelizano zhafee, nee Mosh **io** hvali (DPr 1580: 62b)

Nje Synuvi viiffoku prideo, inu jo sa isvelizano zhafe, nje Mosh **njo** hvali (DB 1584: I, 328a)

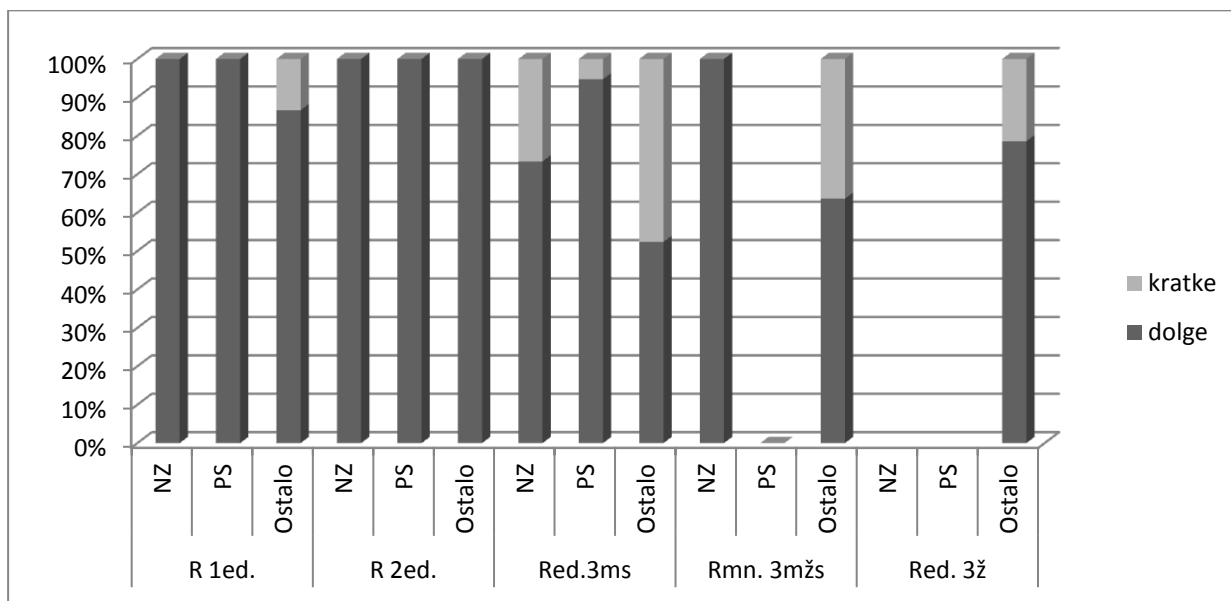
6.3.1.1.3.3.1 Rodilnik

V rodilniku se delež kratkih oblik giblje med 5 in 40 odstotki, pri čemer je v splošnem najvišji pri 2ed. in najnižji pri Red. 3ž.

Graf 18: Razmerje med rabo rodilniških dolgih in kratkih oblik ob zanikanih glagolih v DB 1584

Nasprotno ob povratnem glagolu dolge oblike povsod prevladujejo, pri 2ed. je Dalmatin v celotnem delu uporabljal le dolgo obliko *tebe*. Pri ostalih zaimkih so kratke oblike rabljene predvsem v delih, kjer ni imel Trubarjeve predloge, največji delež (več kot polovico) pa ima kratka oblika Red. 3ms *ga*.

Graf 19: Razmerje med rabo rodilniških dolgih in kratkih oblik ob povratnih glagolih v DB 1584

Tudi v Rmn. 3mžs ob količinskih glagolih v vseh delih *nih* močno prevladuje, najbolj izrazito v Novi zavezi, verjetno pod Trubarjevim vplivom; le v redkih primerih je Dalmatin Trubarjevo dolgo obliko spremenil v kratko.

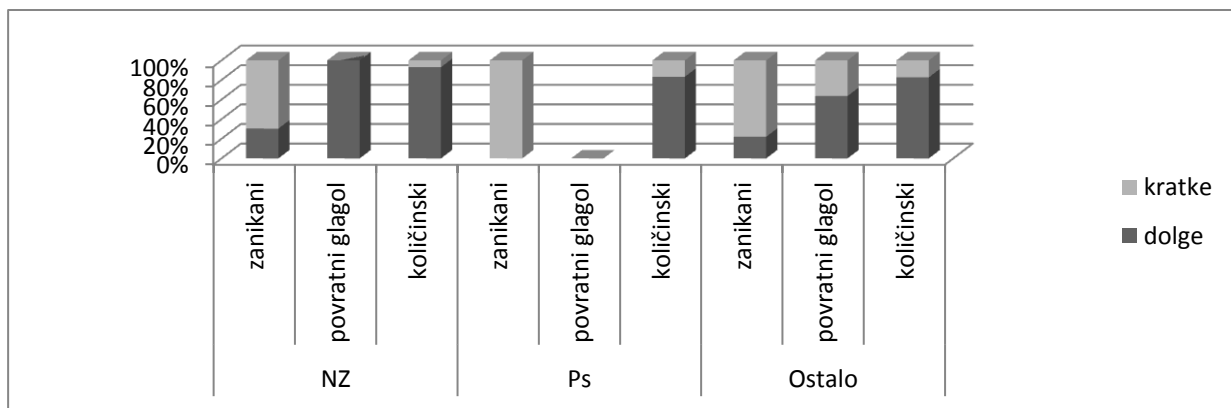
Nei li **nih** deffet ozhiſtzhzenih, kei fo pag ty deuet? (TT 1581–82: I, 315)

Néli **jih** deffet ozhiſtzhzenih, kej fo tedaj ty devet? (DB 1584: III, 41b)

nai li ie **nih** tulikain bilu, ſe vini ta mreſha nei refderla (TT 1581–82: I, 465)

najli **jih** je tulikajn bilu, taku ſe vinèr nej mrèſha reſtèrgala (DB 1584: III, 59b)

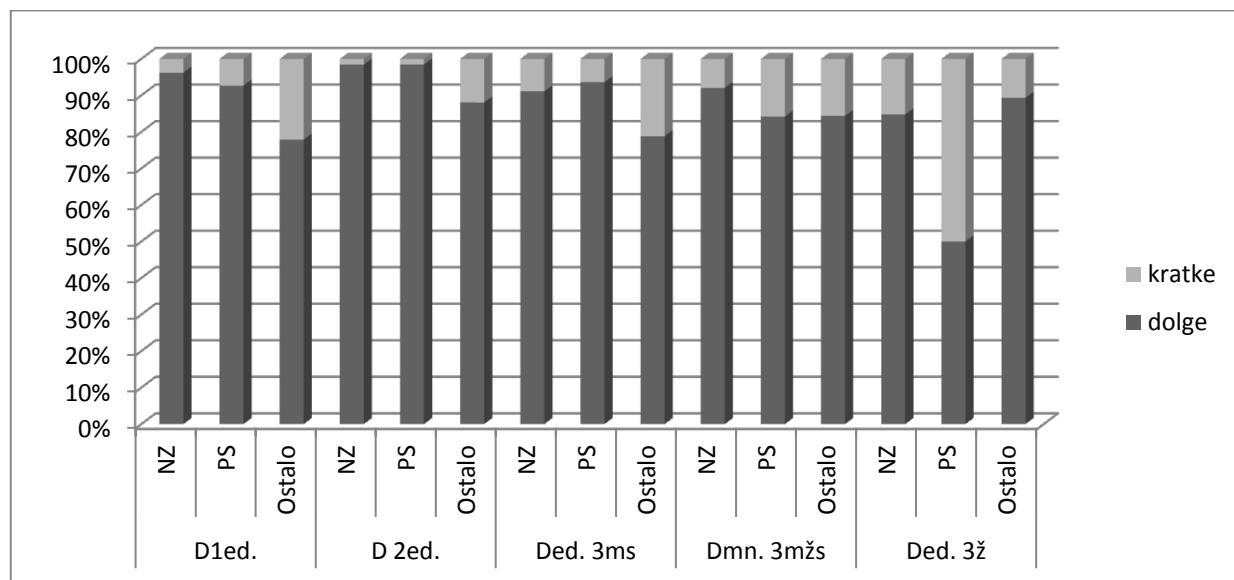
Dolga oblika *nih* je pogosteje rabljena tudi v Psalmih, kjer pa je zaradi manjšega števila pojavitev odstotek rabe kratke oblike *jih* nekoliko višji.

Graf 20: Primerjava rabe dolge in kratke oblike Rmn. 3mžs ob zanikanih in povratnih glagolih ter količinskih izrazih v DB 1584

Podoben delež (ob bistveno višjem številu zgledov) kot v Psaltru ima kratka oblika tudi v delih, kjer Dalmatin ni imel Trubarjeve predloge.

6.3.1.1.3.3.2 Dajalnik

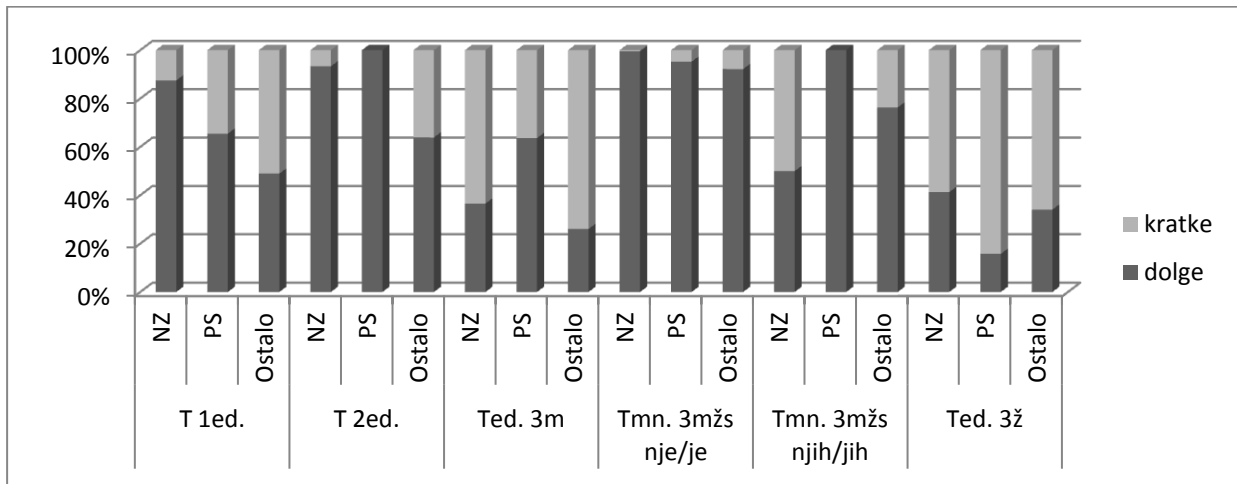
Graf 21: Razmerje med dajalniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v DB 1584

V dajalniku se je delež dolgih oblik v primerjavi s predhodnimi prevodi še povečal, zlasti pri 2ed. je kratka oblika *ti* rabljena zelo redko. Le v Ded. 3ž v Psaltru je število pojavitev dolge in kratke oblike izenačeno, vendar gre za majhno število zgledov – tako *nej* kot *ji* se pojavi po dvakrat, od tega po enkrat v robni opombi.

Cerkou Boga sahvali, da on **njej**
vfelej pomaga (DB 1584: I, 297a)

pravo Boshjo beffedo, svese inu
vèrvy imenujo, inu **ji** nezheo pokorni
biti (DB 1584: I, 280a)

6.3.1.1.3.3.3 Tožilnik

Graf 22: Razmerje med tožilniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v DB 1584

Kot pri predhodnih Dalmatinovih delih je tudi v DB 1584 delež dolgih oblik v tožilniku večinoma nekoliko višji kot v rodilniku ob zanikanem glagolu. Izjema je Ted. 3ž, kjer je kratka oblika rabljena pogosteje kot v rodilniku.¹⁹²

Na drugi strani v primerjavi z rodilnikom izstopa izvorni Tmn. 3mžs *ne/je*, pri katerem tudi tam, kjer ni bilo Trubarjeve predloge, izrazito prevladuje dolga oblika. Deloma je vzrok za to verjetno izogibanje sopostavljanju homonimnih oblik ob 3. os. ed. glagola *biti*, saj v takem položaju v DB 1584 redko najdemo kratko obliko *je*; spremenjen je tudi tovrstni zgled iz DB 1578.

Inu Abimeleh ie vsel Ouce inu
Goueda, Hlapce inu Dekle, inu **ie ie**
dal Abrahamu (DB 1578: 17a)

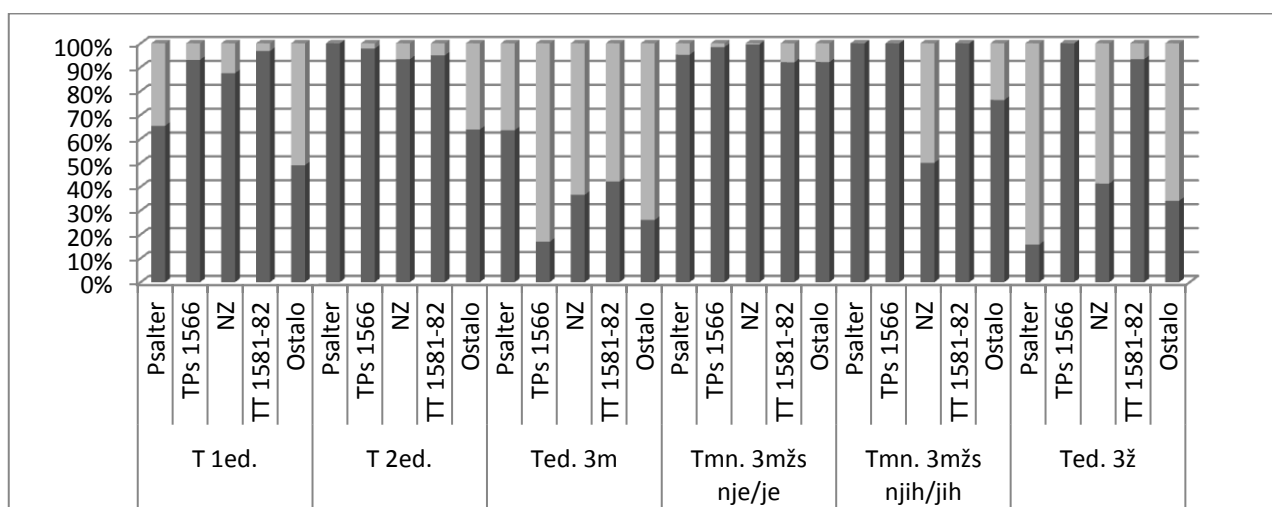
Inu Abimeleh je vsel Ouce inu
Goveda, Hlapze inu Dékle, inu **je nje**
dal Abrahamu (DB 1584: I, 12b)

Pogosteje so kratke oblike rabljene pri izvorno rodilniških *nih/jih*, največji delež pa imajo v Novi zavezi, a gre za manjše število pojavitev.

¹⁹² Vzrok za odstopanje je majhno število pojavitev Red. 3ž ob zanikanih glagolih zaradi prevladujoče rabe tožilnika v teh zvezah.

6.3.1.1.3.3.4 Primerjava rabe dolgih in kratkih oblik v Dalmatinovih in Trubarjevih biblijskih prevodih

Čeprav se je ob primerjavi posameznih delov Biblije pokazalo, da je v splošnem Trubarjeva predloga vplivala na izbiro dolgih in kratkih oblik pri Dalmatinu, pa razmerje med prevodi obeh avtorjev ni enoznačno. Kot so pokazale primerjave med njimi (npr. Orožen 1986; Merše 2001a), se je Dalmatin v precej primerih odločal za drugačne rešitve kot Trubar in to velja tudi za rabo zaimkov. Tako je v novozaveznih prevodih delež kratkih oblik pri Dalmatinu v splošnem večji kot pri Trubarju.

Graf 23: Primerjava razmerja med rabo dolgih in kratkih tožilniških oblik v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih

Ti pobelena ftena, Bug bode tebe vdaril. Ti fidish de **mene** imash soditi po tei poftau. Inu fubper to poftauo ti uelish **mene** byti (TT 1581–82: I, 584)

Kei ie vmei vami en Ozha? Kadar en Syn **nega** proši fa kruh, de bi on **nemu** en kamen dal? Oli fa eno rybo, de bi on fa to rybo **nemu** eno kazho dal? (TT 1581–82: I, 282)

Lety pusledni fo le eno vro delali, inu ti fi **nee** nom glih fturil (TT 1581–82: I, 84)

Natu je Paul djal k'njemu: Bug te bo byll, ti pobelena ftena. Ti fedilh, inu **me** fodilh po Poftavi, inu **me** velilh biti supar Poftavo (DB 1584: III, 74b)

Kej je mej vami en Ozha, kadar **ga** Syn sa Kruh proši, de bi **mu** en kamen dal? Inu kadar ga sa eno Ribo proši, de bi **mu** eno Kazho sa Ribo dal? (DB 1584: III, 38a)

Leti pusledni fo le eno uro delali, inu ti fi **je** nam glih fturil (DB 1584: III, 12b)

Navidezna izjema je izvorni Tmn. 3mžs, v katerem je delež kratke oblike *je* pri Dalmatinu manjši kot pri Trubarju, vendar primerjava vzporednih odlomkov pokaže, da je razlog za to višje število pojavitev osebnih zaimkov pri Dalmatinu, medtem ko je Trubar na istih mestih pogosto uporabljal kazalne zaimke ali zaimka ni uporabil.

Tovrstne spremembe lahko pripišemo tudi za Dalmatina značilnemu približevanju Luthrovemu prevodu (Ahačič 2007: 275) – v njem je namreč na teh mestih običajno rabljen osebni zaimek.

Inu kadar ie on **te** od febe odprauil, ie shal gori na eno gorro moliti (TT 1581–82: I, 161)

Inu kadar je on **nje** od febe bil odpravil, je gori lhàl na eno Gorro molit (DB 1584: III, 22b)

Vnd da er **sie** von sich geschaffet hatte / gieng er hin auff einen Berg zu beten. (LB 1545: Mr 6,46)

Inu on nei mogel tukai obeniga della sturiti, temuzh ie zhes malu bolnikou polushil te roke, inu ofdrauil (TT 1581–82: I, 156–157)

Inu on nej mogèl ondi obeniga della sturiti, temuzh je le nekuliku mallu Bolnikom roke gori polushil, inu **nje** osdravil (DB 1584: III, 22a)

Vnd er kund alda nicht ein einige That thun / On wenig Siechen leget er die Hende auff / vnd heilet **sie** / (LB 1545: Mr 6,5)

Hkrati je Dalmatin le redko zamenjal Trubarjevo dolgo obliko *ñe* s kratko, saj je pogosteje rabil preteklik (prim. Merše 2000), pri katerem bi pri povedku v 3. osebi ednine ob rabi kratke oblike *je* v naslonskem nizu prišlo do sopostavitve dveh homonimnih oblik, ki se ji je Dalmatin skoraj dosledno izogibal.

Inu on **nee** vprasha, kuliku kruhou vi imate? (TT 1581–82: I, 168)

Inu on je **nje** vprashal: Kuliku Kruhou imate? (DB 1584: III, 23b)

ta fuitloba tiga Gospudi **nee** ofšueiti (TT 1581–82: I, 226)

tiga GOSPVDA fvitloba je **nje** obfvejtila (DB 1584: III, 31a)

Najopaznejša razlika je – poleg pri obeh avtorjih redko rabljene iz roditeljskega posplošene oblike Tmn. 3mžs *ñih/jih* (prim. 5.2.1.3, 5.2.3.3) – pri Ted. 3ž, kjer je v DB 1584 kratka oblika *jo* rabljena v okoli 60 % primerov, v TT 1581–82 pa le v okoli 10 %.

Kateri kuli bode iskal ohraniti fuio dusho, ta **no** bode šgubil. Inu kateri **no** šgubi, ta bode **ni** dobil ta shiuot (TT 1581–82: I, 316)

Kateri kuli bo yskal fvojo duho ohraniti, ta **jo** bo šgubil: Inu kateri **jo** bo šgubil, ta **ji** bo k'lebnu pomagat (DB 1584: III, 42a)

kateri is vmei vas ie en zhlouik, kir ima ftu ouaz, inu aku on eno od tih šgubi, ne fapufti li on tih deuēt inu deuētdeffēt vti puszhausi, inu gre kiakai ša vno kir ie šgublena, dotle on no naide? Inu kadar on **no** naide, taku on **no** na fuio ramo vefšelu gori poloshi (TT 1581–82: I, 305)

Kateri Zhlovik je mej vami, kir ima ftu Ovaz, inu aku on tēh eno šguby, nepufti li on te devēt inu devētdeffēt v'pufzhavi, inu gre sa to šgubleno, dokler jo najde? Inu kadar **jo** najde, taku **jo** vefšelu na fvoje rame poloshi (DB 1584: III, 40b)

Podobno velja tudi za 1ed., Tmn. 3mžs in Ted. 3ž v prevodih Psaltra, medtem ko se je Dalmatin pri 2ed. in Ted. 3m za dolgi obliki *tebe* in *nega* odločal pogosteje kot Trubar.

MI hualimo **tebi**[!] Bug, mi **te** hualimo, inu tuie Ime kir ie taku blifi, Inu mi ofnanuiemo tuia zhudeffa (TPs 1566: 135a)

Tebe fo te Vode vidile Bug, te vode fo **te** vidile, One fo fe bale inu te globokyne fo fe ftesle (TPs 1566: 138b)

Ieft fem neshil muiga Hlapza Dauida, Ieft fem **ga** shalbal imuiem fuetim olem (TPs 1566: 163a)

Dotle ie nega Belfeda prishla, Inu tu gouoriene tiga Gofpudi ie **nega** probiralu. Ta Kral ie poslal inu **ga** ie odreshil, Ta Vyuda zhes ta Folk **ga** ie rekâl ipuftiti. On **ga** ie poftauil kanimu Gofpudi zhes fuio Hysho, Inu kanimu Vyudu zhes vse nega blagu (TPs 1566: 190b–191a)

Alleluia. HValyte Boga vnega Suetufti, Hualyte **ga** vnega Terdnobi te nega mozhy. Hualyte **ga** vnega Gofposkih dianih, Hualyte **ga** vnega velikim Gofpostuu. Hualyte **ga** , Hualyte **ga** fteim Pfalteriem inu Arffo. Hualyte **ga** sbobni inu fray, Hualyte **ga** ftrunami inu shpyshzhali. Hualyte **ga** fglafnimi Cimbali, Hualyte **ga** fteimi Cimbali tiga lepiga glaffa (TPs 1566: 264b)

MY **tebe** sahvalimo, ò Bug, my **tebe** sahvalimo, Inu osnanujemo tvoja zhudeffa, de je tvoje Ime taku blisi (DB 1584: I, 298a)

Vodé fo **tebe** vidile, ò Bug, vodé fo **tebe** vidile, inu fo fe bale, Inu globofzhine fo divjale (DB 1584: I, 298b)

Ieft fim nashil mojga Hlapza Davida, Ieft fim **njega** shalbal s'moim fvetim oljem (DB 1584: I, 302a)

Notâr do tiga zhaffa, de je njegova belfeda prishla, Inu GOSPODNIE govorjenje, je **njega** iskusilu. Tedaj je Krajl tje poslal, inu **ga** je proftiga puftil: GOSPVD zhes vse folke, je rekâl **njega** proftiga puftiti. On je **njega** k'enimu Gofpudu poftavil zhes fvojo hifho, de je gofpodoval zhes vse njegovu blagu (DB 1584: I, 306a)

Halleluia. HValite GOSPUDA v'njegovi Svetini: Hvalite **njega** v'tèrdnosti njegove mozhy. Hvalite **njega** v'njegovih junazhkih dellih: Hvalite **njega** v'njegovi veliki zhafti. Hvalite **njega** s'Trobentami: Hvalite **njega** s'Pfalterjom inu s'Arfami. Hvalite **njega** s'Bobni inu s'Raji, Hvalite **njega** s'ftrunami inu s'Pifhalmi. Hvalite **njega** s'glafnimi Cymbali, Hvalite **njega** s'Cymbali tiga vukanja (DB 1584: I, 316b)

Vendar tako v Novi zavezi kot v Psalmih najdemo tudi nasprotne zglede.

Mojfter ie tukaj, inu **tebe** klizhe (TT 1581–82: I, 418)

Ta Neuernik shpea po tim prauizhnim, Inu ishzhè **nega** vbyti (TPs 1566: 72b)

VTim stopio ty Farifei inu Saducei knemu, ty fo **nega** iskushali (TT 1581–82: I, 67)

Mojfter je tukaj, inu **te** klizhe (DB 1584: III, 54a)

Nevernik fhpega na Pravizhniga, Inu **ga** mifli vbyti (DB 1584: I, 289a)

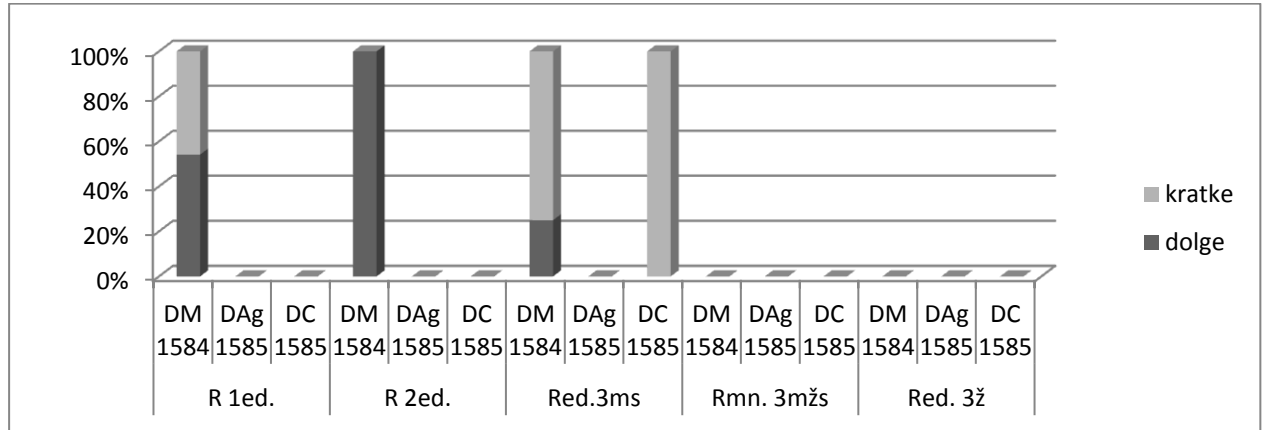
TEdaj fo Fariseerji inu Sadduceerji k'njemu stopili, ty fo **ga** fkulhali (DB 1584: III, 11a)

6.3.1.1.3.4 DM 1584 IN DELI IZ 1585

6.3.1.1.3.4.1 Rodilnik

V zadnjih Dalmatinovih delih so rodilniške oblike spet slabo izpričane, zato razmerja med rabo dolgih in kratkih oblik večinoma niso reprezentativna.

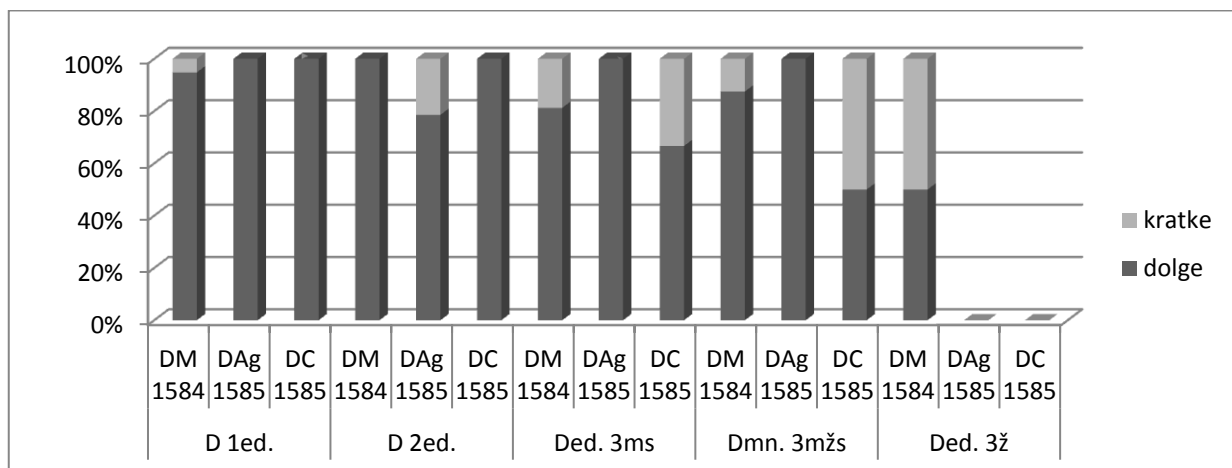
Graf 24: Razmerje med rodilniškimi dolgimi in kratkimi oblikami ob zanikanih glagolih v Dalmatinovih delih iz let 1584–1585

Najpogosteje jih najdemo v DM 1584, kjer sta pri 1ed. ob več kot 40 pojavitvah dolga in kratka oblika skoraj izenačeni (*mene* 26 : *me* 22); dolga oblika je tako rabljena nekoliko pogosteje kot v predhodnih besedilih, pri katerih Dalmatin ni imel Trubarjeve predloge. R 2ed. se v tem delu ob zanikanem glagolu pojavi le enkrat, in sicer dolga oblika *tebe*, pri Red. 3mžs pa je od štirih pojavitev kratka oblika *ga* rabljena v treh primerih,¹⁹³ dolga *néga* pa v enem. Tudi v DC 1585 je v edinem primeru uporabil *ga*.

V redkih primerih osebnih zaimkov ob povratnih glagolih in ob količinskih izrazih so rabljene samo dolge oblike.

¹⁹³ Pri vseh treh primerih gre za zanikani velelnik, medtem ko je dolga oblika rabljena ob glagolu v povednem naklonu. Nasprotno pri 1ed. tudi ob velelniku prevladujejo dolge oblike.

6.3.1.1.3.4.2 Dajalnik

Graf 25: Razmerje med dajalniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v Dalmatinovih delih iz let 1584–1585

V dajalniku dolge oblike v večini primerov izrazito prevladujejo, vendar se v različnih knjigah pojavljajo odstopanja pri različnih zaimkih: v DC 1585 najdemo v Ded. 3ms in Dmn. 3mžs kratki obliki *mu* in *jim* bodisi v pesmih ali v biblijskih citatih, ki se ujemajo z DB 1584.

Vfaki fturi v'fvoi
Semli dobru ftal (DC 1585: C8b)

: / Taku **mu** bo Bug frezho dal, / De bo na

Puſtite Otrozhezhe k'meni priti, inu **ym**
nikar nebranite (DC 1585: Aa)

Puſtite otrozhizhe k'meni pryti, inu **ym**
nikar nebranite (DB 1584: III, 25a)

Imaſh li Otroke, taku jih koji, inu **jim** od
mladuſti vrat pèrpogibaj (DC 1585: Ca)

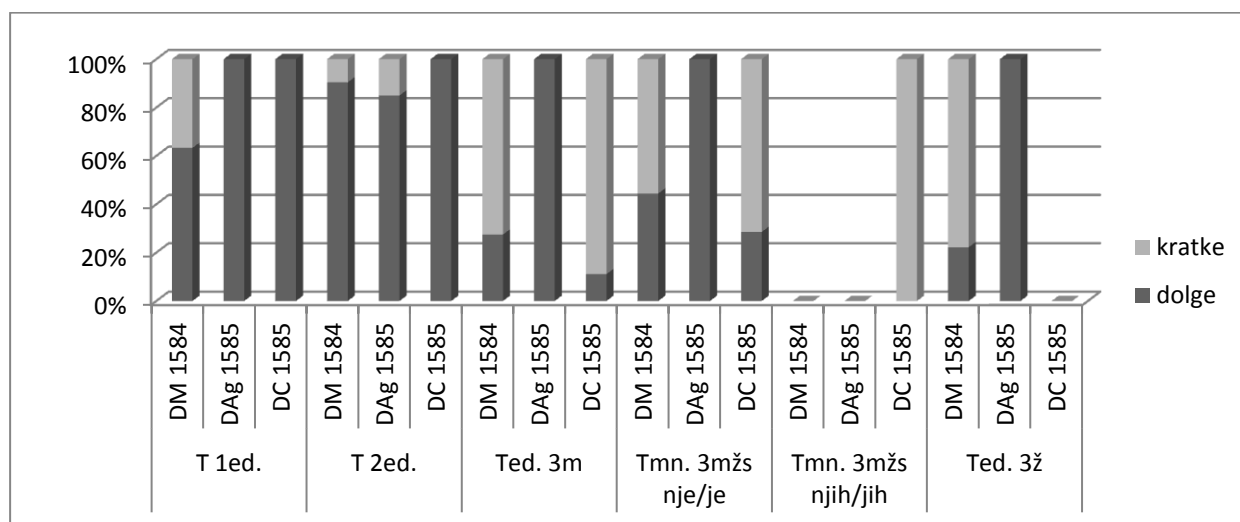
Imaſhli Otroke, taku jih koji, inu **jim** od
mladuſti vrat pèrpogibaj (DB 1584: II,
156b)

V DM 1584 sta v Ded. 3ž dolga oblika *nej* in kratka *ji* izpričani po enkrat; kratka oblika je rabljena ob velelniku.

my tebe vfi is ferza profsimo, de fe
hozhefh zhes leto nalho Seſtro nu
ravenkàrfzhenizo miloſtivu vfmiliti,
njej vfe grehe odpuſtiti (DM 1584:
CCXVIII)

profsimo my tebe is ferza, nesapuſti
sdaj letiga nalhiga Brata (ali leto
nalho Seſtro) v'njega (ali v'nje)
puſledni nuji inu nadlogi; temuzh ga
(ali jo) gnadlivu vunkaj odrefhi, inu
mu (ali **ji**) [...] grehe odpuſti (DM
1584: CLXVIII)

6.3.1.1.3.4.3 Tožilnik

Graf 26: Razmerje med tožilniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v Dalmatinovih delih iz let 1584–1585

V tožilniku je v DM 1584 stanje podobno kot v DB 1584 v delih, kjer Dalmatin ni imel Trubarjeve predloge. Odstopata predvsem 2ed., kjer je v DM 1584 precej pogosteje rabljena dolga oblika *tebe*, in izvorni Tmn. 3mžs, kjer ima kratka oblika *je* bistveno večji delež kot v DB 1584.

Nasprotno so razmerja v DAg 1585 in DC 1585, kjer je število pojavitev majhno, podobna kot v Trubarjevih delih: pri 1ed. in 2ed. ter v DAg 1585 tudi pri Ted. 3ž so skoraj izključno rabljene dolge oblike, kratko najdemo le v DAg pri 2ed., pri čemer so vsi trije primeri ob glagolu *prositi*.

Inu **te** pohlevnu profsimo (DAg 1585: b8a)

my te profsimo [...] (DAg 1585: c6a)

Za razliko od Trubarja je Dalmatin tako v tem kot v drugih delih kratko obliko *te* ob *prositi* večkrat uporabil tudi v primeru, ko je osebek izražen.¹⁹⁴

V Ted. 3m močno prevladuje kratka oblika *ga*. Tudi pri izvornem Tmn. 3mžs v DC 1585 ima kratka oblika *je* večinski delež,¹⁹⁵ medtem ko jo je Dalmatin v DAg 1585 uporabil le enkrat (ob 9 pojavitvah *ne*).

¹⁹⁴ Velja pa tudi obratno – dolgo obliko *tebe* najdemo tudi ob neizraženem osebkju.

KOKV IMA EN CERKOVNI SLVSHABNIK NOVE Sakohnike vkup porozhiti. NErpoprej kadar **je** oklizuje, ima rezhi N. in N. hozheta po Boshji Ordnunhi v'fveti Sakon ftopiti (DC 1585: B8b)

Iz roditeljskega množinskega tožilniškega oblika se v obeh delih pojavi le po enkrat, v obeh primerih pa je kratka (*jih*).

6.3.1.1.3.5 Tudi pri Dalmatinu najdemo primere stilistične rabe dolgih in kratkih oblik, pri čemer so – kot pri Trubarju – na prvem mestu lahko oboje, ne glede na to, katere so v splošnem pogostejše.

Moj Gréh je veklhi, kakòr de bi mogàl meni odpufzhen biti. Pole, ti **mene** danas ifsheneh is Deshele, inu fe moram pred tvoim oblizhjem fkrivati, inu moram neobftojezh inu bejshezhi biti na Semli, inu bode, de **me** v'bye, gdur **me** najde (DB 1584: I, 4a)

Temuzh jeft hozhem pèr moih Ozhetih leshati: Inu ti **me** imalh is Egypta pelati, inu **mene** v'nyh pogrebi pokoppati (DB 1584: I, 31b)

Bug, kateri je Semlo fural, inu je **njo** fturil inu pèrpravil. Inu **jo** nej fturil, de bi prasna bila, temuzh je **njo** naredil, de fe ima na njej prebivati (DB 1584: II, 18b)

Vprafhaj po njej, inu **jo** yfzhi, taku **jo** bofh nahèl, inu kadar **njo** dobifh, taku **jo** nepufti od febe (DB 1584: II, 156a)

ON je is njega puftil priti tiga fvetiga Mosha Moseffa, kateri je v'fimu fvitu lub inu prieten bil, inu katerimu fo, Bug inu ludje, priatel bily, kateriga ime fe v'ffoku zhafty. On je **njega** tudi zhaftil, kakòr te fвете Ozhake, inu **ga** je v'ffoku povsdignil, de fo fe **ga** Sovrashniki morali bati, inu je puftil de je s'befedami veliku zhudes fturil. On **ga** je zhaftitiga fturil pred Krajli, inu **mu** je dal porozhenje na fvoj folk, inu **mu** je pokasal fvojo zhaft. On **ga** je isbral k'fvetimu ftanuvi, sa njegove svejfhine inu krotkufti volo, inu **ga** je isvolil is mej v'feh Ludy. On je **njemu** puftil flifhati fvojo fhtimu, inu **ga** je pelal v'temni oblak. On **mu** je v'prizho dal te Sapuvidi, slafti, Poftavo tiga Lebna inu modrufti, de bi imèl Iacoba vuzhiti Saveso, inu Israela njegove Praude (DB 1584: II, 171b)

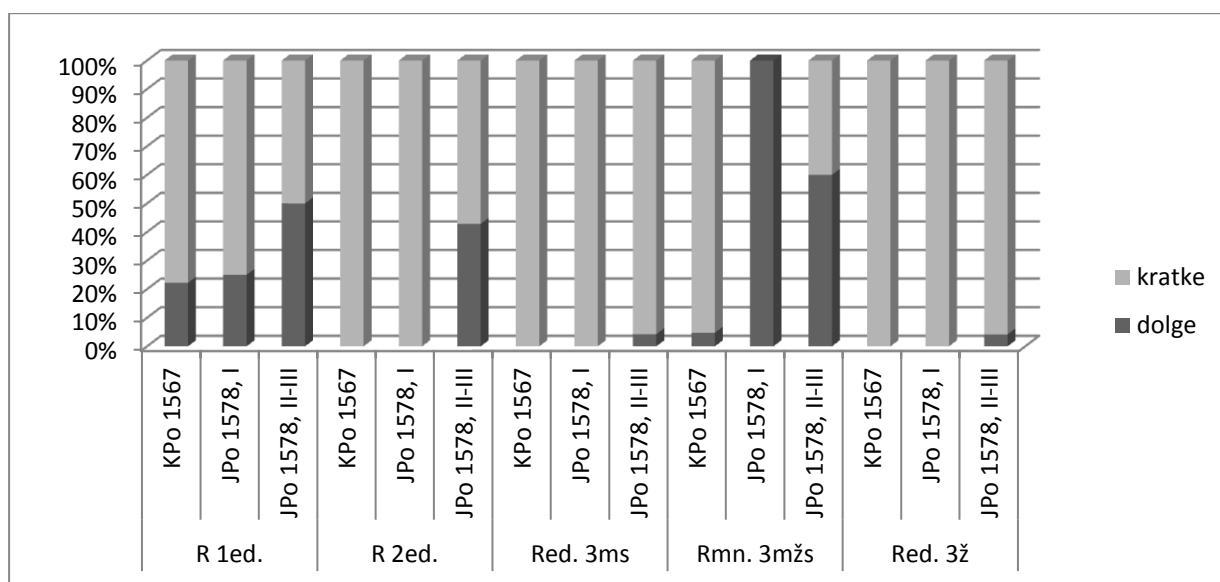
¹⁹⁵ Vsi primeri Tmn. 3mžs, tako z dolgo kot s kratko obliko, so rabljeni v biblijskih citatih, ki se ujemajo z DB 1584.

6.3.1.1.4 JURIČIČ

Pri Juričiču – podobno kot v DB 1584 – se raba dolgih in kratkih oblik precej razlikuje v prvem delu, ki ga je pred njim prevedel že Krelj, ter v drugih dveh delih postile, čeprav je že za prvi del značilno nadomeščanje kratkih oblik iz KPo 1567 z dolgimi (Merše 1998: 227).

6.3.1.1.4.1 Rodilnik

To je razvidno že v rodilniku ob zanikanem glagolu, kjer je v prvem delu stanje pri vseh zaimkih razen Rmn. 3mžs podobno ali enako kot pri Krelju.

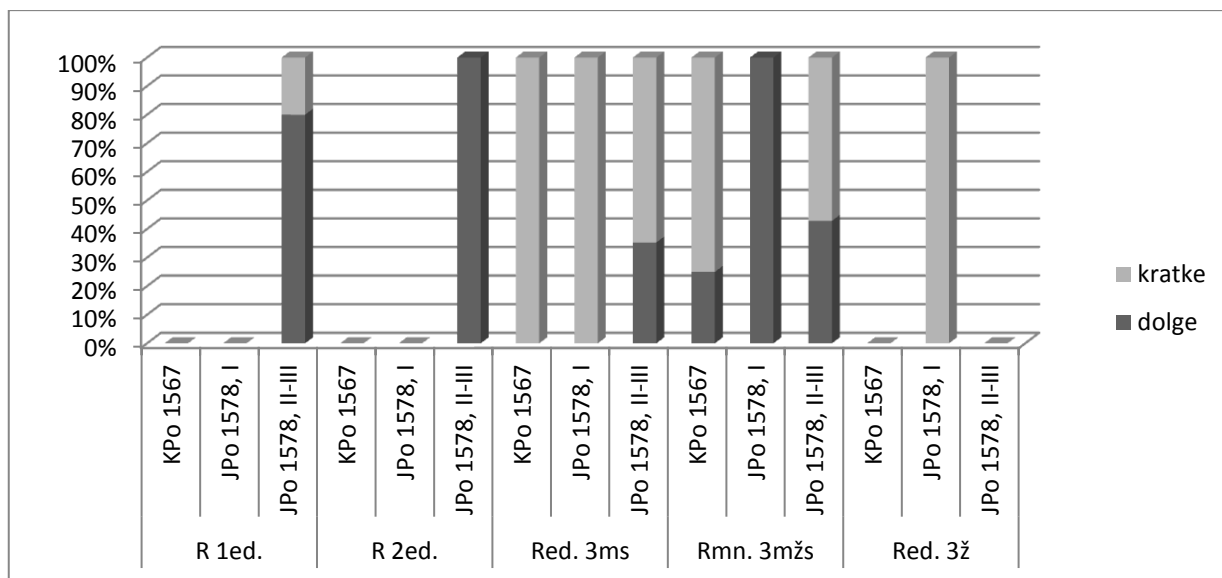
Graf 27: Razmerje med rodilniškimi dolgimi in kratkimi oblikami ob zanikanih glagolih v KPo 1567 in JPo 1578

Razen v posameznih primerih, ko lahko na podlagi sobesedila domnevamo, da je zaimek nosilec stavčnega poudarka, so pri večini zaimkov rabljene kratke oblike. Očitno pa odstopa Rmn. 3mžs, kjer v prvem delu popolnoma prevladuje dolga oblika *nih*, spremenjeni so vsi Kreljevi primeri, kjer je bila rabljena kratka oblika *jih*.

Nevodijo **ijh** v'Cerkou k'predigam, ne poshleio **ijh** v'lhulo, alli ako lih premoreio doma **ijm** Pedagoge ne dërshe (KPo 1567: XLVIb)

Oni **nyh** V cerkou kpredigam neuodio, **Nyh** V shulo ne poshleio, inu ako lih premoreio, tako **nym** doma Shulmoiftra ne dërshe (JPo 1578: II, 32a)

V drugem in tretjem delu postile je delež dolgih oblik večinoma večji kot v prvem, najbolj izrazito pri 2ed., medtem ko je pri Rmn. 3mžs precej manjši kot v prvem delu, čeprav še vedno najvišji od vseh zaimkov (*nih* je rabljen v okoli 60 odstotkih primerov).

Graf 28: Razmerje med roditeljskimi dolgimi in kratkimi oblikami ob povratnih glagolih v KPo 1567 in JPo 1578

Podobna razmerja med deloma so tudi ob povratnem glagolu. 1ed. in 2ed. pri Krelju in v prvem delu JPo 1578 nista izpričani, v preostanku Juričičevega prevoda pa pričakovano prevladujeta dolgi obliki *mene* in *tebe*. V Red. 3ms in 3ž sta tako v KPo 1567 kot v prvem delu JPo 1578 rabljeni samo kratki obliki *ga* in *je*, ki prevladujeta tudi v JPo 1578, II–III, zlasti pri 3ž, najdemo pa tudi nekaj primerov rabe dolgih oblik *nega* in *ne*. Tudi v Rmn. 3mžs pri Krelju prevladuje kratka oblika *jih*, medtem ko se je v prvem delu Juričič spet odločil samo za dolgo obliko *nih*, v drugem in tretjem delu pa nekoliko prevladuje *jih*.

Tiga fe ne ôte lotiti, to fe **ijh**
(KPo 1567: XXXVIII)

Tiga fe ne hote lotiti, to fe **nyh** manie
prime, kakor Bob ftene (JPo 1578: I, 21b)

Enako velja za Rmn. 3mžs ob količinskih izrazih: v prvem delu je Juričič v vseh primerih spremenil Kreljevo kratko obliko *jih* v *nih*, v drugem in tretjem delu pa najdemo ob prevladujoči rabi kratke oblike dolgo obliko le v enem zgledu.

Inu kivr ie kuli edan, ta **ijh** ima vfelei
vezh polak febe (KPo 1567: CXXb)

Inu kyr ie kuli edan, ta **nyh** ima vfelei
vezh polak febe (JPo 1578: I, 93b)

Inu **ijh** ie fedlu okuli pet tavshent
(KPo 1567: CXXVIb)

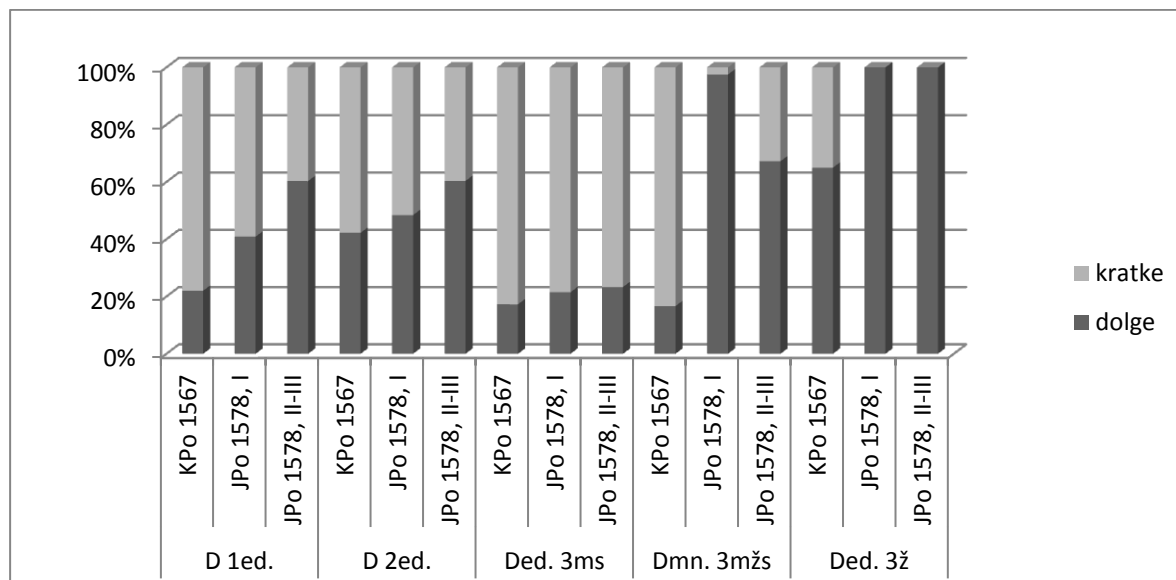
inu fe ie **nyh** pofadilu okuli
pettaushent (JPo 1578: I, 98b)

Kay ti sdai delash, to ie poprei **nyh**
veliko storilo (JPo 1578: II, 135)

Ob tem bude tebi veliko vefelie inu
Radof, inu fe **ijh** veliko bude ob
niegouim roiftuu vefelilo (JPo 1578:
III, 47b)

6.3.1.1.4.2 Dajalnik

V dajalniku se je Juričič že v prvem delu pogosteje kot Krelj odločal za dolge oblike, v drugem in tretjem delu pa se je njihova raba v večini primerov (izjema je spet Dmn. 3mžs) še okrepila.

Graf 29: Razmerje med dajalniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v KPo 1567 in JPo 1578

Mi fe sdi, da fe she danashni dan s'nashimi Farisei ravno tako godi (KPo 1567: XXXIII)

inu spleto en shlapal sterna inu poštavijoga **mu** na Glavo (KPo 1567: CLXb)

more biti da **ijm**, kâr ie puštil to sheno tako sa fabo vpiti, inu **ij** nei precei pomagal (KPo 1567: CXV)

Meni fe sdy, da fe ishe danashni dan snashimi Farisei rauno tako godi (JPo 1578: I, 21a)

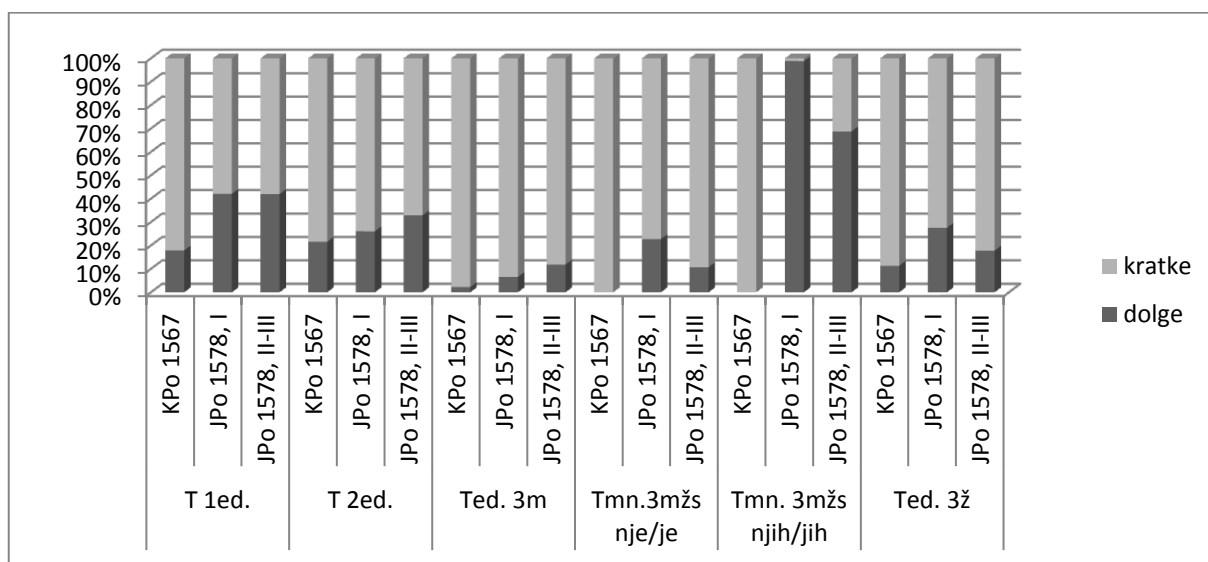
inu fo spleli en venaz is Ternia inu fo ga poštavili **niemu** na Glauo (JPo 1578: I, 126a)

more biti da ie **nym** teshko dialo inu fe zhudno sdelo, kyr ie puštil to Sheno tako sa fabo vpiti, inu **niei** nei precei pomagal (JPo 1578: I, 88b)

Medtem ko pri večini zaimkov v prvem delu še vedno bolj ali manj prevladujejo kratke oblike, se v preostanku JPo 1578 to razmerje prevesi v prid dolgim. Izjema sta Ded. 3ms, kjer je dolga oblika *ñemu* v celotni Juričičevi postili rabljena le v dobri petini primerov, in Ded. 3ž, kjer je že pri Krelju dolga oblika *ñi* prevladovala, pri Juričiču pa kratke oblike *ji* sploh ne najdemo več.

6.3.1.1.4.3 Tožilnik

Tudi v tožilniku je Juričič v številnih primerih spreminjal Kreljeve kratke oblike v dolge, v samostojno prevedenih besedilih pa se je zanje odločal še pogosteje, vendar tudi v njih – za razliko od dajalnika – kratke oblike večinoma prevladujejo.

Graf 30: Razmerje med tožilniškimi dolgimi in kratkimi oblikami v KPo 1567 in JPo 1578

Ias zho priti inu **ga** osdraviti (KPo 1567: LXXI)

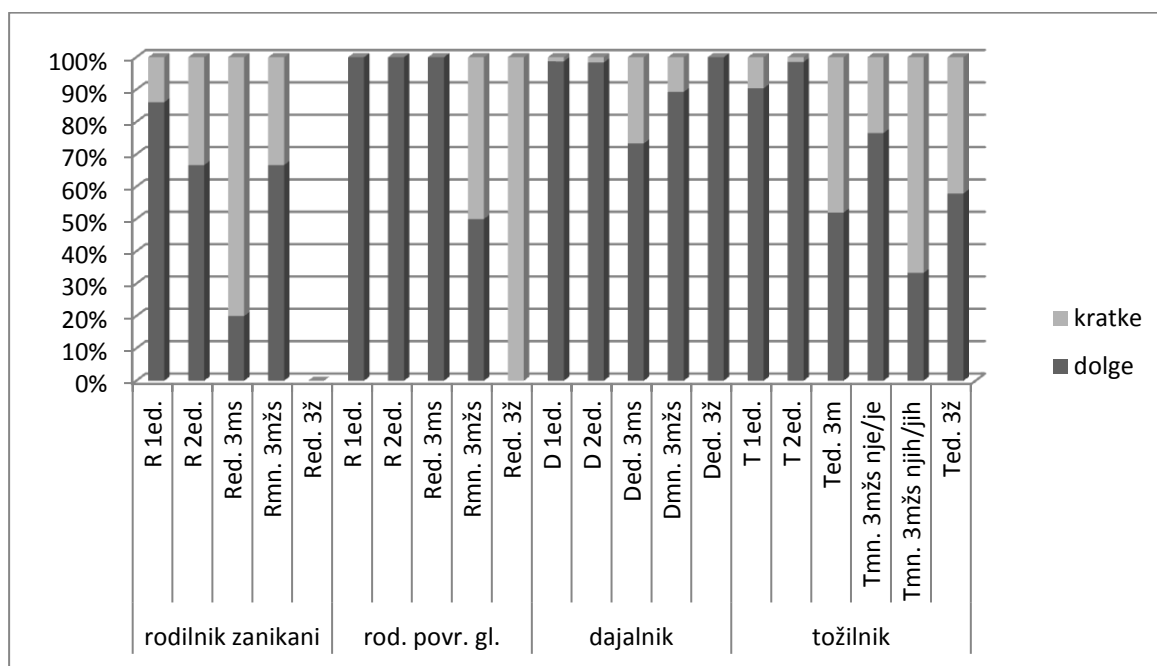
Ieft hozho priti inu **niega** osdrauiti (JPo 1578: I, 52a)

Izjema je le iz roditeljskega oblika Tmn. 3mžs *nih/jih*, kjer je razmerje podobno kot v roditeljskem. Tudi pri izvornem Tmn. 3mžs *ne/je* je delež dolge oblike v JPo 1578, I večji kot v JPo 1578, II–III (čeprav Krelj teh oblik skoraj ni uporabljal), vendar ne presega 20 odstotkov.

Tudi pri Ted. 3ž je Juričič v prvem delu dolgo obliko *no* uporabljal pogosteje kot v drugih dveh, a tudi tu v manj kot v tretjini primerov.

6.3.1.1.5 TULŠČAK

Graf 31: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik pri Tulščaku

V nasprotju z Juričičem pri Tulščaku pri večini zaimkov v vseh sklonih prevladujejo dolge oblike. Najpogosteje kratke oblike najdemo pri 3ms v ednini, vendar ima le v Red. *ga* izrazito večji delež kot dolga oblika *nega*, po čemer se Tulščak razlikuje tudi od Trubarja, čeprav je pri ostalih zaimkih raba kratkih oblik pri Tulščaku pogostejša kot pri njegovem predhodniku.

Izstopata še rodilnik ob povratnem glagolu pri 3ž, kjer je v edinem primeru rabljena kratka oblika *je*, in iz rodilnika posplošena oblika Tmn. 3mžs, kjer ob enem primeru rabe *nih* najdemo dva primera s kratko obliko *jih*.

taku **ijh** na Tellefu inu Dushi sdraue
inu mozhne lturi (TkM 1579: 51a)

Dai meni tudi en saftopnu inu
pokornu ferze, de iestf **nih** inu vfeh¹⁹⁶
[...] flusham (TkM 1579: 104a)

troshtai nee o Bug, inu perprai **ijh**
kteeku vnih bolesni (TkM 1579: 51a)

¹⁹⁶ Za uvrstitev oblike v tovrstni zvezi v tožilnik prim. 3.3.6.

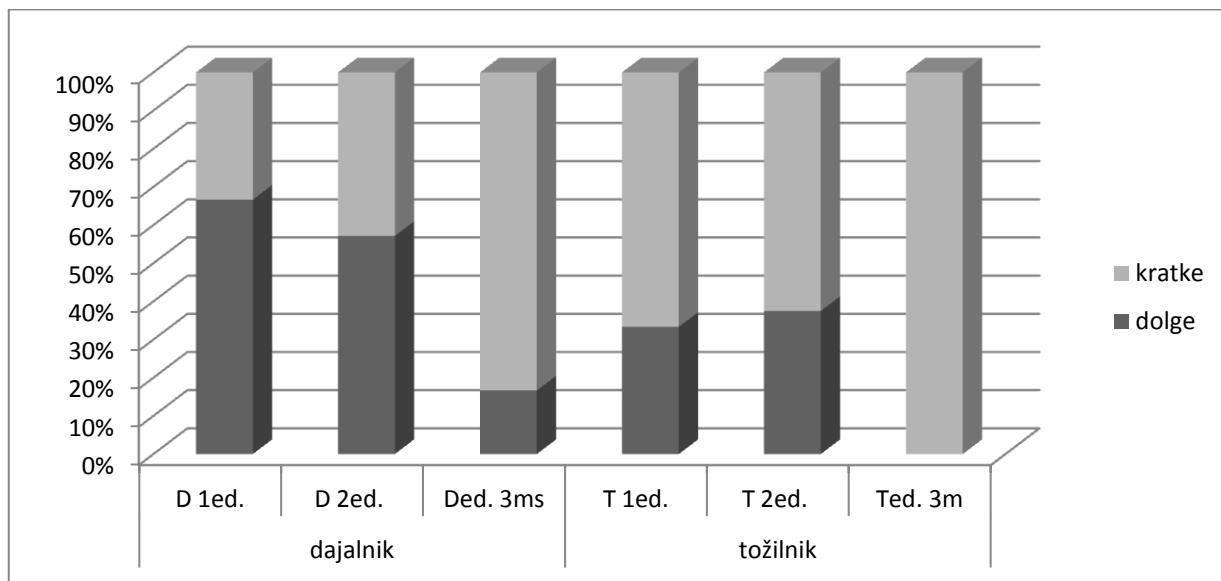
6.3.1.1.6 BOHORIC

V BTa 1580 so v zvezah s prosto rabo izpričane samo tri oblike 3mžs, ki so vse kratke.

Nemoli **yh** inu **im** neflushi (BTa 1580)

to ifto sa Sveto dershimo, radi p[oslu]lhamo, inu fe **ie** vuzhimo (BTa 1580)

Tudi v BH 1584 v zvezah s prosto rabo niso izpričani vsi skloni. V ednini najdemo obravnavane oblike samo v D in T, zgleđa za 3ž ni.

Graf 32: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v BH 1584

V dajalniku pri 1ed. in 2ed. kot pri večini drugih avtorjev dolgi obliki *meni* in *tebi* nekoliko prevladujeta,¹⁹⁷ medtem ko je pri Ded. 3m *ñemu* uporabljen v dveh zgledih, od tega v enem dvojnično s kratko obliko.

¹⁹⁷ Zaradi majhnega števila pojavitev so navedene vse pojavitve z izjemo pojavitev v pregibalnih vzorcih (tudi pri glagolu, kjer so pri prevodih latinskega optativa vedno rabljene dolge dajalniške oblike).

Est mihi nomen Pomponius. **Meni** je jime Pomponius (BH 1584: 312)

TU des epulis accumbere divum. Ti **mi** dalh k'Bogou misi feiti (BH 1584: S9)

Est mihi lucro: Gre, oli pride **meni** h'dobizhku (BH 1584: S26)

Libet, fe **mi** hozhe, oli lushta (BH 1584: S49)

Illud mea magni interest, te vt videam, Na letim **meni** veliku nadleshi, da te vidim (BH 1584: S48)

Litteras accepi tuas, quae mihi magna voluptati fuerunt. Tvoj list fèm prejel, kateri **mi** je pèrjetèn bil (BH 1584: S1)

meum est iniuriam non adferro, **Meni** flifhi, doštoji, oli fe fpodobi, nikar krivizo sturiti [...] **meni** (BH 1584: S49)

mihine, **menili** (BH 1584: 166)

largior tibi pecuniam, dam **tebi** denarje (BH 1584: S31)

Induo te tunicam. Iest **ti** fuknjo oblezhem, vel te s'fuknjo oblezhem (BH 1584: S27)

affentior tibi, **tebi** pèrvolim (BH 1584: S31)

Praefto tibi fidem, Iest **ti** vero dèrshim (BH 1584: S25)

Tua refertadefè, **tebi** nuza, je prid, da fi v' prizho (BH 1584: S47)

Quid putas, kaj fe **ti** fdi, gdu? (BH 1584: 85)

Tibi ergo? **tebili**? vel tedaj (BH 1584: 166)

Quos illi lacta laborum, Ipla fuis manibus nevit Sidonia Dido. Kateri je **njemu**, veffèla od dejla, (oli sa volo dejla) Sama Sidonifka Dido fhivala (oli fpredla) (BH 1584: S16)

Ibo animis contra, vel magnum praefet Achillem, id est, repraefentet, zhem **mu** ferzhnu pruti pojtim tàr fi on lih bodi, ta veliku flovlen Achilles (BH 1584: S25)

Si poterit Neuius id, quod libet, et ei libebit, quod non licet, Aku Neuius bo mogèl tu, kar fe **mu** hozhe, taku fe **mu** bo tudi hotelu, tu kar fe **mu** nelpodobi (BH 1584: S50)

obuiam illi proceßimus, mi fmo pruti njemu fhli; vel, mi fmo **mu** pruti fhli [...] Datium **njemu** vel **mu** [...] (BH 1584: S55)¹⁹⁸

---

¹⁹⁸ Navedeni zgled je sporen, saj zaradi predložno rabljene oblike v predhodnem stavku ni jasno, ali ga lahko uvrstimo med primere v zvezah s prosto rabo.

V tožilniku pa pri vseh treh zaimkih prevladujejo kratke oblike, pri 3m je *ga* rabljen v vseh zgledih.

INterest mea, **mene** tizhe (BH 1584: S48)

me, opominalh da fe s'fliffom vuzhim (BH 1584: S57)

Negligentiae me accusas, vel, propter negligentiam, **me** dolshilh v'traglivofti, oli nemarkhine, vel, sa nemarkhine voljo (BH 1584: S21)

Putavi? ea de re te esse admonendum, Sëm mejnil **tebe** od teifte rizhi opomeniti: fem mejnil **tebe** teifte rezhi opomeniti (BH 1584: S22)

Illud mea magni interest, te vt videam, Na letim meni veliku nadleshi, da **te** vidim (BH 1584: S48)

Doceo te literas, Vuzhim **tebe** kunfhti (BH 1584: S26)

Spolio te pecunia. **Te** pèpravim ob denarje (BH 1584: S28)

Condemnabo te eodem crimine, zhem **te** lih tigaiftiga greha obtoshiti (BH 1584: S21)

Induo te tunicam. Ieft ti fuknjo oblezhem, vel **te** s'fuknjo oblezhem (BH 1584: S27)

Cum ipse te veteris amicitiae commonafaceret, commotus es, Satu kër **te** je stare prijasni opomenil, li ti fãrdit poftal (BH 1584: S22)

Vt illum dij deaque perdant, da **ga** bog inu Bogijnje, konzhajte (BH 1584: S57)

Mitto illum ad fpeculandum arcem, Ieft **ga** pohlem, k'gledajnju grada (BH 1584: S33)

Sapientis est proprium, nihil quod poenitere poßit facere, Eniga modriga laftna shara je, nihfter, kar **ga** more Revati, fturiti (BH 1584: S52)

poenitet eum fenectutis fuae, **ga** fvoje ftarofti reva (BH 1584: S51)

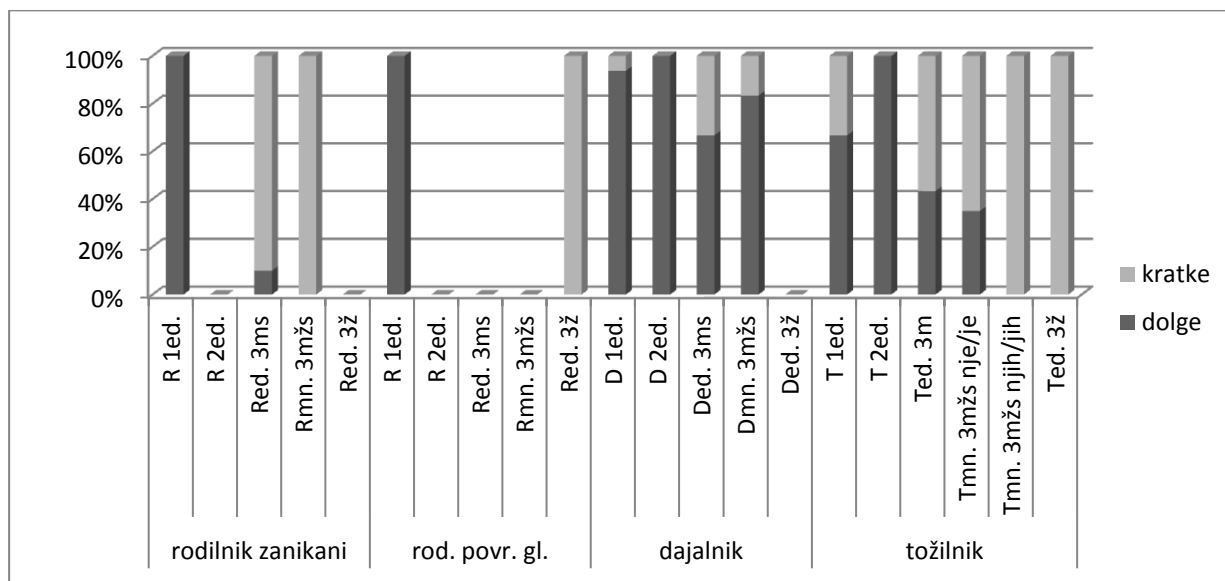
V množini sta izpričana samo dva zgleda za rodilnik 3mžs ob količinskih izrazih: v enem primeru je uporabljena dolga oblika *nih*, v drugem pa kratka *jih*.

Exigni numero, fed bello vinida virtus: **Nih** majhinu na zhilfi, oli v' boju, oli h' boju, fèrzhna muzh (BH 1584: S17)

Rariquißs boni vix funt numero totidem, quot Thebarum Portae, vel diuitis hoftia Nili, Retki fo dobri, kumaj **jih** je v'zhilfi tulikajn, kuliku je vrát, v'mejfti Thebe, oli kuli je ftруг bogatiga Nila (BH 1584: S56)

6.3.1.1.7 TROST

Tudi pri Trostu najdemo razlike pri rabi dolgih in kratkih oblik med 1ed. in 2ed. na eni strani in 3mžs na drugi strani: pri prvih močno prevladujejo ali so izključno rabljene dolge oblike, za druge pa v rodilniku in tožilniku velja obratno, medtem ko v dajalniku tudi pri njih – podobno kot pri Trubarju – prevladujejo dolge oblike. Se pa Trost od Trubarja razlikuje po pogosti rabi kratkih oblik tudi pri R in Tmn. 3mžs ter R in Ted. 3ž.

Graf 33: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik pri Trostu

6.3.1.1.8 MEGISER

Pri Megiserju najdemo v posameznih slovarskih geslih samo primere za D in T 1ed. in 2ed.; v vseh primerih razen v enem, kjer sta – kot alternativa – uporabljena oba zaimka, so uporabljene kratke oblike.

Es geht mich/dich an [...] tu **mene**, ali **tebe**, tizhe, ali angre (MD 1592: D2b)

es Taurt mich [...] fe **mi** fmili (MD 1592: P7a)

Es gefelt mir [...] toku **mi** dobru dopade (MD 1592: D2b)

libet [...] **mi** fe lulhta (MTh 1603: I, 799)

Cacaturio [...] *Sclav.* **mi** ie potreba frati (MTh 1603: I, 189)

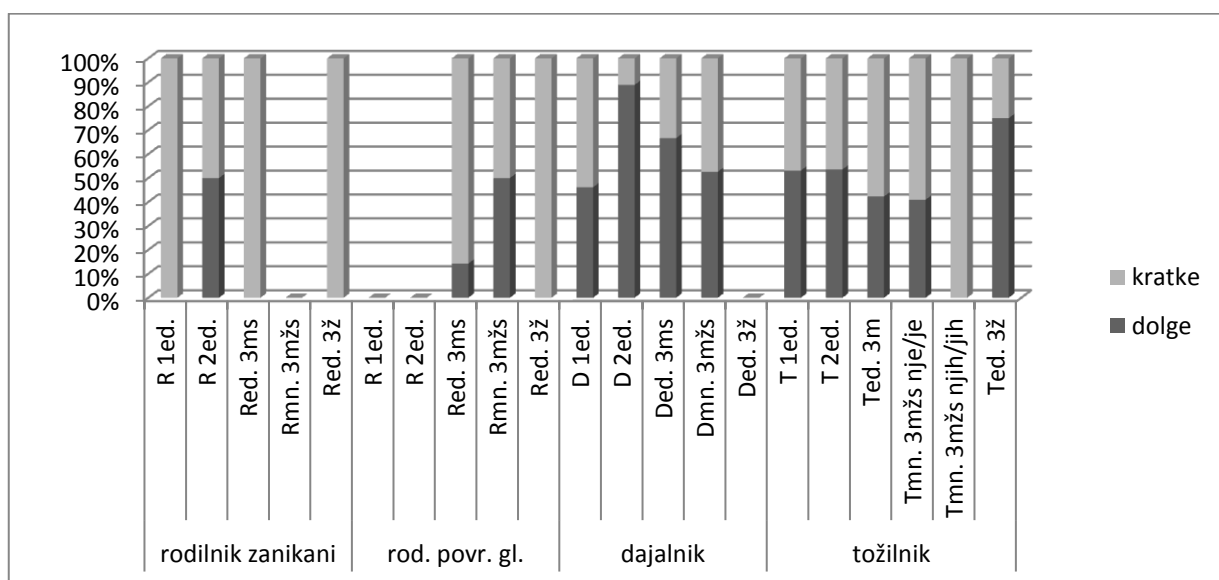
Laß mich gehn [...] pufti **me** fmyram (MD 1592: H8a)

Ey lieber [...] lubi, proßim **te** (MD 1592: D3a)

Quaefo [...] *Sclau*. Proffim **te** (MTh 1603: II, 376)

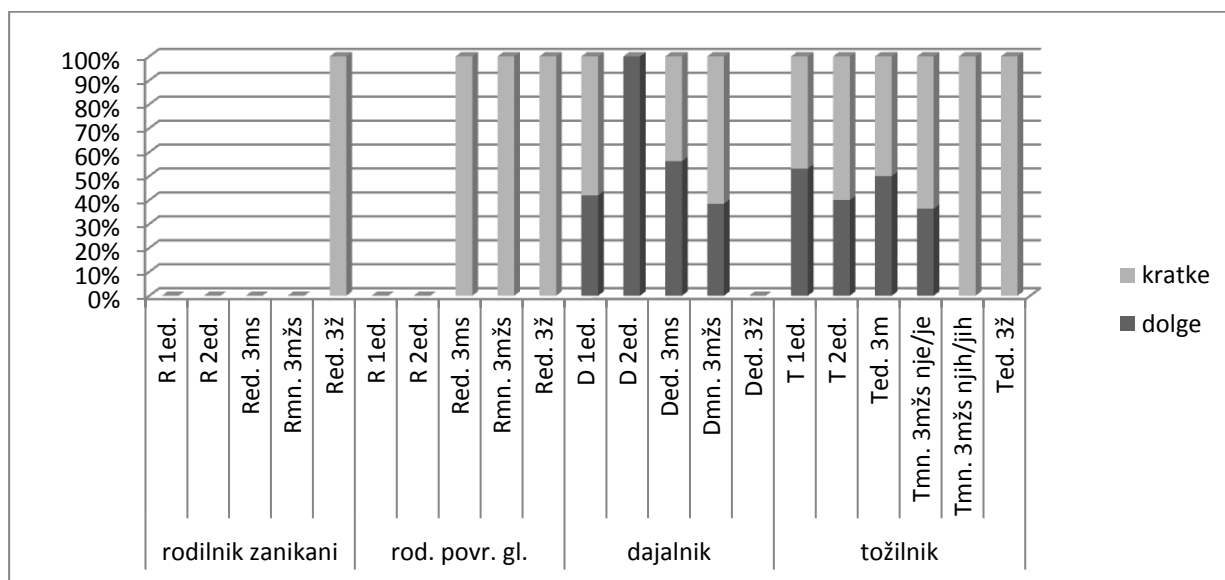
6.3.1.1.9 ZNOJILŠEK

Tudi pri Znojilšku so dolge oblike pri večini zaimkov najpogostejše v dajalniku, največji delež ima dolga oblika 2ed. *tebi*. V tožilniku so dolge oblike rabljene bistveno pogosteje kot v rodilniku, vendar gre pri rodilniku ob zanikanem glagolu za majhno število primerov. Enako velja za iz rodilnika posplošeni Tmn. 3mžs: v edinem primeru je rabljena kratka oblika *jih*.

Graf 34: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v celotnem ZK 1595

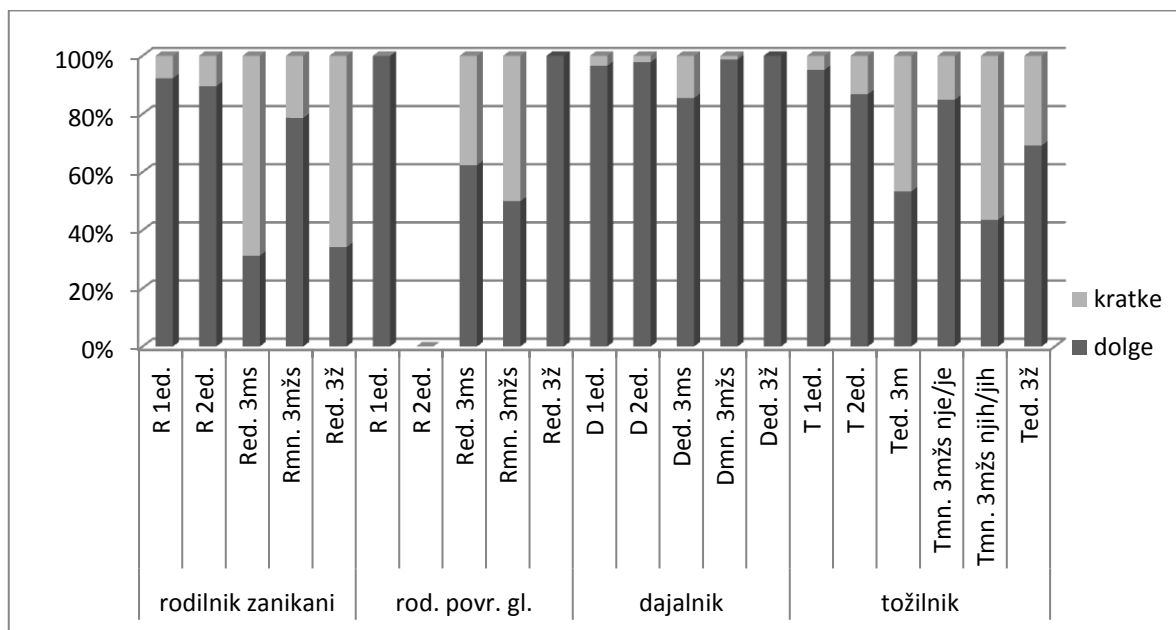
A ker je Znojilšek v svoje delo vključil precejšnje število biblijskih citatov (iz DB 1584) ter že prej objavljenih molitev in pesmi, v katerih je ohranjal izvirne oblike, zgornja tabela ne odraža njegove avtorske rabe dolgih in kratkih oblik. Če zaimke iz omenjenih besedil izločimo, se slika nekoliko spremeni.

Graf 35: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v Znojilškovih samostojno prevedenih besedilih

V samostojno prevedenih besedilih je Znojilšek v rodilniku vedno uporabljal kratke oblike tako ob zanikanih kot ob povratnih glagolih in tudi v dajalniku in tožilniku so večinoma uporabljene nekoliko pogosteje kot v celotnem besedilu. Izjema je D 2ed., kjer v Znojilškovih besedilih najdemo samo dolgo obliko *tebi*. Nasprotno pri Ted. 3ž v celotnem besedilu zaradi pretežne rabe v biblijskih citatih (kjer je razmerje *no* 6 : *jo* 1) prevladuje dolga oblika *no*, v samostojnih prozih prevodih pa je v edinem primeru uporabil kratko obliko *jo*.

6.3.1.1.10 TPo 1595

Graf 36: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v TPo 1595

Če se TPo 1595 tako po pisni kot po oblikovni podobi zaimkov razlikuje od ostalih Trubarjevih del, pa jim je po razmerjih med dolgimi in kratkimi oblikami precej blizu, posebej pri 1ed. in 2ed., kjer v vseh sklonih močno prevladujejo dolge oblike. Podobno kot v drugih Trubarjevih delih je pri vseh zaimkih njihov delež najvišji v dajalniku, kjer kratke oblike predstavljajo kvečjemu nekaj odstotkov, le pri Ded. 3ms okoli 15 odstotkov.

Pri R in T 3mžs pa stanje v Postili nekoliko odstopa od Trubarjevih del: v ednini je pri 3ms delež dolge oblike ob zanikanih glagolih nekoliko večji, pri T 3ž ter v Rmn. 3mžs pa bistveno manjši; nekoliko manjši je tudi ob količinskih izrazih, kjer najdemo ob skoraj 70 pojavitvah dolge oblike *nih* štirikrat kratko obliko *jih*, ki je Trubar ni uporabljal. R in Ded. 3ž sta podobna kot pri Trubarju: kratka oblika *je* je ob zanikanih glagolih rabljena v približno dveh tretjinah primerov, nasprotno pa je v Ded. 3ž kratka oblika *ji* rabljena samo enkrat v robni opombi.

Ta Iftoria od tiga Terplenja Christufoviga fe ima flišsig pridigovati, Sakaj Hudizh ji je fourash (TPo 1595: I, 207)

Tudi pri izvornem Tmn. 3mžs je v primerjavi s poznejšimi Trubarjevimi deli kratka oblika *je* rabljena nekoliko pogosteje, čeprav njen delež tudi tu ne dosega 20 odstotkov, pri iz rodilnika posplošeni obliki, ki je za Trubarja netipična, pa *jih* rahlo prevladuje nad dolgo *nih*.

6.3.1.1.11 DOLGE IN KRATKE OBLIKE V PESMARICAH

V pesmaricah splošen pregled dolgih in kratkih oblik ni smiseln, saj v pesmih razmerje med njimi, kjer se razlikujejo po številu zlogov, določa zlogovni verz, kot je bilo prikazano pri posameznih avtorjih. Izjema so prozni uvodi in molitve, v pesmih pa nepredložne odvisne množinske oblike 3mžs ter edninske oblike 3ž, kjer so tako dolge kot kratke oblike enozložne.

6.3.1.1.11.1 *P 1563

V *P 1563 je oblika brez n- najpogostejša v Ted. 3ž: *jo* je izključno rabljena v pesmih G. I., H. K., L. Z., G. R. in v nekaterih nepodpisanih, samo dolgo obliko *ño* najdemo le v nepodpisani poročni pesmi NV puimo daimo zhaft Bogu:

De ie Bug sheno ftuaril, / Ter ie **nio** dal moshu (*P 1563: 147)

Kratka oblika se pojavlja še v Tmn. (in v homonimnem Tdv.). V Trubarjevih pesmih, ponatisnjenih iz TC 1550, najdemo po en primer za Tdv. in Tmn. 3mžs *je*.

Shnim ye ftuarill femlo/ nebu [...] Mosha potle to sheno Inu **ye** vkupe porozhill, Vfo ftar[!]
ye nima ifrozhill, de ima nym slushiti (*P 1563: 1)

vrashyo oblaft, ne dai nam paft, verne tuoie, obarye, pred malykouo falsh slushbo (*P 1563: 16)

Še en primer Tmn. 3mžs *ye* se pojavi v razlagi desetih zapovedi Poslufhai zhlouik refumei, kjer Trubar v svoji prvi knjigi ni uporabil zaimka, da je dobil potrebno število zlogov v verzu (kitica 8 – 11 – 11 – 8 – 6). Prireditelji *P 1563 so (verjetno zaradi razumljivosti) zaimke dodali, čeprav zaradi tega kitica odstopa od ostalih.

boshli obdan fnadlugami, volnu **ye**
gori vfami (*P 1563: 9)

Boshli obdan fnadlugami / Volnu
gori vfami (TC 1550: 199)

Poleg tega so kratke oblike Tmn. uporabljene še pri G. R. in v nekaterih nepodpisanih pesmih.

De on tih niega nefgubi, / Samuzh klebnu **ie** obudi (*P 1563: 161)

Pridi reunim hpomuzhy / Skufi to martro tuoio / Obdili **ye** fmi loftio (*P 1563: 103)

---

¹⁹⁹ V naslednjih izdajah je besedilo enako kot v TC 1550, zaimke ni uporabljen.

Shtra[...]²⁰⁰ kaifo fturili / Vfrashye ftuim ferdom (*P 1563: 181)

V večini primerov je kratka oblika uporabljena ob velelniku.

Pri HK in v nepodpisani predelavi 14. psalma pa prevladujejo dolge oblike (tudi ob velelniku).

Kateri to volo tuoio, / Serzom vueri fliffaio diat /.../ Pufti **nie** le scufi tebe, / Volnu fueffeliem vmreti (*P 1563: 146)

Gledati **nie** zhes fe ie vdal, / Zhe bi neshel otroke (*P 1563: 184)

V ostalih množinskih nepredložnih sklonih so pri vseh avtorjih rabljene izključno dolge oblike.

Nim vfame nih zhaft inu oblaft. / Puftil ye **ye**²⁰¹ vframoto paft. // Poufim fuetu ye **ye** pognal / Nih scoff **nim** ny prou fuetoual / **Nim** guishnu she fđai nih kriiuna / Danashni dan nei shekana (*P 1563: 113)

Ta **nim** ftui nafrani, Vmiru vpokoy shiuiti, Vtim slei obarouati. // Profimo Boga ozheta, Smileniga Iefufa, De ie vřakoni shegna, Sdarum fuetiga duha. // Shegnai **ie** Bug na femlli, Nih vero poterdi [...] / Pufti **nym** dozhakat vnuzheta [...] Bodi **nym** kpomuzhi (*P 1563: 150–151)

V pesmarici so objavljeni tudi nekateri prozni teksti, in sicer dve molitvi po litanijah in zahvalna molitev po jedi. Avtor prvih dveh je Trubar (objavljeni sta bili že v TC 1550), pri zadnji pa je avtor neznan. V vseh treh najdemo samo D in T 2ed. ter R/T in Dmn. 3mžs, v vseh primerih razen v enem pa so rabljene dolge oblike. Le ob glagolu *prošiti* je pri Trubarju v primeru, ko osebek ni izražen, uporabljena kratka oblika *te*, ob izraženem osebkem v molitvi neznanega avtorja pa – kot v Trubarjevih delih – dolga *tebe*.

Per teim tudi o Gosřud Bug **te**
prořlmo (*P 1563: 38)

O liubi gasřud inu ozha mi **tebe**
profimo (*P 1563: 201)

mi **tebe** tudi is ferza prořlmo (*P
1563: 203)

---

²⁰⁰ Neberljivo mesto.

²⁰¹ Čeprav v 16. stoletju prevladuje stava tožilniške oblike zaimkov pred obliko glagola *biti* za 3. os. ed. (prim. 6.3.1.3.2.2), je v *P 1563 dvakrat izpričana stava Ted. 3ž za glagolsko naslonko (*ye io*, str. 42 (G. I.), *ie io*, str. 153 (nepodpisana)), obratnih zgledeov pa ni, zato se v zvezi glagolske oblike in Ted. 3s zdi verjetno, da je zaimenska oblika na drugem mestu.

6.3.1.1.11.2 TRUBARJEVE PESMARICE

Tudi v izdajah pesmarice, ki jih je uredil Trubar, najdemo v pesmih kratke oblike v zvezah s prosto rabo le pri Tdv./mn. 3mžs in Ted. 3ž. Ob dvojinski in množinski obliki iz TC 1550, navedenih že pri *P 1563, se domnevna kratka množinska oblika *ie*²⁰² pojavi še v Trubarjevi pesmi Kir hzhe Bogu slushiti, prvič objavljeni v TPs 1567.

Luskiga blaga ne sheli, Dai nom **ie** Bug dershati, Vfelei Vpokuri ftati (TPs 1567: 7 = TC 1574: 7)

V TC 1574 pa je poleg omenjenega zgleda kratka iz rodnika posplošena oblika Tmn. 3mžs *jih* rabljena še v dveh primerih v dveh Kreljevih pesmih. V vseh drugih primerih pri Krelju najdemo obliko *ne*, kot tudi v ostalih Trubarjevih in v TP 1575 tudi v Dalmatinovih pesmih..

Edan drufiga drashyo, Inu vmei febo prauio, Seshymo vkup strebimo **yh**, De ne oftane edan od nih (TC 1574: 144)

Ofrashi nee ftuim ferdom, Koker fenem slim Vremenom, Sramote sle napolni **yh**, De nim bode shal vnih fercih (TC 1574: 145)

Glede na uporabljeno obliko Tmn. 3mžs ter rabo dolgih in kratkih oblik v Kreljevih samostojnih delih je verjetno, da je Trubar v pesmarici spreminjal ne le Kreljev zapis, ampak tudi oblike zaimkov; kjer je ohranil rodniliške oblike zaradi rime, pa se ni odločil za spremembo dolge oblike v kratko.

Pri Ted. 3ž je v TC 1574 uporabljena le dolga oblika *no*, v TP 1575 pa v edinem primeru v Schweigerjevi pesmi kratka *jo*.

Odpri nim vrata nih ferza, de per nih tvoia beffeda, bo veden prebivala, fprydom **io** poflushali (TP 1575: B7b)

Od proznih tekstov sta v Trubarjevih izdajah pesmarice poleg molitev po litanijah, kjer je stanje enako kot v predhodnih izdajah, še krajši uvod, v katerem ni zaimkov v zvezah s prosto rabo dolgih in kratkih oblik, in daljše PRYZHOVANE DE TV PETIE VCERQUI, Kadar se fastopnu is ferza poye, Bogu dopade inu ie pridnu, tim Mladim Ludem. V njem so rabljene dolge oblike D 1ed. *meni*, T 1ed. *mene*, Ded. 3mžs *nemu* in Ted. 3ž *no*, pri Ted. 3ms najdemo samo kratko obliko *ga*, pri Tmn. 3mžs pa je Trubar uporabil po eno dolgo in kratko obliko.

---

²⁰² V zgledu bi lahko šlo tudi za neosebno anaforično rabo Ted. 3s (prim. 3.2.2).

take nega zaihne inu řapuuidi, nei le řamuzh řapouedal vřem ludem veden vřerzi inu pred řebo, na Steini, na daurih řapiffane imeiti [...] Nih Otrokom od nih prauiti, **nee** nuzh ter dan vuzhiti (TC 1574:)(5–)(5b)

Letih buquiz ie tyřfuzh, Du **ie** ima oli prodai, iřt guishnu ne veim (TC 1574:)(8b)

Raba dolgih in kratkih oblik je torej v Trubarjevih izdajah pesmaric podobna kot v njegovih samostojnih delih; zdi se, da je v skladu s svojimi načeli posegal tudi v pesmi drugih avtorjev, kadar to ni vplivalo na verzno strukturo.

6.3.1.1.11.3 DALMATINOV IZDAJI

V nasprotju s Trubarjem Dalmatin v svojih izdajah pesmarice v dolge in kratke oblike – vsaj v že objavljenih pesmih – ni posegal, saj so ohranjene vse oblike iz predhodnih Trubarjevih izdaj. V na novo objavljenih pesmih so kratke oblike precej pogostejše, poleg Tmn. 3mžs *je* in Ted. 3ž *jo* najdemo tudi v R in Dmn. 3mžs *jih* in *jim*.

Od treh primerov Rmn. 3mžs, ki jih najdemo v dveh Dalmatinovih pesmih, prvič objavljenih v DC 1579, je ob količinskem izrazu uporabljena dolga oblika *řih*, ob povratnem glagolu pa obakrat kratka *jim*. Enaka zgleda najdemo tudi v DC 1584, novih primerov za rodilnik ni.

De bi lih na leivi řrani, **Nih** taushent konez vselu (DC 1579: 141; podobno DC 1584: CXCIII[=CXCII])

Vře Grehe imash řposnati, Bogu ře **ijh** dolshan dati, Zhes nee is řerza shalovat, Ter potle ře **ijh** varovat (DC 1579: 28; podobno DC 1584: LIII)

Nasprotno je v DC 1579 v Dmn. 3mžs tudi v novih pesmih večinoma rabljena dolga oblika *řim*. *Jim* najdemo le v Dalmatinovi pesmi O Bug Ozha nebeski Kral, in sicer rabljeno izmenično z dolgo obliko.

Tu **nym** shal vřerzu teshku dei, kir ře **ym** rifniza povei (DC 1579: 156; podobno DC 1584: CCXII)

Tudi v DC 1584 je Dalmatin v svojih novih pesmih v Dmn. 3mžs uporabljal dolgo obliko, ki jo najdemo tudi v nepodpisani pesmi O ti mogozhi vezhni Bug, medtem ko je v novi Bohoričevi pesmi in nepodpisanih Hvala bodi Bogu vřak zhas in Kaj shalujelř ferzhe moje rabljena samo kratka oblika *jim*. V omenjeni nepodpisani pesmi najdemo tudi iz rodilnika posplořeno kratko obliko Tmn. 3mžs *jih*.

pořhle k'nym Angela, de **jim** pomaga is ognja, nu **jih** řelhi od hudiga (DC 1584: CCLXXV)

Tudi od izvornih tožilniških oblik v obeh Dalmatinovih izdajah v novih pesmih močno prevladuje kratka *je*, posamične primere rabe dolge oblike *ne* najdemo le pri Dalmatinu in v enem primeru pri Schweigerju.

Dalmatin: Iesus Criftus nash, sa nas voiskuie, te fvoie varuie, ta bode **nee** premogel (DC 1579: 126)

Dalmatin: Dobru timu Zhloveku, kir mlade Otroke tvoie, ob en Kamen resbye **nee**, de vezh ne prido k'veku (DC 1579: 153)

Dalmatin: Ty drugi fo **nje** dolshili, De bi vfi pyani bily (DC 1584: CCLXXI)

Dalmatin: Po vřem Svejtu je **nje** pollal, H'Predigarjem pořtavił, Rekozh: vuzhjte vře Ludy, Moj řveti Evangeli, Inu **je** karřite tudi (DC 1584: XLV)

Schweiger: Ony meni vřaj neshkode [...] Criftus je **nje** premogel (DC 1584: CCLXIII)

V zadnjih dveh primerih je bila dolga oblika verjetno rabljena, da se je avtor izognil podvojitvi homonimnih oblik Tmn. 3mřs in pomořnega glagola *biti*.

Pri 3ř kratki obliki najdemo samo v rodilniku in tožilniku; dosledno sta rabljeni pri Schweigerju, v Dalmatinovih pesmih pa prevladujeta dolgi, kratko obliko Ted. 3ř *jo* je uporabil le v enem primeru.

Schweiger: Tu nam Pořtava kashe vře, V'kateri je Bug kmali, Osnanil sapuvid, řodbo, De kir **je** prou dřřshal nebo, Bi imel v'Pakal priti. // Ker **je** pak nalha natura, Nej mogla dopolniti (DC 1584: CCLX–CCLXI)

Schweiger: Odpri nim vrata nih řerza, de per nih tvoia beřředa, bo veden prebivala, řpřydom **io** polřushali (DC 1579: 66; podobno DC 1584: XCVIII)

Dalmatin: v'Vini ie nega prava Kry, de **io** imamo pyt my vfi (DC 1579: 28; podobno DC 1584: LIII)

Novih proznih besedil v DC 1579 in DC 1584 ni, v ponatisnjenih pa je Dalmatin kot v pesmih ohranjal Trubarjeve oblike. Pri zaimkih najdemo le dve novosti: v Priřevanju je trpniřki *se* v DC 1579 spremenil v kratko obliko Tmn. 3mřs *je*, v molitvi po litanijah pa je v DC 1584 dodal enako obliko v primeru, ko Trubar zaimka ni uporabil (v DC 1579 je ohranil Trubarjevo konstrukcijo).

De te Molitue, kir **fe** na Gaffah k videzhu inu na hvalo molio (TC 1574:)(6b)

Sakaj ti sred řtvoim Synum inu řvetim Duhum, fi vře rizhi řtvaril, inu řam obdershish (DC 1579: 48)

De te Molitue, kir **ie** na Gaffah k videzhu inu na hvalo molio (DC 1579: A3b; podobno DC 1584: b1b)

Sakaj ti sred řtvojm Synum inu řvetim Duhum, fi vře rizhy řtvaril, inu **je** tudi hraniřh (DC 1584: LXXXIII)

6.3.1.1.11.4 Tfc 1595

Za Tfc 1595 velja podobno kot za Dalmatinove izdaje pesmarice: F. Trubar je v predhodno objavljenih pesmih večinoma ohranjal izvirne oblike, v novih pesmih pa so rabljene samo kratke oblike.

Shena poglej tvojga Synu, Ioannes tvoje Matere, Gledaj vardevaj **jo** sveftu (Tfc 1595: CCV)

Odupufti **jim** nih grehe Ozha, kir moja kry prelivajo, Ony nevedo kaj delajo, Daj **jim** te profhne v'shiti (Tfc 1595: CCIII)

Svoje roke muzh fkasuje, ker offertne ponisha: od stolla **jih** refkropluje (Tfc 1595: CXXXI)

Spremembe najdemo samo pri dveh pesmih, ponatisnjenih iz *P 1563. V obeh primerih je v povedi, kjer je bila v *P 1563 dolga oblika Dmn. 3mžs *nim* rabljena dvakrat, eno od pojavitev spremenil v kratko *jim*, kar bi lahko pripisali želji po stilističnem variiranju; v prvem primeru je spremenil tudi kratko obliko Tmn. 3mžs *je* v dolgo *ne* ob 3. osebi ed. glagola *biti*, da se je izognil sopostavljanju homonimnih oblik.

Nim v'fame nih zhaft inu oblaft. /
Puftil ye **ye** v'framoto paft. // Poufim
fuetu ye **ye** pognal / Nih scoff **nim** ny
prou fuetoual / **Nim** guishnu she fdai
nih kriiuna / Danashni dan nei
shekana (*P 1563: 113)

Ta **nim** ftui nafrani, / Vmiru vpokoy
shiuiti, /Vtim slei obarouati. //
Profimo Boga ozheta, Smileniga
Iefufa / De **ie** v'fakoni shegna, /
Sdarum fuetiga duha. // Shegnai **ie**
Bug na femli, / Nih vero poterdi /
[...] / Pufti **nym** dozhakat vnuzheta
[...] Bodi **nym** h'pomuzhi (*P 1563:
151)

Nym vsame nih zhaft nu oblaft, Puftil
je **nje** v'framoto paft. Po v'em fvetu je
nje pognal, Nih Shkoff **jim**²⁰³ ny prou
fvetoval, **Nym** gvishnu l'he sdaj nih
kriviza, Danashni dan ni shenkana
(Tfc 1595: CLXXII)

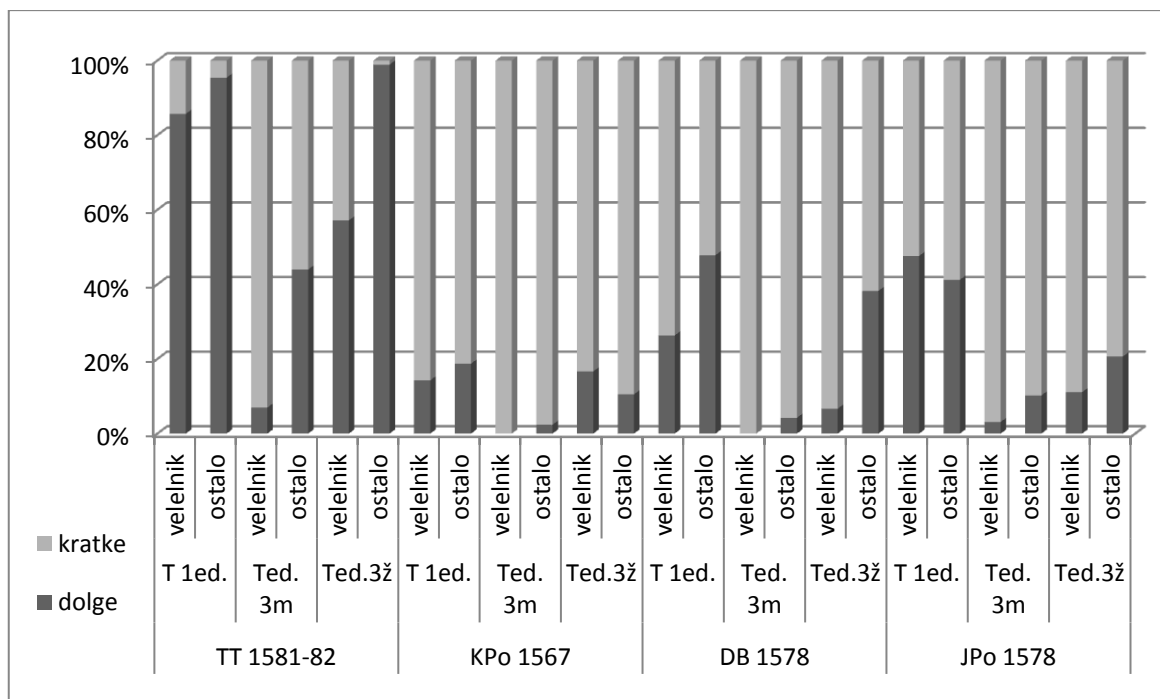
Ta **nym** ftuj nafrani, / v'Miru
vpokoyu shiveti, /Vtim slej obarovati.
// Profsimo Boga Ozheta, Smileniga
Iefufa / De **je** v'sakonu shegna, /
S'darom fvetiga duha. // Shegnaj **je**
Bug na femli, / Nih vero poterdi / [...]
/ Pufti **ijm** vzhakat v'nuzheta [...]
Bodi **nym** h'pumozhi (Tfc 1595:
CCCXCI)

²⁰³ Odločitev za zaporedje kratka oblika – dolga oblika, ki je bilo pri rabi obojih oblik za stilistično variiranje v 16. stoletju redkejša od obratnega, je bila v tem primeru morda pogojena s stavno drugo obliko na začetku stavka, kjer razen pri Krelju in Juričiču kratke oblike niso bile rabljene.

6.3.1.1.12 SPLOŠNE TENDENCE RABE DOLGIH IN KRATKIH OBLIK NEPOVRATNIH ZAIMKOV V NEPREDLOŽNIH POLOŽAJIH

Kot pri pisni podobi sta bila tudi pri rabi dolgih in kratkih oblik nepovratnih osebnih zaimkov v zvezah s prosto rabo v 16. stoletju predstavljena dva modela: Trubarjev z močno prevlado dolgih oblik (izjeme so Red. 3ms, Ted. 3m in Ted. 3s), ki je z leti postajala še izrazitejša, in Kreljev ravno nasprotni model splošne rabe kratkih oblik, ki pa ni bila čisto dosledna (zlasti izstopa 3ž). Dalmatin je bil v svojem prvem izdanem delu bliže Krelju, v naslednjih pa se je tudi pri besedilih, pri katerih ni imel Trubarjeve predloge, postopoma približeval svojemu mentorju, čeprav je ohranjal pogostejšo rabo kratkih oblik pri 3ž in v množinskih odvisnih sklonih 3mžs. Tudi Juričič se je v prevodu Spangenbergove postile oddaljil od Kreljevega zgleda (zlasti pri množinskih oblikah 3mžs), čeprav je imel v njegovi izdaji prvega dela neposredno predlogo. Od avtorjev krajših del sta Trubarju po rabi dolgih in kratkih oblik najbliže Tulščak in Trost, ki sta se kot Dalmatin pogosteje odločala za rabo kratkih oblik v množini 3mžs in pri 3ž, medtem ko je Znojilšek zlasti v besedilih, ki niso bila prevzeta iz DB 1584, bliže Krelju. Pri Bohoriču in Megiserju je število zgledov majhno, v izpričanih pa pri Megiserju prevladujejo kratke oblike, Bohorič pa je zlasti v D 1ed. in 2ed. pogosteje uporabljal dolge.

Neenotnost rabe dolgih in kratkih oblik pri posameznih avtorjih ter pri prevajanju iste predloge (npr. v vzporednih evangelijskih odlomkih ali v biblijskem citatu in njegovi parafrazi v spremnem besedilu) v istem delu ter spreminjanje oblik v različnih izdajah istega besedila kaže, da v zvezah s prosto rabo v knjižnem jeziku 16. stoletja niso veljala jasna merila za izbiro med dolgimi in kratkimi oblikami. Te so tako v zvezah s prosto rabo delovale kot enakovredne dvojnice, med njimi so avtorji izbirali v skladu z individualnimi načeli in jih občasno izrabljali za stilistično variiranje. Pogostejšo rabo kratkih oblik tudi pri avtorjih, kjer prevladujejo dolge, lahko opazimo ob velelniku, kjer imajo v splošnem kratke oblike večji delež kot v drugih zvezah (čeprav ne nujno prevladujejo nad dolgimi).

Graf 37: Razmerje med rabo tožilniških dolgih in kratkih oblik ob velelniku in v drugih zvezah - primerjava med avtorji

Pregled gradiva je poleg neenotnosti rabe med avtorji pokazal tudi razlike v rabi kratkih in dolgih oblik glede na slovnično osebo, število in sklon. V splošnem so dolge oblike pri 1ed. in 2ed. rabljene pogosteje kot pri 3mžs in v dajalniku pogosteje kot v drugih dveh sklonih. Razlike pa se kažejo tudi pri tretjeosebne zaimku: tako je raba kratkih oblik načeloma pogostejša pri 3ms kot pri 3ž in v ednini pogostejša kot v množini, v dvojini pa se izvirne dvojinke kratke oblike pojavijo le v posamičnih dajalniških primerih pri Krelju in Juričiču. Če obravnavamo kratke oblike kot vzporedno zaimensko paradigmo v R, D in T pri posameznih osebah, lahko vidimo, da ta ni v celoti izpolnjena: pri vseh avtorjih manjkajo izvirne oblike R in Tdv. 3mžs, razen pri Krelju in Juričiču tudi Ddv. 3mžs (njihovo vlogo opravljajo iz množine posplošene oblike); pri posameznih avtorjih poleg tega manjkajo posamezne oblike – npr. pri Trubarju R in Dmn. 3mžs in Ded. 3ž.

Pri pesmaricah je razmerje med dolgimi in kratkimi oblikami večinoma določeno z načeli verzifikacije, pri enakozložnih oblikah pa se kot pri oblikovnih dvojnicah vsaj deloma odražajo avtorske preference urednikov: tako v Trubarjevih izdajah prevladujejo dolge oblike, ki so v Dalmatinovih vsaj deloma nadomeščene s kratkimi, izrazit porast kratkih oblik pa je opazen v novih pesmih v zadnjih dveh izdajah pesmarice (DC 1584 in TfC 1595).

Iz splošne obravnave je bil izločen povratni zaimek, pri katerem je kljub oblikovni vzporednosti s 1ed. in 2ed. zaradi različnih vzrokov razmerje med dolgimi in kratkimi oblikami v večini drugačno kot pri ostalih zaimkih. Navedene tendence prav tako ne veljajo za rabo izvornih tožilniških kratkih oblik ob predlogih, ki jo zaradi naglašenosti oblik uravnavajo drugačna načela. Oboje bo predstavljeno v nadaljevanju.

6.3.1.2 RABA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK POVRATNEGA ZAIMKA

6.3.1.2.1 *Rodilnik in tožilnik*

Zaradi homonimnosti kratke oblike R in T Zp *se* s členkom in členico in velike količine gradiva je bila primerjava rabe dolge in kratke rodilniške in tožilniške oblike opravljena na manjšem vzorcu. Pregled oblik povratnega zaimka ob glagolih *končati* 'pokončati', *obarovati*, *poročiti* 'izročiti', *spoznati*, *troštati*, *varovati* in *živiti* je pokazal bistveno drugačno sliko kot pri ostalih zaimkih, ki se med posameznimi avtorji bistveno ne razlikuje.

Ob glagolu *obarovati* je rabljena samo kratka oblika *se*, ki prevladuje tudi ob vseh drugih analiziranih glagolih razen ob *končati* in *živiti*, kjer je dolga oblika *sebe* sicer nekoliko pogostejša, vendar je v vseh primerih bodisi rabljena v priredni zvezi ali okrepljena s *sam*, kar je pri ostalih zaimkih zveza s stalno rabo dolgih oblik, pri povratnem zaimku pa je v njej redkeje rabljena tudi kratka oblika. To velja tudi za ostale glagole z izjemo *spoznati*, kjer pri Trubarju najdemo dva primera samostojno rabljene dolge oblike v nepriredni zvezi.

Bug fam mora vuzhiti, te ludi **febe** fpofnati (TT 1581–82: II, 59)

de my **febe** prou fpofnamo (TC 1550: 68(42b))

Pregled rabe dolge oblike v celotnem gradivu je pokazal, da je vzorec reprezentativen, saj je v veliki večini primerov rabljena v omenjenih zvezah. Razlog za pogosto rabo *sam* je verjetno odvisnost od nemških predlog, saj raba okrepljene oblike običajno sovпада z zvezo zaimka z *selbst* v predlogi.²⁰⁴ Pri večini avtorjev v tovrstnih primerih prevladuje dolga oblika povratnega zaimka.

HErr / Schone
dein selbs / Das
widerfare dir nur
nicht (LB 1545:
Mt 16,22)

Gospud, shonai
fam febe, letu fe
tebi ne fturi (TT
1581–82: I, 69)

GOSPVD, Shonaj
fam febe, letu fe
tebi nefturi (DB
1584: III, 11a)

²⁰⁴ Podobno velja tudi za predložne zveze s povratnim zaimkom: »Warumb richtet jr aber nicht **an euch selber** / was recht ist« (LB 1545: Lk 12,57); »Sakaj vi tudi ne fodite **od fami febe** tu kar ie prou?« (TT 1581–82: I, 294); »Sakaj vy tedaj **is fami febe** nefodite, kar je prou?« (DB 1584: III, 39a).

Vnd was nutz hette der Mensch / ob er die gantze Welt gewünne / Vnd verlüre sich selbs / oder beschediget sich selbs ? (LB 1545: Lk 9,25)	Kakou tedai nuz ima ta zhlovik, aku on uus fueit dobi, inu fam febe sgubi? oli f fturi kako shkodo? (TT 1581–82: I, 270)	Inu kakou prid bi imèl zhlovik, de bi vus Svejst dobil, inu bi fam febe sgubil, ali bi fam febi lhkodo fturil? (DB 1584: III, 36b)
So ich mich selber ehre, fo ist mein ehre nichts (SA 1559: I, CVIII)	Ako fam febe zhaftim, zhaft moia niftar ne valia (KPo 1567: CXXXIIIb)	Ako iaft fam febe zhaftim, tako moia zhaft niftar ne valia (JPo 1578: I, 119b)

Najdemo pa tudi posamične zglede, kjer je ob *sam* rabljena kratka oblika *se*:

Vnd er sprach zu jnen / Jr seids / die jr euch selbs rechtfertiget fur den Menschen (LB 1545: Lk 16,15)	Inu on prau knim, Vi ste ty, kir fe fami prauizhni delate pred ludmi (TT 1581–82: I, 310)
--	--

Najpogosteje je kratko obliko ob *sam* uporabljal Dalmatin, zlasti v DB 1584, in sicer tudi tam, kjer se je Trubar pred njim odločil za dolgo obliko.²⁰⁵

on fe fam nej pres prizhanja puftil, on je nam veliku dobriga fturil (DB 1584: III, 69b)	on nei fam febe puftil pres pryzhouane, kir ie on nom dosti dobriga fturil (TT 1581–82: I, 537)
---	--

Kjer so bili v predlogi rabljeni »goli« zaimki, pa so jih v rodilniku in tožilniku običajno prevajali s kratko obliko povratnega zaimka.²⁰⁶

Jch beware mich in dem wort deiner Lippen (LB 1545: Ps 17,4)	Sa volo tuih beffed tuih vuft, iest fe varuiem pred teimi delli tih ludy (TPs 1566: 35b)
Aber Jhesus vertrawet sich jnen nicht (LB 1545: Jn 2,24)	Ampak Iesus fe nym nej savupal (DB 1584: III, 48a)
Thustu solchs / so offenbare dich fur der Welt (LB 1545: Jn 7,4)	Aku letu delafh, taku fe daj na snanje timu Svitu (DB 1584: III, 51a)

Zlasti pri Trubarju pa najdemo tudi nekaj zgledov, ko je tako samostojne kot z *selbst* okrepljene zaimke prevajal z dolgo obliko brez *sam*.

²⁰⁵ Sprememba oblike je povzročila tudi spremembo besednega reda, saj je kratka oblika kot naslonka običajno stala na drugem mestu v stavku (prim. 6.3.1.3.1).

²⁰⁶ Najdemo tudi obratne zglede, npr. »Aku ti lete rizhi delash, dai **fam febe** nafnane timu fuitu« (TT 1557: 278), »Thustu solchs / so offenbare **dich** fur der Welt« (LB 1545: Jn 7,4).

sondern saget auch / Gott sey sein Vater / vnd machet sich selbs Gotte gleich (LB 1545: Jn 5,18)	on ie tudi dial, de Bug ie nega Ozha, inu ie febe Bogu glih delal (TT 1557: 270 = TT 1581–82: I, 381)
Aber Jhesus vertrauwet sich jnen nicht (LB 1545: Jn 2,24)	Iefus nei nim febe feuupal (TT 1557: 261)
Da hub er an / sich zuuerfluchen vnd schweren / Jch kenne des Menschen nicht (LB 1545: Mt 26,74)	tedai on fahzne febe kleti inn[!] perfogouati, de on tiga zhloueka ne fna (TE 1555: L4b; podobno TT 1557: 85, TT 1581–82: I, 121)
achtet euch selbs nicht werd des ewigen Lebens (LB 1545: Apd 13,46)	febe fodite fa neuredne (TT 1557: 377 = TT 1581–82: I, 535)

Nekaj zgledov s samostojno rabljeno dolgo obliko najdemo tudi v Trubarjevih nebiblijskih besedilih in v spremnih tekstih k biblijskim besedilom (poleg dveh že navedenih ob glagolu *spoznati*).

Christus perglihuie **febe** kani Vinski terti (TT 1557: 308 = TT 1581–82: I, 436)

potle **febe** pruti nim fagouarie (TL 1561: 32b)

Obtu vuzhife, fzhim inu koku ti timu Sludiu moresh pruti pryti, inu vtuih nadlugah **febe** troshtati (TO 1564: 149b)

Potle opominaio inu vuzhe nih Sourashnike, de Pokuro deio, **febe** ne obnorre (TPs 1566: 18a)

B. **Sebe** kanimu Exemplu [...] koku fe vfi Pridigary inu Kerfzheniki imaio dershati, vuzhiti inu terpeti, ftai (TL 1567: 72a)

En tovrstni primer najdemo tudi v KPo 1567 in enakega v JPo 1578; morda gre za stilistično odločitev, da bi se izognil trikratni ponovitvi enake oblike v poudarjenem položaju.

Sato bi imel vřakateri Zhlovik, vřako nedelio, inu vřaki prasnik **fam febe** examinirati, **fam fabo** premifhliati, **febe** vpralhati, kakova Niva ie niegovo řarce (KPo 1567: XCVIIIb; podobno JPo 1578: I, 75a)²⁰⁷

V JPo 1578 se poleg tega pojavi še en primer rabe dolge oblike *sebe* v poudarjenem položaju.

Takoue ima Gospodřzhina terdno kashtigati, inu nikař **febe** řtemi Tuijmi grehi skruniti inu obloshiti (JPo 1578: II, 169b)

²⁰⁷ V nemřkem izvorniku je v prvem primeru prav tako rabljena z *selbst* okrepljena oblika, v nadaljevanju pa je Krelj (in za njim Juričiř) nemřki zgled precej preoblikoval: »Darumb folt ein jeglicher Chrift/ auff den Feyrtag **fichs feibft** examinieren/ vnnd fein herz vnnd gewiffen erforfchen/ was er für ein acker fey« (SA 1559: I, LXXVIIIb).

Sicer pa pri Trubarju in ostalih avtorjih dolgo obliko, ki ni okrepljena s *sam*, najdemo le v prirednih in protistavnih zvezah.

Kriua Gospozina nefna Boga ne febe (TPs 1566: 151a)

Tako fãrdita inu slobna pride ta Duhovfzhina Iudovfka, da [...] febe ter Boga inu niega befede sabi (KPo 1567: CXXXIII)

kakor fi pogledal na S. Petra, kadar ie on bil tebe satail, inu febe preklel (TkM 1579: 91b)

6.3.1.2.2 Dajalnik

V dajalniku je pri večini avtorjev dolga oblika *sebi* tudi v primeru, ko ni okrepljena s *sam*, nekoliko pogostejša, čeprav v glavnem tudi v tem sklonu prevladujejo kratka oblika *si*.

6.3.1.2.2.1 TRUBAR

Izjema od navedenega načela je Trubar, pri katerem velja za dajalnik povratnega zaimka podobno kot za 1ed. in 2ed.: najdemo samo posamične primere rabe kratke oblike *si* – bodisi rabljene samostojno ali okrepljene s *sam*. Kot pri 1ed. in 2ed. se kar nekaj zgledov pojavlja ob velelniku, čeprav v splošnem tudi v tem položaju prevladuje dolga oblika *sebi*:

Imi ushe pokoi Iei, Py, Voshzhif^{fi} dobru. (TT 1557: 207 = TT 1581–82: I, 290)

On pag prai knim, Pomagait^{fi}²⁰⁸ fo ufo mozhio noter puiti skufi ta uoska urata (TT 1557: 212; podobno TT 1581–82: I, 298)

Pufitite ^{fi} pomagati od letih neunshlahtnih ludi (TT 1557: 336 = TT 1581–82: I, 457[=477])

Mi ne hozhmo tebe vezh pitati, dobi ^{fi} ^{fam} ieifti (TC 1575: 367)

---

²⁰⁸ Iz primerjave z Luthrom in Vulgato ter DB 1584 je razvidno, da v tem primeru ne gre za vzajemnostni *si*: »Rinite, **fe** de lkusi ta volka vrata notër grefte« (DB 1584: III, L); »Ringet darnach / das jr durch die enge Pforten eingehet« (LB 1545: Lk 13,24); »contendite intrare per angustam portam« (Vlg: Lk 13,24).

V nekaj zgledih je kratka oblika rabljena tudi v zvezi *pustiti* + nedoločnik, čeprav najdemo tudi primere z dolgo obliko.

ta Modroft, kir ie od ofgorai, ie nerporei zhiſta, myrnoua mafna, **fi** pufti dopouedati, polna miloſti inu dobriga ſadu (TT 1577: 119 = TT 1581–82: II, 317)

Sakai veliku vezh ne puſtite **febi** kriuu ſturiti (TT 1581–82: II, 73)

niſhter ne veido, ne ſaſtopio, inu **fi** ne puſte dopouedati (TT 1581–82: II, *7a)

Poleg teh se pojavljajo le ſe posamični zgledi, ki imajo skoraj vedno tudi vzporednico (enako ali podobno besedilo), v kateri je rabljena dolga oblika.

Inu aku **fi** ieft poſtele vtim Peklu, taku ſi ti vpryžo (TR 1558: F2a)

Aku ieft **fi** poſtelem vtim Peklu, pole taku ſi ti tudi tukai (TPs 1566: 247a)

Satu ſta **fi** bila ſplela bregeshe is tiga lyſtia (TT 1557: m3a)

kadar ſta ſpoſnala de ſta naga/ ſta vkupe ſpletla figouu lyſtye inu ſta **febi** ſturilla bregelhe (TC 1550: (7b))

Ie li meni nuznu, de ieft ſhiuim vtim Meſsei, taku ieft ne veim kai bi **fi** ifuolil (TL 1567: 26a = TT 1581–82: II, 187)

Ieft fem **febi** ta rifnizhni pot ifuolil (TPs 1566: 216b)

Vi ſte**fi**[!] sbrali en shaz vtih puſlednih dneſ (TT 1577: 126 = TT 1581–82: II, 320)

VI ſte **sebi** Shace sbrali na vaſh puſledni dan (TC 1575: 385)

koku ſe ie lublanskimu Shcoffu Vrbanu Texteriu oli kalzu [...] godilu, de **fi** ie viutro ſgudo na teſzhe Vtonaberti Vrat vlomil (TT 1577: 417)

Vrban kalez [...] ie ſnaglo ſmertio, **febi** vrat vlomil (TT 1577: Nn2b)

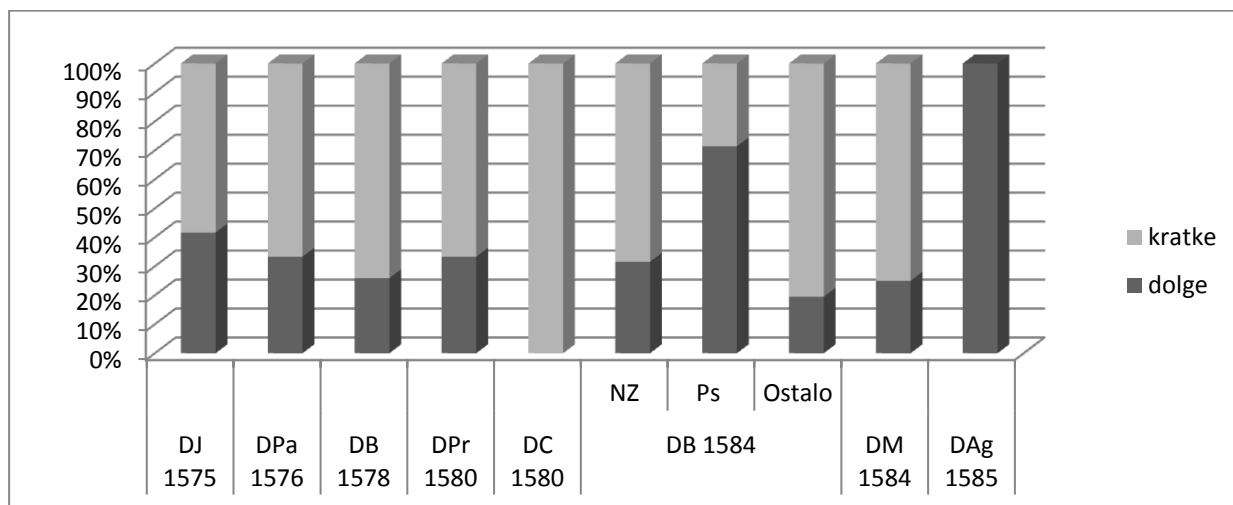
6.3.1.2.2.2 KRELJ

Kot pri večini ostalih zaimkov pri Krelju tudi pri dajalniku povratnega glagola močno prevladuje kratka oblika *si*. V zvezah s prosto rabo ne najdemo samostojno rabljene dolge oblike *sebe*, ob *sam* pa v KB 1566 prevladuje kratka oblika (*si* 2 : *sebi* 1), medtem ko je v KPo 1567 pogostejša dolga oblika (*sebi* 7 : *si* 4).

nemamo **fi fami** nadluge inu tërplenie naloshiti, fami ſe tepfti, gaishlati (KPo 1567: CVII)

fam febi tërplenie naloshi (KPo 1567: CVII)

6.3.1.2.2.3 DALMATIN

Graf 38: Razmerje med rabo dolge in kratke oblike D Zp pri Dalmatinu

Pri Dalmatinu v nasprotju z drugimi zaimki pri povratnem zaimku v dajalniku kratka oblika v splošnem prevladuje; v DC 1580 v edinem primeru najdemo obliko *si*, v DM 1584 pa je *sebi* rabljena samo ob glagolski vezi v 2. os. ed., bodisi zaradi poudarka ali da se izogne sopostavljanju homonimnih oblik.

Tebi, o GOSPVD Iesu Crite, fe jeft cillu sa laft dam, ti fi mene **febi** odkupil, tvoj fim jeft (DM 1584: CLXXXIX)

Le v DAg 1585 je edina oblika dolga.

Bodite porodni, inu mnoshite fe, inu napolnite Semlo, inu jo **febi** podversite (DAg 1585: c2b)

Gre za biblijski citat (1 Mz 1,28), ki je dobesedno prevzet iz DB 1584. V splošnem je tudi v DB 1584 pogosteje rabljena kratka oblika; tudi v Novi zavezi je v številnih primerih spreminjal Trubarjeve oblike *sebi*.

pufti te ludi od febe, de gredo vte
VaBi inu **febi** fpisho kupio (TT 1581–
82: I, 60)

pufti ta Folk od febe, de gredo tjakaj
v'Terge, inu **fi** jéfti kupio (DB 1584:
III, 10a)

Inu on rezhe **febi** dati to tablizo (TT
1581–82: I, 222–223)

Inu on **fi** je rekàl dati eno Tablizo
(DB 1584: III, 30b)

Sturite **febi** moshne, kir ne ftaiao (TT
1581–82: I, 292)

Sturite **fi** moshne, katere neftarajo
(DB 1584: III, 39a)

Izjema so le Psalmi, kjer kot pri Trubarju prevladuje *sebi*, vendar v tem primeru ne gre samo za naslanjanje na Trubarjevo predlogo, saj je Trubarjevo dolgo obliko Dalmatin v nekaterih primerih spremenil v kratko, v še več primerih pa je popolnoma spremenil prevod, predvsem na mestih, kjer se je Trubar oddaljil od Luthra (prim. Ahačič 2007: 515).

Ieft nezho **sebi** obene
kriue rizhy naprei vŕeti
(TPs 1566: 180b)

Ieft **fi** obene
hude rizhy
naprej
nevsamem (DB
1584: I, 304b)

Jch neme **mir**
keine böse Sache
für (LB 1545: Ps
101,3)

Inu on ie **sebi** naredil
fmertni ſtrel (TPs 1566:
23b)

Inu on je gori
polushil fmèrtni
ſtrel (DB 1584:
I, 281b)

Vnd hat drauff
gelegt tödlich
Geschos (LB
1545: Ps 7,14)

Tudi dolgo obliko *sebi* večinoma najdemo v zgledih, kjer je Dalmatin spremenil Trubarjev prevod, oziroma v primerih, kjer je Trubar uporabil nepovratni zaimek. Odločitev za dolgo obliko lahko v večini primerov pripišemo želji po izogibanju sopostavljanju homonimnih oblik, saj je rabljena v stavkih z glagolom *biti* v 2. os. ed. *si*.

Spomisli na tuio
Gmaino, katero fi
ti od ſazhetka
poſſedil, inu **tebi**
kani Erbfzhini
odreſhil, Inu na
leto Gorro Sion,
na kateri ti
prebyuash (TPs
1566: 133a–133b)

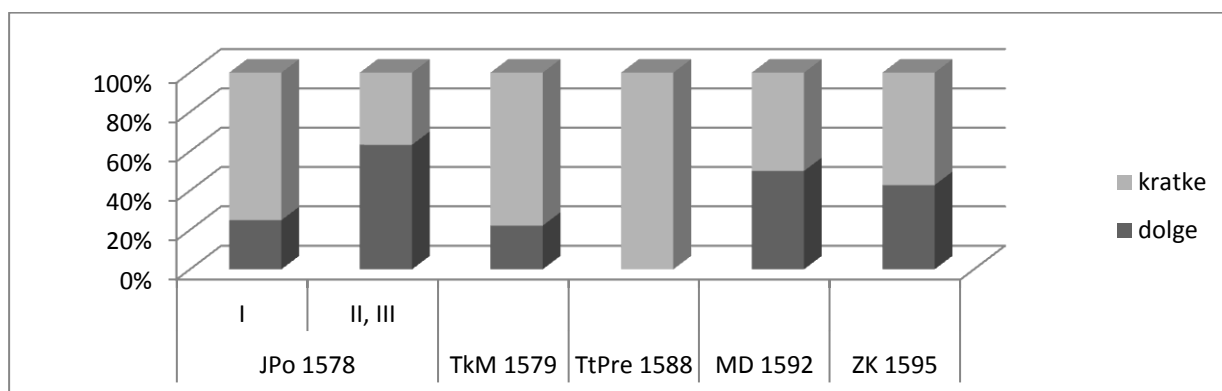
Spumni na tvojo
gmajno, katero
fi **sebi** lne nekadaj
pèrpravil,
inu **sebi** k'erbſzhini
odreſhil: Na Zionſki
gorri, na kateri ti
prebivaſh (DB 1584:
I, 298a)²⁰⁹

Gedenck an deine
Gemeine die du
vor alters
erworben / vnd dir
zum Erbteil
erlöset hast / An
den berg Zion / da
du auff wonest
(LB 1545: Ps
74,2)

²⁰⁹ Na izbor dolge oblike je v prvem primeru verjetno vplivalo izogibanje sopostavljanju homonimnih oblik, v drugem pa je Dalmatin dolgo obliko morda izbral zaradi paralelizma členov.

6.3.1.2.2.4 OSTALI AVTORJI

Graf 39: Razmerje med rabo dolge in kratke oblike D Zp pri ostalih avtorjih

Tudi pri ostalih avtorjih večinoma prevladuje kratka oblika *si* – najizraziteje pri Trostu, pri katerem dolge oblike brez *sam* razen v pričakovanih zvezah (priedna zveza, neujemalni prilastek) ne najdemo, pa tudi ob *sam* nekoliko prevladuje kratka oblika (*si* 4 : *sebi* 3). Tudi Tulščak se je – drugače kot pri 1ed. in 2ed. – bistveno pogosteje odločal za kratko obliko, medtem ko je pri Znojilšku to nekoliko manj izrazito; ob *sam* pri obeh najdemo le *sebe*. V Megiserjevem slovarju iz leta 1592 najdemo po en primer za vsako.

Tudi pri Juričiču v prvem delu močno prevladuje *si*, v drugem in tretjem delu postile pa je nasprotno nekoliko pogosteje rabljena oblika *sebe*. Ob *sam* najdemo v prvem delu kratko obliko le v enem primeru (pri Krelju v štirih),²¹⁰ v preostalem besedilu pa je v tej zvezi rabljena le dolga oblika.

Tudi v TPo 1595 je kratka oblika rabljena v približno dveh tretjinah primerov, kar je precejšen odstop tako od rabe D Zp v Trubarjevih delih kot tudi od ostalih dajalniških oblik zaimkov v TPo 1595. Tako *sebi* kot *si* sta rabljena tudi ob *sam*, vendar je razmerje med njima ravno obratno – kratka oblika je rabljena v približno tretjini primerov.

Primerjava zgledov, v katerih so rabljene dolge in kratke oblike, zlasti v primerih, ko sta bili v različnih izdajah istega besedila rabljeni različni obliki, je pokazala tudi

²¹⁰ Do razlike ni prišlo zaradi Juričičevega spreminjanja Kreljevih oblik, ampak zaradi izpustov besedila; vse tri manjkajoče oblike se namreč pojavijo v Kreljevem polemičnem besedilu, ki ga Juričič v svojo izdajo ni prevzel (prim. Merše 1998).

besednoredne razlike med njimi, zato so v nadaljevanju predstavljena nekatera načela, ki so urejala stavo nepredložno rabljenih zaimkov znotraj stavka.

6.3.1.3 STAVA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK

V splošnem je v 16. stoletju za osebne zaimke veljalo, da so se dolge oblike lahko pojavljale v različnih položajih, medtem ko je bila stava kratkih oblik bolj omejena.

6.3.1.3.1 STAVA KRATKIH OBLIK V STAVKU

Omejitev v stavi kratkih oblik v nepredložnih zvezah izvirajo iz njihove nenaglašenosti, saj se morajo prozodično nasloniti na naglašeno besedo bodisi za ali pred sabo; kot v večini sodobnih slovanskih jezikov,²¹¹ ki poznajo zaimenske naslonke, so tudi v slovenščini 16. stoletja skupaj z drugimi prostimi naslonkami (prim. Toporišič 2000: 674–676) večinoma tvorile naslonski niz, ki se je pretežno uvrščal za prvim stavčnim členom²¹² (Wackernaglovo pravilo).

Miloft **mi** iskafi o Iefus, Nedaim**e** vzagouanie, Terdno prauo vero **mi** dai (*P 1563: 192)

Kaj **te** h'temu pershene de verujelh? (ZK 1595: 162)

Kadar je bil prvi stavčni člen odvisni stavek, je v posameznih primerih naslonski niz sledil drugemu stavčnemu členu.

ako to pride pred deshelskiga poglauizo, hozhemo **ga** my vtolashit (JPo 1578: II, 10)

Kadar je pak Paul hotil mej folk pojti, néfo **mu** Iogri pèrpuftili (DB 1584: III, 72b)

²¹¹ Tovrstna stava je bila iz praindoevropščine podedovana v praslovanščino in je v večini primerov izpričana tudi v stari cerkveni slovanščini (Šekli 2010). Med sodobnimi slovanskimi jeziki izjemo predstavljata bolgarščina in makedonščina s stavo ob glagolu (Franks – Holloway King 2000: 216).

²¹² Vzrokov za tako stavo jezikoslovje še ni zadovoljivo pojasnilo. Naslonke in njihova stava so bile v zadnjih desetletjih predmet številnih obravnav, predvsem znotraj tvorbnopretvorbne slovnice in na njej temelječih smeri, vendar splošno sprejeta razlaga še ni bila ponujena (prim. Franks – Holloway King 2000: 287–310).

V zloženih povedih je običajno sledil vezniku, v priredjih predvsem v primerih, ko osebek drugega stavka ni bil izražen, čeprav najdemo takšno stavo tudi v primerih z izraženim osebkom .

Rasdéte leta Tempel, tèr **ga** ôzho vtréh dnéh fpet vsdigniti (KPo 1567: CL)

vndu fe pofti inu **ga ta** Sludi iskusha (TR 1558: Z3a)

TEdaj je Isaak Iacoba fvojga Synu poklizar, inu **ga je** shegnal, inu **mu je** sapovedal, inu je rekâl k'njemu (DB 1584: I, 18a)

Inu kadar je Zaharias njega v'gledal, fe je vftrafhil, inu **ga je ena grosa** obfhla (DB 1584: III, 29b)

Večinoma pa je v drugem delu priredja ob izraženem osebkem naslonski niz uvrščen za njim:

taifta je eniga fynu rodila, inu on **ga je** imenoval Gerfom (DB 1584: I, 35a)

Sakaj taifti je snajden k'yfkanju dobizhka, inu Mojfter **ga je** s'kunfhtjo naredil (DB 1584: II, 144a)

Zlasti ob *inu* pa se je občasno uvrščal za prvi stavčni člen drugega dela priredja, tudi kadar ta ni bil osebek.

Néki pak fo mu ôzhi sakrili, inu po licu **ga** tepli (KPo 1567: CLVI)

podai femkai tuoio roko, inu poloshi **io** vmoio ftran (DPa 1576: 38b)

Izjemoma tako stavo najdemo tudi v odvisnikih, kjer je zaimek razvrščen za osebek.

lete ftuke [...] nim naprei berite [...] de ti mladi tar ftari **ye** bodo vmeili inu prou faftopili (TC 1550: (4a))

V primerih brezvezja se je lahko naslonski niz uvrstil bodisi na prvo mesto ali za prvi stavčni člen drugega stavka.

Petrus ga je fabo pojel, **ga je** sazhel fvariti (DB 1584: III, 11a)

Abraham v'Gerar potegne, ondi **mu** Abimeleh Saro vsame (DB 1584: I, 12b)

Nei dobro Zhloveku famimu biti, **Mu** ôzhmo pomozhnika fturiti (KPo 1567: LXXV)

Poflal ijm ie Proroke, Sasidal **ijm ie** lep Tempal (JPo 1578: III, 15b[=12b])

Krelj in Juričič sta naslonski niz umeščala tudi na prvo mesto v povedi, najpogosteje v primerih, ko je šlo za odgovor na vprašanje.

Kako dopadeio Fariseom lete Chriftofoue befede? **So ijm** možno dishale inu fo ijm fe oftre videle (JPo 1578: III, 64b)

Mi fe sdi, da fe she danafhni dan s'nafhimi Farisei ravno tako godi (KPo 1567: XXXVIII)

Pri Krelju, redkeje pri Juričiču (ki je v prvem delu postile spremenil številne tovrstne Kreljeve primere, ohranil jih je le v nedoločniških polstavkih) in v posameznih primerih pri drugih avtorjih so zaimki nedosledno uvrščeni za nenaslonsko glagolsko obliko, redko pred njo (ostale naslonke, če so v stavku izpričane, so večinoma na pričakovanem mestu v skladu z Wackernaglovim pravilom).

inu vezh fo vprafhaliga: Kai tada? [...] Inu fo **ga** vezh vprashali inu diali k'niemu: Sakai tada kārſchuielh, ako néfi Chrifus, ni Eliaf, ni ta Prorok? Ioannef odgovori **ijm** (KPo 1567: XXX)

inu fo **ga** vezh vprashali: Kai fi tada? [...] inu fo **ga** vezh vprashali inu diali kniemu: Sakai tada Kerfzhuiesh, kadar neifi Crifus, ni Elias, ni ta Prorok? Ioannes **nym**²¹³ odgouori (JPo 1578: I, 18a)

Ti kijr fo IESVSA dèrshali, fo sashpotovaliga, inu pluvati niemu v'lice, inu **ga** ſpeftmi bili (KPo 1567: CLVb)

Ty kateri fo Iesufa dershali, fo **ga** sashpotouali, inu niemu Vlyce pliuuali, inu **ga** ſpeftmi bili (JPo 1578: I, 122b)

Sai ie Bog roko **ijm** dèrshal, inu pred vſèmi fovrafhniki fvoie obresanie[!] verne inu Folk miril (KPo 1567: XLVIIIb)

Nihzhe meni ne more vseti moy Shiuot, tamuzh ga ieft ſam puftim, oblaft imam puftitiga, inu oblaft imam ſpet vsetiga (JPo 1578: I, 77b)

Ta ti bode **ie** ſamofedem pouernil (DJ 1575: 149)

Ieft zho **jih** od Pèkla odrefhiti (ZK 1595: 92)²¹⁴

²¹³ Juričič je zaimek prestavil pred glagol tudi v primeru, ko je kratko obliko spremenil v dolgo. Tudi sicer je množinske dolge oblike 3mžs pogosto uvrščal na drugo mesto v stavku, kjer bi pričakovano stala kratka oblika: »inu fo ſturili kai **nym** ie Chrifus ſapouedal« (JPo 1578: I, 98b); »kadar **nyh** ie vprashal, vkateri vri ie niegou Syn osdraulien« (JPo 1578: II, 190).

²¹⁴ Gre za biblijski citat (Oz 13,14) ki pa ni neposredno prevzet iz DB 1584, kjer je bila na tem mestu rabljena izvorna dolga tožilniška oblika: »Ali jeft hozhem **nje** odrèfhiti is Pakla« (DB 1584: II, 107b).

6.3.1.3.2 RAZPOREDITEV KRATKIH OBLIK ZNOTRAJ NASLONKEGA NIZA

6.3.1.3.2.1 Stalna je bila načeloma tudi razvrstitev zaimenskih naslonk; dajalniške oblike zaimkov so bile običajno uvrščene pred tožilniškimi in rodilniškimi.²¹⁵

aku bomo tvoje vodé pyli, my inu naſha Shivina, taku **ti jo** hozhemo plazhati (DB 1584: I, 90b)

Takšna stava prevladuje tudi pri Krelju, v enem primeru pa v KPo 1567 najdemo obraten primer.²¹⁶

fpleto en fhlapal ſternia inu
poſtavijoga **mu** na Glavo (KPo 1567:
CLXb)

Moi ûk puſtite ſ'myrom, inu **mi ga**
nepluvaite (KPo 1567: CXXXII)

Odvéshita inu **mi ijh** pèrpelijta (KPo
1567: IX)

Povratnozaimenski naslonki *se* in *si* ter njuna homonima v vlogi členice ali členka so bili v naslonskem nizu večinoma uvrščeni pred ostalimi zaimenskimi naslonkami.

koku umei leta tu pifmu, kadar **fe ga** nei uuzhil? (TT 1557: 278–279)

Ti inu Ziba to nyvo vkup delyta [...] On **fi jo** tudi vfo vsami (DB 1584: I, 179a)

Pri Krelju in zlasti pri Juričiču najdemo tudi primere, ko je bila kratka oblika R/T Zp *se* (in z njo homonimni prosti glagolski morfem) uvrščena za nepovratne zaimenske naslonke.

Da **mu fe ie** po tim zhloveſtvo ſdelu,
kakòr da bi ga Bog vekoma ôtel
ſapuſtiti (KPo 1567: CLXIIIb)

Kàr **fe mu ie** ſdelu, da ti Iudie néfo
prav povedali (KPo 1567: LVb)

Koliko neprudnih[!] Befed ie on
moral tukai od Liudy fliſhati, ker **fo**
mu fe ſhpotali (JPo 1578: III, 113)

Kateri pak mene Liubij, ta bude
Liublien od moiega Ozheta, inu ga
iaſt budem Liubil inu **fe mu** budem
Ozhytoul (JPo 1578: II, 67b)

Chriſtus vſe verne ſuoie brate
imenuie, tudi te ſuoie vboge greshne
mlaiſhe, kateri fo od niega beſhali
inu **ga fe** oduergli alli od pouedali[!]
(JPo 1578: II, 7)

zhes vſe ſtuari ga imamo Liubiti inu
fe ga bati (JPo1578: II, 139b[=193b])

---

²¹⁵ Za razvrstitev rodilniških in tožilniških oblik zgleđa nisem našla.

²¹⁶ Gre za edini zgleđ ſopostavitve kratke oblike Ded. 3ms z rodilniško ali tožilniško zaimensko naslonko. Vse druge dajalniške kratke oblike so uvrščene pred rodilniške oz. tožilniške.

6.3.1.3.2.2 V naslonskem nizu v večini primerov zaimenske naslonke sledijo vezniku, *naj* ter oblikam pomožnega glagola *biti*, ki se začnejo na s-, in pogojniki *bi*, za njimi pa se razvrščajo ostale naslonske oblike glagola *biti* (*je*, *bom* itd.) ter nikalni členek *ne*.

taku **nai te** ispremeleio, kadar lefesh, taku **nai te** varuio, kadar fe obudish (TC 1575: 376)

nikogar nej bilu, kir **bi mi jo** bil islushil (DB 1584: II, 101a)

Od izjem najbolj izstopa Dalmatinova skoraj dosledna postavitvev kratke oblike Ted. 3ž *jo* za 3. os. ed. glagola *biti*; le izjemoma najdemo zaporedje *jo je*.

Natu je David vus folk vkup fpravil
[...] inu je bojoval supèr Rabbo, inu
jo je dobil (DB 1584: I, 174a)

Gaza je poprej téh Sovrashnikou
bramba bila, ali Simon **je jo** dobil
(DB 1584: II, 192a)

Potle je ona rodila eno Hzher, inu **je jo**
imenovala Dina (DB 1584: I, 19b)

Pri ostalih zaimkih je tudi pri Dalmatinu stava običajna, le v posamičnih primerih so pred *je* umeščene tudi druge zaimenske naslonke.

Tedaj je Samuel vsel en Kamen inu **ga je** poftavil mej Mizpo inu Sen, inu **je ga** imenoval,
EbenEzer (DB 1584: I, 153b)

Delila, Samfonova [...] luba, **je ga** Philifterjem isdala (DB 1584: I,)(IVa)

On je pak fhe veliku vezh veklhil rizhy fturil, katere néfo mogle vfe sapiífane biti, tulikajn
je jih bilu (DB 1584: II, 186b)

Posamične podobne zglede najdemo tudi pri Trubarju, v TPo 1595 in v nepodpisani predelavi 128. psalma v *P 1563.

On **ie ga** fpet tayl (TT 1581–82: I, 207)²¹⁷

daj ti meni eniga zhlovéka, kateri bi fe mogel hvaliti, de **je jo** on fturil (TPo 1595: I, 67)

Dusha vezhnu shiue vbugi, / Kir **ie io** miloftiu fcufi, / Niega fínu bil odreshil (*P 1563: 153)

²¹⁷ V tem zgledu gre verjetno za napako; v TT 1557 je na istem mestu rabljen *pag*: »On ie **pag** fpet tayl« (TT 1557: 148).

6.3.1.3.3 STAVA DOLGIH OBLIK

Dolge oblike so bile kot naglašene v svoji stavi teoretično neomejene in so se lahko uvrščale na katerokoli mesto v stavku, njihovo stavo pa je načeloma urejala členitev po aktualnosti.

6.3.1.3.3.1 Kadar so zaimki v stavku predstavljali jedro (ali njegov del), so bili lahko uvrščeni na konec stavka.

Kateri vas poslušha, ta mene poslušha: Inu kateri vas ferrahta, ta ferrahta **mene** (DB 1584: III, 37a)²¹⁸

V skladu s tedanjo širše evropsko rabo, ki je bila oprta na latinsko slovnično tradicijo razvrstitve stavčnih členov, pa je v večini primerov na koncu stavka stala glagolska oblika (Orel 2010a: 408), poudarjeni zaimek (npr. v protistavi) pa je bil uvrščen pred njo.

Dur **vas** poslusha,
ta **mene** poslusha, kateri pag **vas**
famezhuie, ta **mene** famezhuie
(TT 1581–82: I, 277)

qui **vos** audit **me** audit et qui **vos**
spernit **me** spernit (Vlg: Lk
10,16)

Soli ony **mene** preganjali, taku
bodo tudi **vas** preganjali (DB
1584: III, 56b)

si **me** persecuti sunt et **vos**
persequuntur (Vlg: Jn 15,20)

V redkih primerih so zaimki v tovrstnih zvezah lahko stali tudi na začetku stavka.

Pojdi tjakaj inu naredi, kakòr fi djala: Ali vfaj meni poprej naredi eno majhino pogazhizo [...] **Tebi** pak inu tvojemu Synuvi imalh potle tudi sturiti (DB 1584: I, 196b)

6.3.1.3.3.2 Tudi dolge oblike zaimkov v zvezah s prosto rabo lahko najdemo na enakih mestih, tudi v primerih, ko na podlagi sobesedila ne moremo domnevati, da so bile nosilke stavčnega poudarka. V splošnem so umeščene na isto mesto, kjer bi lahko stale ustrezne kratke oblike; kadar bi bil s tem prekinjen naslonski niz, pa običajno stojijo tik za njim.

---

²¹⁸ Primerjava z Luthrom pa kaže, da bi lahko šlo tudi za prevzem nemške stave v drugem stavku: »Wer **euch** höret/ der höret **Mich**/ Vnd wer **Euch** verachtet / der veracht **Mich**« (LB 1545: Lk 10,16). Vendar gre za izjemo ob običajnejši stavi pred glagolom, kot je izpričana v prvem stavku.

LEtu vfe fo tudi Farisei flifhali, ty fo bily lakomni, inu fo fe **njemu** fhpotali (DB 1584: III, 41a)

Na začetku stavka so tudi v teh primerih dolge oblike redke, najpogosteje so bile v začetnem položaju rabljene, kadar so bile logični osebki.

Meni fe je fajnalu, de fim eno Vinlko terto pred fabo vidil (DB 1584: I, 26a)

Izjemoma jih najdemo tudi na koncu stavka za glagolom, verjetno pod vplivom nemščine.²¹⁹

Ampag Erodesh fred fuiemi sholnery
ie nega uerahtal, inu fe
ie shpotal **nemu**, inu ga oblezhe
fanem beilim guantom, inu ga poshle
fhpet nafai timu Pilatufu (TT 1557:
246)

Aber Herodes mit seinem
Hofegesinde verachtet vnd verspottet
jn / leget jm ein weis Kleid an / vnd
sandte jn wider zu Pilato (LB 1545:
Lk 23,11)

Vendar je tovrstna kalkirana stava redka, kar kaže, da vpliv nemščine kot jezika s stalno stavo ni bil odločilen za uvrstitev zaimkov v slovenskih prevodih. To je pokazala tudi analiza vzorčnega besedila – Trubarjevega in Dalmatinovega prevoda Lk 15–17. Kadar sta nemški zaimki prevajala z ustrežno slovensko dolgo obliko, je Dalmatin ohranil nemški besedni red²²⁰ v polovici, Trubar (pri katerem je zaradi pogostejše rabe dolgih oblik zgledov nekoliko več) pa v okoli 60 odstotkih primerov; v vseh primerih, ko je bil nemški besedni red ohranjen, dolga oblika zaimka ni bila uvrščena na začetek ali konec stavka in ni prekinjala naslonskega niza.

inu ta mlaishi vmei
nima ie dial htimu
ozhetu, Ozha
dai **meni** ta deil
blaga,
kir **meni** slishi. Inu
on refdili **nima** tu
blagu (TT 1557:
218)

inu ta mlajlhi mej
nyma je djaj
k'Ozhetu: Ozha,
daj **meni** ta dejl
blaga,
kateri **meni** flifhi.
Inu on
je **nyma** resdejilil tu
blagu (DB 1584:
III, 40b)

vnd der Jüngste
vnter jnen sprach
zu dem Vater /
Gib **mir** Vater das
teil der Güter /
das **mir** gehört.
Vnd er
teilet **jnen** das gut
(LB 1545: Lk
15,12)

²¹⁹ Čeprav naj bi se Trubar pri prevajanju Nove zaveze oprl predvsem na Erazmov latinski prevod (Ahačič 2007: 273–275), je s skladskega stališča večinoma naj bolj vplival Luthrov nemški prevod, kar se kaže predvsem v rabi zaimensko izraženega nepoudarjenega osebk, členov itd., ki jih latinščina ne pozna.

²²⁰ Kriterij za določanje, ali je slovenski prevajalec ohranil nemški besedni red, je bila stava odvisne oblike zaimka glede na osebki (kadar je bil izražen) in polnopomenski glagol v povedku; zaradi obvezne stave naslonske glagolske vezi v slovenščini (prim. 6.3.1.3.1) ta ni bila upoštevana, prav tako ne morebitni drugi stavčni členi.

Oba avtorja sta v pregledanem besedilu spremenila vse primere, ko je bil v nemščini zaimek uvrščen na konec stavka za polnopomenski glagol, kar potrjuje, da je bila tovrstna stava v slovenščini zaznamovana.

Potle ie bil
vprashan od tih
Farifeiou, kadai
pride tu Boshye
kraleuftuu?
On **nim** odgouori,
inu prai (TT 1557:
224)

KAdar je on pak bil
od Fariseou
vprashan, kadaj
pride Boshje
Krajleftvu? je
on **nym** odgovoril,
inu djal (DB 1584:
III, 41b)

DA er aber
gefraget ward
von den
Phariseern /
Wenn kompt das
reich Gottes?
Antwortet
er **jnen** / vnd
sprach (LB 1545:
Lk 17,20)

Kadar sta se odločila za kratko obliko, sta to ne glede na stanje v nemščini vedno uvrstila na drugo mesto v stavku, kar dodatno kaže, da so bila pri stavi zaimkov v 16. stoletju odločilna merila slovenskega jezika.

6.3.2 DOLGE IN KRATKE OBLIKE OSEBNIH ZAIMKOV, KI NE IZRAŽAJO SPOLA, OB PREDLOGIH

Dvojničnost med oblikovno kratkimi in dolgimi oblikami je pri večini zaimkov obstajala tudi v predložnih zvezah. Pri zaimkih, ki ne izražajo spola, so bile predložno rabljene kratke oblike oblikovno enake kot nepredložno rabljene, od njih pa so se razlikovale po naglašenosti. Stare tožilniške enozložne oblike so namreč po vdoru roditeljskih oblik v tožilnik v nepredložnih zvezah izgubile naglas in postale naslonske, v predložnih zvezah pa so ohranile naglas, ki se na fonetični ravni lahko realizira bodisi na zaimku ali na predlogu. Enako velja za staro tožilniško obliko 3m -*n*, ki pa se zaradi drugačnega razvoja naslonskih oblik pri tretjeosebni zaimku razlikuje od nepredložno rabljene naslonske oblike *ga*, medtem ko se navezni obliki 3s *ne* in 3ž *no* ter množinska navezna oblika 3mžs *ne* ne razlikujejo od nepredložno rabljenih dolgih oblik.

Ker je tudi pri predložni rabi zaimkov primerjana raba morfološko različnih oblik, bodo od naveznih oblik upoštewane le tiste, ki ne sovpadajo z dolgimi oblikami, zato bosta pri analizi rabe zaimkov v predložnih položajih še naprej uporabljana termina dolge in kratke oblike, in sicer tudi za posebno navezno obliko 3m. Ker se ta po rabi precej razlikuje od naveznih oblik zaimkov, ki ne izražajo spola, bo obravnavana posebej v poglavju 6.3.3.

6.3.2.1 TRUBAR

V Trubarjevih delih se obravnavani zaimki pojavljajo ob predlogih *čez*, *na*, *pod*, *pred*, *skuzi*, *v*, *za* in *zoper*.

6.3.2.1.1 Ob nezložnih in enozložnih predlogih močno prevladujejo kratke oblike, a le ob *pred* so rabljene dosledno v vseh delih. Ob ostalih najdemo (zlasti v daljših Trubarjevih delih, npr. TT 1557, TR 1558, TT 1581–82) predvsem pri 1ed. in povratnem zaimku, redkeje pri 2ed., rabljene tudi dolge oblike.²²¹

---

²²¹ Številčna razmerja med dolgimi in kratkimi oblikami v posameznih Trubarjevih delih so navedena v Prilogi 3.

6.3.2.1.1.1 Pri 1ed. je dolga oblika najpogosteje rabljena ob predlogu *čez* v TT 1557, kjer kratka oblika le nekoliko prevladuje (*čez me* 7 : *čez mene* 5).

Proffite vi fa me tiga GOfpudi, de **zhes mene** ne pride kai letiga, kar fte vi diali (TT 1557: 356 = TT 1581–82: I, 506)

Ti bi ne imel obene oblafti **zhes mene**, de bi tebi ne bila dana od ofgorai (TT 1557: 320 = TT 1581–82: I, 454)

Da je bila raba dolge in kratke oblike 1ed. ob *čez* neustaljena, kažejo tudi razlike v posameznih izdajah istih besedil oziroma v vzporednih odlomkih ob enaki predlogi znotraj TT 1557.

O Gofpud ti Daidou fyn, fmiliffe
zhes mene (TE 1555: G1b)

O Gofpud ti Daidou fyn, fmiliffe
zhes me (TT 1557: 45)

Iefus ti Syn Daidou, fmili fe **zhes mene** (TT 1557: 229)

Iefus ti Syn Daidou, fmilife **zhes me** (TT 1581–82: I, 321)

Ti Syn Daidou
fmili fe **zhes mene**
(TT 1557: 229)

AH HErr / du son
Daid / erbarm
dich **mein** (LB
1545: Lk 18,38)

miserere **mei**
Domine Fili
David (Vlg: Lk
18,38)

Iefus ty Syn
Daidou, smiliffe
zhes me (TT 1557:
132)

Du Son Daid /
Erbarm dich **mein**
(LB 1545: Mr
10,47)

Fili David Iesu
miserere **mei** (Vlg:
Mr 10,47)

Dolgo obliko sicer najdemo tudi v protistavni zvezi, vendar je ob predlogih tudi v teh primerih običajnejša raba kratkih oblik.

Vi Szhere Ierufalemske, ne plazhite fe **zhes mene**, temuzh **zhes uas fame febe** fe plazhite, inu zhes uashe otroke (TT 1557: 248; podobno TT 1581–82: I, 348)

Samo dolga oblika pa se pri Trubarju pojavlja v primerih, ko je predložna zveza z zaimkom desni prilastek v samostalniški zvezi.

fteimi red, kir fo pofuizheni skufti to **Vero na mene** (TT 1557: 420 = TT 1581–82: I, 599)

Aku hozhes ty [...] pres **Vere Vmene**, priti vnebellā, Taku ti tei duei Sapuuidi [...] dershi popolnoma (TR 1558: Ta)

V TT 1557 poleg navedenega najdemo še dva primera rabe *mene* ob predlogu *v*, vendar ob tem predlogu kratka oblika močno prevladuje (*v me* 14 : *v mene* 2); spet najdemo različno rabo ob prevodu iste predloge:

kadar ta ifti pride, bode fuaryl ta fueyt fa ta Greh [...] fakai ne Veruio **umene** (TT 1557: 311; podobno TT 1581–82: I, 441)

Durkuli pag
sblafne eniga is
letih mahinih,
kateri **umene**
ueruio, timu bi
bule bilu, de bi fe
en malinski kamen
okuli nega garla
obeffel (TT 1557:
126; podobno TT
1581–82: I, 177)

Vnd wer der
Kleinen einen
ergert / die **an**
Mich gleuben /
dem were es
besser / das jm ein
Mülstein an seinen
Hals gehenget
würde (LB 1545:
Mr 9,42)

et quisquis
scandalizaverit
unum ex his pusillis
credentibus **in me**
bonum est ei magis
si circumdaretur
mola asinaria collo
eius (Vlg: Mr 9,41)

Kateri pag fmoti
eniga is letih
maicinih, kir **ume**
ueruio, timu bi
bule bilu, de bi fe
nemu en Malinski
kamen obeffil na
nega garlu (TT
1557: 53; podobno
TT 1581–82: I,
74)

Wer aber ergert
dieser Geringsten
einen / die **an mich**
gleuben / Dem
were besser / das
ein Mülstein an
seinen Hals
gehenget
würde (LB 1545:
Mt 18,6)

qui autem
scandalizaverit
unum de pusillis
istis qui **in me**
credunt expedit ei
ut suspendatur mola
asinaria in collo
eius (Vlg: Mt 18,6)

Podoben primer je v TPs 1566, kjer je v uvodu v parafraziranem citatu iz Ps 50 rabljena dolga oblika *mene*, v samem prevodu psalma pa kratka *me*:

koker od tiga ta 50. Psalm pryžuie,
kir prau [..] Klyzhi **na mene** vtui
nadlugi (TPs 1566: 10b)

Inu klyzhi **na me** vtim zhaffu tuie
nadluge (TPs 1566: 95a)

Dolgo obliko 1ed. najdemo še ob predlogu *za* v zgodnejših Trubarjevih delih, TC 1550 in TC 1555.

Bug nei dober fmeno, fe ferdi, **fa mene** nerodi (TC 1555: 15b)

6.3.2.1.1.2 Pri 2ed. je dolga oblika *tebe* ob predlogu redka, pojavi se le v treh primerih. Po enkrat jo najdemo ob *na* v TPs 1566 in ob *v* v TC 1575, kjer gre za priredno zvezo.

Inu **na tebe** bodo vupali, kateri fnaio tuie Ime (TPs 1566: 26a)

vfi ludie [..] **vtebe**, vtuiga Synu inu vfuetiga Duha prou Veruio (TC 1575: 104)

Vendar pa tudi za priredne predložne zveze velja podobno kot za protistavne – v večini primerov je Trubar tudi v njih rabil kratke oblike.

taifti vfami tar dai **fa me** inu **fa te** (TT 1581–82: I, 73)

Tretji primer rabe dolge oblike v 2ed. je iz TT 1557 ob predlogu *za*, v TT 1581–82 pa je popravljen v kratko obliko.

Ieft hozho muio dusho **fa**
tebe poftautiti (TT 1557: 305)

Iest hozho muio dusho **fa te** poftautiti
(TT 1581–82: I, 436)

6.3.2.1.1.3 Najpogosteje je ob predlogih rabljena dolga oblika povratnega zaimka *sebe*, ki se večinoma pojavlja samo okrepljena s *sam*; tudi v tej zvezi pa najdemo kratko obliko, npr.:

Gledaite **fami na fe**, de ne fgubimo kar fimo perdedali (TT 1577: 220)

taku vi **fami zhes fe** prizho daiete (TT 1581–82: I, 101)

Tudi pri povratnem zaimku je dolga oblika najpogosteje rabljena ob predlogu *čez*, najdemo pa jo še ob *na*, *v* in *za*.

mi [...] fimo **fami** vshe **zhes febe** bili praudo rekli (TT 1557: cc4a)

En brumen mosh nerpoprei **fam zhes febe** toshi, potle fuiga blishniga ifuprashuie (TR 1558: Qa)

ty kir fubper ftoye, ty ifti bodo **zhes fami febe**²²² to fodbo pryeli (TT 1560: 21b = TT 1581–82: II, 45)

Falsh Vuzheniki [...] **fami zhes febe** perpelaio enu naglu pogublene (TT 1577: 164 = TT 1581–82: II, 341)

Tu fe ie pag nom pergudilu, de nemamo **fami na febe**, fe feuupati inu fenefti, Temuzh na Buga (TT 1557: cc4a)

gledai ti **fam na febe**, de tudi ti ne bosh iskushouan (TL 1561: 89 = TT 1581–82: II, 163)

Tedai on fpet gre **fam vfebe** inu prau (TT 1557: 218 = TT 1581–82: I, 306)

Iefus ie tudi gouuril hkanim, kir fo **fami vfebe** fe fauupali, de fo brumni (TR 1558: S2a)

---

²²² Tovrstna stava predloga pred *sam* v TT 1581–82 prevladuje: v tožilniku je razmerje *čez sam sebe* 2 : *sam čez sebe* 1, samo takšna stava se pojavi ob predlogih *skuzi* (2 zglede) in *za* (1 zgled), medtem ko je ob *na*, *v* in *zuper sam* uvrščen pred predlog (ob teh treh predlogih je zveza *sam sebe* rabljena le po enkrat). Stava predloga pred *sam* prevladuje tudi v drugih sklonih (R *od sam sebe* 31 : *sam od sebe* 2; D *k sam sebi* 1; M *per sam sebi* 8 : *sam per sebi* 1). Da različna stava ne odraža pomenskih razlik, kaže rodilniški zgled: »Aku du bode hotel po nega voli diati, ta bode fpoŋnal is tiga vuka, ie li on od Buga, oli aku iešt **fam od febe** gouorim. Kateri **od fam febe** gouori, ta izzhe fuie lafne zhefti« (TT 1581–82: I, 395). Nasprotno je ob kratki obliki *se sam* vedno uvrščen pred predlog.

Obtu on mora tudi, koker fa te ludi, taku **fa fam febe** offrouati, fa te Grehe (TT 1577: 32 = TT 1581–82: II, 277)

Izjema je predlog *pod*, ob katerem dolga oblika ni okrepljena s *sam*. V večini del, kjer se pojavlja ta zveza (TT 1557, TR 1558, TT 1581–82), je rabljena samo oblika *sebe*.

Inu ta zhlouik [...] nee premore, inu uershe **pod febe** (TT 1557: 396; podobno TT 1581–82: I, 564)

Turki vfe kerszhanftuu **pod febe** perprauio (TR 1558: E3a)

on premore vfe rizhi **pod febe** vrezhi (TR 1558: K3a)

Le v TT 1577 ob predlogu *pod* najdemo samo kratko obliko.

Papeshi fo Ceffary, krani na femli, oba Mezha **pud fe** perprauili (TT 1577: Mm4b)

Per nashim pumnemim, fo Turki skorai vfo Vogersko, slouensko, Croasko inu druge Deshele faterli inu **pod fe** perprauili (TT 1577: XIX)

6.3.2.1.2 Ob večzložnih predlogih je Trubar prevladujoče uporabljal dolge oblike zaimkov: ob *skozi* dosledno, ob *zoper* pa so samo dolge oblike rabljene v TE 1555, TM 1555 in TT 1557; v TC 1550, TR 1558 in TP 1567 se je odločil samo za kratke oblike, ki prevladujejo tudi v TPs 1566; v TO 1564 in TT 1577 najdemo dosledno rabljeno *zoper te* poleg *zoper mene* in *zoper sebe*. V TT 1581–82 je večinoma ohranjal oblike iz predhodnih izdaj, v enem primeru pa je dolgo obliko spremenil v kratko.

Inu aku fedemkrat na dan greshi **fubper tebe**. Inu fedemkrat na dan fe pouerne htebi inu rezhe, Meni ie fsal, taku odpufti nemu (TT 1557: 223)

Inu aku fedem krat na dan greishi **fuper te**, inu fedem krat na dan fe pouerne htebi inu rezhe, Meni ie shal, taku odpufti nemu (TT 1581–82: I, 212[=213])

6.3.2.2 KRELJ

Pri Krelju najdemo zaimke ob predlogih *čez, na, pred, pod, skozi, za* in *zoper*.²²³ Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik je podobno kot pri Trubarju, a izpeljano dosledneje: ob večzložnih predlogih je uporabljal dolge oblike, ob enozložnih pa kratke. Edina izjema je enkratna raba dolge oblike ob predlogu *za* v KPo 1567.

Sakai piľano ie, sapovedal ie Angelom fvoim **sa tebe**, inu oni te imaiu na rokah noľiti (KPo 1567: CVb)

Zaradi nepredložno rabljene kratke oblike v neposrednem sobesedilu bi lahko domnevali, da je vzrok za izbor dolge oblike želja po stilističnem variiranju, vendar številni zgledi, kjer sta v obeh primerih rabljeni kratki obliki, kažejo nasprotno:

vľe to ôzho tebi dati, ako **pred me** padeľh, inu me molih (KPo 1567: CXIb)

Sa me nei trébi fkërb iméti, ako me lih bodo Iudi tër Aydi krishali (KPo 1567: CIb)

6.3.2.3 DALMATIN

Pri Dalmatinu najdemo najobsežnejši nabor predlogov, ob katerih se pojavljajo zaimki: *čez, na, nad, ob, po, pod, pred, skuzi, za, zoper*.

6.3.2.3.1 Ob večzložnih predlogih je skoraj dosledno rabil dolge oblike. Edina izjema je enkratna pojavitev kratke oblike zaimka *za* 1ed. ob predlogu *zoper* v DB 1584, pri kateri pa gre morda za stavsko odločitev, saj se kratka oblika pojavi na prelomu vrstice, v nadaljevanju povedi pa ji ob istem predlogu sledi dolga oblika.²²⁴

Inu fte fe tudi supër **me** | hvalili, inu filnu supër **mene** govorili (DB 1584: II, 77a)

---

²²³ Pri povratnem zaimku najdemo tudi zvezo *ob febe*, a iz sobesedila je razvidno, da gre za tiskarsko napako in za roditeljsko ob predlogu *od*: »prideľh pres vľe oblafti ľam **ob[!] febe**, inu tu nikai zhudniga noviga sazhenialh« (KPo 1567: XXXIII).

²²⁴ Tudi tu številni zgledi, ko se dolga oblika ob predlogu *zoper* ponavlja, kažejo, da ne gre za stilistično variiranje: »Sakaj ony fo fvoja neverenka inu goluffka uľa **supår mene** odpërli: Inu govore **supår mene** s'falľh jesikom. Inu ony povľod **supår mene** fvrashnu govoré, inu pres urľaha **supår mene** bojujo« (DB 1584: I, 308a); »Sakaj vus Zeug, kateri fe **supër tebe** nareja, nebo frezhe imèl. Inu vľe ľesike, kateri fe **supër tebe** ľtavio, imalľ ti v'praudu ferdamnati« (DB 1584: III, 22a).

6.3.2.3.2 Pri ne- in enozložnih predlogih je stanje zelo neenotno – izbira oblik se razlikuje tako ob posameznih predlogih kot pri različnih zaimkih in v različnih knjigah.

6.3.2.3.2.1 Samo dolgo obliko najdemo ob predlogih *po* (1ed. in 2ed.) in *ob* (Zp), oboje v DB 1584, vendar je pri vsakem zaimku v gradivu izpričan le en primer. Pri Trubarju in Krelju nobenega od teh predlogov ne najdemo v zvezi z zaimki, zato primerjava ni mogoča. Je pa od prevladujoče Trubarjeve rabe Dalmatin očitno odstopil pri predlogu *v*, ob katerem je razen v DPa 1576, ki je tudi sicer blizu Trubarjevi normi, dosledno uporabljal dolge oblike.

Veruiete li vi
vBugā, taku vi tudi
vme veruiete (DPa
1576: 7a)

Verujeteli v'Buga,
taku verujte **v'mene**
(DB 1584: III, 55b)

Veruiete ui Vbuga,
taku tudi **vme**
veruiete (TT 1557:
305)

kateri **vme** veruie,
ta bode tudi delal
ta della (DPa 1576:
7b)

Kateri **v'mene**
veruje, ta bo tudi ta
della delal (DB
1584: III, 56a)

kateri **vme** uerueie,
ta bode tudi delal
ta dela (TT 1557:
306)

V edinem primeru, ko je tudi v DPa 1576 rabljena dolga oblika, gre prav tako za neposreden prevzem Trubarjeve rabe.

kadar ta ifti pride, taku bode fuaril ta
Sueit sa Greh [...] sakai oni neueruio
vmene (DPa 1576: 11b)

kadar ta ifti pride, bode fuaryl ta
fueyt fa ta Greh [...] fakai ne Veruio
umene (TT 1557: 311)

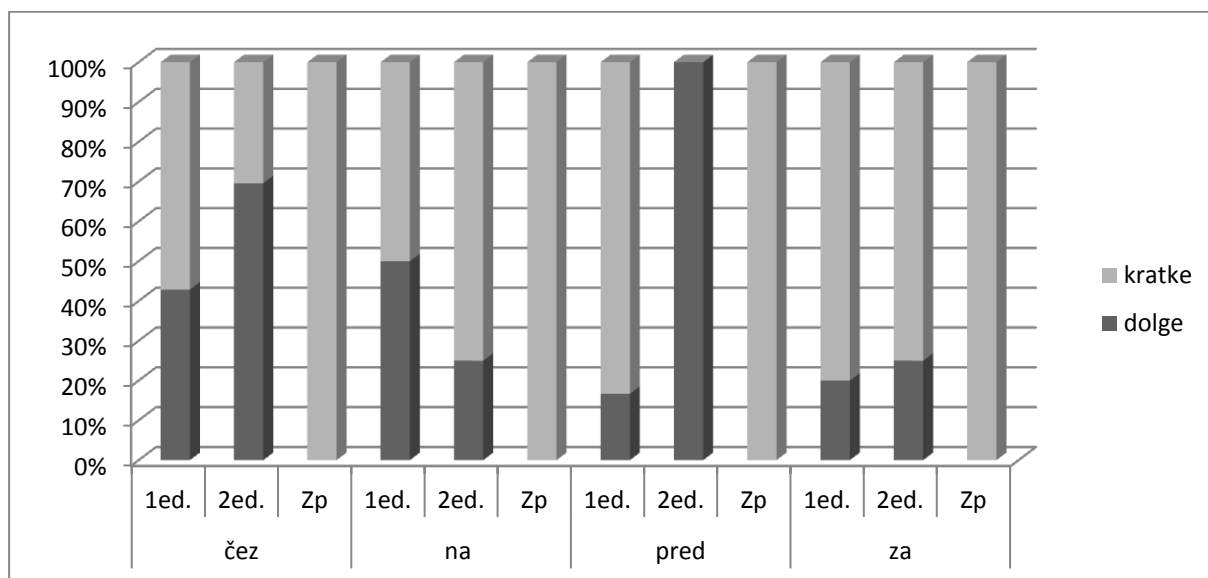
Prav tako je Dalmatin dosledno pisal dolgo obliko 2ed. *tebe* ob predlogu *mej* (DB 1578, DB 1584, DM 1584), pri povratnem zaimku pa se v DB 1584 pojavlja samo kratka oblika *se*; v DM 1584 je v edinem primeru rabljena dolga oblika *sebe*, a gre za priredno zvezo z 2ed.

ne vém, kaj bi mogèl **mej sebe inu mej tebe** poštaviti (DM 1584: LV)

6.3.2.3.2.2 Večjo neenotnost v rabi najdemo pri predlogih *čez*, *na*, *pod*, *pred* in *za*, zlasti v daljših delih.

6.3.2.3.2.2.1 V DB 1578 ob *čez* pri 1ed. nekoliko prevladuje kratka oblika *me*, pri 2ed. pa je *tebe* rabljen v približno dveh tretjinah primerov. Nasprotno se ob *na* pri 2ed. v treh od štirih izpričanih primerov pojavi kratka oblika *te*, pri 1ed. pa je ob tem predlogu enkrat rabljen *mene* in enkrat *me*.

Graf 40: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik ob predlogih v DB 1578

Še manjši je delež dolgih oblik ob *za*, medtem ko ob *pred* pri 1ed. močno prevladuje kratka oblika *me*, pri 2ed. pa je v edinem primeru rabljena dolga oblika *tebe*. Le povratni zaimek je ob vseh omenjenih predlogih vedno kratek, tudi ko je okrepljen s *sam* ali ko nastopa v priredni zvezi.

inu bom **fam zhes fe** perprauil tu preklene (DB 1578: 24a)

Aaronou perui Offer **sa fe inu sa ta Folk** (DB 1578: 92b)

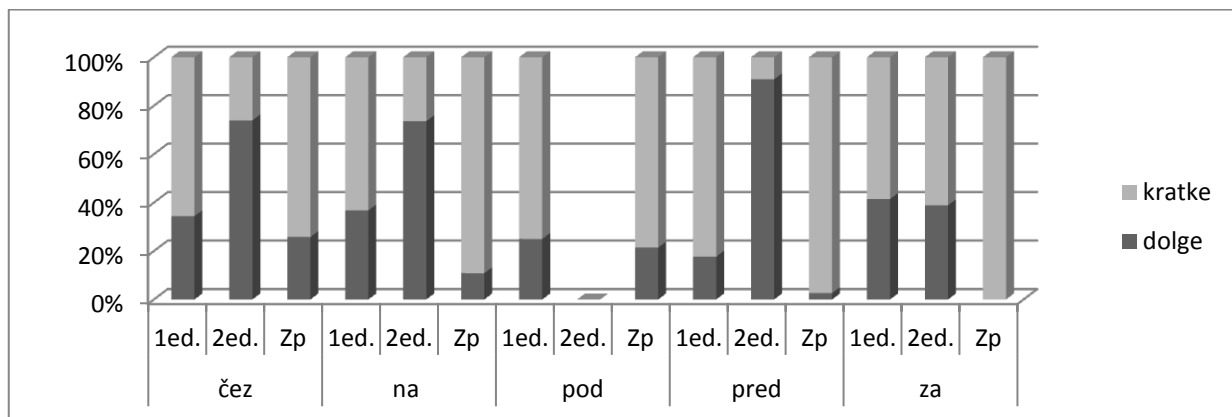
Pri 1ed. in 2ed. sta v prirednih zvezah rabljeni dolgi obliki, a ne dosledno.

taku bode GOSPVD zhudnu ftabo rounal, shtraiffingami **zhes te, inu tuoie Seime** (DB 1578: 174a)

Dolga oblika je rabljena tudi v primeru, ko je predložna zveza desni prilastek.

oftani en zhas per nemu [...] dokler negou **ferd zhes tebe** miny (DB 1578: 25a)

6.3.2.3.2.2.2 V DB 1584 je delež dolge oblike 2ed. *tebe* v primerjavi s kratko *te* (ki prevladuje le ob predlogu *za*) v splošnem večji kot pri 1ed., kjer je v večini primerov pogosteje rabljena kratka oblika *me*. V nasprotju z DB 1578 najdemo dolgo obliko tudi pri povratnem zaimku, a redkeje kot pri drugih dveh zaimkih.

Graf 41: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik ob predlogih v DB 1584

Pri 1ed. in 2ed. sta dolgi obliki *mene* in *tebe* dosledno rabljeni v prirednih zvezah, spremenjeni so tudi primeri kratkih oblik v tem položaju iz DB 1578.

taku bode GOSPVD zhudnu ſtabo rounal, ſhtraiffingami **zhes te**, inu tuoie Seime, inu ſuelikimi inu ſdolgimi ſhtraiffingami, ſhudimi inu ſdolgimi bolesanmi (DB 1578: 174a)

ieft imam **sa te**, sa tuoie Hlapze, inu sa tuoi Folk moliti (DB 1578: 54b)

taku bo GOSPVD zhudnu ſ'tabo rounal, ſ'fhtraiffingami **zhes tebe**, inu **zhes tvoje Seme**, inu ſ'velikimi inu ſ'dolgimi fhtraiffingami, ſ'hudimi inu ſ'dólgimi bolesanmi (DB 1584: I, 115a)

jeft imam **sa tabe**!, sa tvoje Hlapce, inu sa tvoj Folk moliti (DB 1584: I, 38b)

Tudi sicer je v nekaj primerih kratko obliko iz prejšnjih izdaj (zlasti ob *čez*) Dalmatin spremenil v dolgo, nikoli pa obratno.

zhes te
toshil (DJ 1575: 16)

Inu vſe lete prekletue bodo **zhes te** priſhle, inu te bodo pregainale, inu te bodo ſadeile, dokler boſh ſatren (DB 1578: 173b)

on bode ſ'ſhaloſtnim ſerzem **zhes tebe**
toshil (DB 1584: II, 155a)

Inu vſe lete prekletve bodo **zhes tebe** priſhle, inu te bodo pregajnale, inu te bodo ſadejle, dokler boſh ſatren (DB 1584: I, 114b)

Nasprotno je pri povratnem zaimku tudi v prirednih zvezah rabljena samo kratka oblika, ki prevladuje tudi v primerih, ko je predložna zveza prilastek (razen ob predlogu *čez*).

tu fo **sa fe inu sa fvoje** Otroke ohranili (DB 1584: II, 200a)

lepota néma biti isvuna [...] v'tém, **na fe obelhanju** tiga slatá (DB 1584: III, 121a)

Némogo pretèrpeti to preketo **praudo zhes febe**, od GOSPVDA (DB 1584: III, 123a)

Kratka oblika *se* večinoma prevladuje tudi ob *sam*. Izjema je Nova zaveza, kjer je v tej zvezi pogosteje rabljena oblika *sebe*, tudi v nekaterih primerih, ko je Trubar na istem mestu uporabil kratko obliko.

Satu vy **famy zhes febe** prizhujete, de fte vy téh Otroci, kateri fo Preroke moryli (DB 1584: III, 15a)

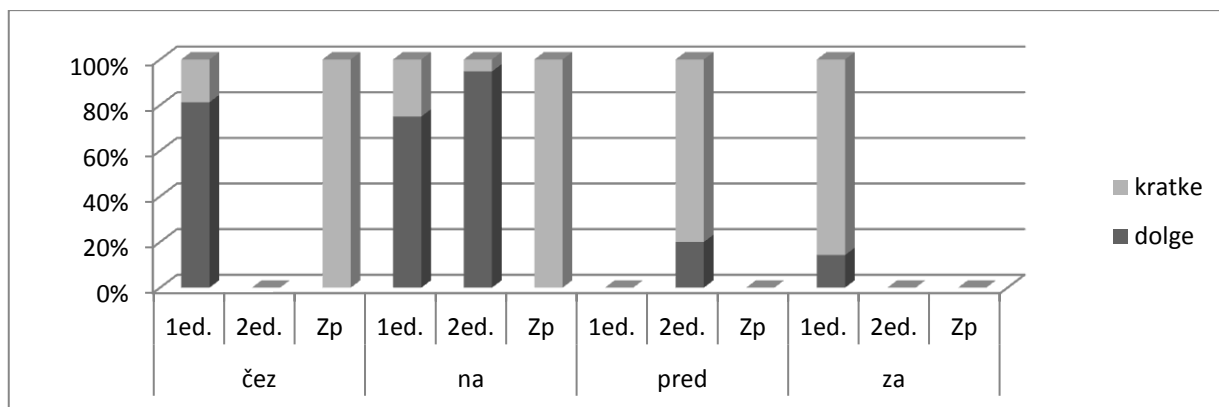
Taku vi **fami zhes fe** prizho daiete, de fte otroci tih, kir fo te Preroke umurili (TT 1557: 71)

Na splošno najdemo velik delež dolgih oblik, zlasti ob *čez*, *na* in *za*, v Novi zavezi in Psalmih, čeprav so pri Trubarju močno prevladovale kratke oblike. V nasprotju z nepredložno rabo se je tako Dalmatin tu zelo oddaljil od svojega predhodnika. Nasprotno pa v delih, kjer ni imel Trubarjeve predloge, ob predlogih – z izjemo 2ed. ob *čez* in *na* – prevladujejo kratke oblike.

6.3.2.3.2.2.3 Nekoliko večje število zgledov za zaimke ob predlogih najdemo še v DM 1584, kjer pa je stanje precej drugačno kot v že obravnavanih delih. Ob predlogih *čez* in *na*²²⁵ tako pri 1ed. kot pri 2ed. močno prevladujeta dolgi obliki *mene* in *tebe*, pri povratnem zaimku pa je dosledno rabljena kratka oblika *se*.

---

²²⁵ Pri 1ed. so vse tri pojavitve kratke oblike zaimka uporabljene v enaki zvezi: *osri se na me* (DM 1584: XXVI, LXXIX, CXXXXVII); ob ostalih glagolih je uporabljena dolga oblika *mene*.

Graf 42: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik ob predlogih v DM 1584

VSmili fe **zhes me** , vfmili fe **zhes me** (DM 1584: CXXIII)

vfmili fe **zhes mene**, O vřigamogozhi, vezhni, neisrezheni Bug (DM 1584: XXIII)

ti Davidou Syn [...] vfmili fe **zhes mene** (DM 1584: XLI)

Nasprotno ob *pred* in *za* prevladujejo kratke oblike. Ob *za* je edina dolga oblika rabljena v zvezi s samostalnikom v istem sklonu, kjer so tudi v drugih primerih v tem delu rabljene dolge oblike.

ena fama kapliza krij tvoja lubesniviga Synu, katero je on **sa mene** vbosiga Greshnika na krishi prelil (DM 1584: LX)

vfmili fe **zhes mene** tvojo vbogo Stvar (DM 1584: LXX)

6.3.2.3.2.2.4 V ostalih delih so od omenjenih predlogov zaimki izpričani samo ob *čez*, *na* in *za*.

V DJ 1575 in DPr 1580 ob vseh treh predlogih prevladujejo kratke oblike, čeprav ob *čez* v DJ 1575 dvakrat najdemo *čez tebe* (proti štirim pojavitvam *čez te*).

aku fi kai kriuu rekel, taku nai shpot **zhes tebe** gre (DJ 1575: 19)

Neoberni tuoijh ozhy od potrebniga, de ne bo toshil **zhes tebe** (DJ 1575: 16)

V preostalih delih so ob *čez* skoraj vedno rabljene dolge oblike (izjema je enkratna pojavitev kratke oblike povratnega zaimka *se* v DPa 1576 ob dveh dolgih, ki pa je uporabljena v pesmi za ohranjanje števila zlogov).

Shenam,ker fo klagouale, / Sa nim fe milu plakale, / Na poti ie gouuril: / De **fame zhes fe** iokaio / De tih shtraifing neuzhakaio (DPa 1576: B2b)

Neplazhite fe zhes mene, temuzh fe plazhite **fame zhes febe**, inu zhes vashe otroke (DPa 1576: 26b)

Dolge oblike so v omenjenih delih dosledno rabljene tudi ob predlogu *za*, le ob *na* je Dalmatin večinoma uporabljal kratke oblike – dolge oblike najdemo kot prevladujoče samo v DC 1580, kjer pa ob *sam* in v priredni zvezi najdemo kratko obliko *Zp se*.

Vfaki gledai **na febe**, inu fi letu kferci
vsami (DC 1580: F7a)

Merkaite **fami na fe**, inu na vfe Kardelu
(DC 1580: E3a)

V DC 1585 je v enaki zvezi rabljena dolga oblika *sebe*.

Merkaite **famy na febe**, inu na tu vfe kardellu (DC 1585: B6a)²²⁶

6.3.2.4 OSTALI AVTORJI

6.3.2.4.1 Pri **Juričiču** najdemo podobno kot pri Krelju skoraj dosledno rabo kratkih oblik ob enozložnih (*čez*, *na*, *pred*, *pod*, *za*) in dolgih ob večzložnih predlogih (*skuzi*, *suprot*, *zoper*). Tudi ob nezložnem predlogu *v* je pri 1ed. in 2ed. uporabljal kratki obliki *me* in *te*, pri edinem primeru zveze tega predloga s povratnim zaimkom, okrepljenim s *sam*, pa se je odločil za dolgo obliko *sebe*.

S. Petar [...] ie **fam vfebe** fegal, vun shal inu ie milo plakal (JPo 1578: III, 134b)

6.3.2.4.2 Tudi pri **Tulščaku** je stanje podobno: ob nezložnem predlogu *v* so sicer – kot pri Dalmatinu – rabljene samo dolge oblike, enako ob večzložnih *skozi* in *zoper*, ob enozložnih predlogih *čez*,²²⁷ *pred* in *za* pa je dosledno uporabljal kratke oblike; le ob predlogu *na* najdemo pri 2ed. poleg prevladujočega *te* tudi pet primerov rabe dolge oblike *tebe*. Od tega gre v enem primeru za rabo predložne zveze v desnem prilastku, v treh primerih pa zaimku sledi samostalnik v istem sklonu:

my imamo slobodnuft inu priftop vfeim faneffeinu, skusi to Vero na tebe (TkM 1579: 45a)

Ony nehote merkati **na tebe** Gofpuda vfeh Gopudou, ni na ta deila tuoih Rok (TkM 1579: 27a)

---

²²⁶ Gre za citat iz Apd 20,28, pri katerem je tudi v DB 1584 uporabil dolgo obliko: »SAtu merkaite **famy na febe**, inu na tu vfe kardellu« (DB 1584: III, 73a); nasprotno je Trubar na istem mestu zapisal kratko obliko: »Natu merkaite tedai **fami na fe**, inu na tu ufe kardelu« (TT 1557: 401).

²²⁷ Navidezno se ob *čez* pojavi tudi dolga oblika 1ed., vendar kontekst pokaže, da je v tem primeru *zhes* enakopisna 2. oseba ednine glagola *hoteti*: »Ieft proffim tebe, de **zhes** mene neuredniga inu neumetalniga Zhloueka, skusi tuoio gnado sturyti sadofti, kenimu Slushabniku tiga Nouiga Teftamenta« (TkM 1579: 94).

moia Dusha vupa **na tebe** shiuiga Boga (TkM 1579: 15b)

tudi neuupaio na tu neguishnu blagu, Temuzh **na tebe** shiuiga Boga (TkM 1579: 87a)

Vendar ob tem najdemo tudi dva primera, ko je ob samostalniškem prilastku rabljena kratka oblika zaimka.

my vfo nasho skerb inu nadluge, **na te** nashiga lubiga Ozheta Vnebefsih vřak zhas vershemo (TkM 1579: 58b)

moie vupaine **na te**, moiga nervishiga Pomozhnika is nadlug, poftauim (TkM 1579: 111a)

Poleg v omenjenih zvezah najdemo en primer rabe dolge oblike *na tebe* ob glagolu *vupati*, ob katerem sicer v delu prevladujejo kratke oblike.

nepuřti teimu konez vseti, kateriga ři ti řturil inu řtvaril, Sakaj **na tebe** ieřt vupam (TkM 1579: 130b)

Puřti mene sgudo řlishati tuoio gnado, sakai ieřt vupam **na te** (TkM 1579: 69b)

MOI Bug, inu Stuarnik Nebes inu Semle, **na te** ieřt vupam (TkM 1579: 32b)

Kratko obliko *te* je uporablil tudi v primeru, ko je bil zaimek okrepljen s *sam*:

Szhiti tuoie Kerřzhanřtuu, kateru ře le **na te famiga** sanefře (TkM 1579: 9b)

6.3.2.4.3 Pri **Trostu** najdemo zaimke samo ob predlogih *na* in *za*; ob prvem prevladujejo dolge oblike, ob drugem pa je edina izpričana oblika (in sicer povratni zaimek) kratka (*za se*). Vendar gre ob *na* v večini primerov za citate iz DB 1584.

GOSPVD, řpumni **na mene** kadar pridesh v'tuoie Kraileiřtuu (TřPre 1588: 74)

GOSPVD, řpumni **na mene**, kadar pridesh v'tvoje krajleřtvu (DB 1584: III, 46a)

O řmert, koku ři ti le grenka, kadar **na te** řpumni en zhlovik (TřPre 1588: 103)

O řmert koku ři ti le grenka, kadar **na te** řpumni en zhlovik (DB 1584: II, 170a)

Merkaite **famy na febe**, inu na tu vře kardellu (TřPre 1588: 39)

SAtu merkajte **famy na febe**, inu na tu vře kardellu (DB 1584: III, 73a)

V necitatnih delih Trostovega besedila najdemo ob *na* samo povratni zaimek. V primeru, ko je *Zp* rabljen ob *sam* v priredni zvezi, je (podobno kot pri zadnjem navedenem citatu iz DB 1584) uporabil dolgo obliko *sebe*, v edinem preostalem primeru pa kratko *se*.

Kadar bi on fnaiden bil, de bi bil **fam na febe**, inu na fuoih Bratou vezhnu ifuelizhanie pofabil (TtPre 1588: 13)

ony moraiio Hudizha inu ta Sueit referditi, inu taku teh oblaftniko nemiloft **na fe** nakladati (TtPre 1588: 81)

Ob predlogu *za* pa se je, čeprav je povratni zaimek okrepljen s *sam*, odločil za kratko obliko.

Cristus, katerimu famimu ta zhaft slishi, ie **fam fa fe** taku mogozh inu mozhan (TtPre 1588: 3)

6.3.2.4.4 Tudi pri **Znojilšku** so številni citati iz DB 1584 močno vplivali na rabo dolgih in kratkih oblik ob predlogih. Kot Dalmatin je ob *zoper* rabil samo dolge, ob *na*, *čez* in *v* pa je raba neenotna.

V večini biblijskih citatov je prevzel Dalmatinov prevod iz DB 1584 in s tem tudi njegovo izbiro oblike.

vfe lete prekletve **zhes te** prideo, inu tebe sadeneo (ZK 1595: 69)

vfe lete Prekletve **zhes te** prideo, inu tebe sadeneo (DB 1584: I, 114b)

Rifnizhnu, rifnizhnu jeft vam povém, kateri **v'mene** veruje, ta ima vezhni lebàn (ZK 1595: 101)

Rifnizhnu, rifnizhnu jeft vam povém, kateri **v'mene** veruje, ta ima vezhni leben (DB 1584: III, 50b)

Kateri pak smoti eniga is letih nar manlhil, kateri **v'mene** verujo, temu bi bullhe bilu, de bi fe njemu en malinfki kamen na garlu obefsil (ZK 1595: 155)

Kateri pak smoti eniga is letih nar manlhil, kateri **v'mene** verujo, timu bi bullhe bilu, de bi fe njemu en Malinfki kamen na gàrlu obéfsil (DB 1584: III, 11b)

Le v primeru citata iz Psalmov je spremenil Dalmatinovo dolgo obliko v kratko, ki jo je v TPs 1566 uporabil tudi Trubar, čeprav je preostanek zglada povzet neposredno po DB 1584 in ne po Trubarjevem prevodu.

Klizhi **na me**
v'tem zhařsu tvoje
nadluge: taku
hozhem jeft tebe
odreřhiti, Inu ti
bořh mene zhařtil
(ZK 1595: 115)

Inu klizhi **na mene**
v'tem zhařřu tvoje
nadluge: taku
hozhem jeft tebe
odreřhiti: Inu ti bořh
mene zhařtil (DB
1584: I, 292a)

Inu klyzhi **na me**
vtim zhařřu tuie
nadluge, taku ieft
hozho tebe
odreřhyti, Inu ti
bořh mene zheřtil
(TPs 1566: 95)

V ZK 1595 je objavljenih tudi nekaj pesmi, pri katerih je – kot običajno – izbiro oblike narekovalo potrebno število zlogov v verzu.

O nah Ozha Nebefki, My **na te** klizhemo, Vfa stvar je v'tvoji pefti, **V'te** fe sanefsemo (ZK 1595: 191)

Ozha Vligamohozhi, My **na te** klizhemo, Kakor reuni Otroci, Tàr fe sanefsemo (ZK 1595: 188)

TI fi fe dal nam prou sposnat, Inu **v'te** tèrdnu verovat, Vishaj nas s'dobro veftjo fpat, s'Iutraj s'vefselem gori vftat (ZK 1595: 185)

V preostalem besedilu je Znojilšek ob *čez* rabil dolge, ob *v* pa v edinem primeru kratko obliko.

Tvoj fveti Angel bodi per meni, de ta Hudi fourashnik obene oblafti **zhes mene** nedobi (ZK 1595: 183, skoraj enako 184)

profsim sufseb pak moje Farmane, de takimu framotnimu opraulanju inu ozhitim lasham mojih suparnikov **zhes mene** neverujo (ZK 1595: 20)

Ieft verujem de je Bug mene stvaril fofvemi stvaru, meni Dulho inu Tellu, ozhi, Vulhefa inu vfe vude, pamet inu vfe **Vme** dal (ZK 1595: 86)

Ob predlogu *na* prevladujejo kratke oblike (pri povratnem zaimku je *se* rabljena tudi v primeru, ko zveza predloga in *Zp* nastopa kot levi neujemalni prilastek v samostalniški zvezi), enkrat pa je uporabil tudi dolgo obliko 2ed. *tebe*, ko je zaimku neposredno sledil zvalnik.

Vfeh Ozhi zhakajo **na tebe** GOSPVD (ZK 1595: 187)

Satiga volo moj lubi Ozha jeft **na te** klizhem (ZK 1595: 211)

Katerih lepota nema biti isuna v'fpletanju teh lafs, ali v'tem **na fe** obelhanju tega slata, ali v'oblazhilu tega gvanta (ZK 1595: 206)

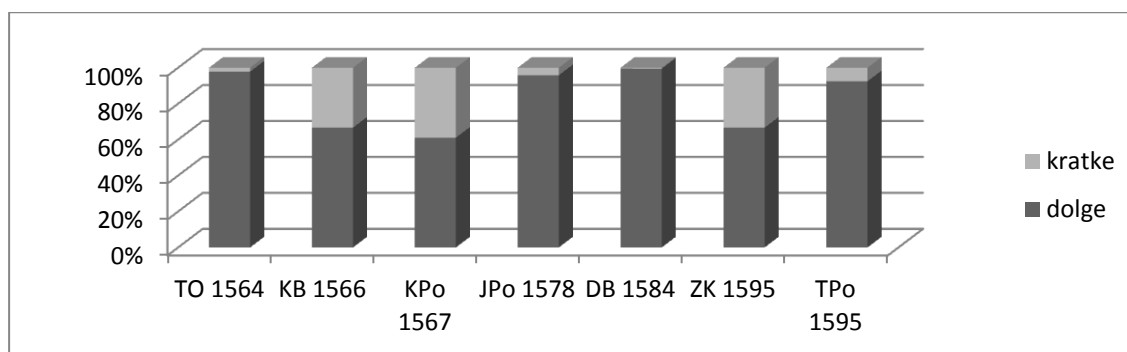

6.3.3 DOLGA IN KRATKA OBLIKA Ted. 3m OB PREDLOGIH

V nasprotju z zaimki, ki ne izražajo spola, je bila izvorna edninska navezna tožilniška oblika moškega spola *-ń* v 16. stoletju rabljena redko in omejena na le nekaj predlogov; pri večini avtorjev jo najdemo le ob *na*, *v* in *za*, le pri Krelju se pojavlja še ob *čez* in *nad*. V splošnem pa je bila ob predlogih rabljena iz roditeljskega posplošena dolga oblika *ńega*.

6.3.3.1 OB NA

Ob *na* najdemo kratko navezno obliko Ted. 3m *-ń* pri več avtorjih, a gre v večini primerov za posamične pojavitve ob močno prevladujoči dolgi obliki (*na ńega*).

Graf 43: Razmerje med rabo dolge in kratke (navezne) oblike Ted. 3m ob *na*

6.3.3.1.1 Tako je pri Trubarju *nań* uporabljena le enkrat v TO 1564, pri Dalmatinu pa dvakrat v skoraj enakem zgledu v DB 1584.

Inu vtakim refmishlouanu ima en vfaki na Cristufeu Kerft fmisliti, inu fto vero **nan** gledati (TO 1564: 46a)

Satu je Saul vsel ta Mezh, inu je **najn** padel (DB 1584: I, 167b)

Satu je Saul vsel fvoj mezh, inu je **najn** padel (DB 1584: I, 224b)

6.3.3.1.2 Nekoliko več pojavitev (10) najdemo v TPo 1595, a v obsežnem besedilu predstavljajo le majhen delež.

fam Christus [...] **najn** kashe (TPo 1595: I, 214)

Ioannes pak je ta prvi, kateri [...] **na njega** kashe (TPo 1595: III, 90)

Christus [...] pravi: De je tu njega tellu inu kry, sa [...] nalhe grehe prelyta, de bi **najn** neposabili (TPo 1595: I, 193)

Bug ta je **na njega** posabil (TPo 1595: II, 119)

Satu je Bug **najn** pogledal (TPo 1595: II, 311)

Teh drugih devet bi ne bily **na njega** pogledali (TPo 1595: I, 103)

6.3.3.1.3 Večji delež ima *-ń* le pri Krelju, vendar tudi pri njem prevladuje dolga oblika. V KB 1566 je sicer kratka oblika uporabljena v pesmi:

Nam vřim vezhni leben dobil / Kijr vshe kårřchen **nain** veroie / Pravizhan ie shivil bode (KB 1566: H6)

V KPo 1567 pa najdemo več pojavitev kratke oblike v proznem besedilu.

To ie ta pèrvi zhudeř, kateri ie Iesuf řturil v'Kani Falileřki, inu ře ikasal zhařt fvoio, inu Iogri niegovi řo verovali (KPo 1567: LXIIIb)

moreio řrezhi inu řlushiti vřim tim, kijr řo Christuřovi, kijr **na njega** veruio (KPo 1567: CXIIb)

Zhlovik ře Boga boij inu (KPo 1567: CXXVIIIb)

zhe omiřliti inu shivéti, vře te, kateri **na niega** (KPo 1567: CXXVIII)

s'veřřelim řarcom **nain** zhakamo (KPo 1567: XI)

Inu řo tuliku Let tudi **na niega** zhakali (KPo 1567: LV)

6.3.3.1.4 Juričič je od sedmih Kreljevih zgleďov ohranil le dva, ostalih pet je spremenil (bodisi v dolgo obliko ali pa je uporabil drug predlog):

Ioannes nei zbfial na Criftusu, sakai on ie řefnizhno vedil, da ie Criftus ta praui Meřias, Ker ie řperřtom **nain** kasal inu v'Iordanu ga karřtil (JPo 1578: I, 14b)

sueřřelim Sarzom **nain** zhakamo (JPo 1578: I, 9a)

Kateri Zhlovik ře Boga boij inu **na niega** vpa (JPo 1578: I, 100)

Kateri Zhlovik ře Boga boij inu (KPo 1567: CXXVIIIb)

6.3.3.1.5 V dveh primerih je *nañ* uporabljen tudi pri **Znojilšku** v ZK 1595, in sicer v pesmih (v proznem besedilu je uporabljena dolga oblika *na ñega*):

Kir vñaki stvari, daje svojo
 fpisho, Shivini kårmo na ozhino
 visho, Mladim vranizhom kir fe
najn sanefso. Hvalimo Boga (ZK
 1595: 192)

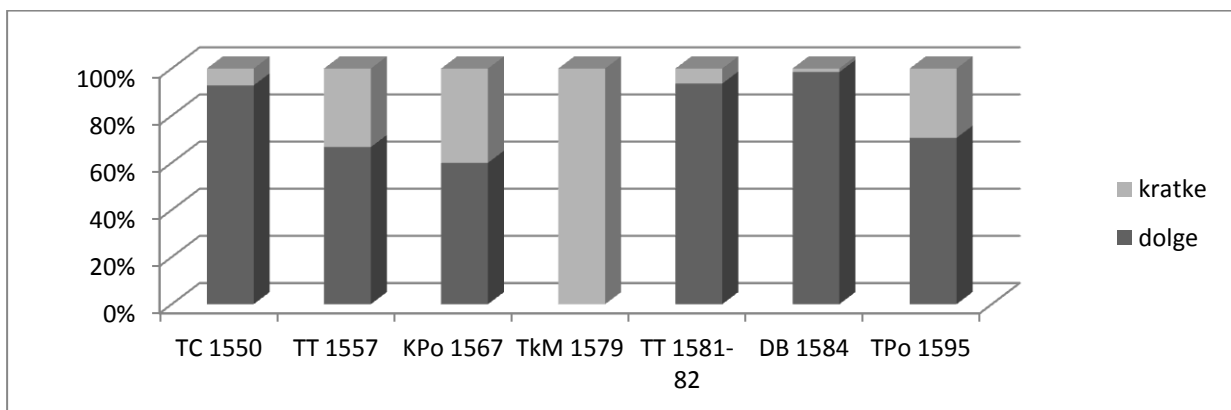
mi na tu nar preprostih moremo
 [...] dobrute Boshje sponati, inu
 sceliga ferza v'pravi Veri **na**
njega fe sanefsti (ZK 1595: 81)

Ieft zho fe **najn** sanefsti, Vfelej
 v'dobrim tår vslim, Shihar me
 zhe prenefti, satu jeft dobru vejm
 (ZK 1595: 193)

6.3.3.1.6 Kratko obliko *-ñ* ob *na* najdemo tudi v večini pesmaric, v *P 1563 je rabljena celo pogosteje kot dolga, a ker je razlog za izbiro med njima potrebna dolžina zloga, za to analizo zgledi niso relevantni.

6.3.3.2 OB V

V nasprotju z *na* navezno obliko *-ñ* ob *v* pogosteje najdemo pri Trubarju, ob njem pa še pri Krelju, Tulščaku, v DB 1584 in TPo 1595, vendar tudi ob tem predlogu povsod razen pri Tulščaku, kjer je v edinem primeru rabljena oblika *-ñ*, prevladuje dolga oblika *ñega*.

Graf 44: Razmerje med rabo dolge in kratke (navezne) oblike Ted. 3m ob v

6.3.3.2.1 V TC 1550 se *-ń* ob *v* pojavi le enkrat.

Na tu ye Gofpud Bug fturill zhloueka is illoue parfti/ inu ye dahnill **vuain** vtu oblyzhe/ an duh tiga lebna (TC 1550: (5b))

V TT 1557 najdemo tri zglede (ponovljene v TT 1581–82), ki pa so vsi istovrstni.

Ieft tebi řapoueim, de ti gresh uun is shnega, inu naprei uezh **uain** ne gresh (TT 1557: 125; podobno TT 1581–82: I, 175)

ueliku Hudizheu ie bilu **uain** shlu (TT 1557: 188; podobno TT 1581–82: I, 264)

Inu po tei mozhici ie ta Sludi **vain** shal (TT 1557: 304 = TT 1581–82: I, 431)

V vseh drugih zvezah je rabljena dolga oblika *ńega*.

6.3.3.2.2 Pri **Dalmatinu** in **Tulščaku** najdemo samo po en primer rabe kratke oblike.

Inu on ga je ogradil, inu s'kamenjem obsydal, inu je te nēr řhlahtniřhe Terte **vńjega** safsadil. On je tudi v'nym en Turn řesidal, inu je eno Přeřho **vajn** pořtavil (DB 1584: II, 2b)

ieft vta nervegshi Greh te Neuere inu zagaina nepadem, ali **vain** neperuolim (TkM 1579: 91b)

6.3.3.2.3 Pri **Krelju** so kratke oblike spet pogostejše. V KPo 1567 najdemo po tri pojavitve dolge in kratke oblike, pri čemer je *ńega* v vseh primerih rabljen ob glagolu *verovati*,²²⁸ ob drugih glagolih pa najdemo *-ń*.

fo ga v'lice bili, inu pluvali (KPo 1567: CLXb)

Taku řmo Gofpodnij, ako le **vńiega** veruiemo (KPo 1567: LXXXIIb)

Sato kamanie popado, inu ôte luzhiti (KPo 1567: CXXVIIIb)

vřaki kijr **vńiega** veroie, ne bode pogublen (KPo 1567: XXIII)

ako Bog delavce ne naiemlie, taku nikuli obedan ne pride (KPo 1567: XC)

On nam pak dai řvoio Gnado, da **vńiega veruiemo** (KPo 1567: CV)

6.3.3.2.4 Še pogostejša je oblika *-ń* v **TPo 1595**, kjer je njen delež v primerjavi z *ńega* sicer manjši kot pri Krelju (v *ńega* 12 : *vań* 5), vendar je dolga oblika kar sedemkrat rabljena v evangelijskih odlomkih, ki so vzeti iz DB 1584, od preostalih petih primerov

²²⁸ Kadar se je glagol *verovati* vezal s predlogom *na*, sta ob njem lahko rabljeni obe obliki (prim. 6.3.3.1).

pa gre štirikrat za zvezo z glagolom *verovati*, ob katerem je kot pri Krelju vedno rabljen *ńega*. Le v enem primeru je dolga oblika rabljena ob drugem glagolu.

Ony imajo **vńjega** bofti (TPo 1595: I, 298)

Sicer pa izven evangelijskih odlomkov ob drugih glagolih najdemo le *vanń*.

Rauno kakor de bi ti v'enim Gradu vjet leshal [...] inu bi flifhal, koku bi fe **vajn** freilalu (TPo 1595: I, 10)

kir bi fam na teim greihu, kadar bi jeft **vain** pervolil, dolshan bil (TPo 1595: I, 222)

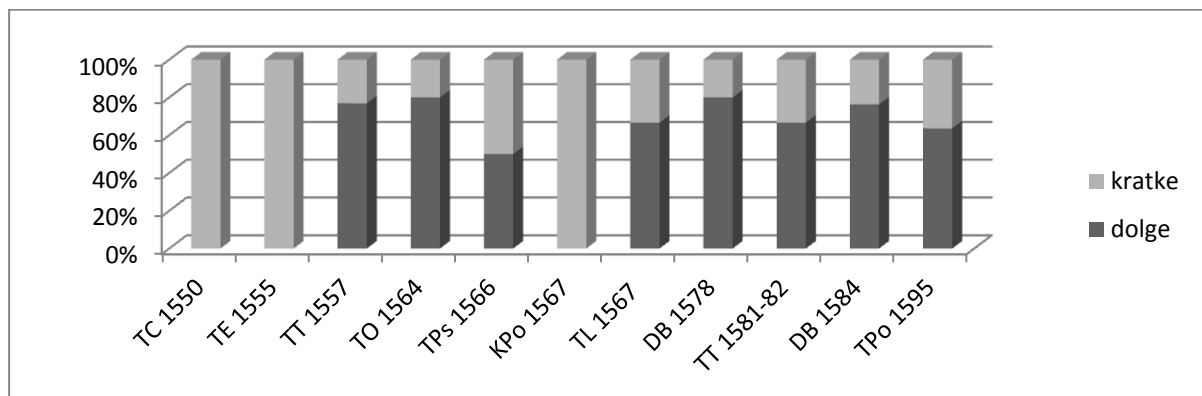
le ta Vera [...] je ta prava Moshna, ali fhakel, kateriga my imamo goridershati, inu takou dar **vain** prejeti (TPo 1595: II, 94)

Chriftufu ta zholnizh pofsodio, de **vajn** fede (TPo 1595: II, 154)

bodete taku knym padli, kakor ta nefreli zhervojedinafti fad, kadar vejter **vain** pride (TPo 1595: II, 174)

6.3.3.3 OB ZA

Najpogosteje je navezna oblika Ted. 3m rabljena ob predlogu *za*.

Graf 45: Razmerje med rabo dolge in kratke (navezne) oblike Ted. 3m ob za

6.3.3.3.1 Pri **Trubarju** je v TC 1550 in v TE 1555 v edinih primerih Ted. 3m ob *za* rabljena oblika *-ń*.

ne proffi vezh fuetnikou de bi **fain** proffili/ temuzh ferzhnu tar vefelu/ fam stopi pred Buga (TC 1550: 235(125b))

Inu kadar fo oni nega bili Cryshali, resdile vmei febo nega quant, inu fo **fain** ta loos vergli (TE 1555: L7a = TT 1557: 88–89; podobno TT 1581–82: I, 126)

Zgled iz TE 1555 se ponovi tudi v TT 1557 in TT 1581–82, kratka oblika pa je v obeh delih rabljena tudi na vzporednem mestu v Lukovem evangeliju.

Inu oni fo nega guant refdelili, inu
fo **fan** loffali (TT 1557: 248)

Inu oni fo nega guant refdelili, inu
fo **fain** loffali (TT 1581–82: I, 349)

Še en primer *zań* najdemo tudi v Eni dulgi predgovori, po enega pa še v TO 1564, TPs 1566 in TL 1567 (kjer je rabljen izmenično z dolgo obliko); v vseh sicer prevladuje dolga oblika *ńega*.

Na drugi dan pag, nega porozhi timu Oshteriu inu oblubi vfe, kar kuli fercera, **fan** plazhati (TT 1557: qb)

nai fi ie Bug tu nebu cilu lipu, inu ta drugi vezhni leben vnebefsih gosposki, vessel, sladak inu dober sturil, taku ufai mi, kadar fmo fdraui **fain** ne rodimo inu neuprashamo (TO 1564: 143b)

Ena velika Toshba zhes vfo Zhlouesko shlahto, kir ne fna prou Boga, **fain** ne rodi (TPs 1566: 98b)

ie S. Paula profsil, de ie fa nega timu Filemonu pissal inu **fain** profsil (TL 1567: 80b)

6.3.3.3.2 Nasprotno je **Krelj** ob *za* uporabljaj samo navezno obliko *-n*.

sain ftoij (KPo 1567: CXXII)

Veliko ie zhudo, kadar vfi Iogri od Chriftufa teko, da ie ilhe gdo, kateri **sain** mari? (KPo 1567: CLXVIII)

Bog ôzhe, da fe ima vfaki dar [...] fpravo mero vshivati [...] Boga **sân** sahvaliti (KPo 1567: CXXVIIb)

6.3.3.3.3 Tudi pri **Dalmatinu** je raba *-ń* ob *za* pogostejša kot ob drugih predlogih. En zgled *zań* najdemo v DB 1578, kjer je v neposrednem sobesedilu v enaki zvezi rabljena tudi dolga oblika *za ńega*; v DB 1584 je besedilo, kjer je bila v DB 1578 rabljena kratka oblika, spremenjeno.

on ie taihti Studenez imenoual Efek, satu, ker fo fe **fain** kregali. Ony fo tudi en drugi ftudenez koppali, inu fo fe tudi **sa nega** kregali (DB 1578: 23a)

on je tajhti Studenez imenoual Efek, satu, ker fo ony njemu bily krivu sturili. Ony fo tudi en drugi Studenez koppali, inu fo fe tudi **sa njega** kregali (DB 1584: I, 17a)

Najdemo pa dva primera rabe kratke oblike v evangelijih v enaki zvezi kot pri Trubarju, vendar gre samo v primeru iz Lukovega evangelija za enako mesto. V Matejevem evangeliju je Dalmatin Trubarjevo kratko obliko spremenil v dolgo, kratko pa je uporabil na vzporednem mestu v Markovem evangeliju, kjer se je Trubar odločil za vezavo s predlogom *na*.

kadar fo ony njega bily krishali, fo
njegou Gvant delili, inu
fo **sajn** lofsali, kateri bi kaj dobil (DB
1584: III, 28b)

kadar fo oni bili nega Cryshali,
resdile nega guant, inu **na nim** uergo
ta los, kateri bi kai ufel (TT 1557:
150)

ony fo delili njegou gvant, inu
fo **sajn** los metali (DB 1584: III, 45b)

Inu oni fo nega guant refdelili, inu fo
fan loffali (TT 1557: 248)

KAdar fo pak bily njega krishali, fo
njegou Gvant delili, inu fo **sa**
njega lofsali (DB 1584: III, 18a)

Inu ka dar fo oni nega bili Cryshali,
resdile vmei febo nega guant, inu fo
fain ta loos vergli (TT 1557: 89)

Večino zgledov v DB 1584 najdemo v uvodih k biblijskim tekstom, v katerih so primeri z dolgo obliko redkejši.²²⁹ Od štirih zgledov so kar trije ob glagolu *marati*, ob katerem pa je bila prav tako v treh zgledih rabljena tudi dolga oblika *za njega*.

h'timu je tudi Lakomnost in
Mammon taku gmajn, de fe je trebi
bati, de bodo S. Evangeli
islakotovali, inu bodo tulikajn **sajn**
Sodomi (DB 1584: II, 93a)

GOSPVD, kaj je zhlovik, de fe
ti njega pooblastih? Inu zhlovezhku
dete, de ti **sa njega** maralh? (DB
1584: I, 315b)

Ta drugi fhtuk je, inu ta nar bullhi
(kateriga Iudje nehote viditi inu **sajn**
marati) (DB 1584: II, 58b)

on **sa njega** nemara, inu nezhe od
njega nihter véditi (DB 1584: II,
89b)

Sakaj ftoji piľfanu, de fe tém vbogim
Evangeli prediguje, ty Bogati **sajn**
nemarajo (DB 1584: II, 105)

ker fo GOSPVDA sapuřtili, inu **sa**
njega nemarajo (DB 1584: II, 105)

fposná inu vuzhy tak Evangeli pred Ludmy, inu fvoj leben **sajn** vaga (DB 1584: III, 2b)

²²⁹ Morda bi lahko iz tega sklepali, da je jezik v uvodih kot nebiblijskem besedilu, ki dopuřča večje odmike od predloge, bliže govorjenemu jeziku, kar bi pomenilo, da so v Dalmatinovem govoru kratke oblike prevladovale. Vendar zgolj na podlagi enega predloga tega ne moremo potrditi, v splošnem pa je Dalmatin tudi v uvodih zvesto sledil Luthrovi predlogi.

6.3.3.4 OB DRUGIH PREDLOGIH

Le pri Krelju je kratka oblika 3m *-ń* rabljena tudi ob enozložnih predlogih, ki se končajo na soglasnik, in sicer ob *čez* in *nad*. Ob *čez* nekoliko prevladuje *njega* (4 proti 3), pri *nad* pa je v edinem primeru zveze s Ted. 3m rabljena oblika *-ń*.

Le fpravdo **zhesan**, potle ta Ogãn, alli v'uodo (KPo 1567: CLIIIb)

Sakai kijr ôzhe kãrfchenik biti [...] ta more tãrpeti, da fe Hudizh, fvet, vrag **zhes niega** poftavi (KPo 1567: XCVIII)

Stém ie ôtel ijm nih fãrce oshgati, da bi fe **zhesan** vfmlili (KPo 1567: CLXb)

on nei v'obeni ftalti [...] ti poftavi podvãrshan alli podloshan, da bi ona **zhes niega** Oblaft imela (KPo 1567: LI)

najfí ie dofti krivih prizh vftalu inu prizhalu **zhesan**, fai néfo niftar mogli (KPo 1567: CLIII)

Sato ti Vilhi Farij [...] vftaneio **zhes niega**, mu filijo (KPo 1567: Xib)

Kadãr pak en mogochifhi **zhes niega** pride, inu ga omore, taku mu vsame niega oroshie (KPo 1567: CXXIb)

Kadãr pak eda mozhnéfhi pride **nadãn**, inu ga omore, taku mu vsame vfe oroshie (KPo 1567: CXVIIIb)

Ker se predloga končata na soglasnik, je pred *-ń* rabljen vezni vokal. Ob *nad* je to polglasnik, ob *čez* pa doslednost zapisa kaže na a. Kreljev zapis pa nakazuje tudi, da je bil ob teh dveh predlogih izgovor *ń* nepalatalen.²³⁰

6.3.3.5 Pri naveznih oblikah – tožilniških enozložnih, a naglašanih oblikah, rabljenih v zvezi s predlogi – se je pokazala bistvena razlika v rabi pri osebnih zaimkih, ki ne izražajo spola, na eni strani in pri tretjeosebni zaimku moškega spola v ednini na drugi, čeprav gre pri vseh za iz praslovanščine podedovano tožilniško obliko, ki je bila pred uveljavitvijo kategorije živosti rabljena v vseh položajih. Medtem ko so prve pri določenih predlogih rabljene kot prevladujoče dvojnice, pa so se za Ted. 3m *-ń* avtorji – z delno izjemo Krelja – odločali redko, le ob predlogih *na*, *v* in *za*; lahko je bila omejena na specifične zveze.

²³⁰ Razlog za razliko bi lahko bila dvožložnost zveze in naglas na predhodnem zlogu (kadar je zveza naveznega zaimka in predloga enozložna, je izgovor palatalen), vendar je zaradi mehкости odraza *ń* v besedi *Ogãn* ta razlaga malo verjetna.

Tudi pri zaimkih, ki ne izražajo spola, raba ni bila dosledna: v splošnem so ob enozložnih predlogih prevladovale kratke oblike, ob večzložnih pa dolge, a dosledno je bila ta delitev izpeljana le pri Juričiču; ob nezložnem predlogu *v* se je raba pri posameznih avtorjih razlikovala: pri Trubarju in Juričiču so prevladovale kratke, pri ostalih pa dolge oblike. Tudi ob predlogih, kjer so prevladovale kratke oblike, pa so bile zlasti v poznejših delih dolge rabljene pogosteje v zvezah, kjer so bile lahko v nepredložnih položajih rabljene samo dolge oblike (priredne in protistavne zveze, prilastek itd.; prim. 6.3).

Primerjava med avtorji je pri predložno rabljenih zaimkih pokazala ravno nasprotno tendenco kot pri nepredložni rabi: pri Trubarju v splošnem prevladujejo kratke oblike, v poznejših delih pa raba dolgih oblik narašča, kar je vidno tudi v različnih Dalmatinovih izdajah svetopisemskih prevodov.

7 ANALIZA MOŽNIH VZROKOV ZA POGOSTO RABO DOLGIH OBLIK V SLOVENSKEM KNJIŽNEM JEZIKU 16. STOLETJA

7.1 VPLIV TUJEJEZIČNIH PREDLOG

7.1.1 Pogosti rabi dolgih oblik zaimkov, zlasti v nepredložnih položajih, v strokovni literaturi doslej ni bilo posvečeno veliko pozornosti; Matija Murko (1892: 51–53) jo je na kratko predstavil v razpravi o enklitikah v slovenščini, omenjena je tudi v primerjalnih analizah jezika posameznih piscev, npr. Trubarja in Krelja (Kopitar 1808: 426; Orožen 1996: 179), Krelja in Juričiča (Merše 1998: 224), Trubarja in Juričiča (Merše 1996: 98). O vzrokih zanjo se omenjeni avtorji večinoma niso izrecno opredeljevali, so pa zamenjavo dolgih oblik s kratkimi ali obratno večinoma obravnavali kot vprašanje večjega ali manjšega germaniziranja posameznih piscev.²³¹ Vendar se zaradi razlik v rabi dolgih in kratkih oblik v predložnih in nepredložnih zvezah, pri nepredložnih pa tudi razlik glede na osebo, število in celo sklon s to razlago ni mogoče zadovoljiti; če bi se avtorji za dolge oblike res odločali le pod vplivom nemščine, ki ne pozna dvojnih oblik zaimkov, ne bi prihajalo do sistematičnih razlik, ki so se pokazale v analizi celotnega gradiva.

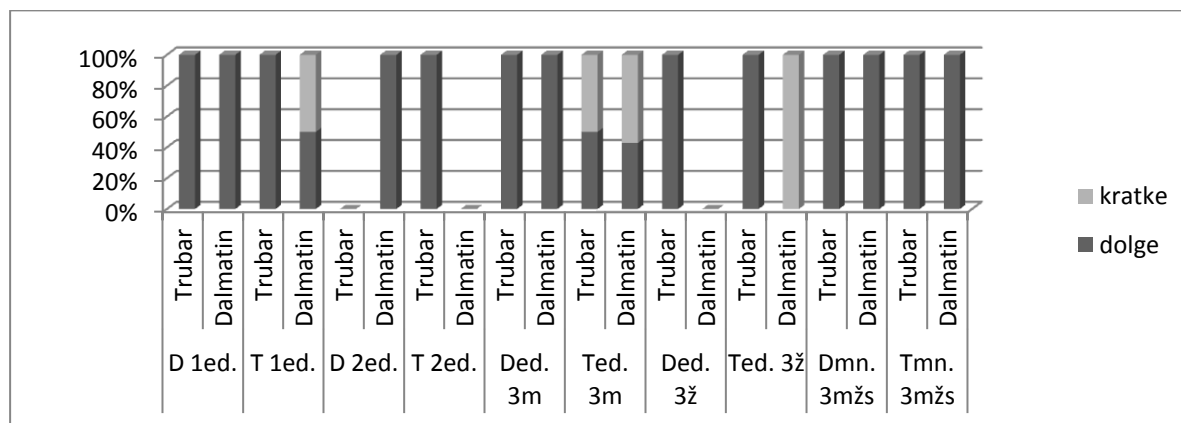
7.1.2 Primerjava besednega reda Luthrovega ter Trubarjevega in Dalmatinovega prevoda Lk 15–17 (prim. 6.3.1.3.3) je pokazala tudi, da slovenska protestanta večinoma nista ohranjala nemškega besednega reda, kadar je bil ta v nasprotju z načeli stave v slovenščini 16. stoletja, zato tudi besednoredno kalkiranje ne more biti vzrok za pogosto rabo dolgih oblik. Še bolj je to razvidno, če na podlagi istega odlomka primerjamo rabo zaimkov v položaju, kjer bi lahko avtorja izbrala tako dolgo kot kratko obliko, ne da bi s

---

²³¹ Murko (1892: 53–55) sicer nemščine ne omenja, govori pa o večji ali manjši skladnosti z »narodnim govorom« pri posameznih avtorjih.

tem kršila načela stave (večinoma gre za drugo mesto v stavku, za drugo prim. 6.3.1.3.1).

V primerih, kjer je besedni red enak nemškemu, je pri Trubarju v vzorčnem besedilu razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik zelo podobno, kot se je pokazalo pri analizi vseh njegovih del.

Graf 46: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v Trubarjevem in Dalmatinovem prevodu Lk 15-17 v položajih, v katerih so lahko stale oboje, v primerih, ko je bil besedni red enak kot v Luthrovem prevodu

Čeprav bi lahko ob ohranitvi enakega besednega reda kot v nemščini izbral kratke oblike, to najdemo le v Ted. 3m, in sicer v polovici primerov (*nega 2 : ga 2*).

Tudi pri Dalmatinu je v splošnem slika podobna, le da se je enako kot v celotnem gradivu za kratke oblike odločal nekoliko pogosteje kot Trubar: v odlomku jih najdemo v T 1ed. (po en zgled za *mene* in *me*) ter Ted. 3m (*nega 3 : ga 4*) in 3ž (kjer je izpričana samo kratka oblika *jo*).

Aku tui brat greshi
fubper tebe, fuari
ga, inu aku nega
greua, taku ti nemu
odpufti (TT 1557:
223)

Aku tvoj Brat
gréshí supàr tebe,
pofvari **ga**: inu aku
fe popravi, taku mu
odpufti (DB 1584:
III, 41b)

So dein Bruder an
dir sündiget / so
straffe **jn** / Vnd so
er sich bessert /
vergib jm (LB
1545: Lk 17,3)

Ieft ueim kai hozho
diati, de kadar bom
odftaulen od te
shaffarye, de **mene**
ufameio unih hishe
(TT 1557: 220)

Ieft vejim, kaj
hozhem fturiti,
kadar bom vshe od
Shaffarie
poftaulen, de **me**
v'fvoje hishe
vsameo (DB 1584:
III, 41a)

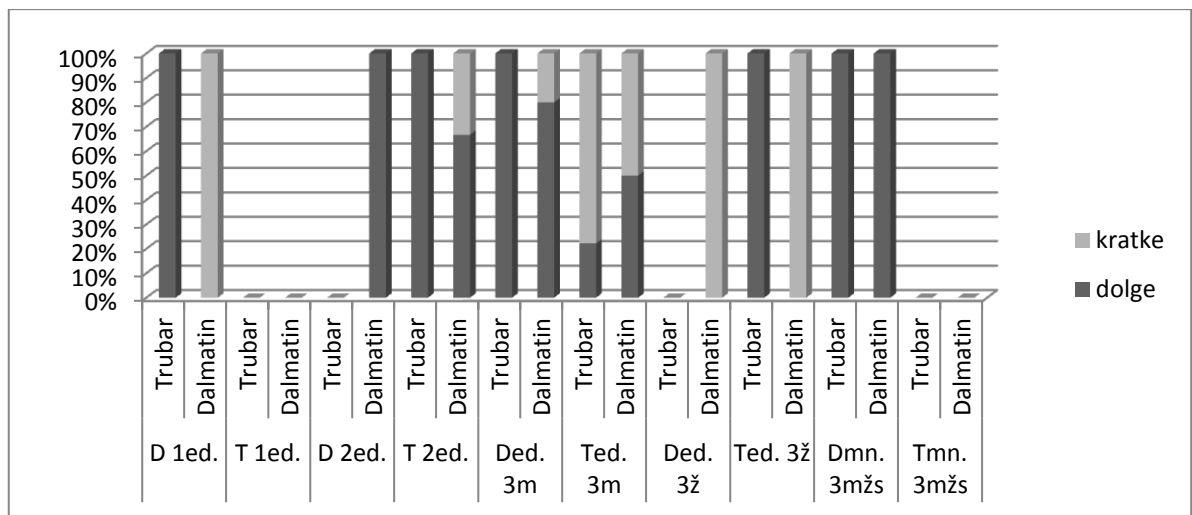
Jch weis wol was
ich thun wil /
wenn ich nu von
dem Ampt gesetzt
werde / das sie
mich in jre Heuser
nemen (LB 1545:
Lk 16,4)

Inu kadar on **no**
naide, taku **no** na
fuio ramo ueffelu
gori poloshi (TT
1557: 217)

Inu kadar **jo** najde,
taku **jo** vefselu na
fvoje rame poloshy
(DB 1584: III,
40b)

Vnd wenn ers
funden hat / so
leget ers auff seine
Achseln mit
freuden (LB 1545:
Lk 15,5)

Tudi v primerih, ko ni ohranil besednega reda nemške predloge, se je Trubar pri vseh izpričanih osebah in sklonih z izjemo Ted. 3m odločil za dolge oblike.

Graf 47: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v Trubarjevem in Dalmatinovem prevodu Lk 15-17 v položajih, v katerih so lahko stale oboje, v primerih, ko je bil besedni red drugačen kot v Luthrovem prevodu

Je pa pri Ted. 3m delež kratke oblike *ga* s sedmimi pojavitvami v primerjavi z dvema pojavitvama dolge oblike *nega* večji kot v primerih, ko je besedni red enak nemškemu.

Tudi pri Dalmatinu je delež kratkih oblik večinoma nekoliko večji kot v primerih, ko je bil nemški besedni red ohranjen, vendar gre pri odstopajočih primerih večinoma za zglede ob velelniku, kjer so v splošnem pogosteje rabljene kratke oblike (prim. 6.3.1.1.12).

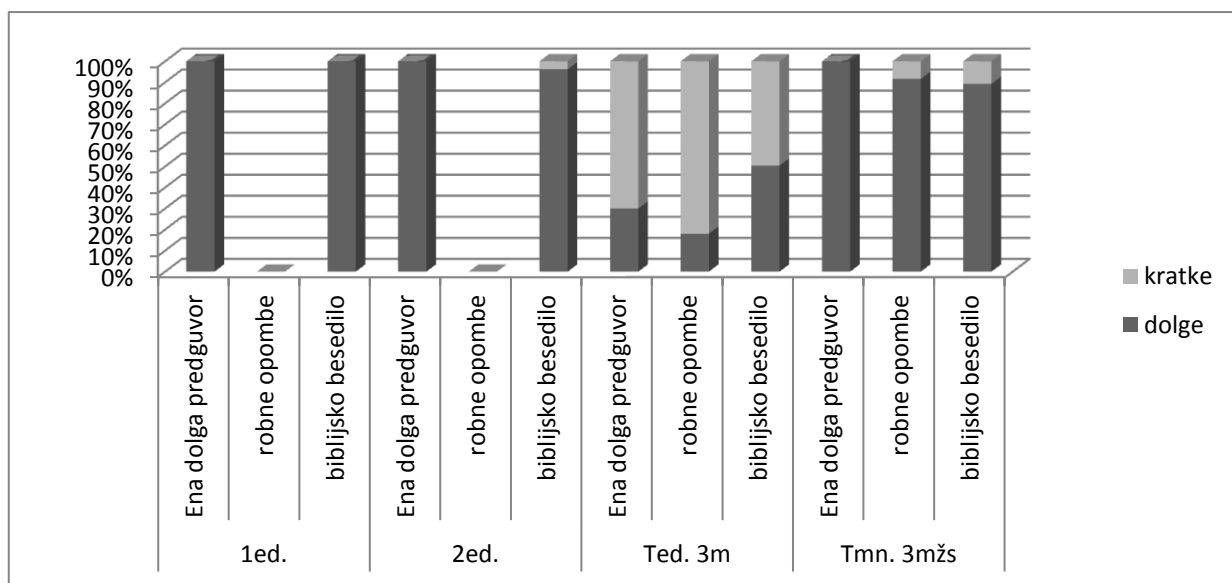
Natu nega ozha gre vunkai, inu ga profsi (TT 1557: 219)	Tedaj je njegov Ozha vunkaj fhål, inu ga je profsil (DB 1584: III, 41a)	Da gieng sein Vater her aus / vnd bat jn (LB 1545: Lk 15,28)
opashi fe, inu sfrefi meni dotle ieft ieim inu pyem (TT 1557: 223)	fpodréshi fe, inu mi flushi, dokler jeft jém inu pyem (DB 1584: III, 41b)	schürtze dich / vnd diene mir / bis ich esse vnd trincke (LB 1545: Lk 17,8)

Na podlagi povedanega torej ne moremo trditi, da je upoštevanje besednega reda nemške predloge vplivalo na izbor dolge ali kratke oblike, saj sta se avtorja v položajih, kjer sta glede na načela stave lahko uporabila eno ali drugo, pri posameznih zaimkih odločala podobno kot na splošno v svojih besedilih, in sicer ne glede na to, ali sta ohranila enak besedni red kot v nemščini ali sta ga spremenila.

7.1.3 Proti enoznačnemu vplivu predloge govori tudi raba dolgih in kratkih oblik v prevodnih in neprevodnih besedilih. Ker so se zlasti pri Trubarju odstopanja od prevladujoče rabe dolgih in kratkih oblik v prostih zvezah večkrat pojavljala v predgovorih in robnih opombah, bi lahko domnevali, da je bila izbira odvisna tudi od tega, ali je šlo za prevod ali za samostojneje tvorjeno besedilo. Vendar primerjava med rabo tožilniških²³² dolgih in kratkih oblik v TT 1557, ki poleg prevodov novozaveznih besedil vsebuje tudi v veliki meri samostojno oblikovano Eno dolgo predgovor in številne robne opombe, pokaže, da v večini primerov v omenjenih treh tipih besedil ne prihaja do večjih razlik.

---

²³² Tožilniške oblike so bile izbrane, ker so v zvezah s prosto rabo izpričane pri največ zaimkih in so v tem sklonu pri vseh osebah in številih najpogosteje rabljene oboje oblike. Izpuščena sta Ted. 3ž, ki ga najdemo samo v evangelijskih odlomkih, zato za to primerjavo ni relevanten, in Ted. 3s zaradi le izjemne rabe dolge oblike. V Tmn. 3mžs sta upoštevanji samo izvorni tožilniški obliki *helje*.

Graf 48: Razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik v predgovoru, robnih opombah in biblijskih besedilih v TT 1557

Pri T 1ed. v Eni dolgi predgovori razmerje med rabo dolge oblike *mene* in kratke *me* ni bistveno drugačno kot v evangelijskih prevodih, pri 2ed. pa je delež redkeje rabljene kratke oblike *te* v slednjih celo nekoliko večji kot v predgovoru (v robnih opombah T 1ed. in 2ed. ni izpričan). Enako velja za Tmn. 3mžs, kjer je ob prevladujoči dolgi obliki *ne* kratka oblika *je* najpogosteje rabljena v evangelijskih prevodih, najredkeje pa v predgovoru. Le v Ted. 3m, kjer sicer prevladuje kratka oblika *ga*, je delež dolge oblike *nega* bistveno večji v prevodnih besedilih, vendar gre za specifiko zgodnejših Trubarjevih prevodov, medtem ko je v poznejših prevodih raba dolge oblike redkejša, njen delež je večinoma primerljiv z deležem v robnih opombah v TT 1557 in bistveno manjši kot v Eni dolgi predgovori.

7.1.4 S tujejezičnimi predlogami je povezana tudi domneva, da je prevlada dolgih oblik pri Trubarju in njegovih naslednikih posledica želje po zavestnem oddaljevanju od vsakdanjega govorjenega jezika²³³ in s tem večji »knjižnosti« besedila. Kopitar (1808: 294) je domneval, da so na podlagi latinščine in nemščine, ki nista poznali dvojnih oblik osebnih zaimkov, protestantski (in tudi poznejši) pisci kratke oblike razumeli kot glasovno krnitev dolge oblike v govorjenem jeziku, torej kot nefunkcionalno dvojnico. To bi lahko pojasnilo Trubarjevo skoraj popolnoma prevladujočo rabo dolgih oblik v TC 1555²³⁴ in nadomeščanje kratkih oblik Tmn. 3mžs in Ted. 3ž v zgodnejših delih z dolgimi v poznejših izdajah, domnevi pa nasprotuje občasno nadomeščanje dolgih oblik R/Ted. *nega* in Ded. *nemu z ga* in *mu*; kot že omenjena razlika v rabi dolgih in kratkih oblik pri posameznih zaimkih tudi razlika v smeri sprememb kaže, da so bila merila za različne zaimke različna. Zaradi pomanjkanja virov pa je nedokazljiva že sama domneva o pogostejši rabi kratkih oblik v govorjenem jeziku tistega časa, čeprav bi nanjo kazala Bohoričeva pripomba v slovnici o kratki obliki Ded. 3ms *mu*, ki »frequentatissimum est apud Slavos« (BH 1584: 55).

Na omenjenem mestu v slovnici je Kopitar še izrazil obžalovanje, da avtorji niso prevajali iz grščine, italijanščine in francoščine, ki bi jih s svojim zgledom funkcionalne dvojnosti različnih zaimskih oblik napeljevale k pravilnejši rabi. Njegovo domnevo vsaj deloma potrjuje pogosta raba kratkih oblik pri Krelju, ki je v svojem prevodu sicer nemške Spangenbergove postile evangelijske odlomke prevajal predvsem po grškem izvirniku (Ahačič 2007: 281) Kot je bilo nakazano v pregledu rabe dolgih in kratkih oblik, pa tudi Krelj pri tem ni dosleden; tudi v prevodih evangelijev najdemo dolge oblike na mestih, kjer so bile v grščini rabljene zaimenske klitike.²³⁵

²³³ Tako lahko razumemo pripombo Martine Orožen (1996: 126), da je pogosta raba naslonskih oblik zaimkov v Trubarjevem prevodu Psaltra znak pogovornosti.

²³⁴ Posebnost TC 1555 v sklopu drugih Trubarjevih besedil bi teoretično lahko pripisali tudi korektorskimi posegom. V tem delu namreč najdemo pod predgovorom poleg kratic T. in V., ki označujeta Trubarja in Vergerija, tudi kratico N., za katero ni ugotovljeno, koga označuje. Če drži Ruplova (1962: 92) domneva, da gre za Jakoba Andreaeja, ta kot Nemeč, ki ni znal slovensko, gotovo ni posegal v oblikovno plat Trubarjevega besedila.

²³⁵ V grščini se pri nekaterih zaimkih, kjer slovenščina pozna dvojničnost med dolgimi in kratkimi oblikami (npr. T 2ed.), nenaglašene oblike od naglašanih oblikovno ne razlikujejo; zato se zanje uporablja izraz klitične oblike.

Moi Ozha ie ta
kijr **mene** zhafti (KPo
1567: CXXVIIIb)

ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων **με** (GB: Jn 8,54)

Tvoij Lüdie inu
velikifarij[!] fo **tebe meni**
v'roke dali (KPo 1567:
CLIX)

τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν **σε**
ἐμοί (GB: Jn 18,35)

7.1.5 Po drugi strani bi lahko na Kreljevo rabo kratkih oblik vplivala tudi hrvaška predloga, ki naj bi jo uporabljal pri prevodu evangelijskih odlomkov (prim. Oblak 1894: 213; Breznik 1917: 171; Logar 1932). Ahačič (2007: 281–282) na podlagi formule *kunimu zhasu*, ki pogosto uvaja evangelijski odlomek, domneva, da je treba to predlogo iskati med tedanjimi lekcionarji ali postilami, kot so lekcionar Bernardina Spličanina ter glagolska (1563) in cirilska (1562) postila Antona Dalmate;²³⁶ navaja tudi prvi del Nove zaveze Stepana Konzula in Antona Dalmate iz leta 1563.²³⁷ Vendar primerjava posameznih odlomkov pokaže, da so tudi v omenjenih besedilih na mestih, kjer je Krelj uporabljal kratke oblike zaimkov, pogosto rabljene dolge oblike.

---

²³⁶ Z Dalmatovima tekstoma Kreljev prevod na posameznih mestih primerja tudi Oblak (1894: 213). V pregledu je zaradi lažje dostopnosti navedena latinična izdaja iz leta 1568.

²³⁷ Čeprav sam v analizi odlomka Mt 21 ne najde podobnosti z navedenimi teksti.

KRELJ	BERNARDINOV LEKCIONAR	DALMATA IN KONZUL: POSTILLA 1568	DALMATA IN KONZUL: NOVI TESTAMENT 1563
<p>ravnò spralhuie od njih, ob katerim zhafu bi fe svesda bila prikasala. Inu poshle ijh v'Beleem inu rezhe: Poidite tie, inu dobrò sprashaite to Ditece, inu kada <u>ie</u> naidete, fpovéte mi nasai, da iest tudi pride inu <u>ije</u> molim (KPo 1567: LIII)</p>	<p>podmudro yspijta odgnih vrime od zuizde.chafeye ukazala <u>gnijm</u>: Yposflauffi gnih vbetlem recce: Poyte yupitayte pod mudro od ditichya: ichada naydete <u>gnega</u>: odgouorite menij.da i.ya priffadci . poclonijmfe <u>gnemu</u> (LBS: 15)</p>	<p>nasbtoino ißpita od ñih vrime od Zvizde, koya ße jeßt ukazala ñim: I poßlavfsi ñih : Idite, i upítaie nadbtoino od Diticha, i kadga naidete, navißite meni, da i ya prißadfsi poklonimße <u>ñemu</u> (DP 1568: LXIIIb)</p>	<p>их вриме вдь Звизде, коæсе више указала ним, и пославши ихь ваБетлеемь, рече. Поите пítaите настоино вдь дитега и кадга наидете, навистите мени, да и æ пришадши поклонимсе <u>нъму</u> (NT 1563: 2a–2b)</p>
<p>Mati niegova rezhe k'niemu: Sin pokai fi nama tako sturil? Pole tvoi Ozha inu ias fva te slò shalofna ifkala (KPo 1567: LIX)</p>	<p>yrecce mati <u>gnemu</u>: Sijnu zacfi nam vcinil tacho? Euo otac tuoy yia brinuchiffe ifchahomo tebee (LBS: 16)</p>	<p>I rètse mati ñegova kñemu: Szinu, zaßto nam utsini tako? Evò Otacz tvoi i ya ßkarbecha, ißkahova tebe (DP 1568: LXXb)</p>	<p>И рече Мати нъгова кнъму: Сину, зашто намъ учини тако? Сво СѸтаць твои, и æ [...] исахова тебъ (NT 1563: 84b)</p>
<p>Spet prenefega Hudizh na eno previfoko Goro, inu mu pokashe vfa Kralefvta na fvétu, inu njih zhaft: Inu rezhe k'niemu: To vfe ti õzho dati, ako doli poklekneozh <u>me</u> molifh (KPo 1567: CVb–CVI)</p>	<p>Iualpet vzuede gnega dyauval nagoru velle vilfochu yvkafa gnemu ffa craglyefftua fujjta .ygnyh flauu. yrecce <u>gnemu</u>: Ouo fle daam tebi acho padlfi poclonijffe <u>meni</u> (LBS: 29)</p>	<p>Vaßpet poyaga dyaval na goru vele vißoku, i ukazamu fßa krallévßtva ßvita i ñih ßlavu, i retsemu. Fßa ova dati hochu tebe, ako padfsi ße pokloniff mene (DP 1568: CXXXIb)</p>	<p>Васпет поæга Дъабаль на гороу веле високу, и указаму ихь славу и рече нъмоу. Вса wва датищу теви, ако падшисе поклонишь мени (NT 1563: 4b)</p>

Na podlagi primerjanih odlomkov lahko sklepamo, da je na prevladujočo rabo kratkih oblik pri Krelju v evangelijskih odlomkih verjetneje vplivala grščina, ki je ločevala nenaglašene in naglašene oblike zaimkov, ki so se deloma tudi oblikovno razlikovale. Hrvaški zgledi pa hkrati kažejo, da pogosta raba dolgih zaimenskih oblik v 15. in 16. stoletju ni značilnost le slovenščine.

7.2 ZNOTRAJJEZIKOVNI VPLIVI

7.2.1 Vzrok za razlike v rabi dolgih in kratkih oblik pri posameznih zaimkih in v različnih sklonih bi lahko iskali v njihovi različni starosti: medtem ko kratke dajalniške in tožilniške (kot naglašene) oblike zaimkov, ki ne izražajo spola, izhajajo iz praslovanščine, so se v rodilniku domnevno začele rabiti šele okoli 11. stoletja; tudi pri tretjeosebne zaimku lahko pri kratkih oblikah razlikujemo med izvirnimi praslovanskimi, ki so kratke postale šele po posplošitvi *n-* iz predložnih zvez v celotni paradigmi (npr. R/Tmn. *jih*, Tmn. *je*), in tistimi, ki so nastale po ktnitvi na sklonskorazlikovalni del (npr. Ted. 3m *ga*). Glede na prevladujoče razmerje med rabo dolgih in kratkih oblik bi morda lahko sklepali, da so pogosteje rabljene novejšje oblike, zlasti R/Ted. 3m *ga*, vendar te teze ne podpira relativno redka raba domnevno v istem obdobju nastale kratke oblike Ded. 3ms *mu*, ki je zlasti pri Trubarju primerljiva z rabo najstarejših, iz psl. podedovanih dajalniških kratkih oblik zaimkov, ki ne izražajo spola.

7.2.2 Izrazito razliko v rabi dolgih in kratkih oblik med Trubarjem in Kreljem bi lahko pripisali tudi različnim narečnim osnovam, vendar je domneva nedokazljiva, saj brez ustreznih virov ne moremo določiti načel njihove distribucije v 16. stoletju.

7.2.3 Zaradi Trubarjevega katoliškega šolanja in dolgoletne pridigarske dejavnosti pred uradnim prestopom v protestantizem bi lahko na njegovo pogosto rabo dolgih oblik vplival tudi t. i. nadnarečni kulturni jezik (prim. Pogorelec 2011: 55–59), kot se je oblikoval za versko rabo;²³⁸ vendar se pri tem srečujemo z le nekoliko manjšo težavo kot pri domnevi o različni narečni podlagi, saj so zapisi redki, kratki in besedilno specifični (ohranjeni so predvsem molitveni obrazci), zato je na njihovi podlagi težko določati načela rabe posameznih oblik.

---

²³⁸ Pri tovrstnih besedilih, ki so bila v prvi vrsti predloge za govorno podajanje, bi lahko bila pogostejša raba dolgih oblik posledica želje po večjem poudarjanju osebnih zaimkov ali po zagotavljanju večje jasnosti govornega besedila z rabo bolj prepoznavne dvozložne oblike. Za opozorilo na to možnost se zahvaljujem dr. Ireni Orel.

7.3 Na podlagi povedanega je mogoča le ugotovitev, da pogoste rabe dolgih oblik pri Trubarju ali kratkih pri Krelju v položajih s prosto rabo ne moremo v celoti pripisati tujejezičnemu vplivu, vzroka zanjo pa se zaradi pomanjkanja pred- in neknjižnih zapisov ne da z gotovostjo določiti.

8 SKLEP

Analiza osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja je pokazala, da jih – čeprav sestavljajo zaprto, tesno pomensko in oblikovno povezano skupino besed z visoko frekvenco pojavitev – zaznamuje dvojničnost na vseh ravneh; pisne, oblikovne in oblikoskladenjske dvojnice najdemo tako v delih različnih avtorjev kot pri istem avtorju in celo v istem besedilu ter pri prevodu iste predloge. Dvojničnost na oblikovni ravni izvira deloma iz narečnih oziroma govornih osnov piscev, v manjši meri iz medjezikovnega stika, deloma pa jo lahko pripišemo tudi njihovim individualnim pogledom na jezikovno normo (npr. pri Trubarjevi uveljavitvi orodniških oblik 1ed., 2ed. in Zp s korenskim vokalom e ali Dalmatinovem odpravljanju zaokroženih oblik D 1mn. in 2mn.). Zavestno so jo avtorji izkoriščali v pesemskih besedilih, kjer so se med posameznimi dvojnicami odločali na podlagi zahtev zlogovnega verza, deloma pa tudi v proznih besedilih za izogibanje ponavljanju istih oblik, vendar so se za to možnost odločali redko.

V približno 50-letnem obdobju razvoja knjižnega jezika so pri zaimkih opazni tudi nekateri splošnojezikovni procesi, ki so povzročali nastanek novih dvojnic, na glasovni ravni npr. napredujoča moderna vokalna redukcija z upadom izglasnih i in u, na oblikovni pa postopna pluralizacija dvojinskih oblik (pri 3mžs zlasti v roditelju, pri 1dv. in 2dv. pa je v 16. stoletju pogosta popolna pluralizacija), širjenje roditeljsko-tožilniškega sinkretizma tudi v 3s in v množino 3mžs ter izenačevanje D in Med. 3ms.

Opazna je tudi postopna standardizacija knjižnega jezika, ki vrh doseže s komisijskim pregledom Dalmatinovega prevoda Biblije, najjasneje pa se odraža v spreminjanju oblik zaimkov v izdajah protestantske pesmarice. Kljub temu dvojničnost tudi v Bibliji kot najbolj reprezentativnem tekstu slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja ni povsem odpravljena (zlasti pri rabi dolgih in kratkih oblik) in se ohranja v poznejših delih (tudi pod vplivom biblijskih besedil, npr. v ZK 1595).

Na oblikoskladenjski ravni je za jezik 16. stoletja značilna pogosta raba dolgih oblik tudi v nepredložnih zvezah s prosto rabo, v katerih zaimki niso nosilci stavčnega poudarka. Izrazita je pri Trubarju, najredkejša pri Krelju; pri večini avtorjev prihaja do razlik med rabo dolgih in kratkih oblik pri posameznih zaimkih (kratke oblike so v splošnem pogostejše pri 3mžs kot pri 1ed. in 2ed.), spolih (pri 3ž so kratke oblike rabljene redkeje), številih (kratke oblike so pogostejše v ednini kot v množini, v dvojini najdemo izvirne kratke dvojinske oblike samo v Ddv. 3mžs pri Krelju in Juričiču, sicer

se kot kratke rabijo iz množine posplošene oblike) in sklonih (kratke oblike so najredkeje rabljene v dajalniku).

Nasprotno pri predložno rabljenih tožilniških zaimkih kratke navezne oblike ob enozložnih predlogih v splošnem prevladujejo, rabljene so tudi v zvezah, kjer je v nepredložni rabi obvezna raba dolgih oblik (priredje, protistava, ob ujemalnem samostalniškem prilastku), čeprav so zlasti pri Dalmatinu v poznejših delih in pri drugih mlajših piscih v teh zvezah pogosteje rabljene dolge oblike, kar kaže na vpliv rabe iz nepredložnih položajev. Pri teh avtorjih dolge oblike prevladujejo tudi ob nezložnem predlogu *v*, kjer so pri Trubarju in Krelju skoraj dosledno rabljene kratke oblike. Ob dvozložnih predlogih pri vseh avtorjih prevladujejo dolge oblike.

Pogosta raba dolgih oblik je v strokovni literaturi večinoma pripisana tujejezičnemu (nemškemu, latinskemu) vplivu, vendar se zaradi opisanih razlik ta razlaga zdi nezadostna. Zaradi pomanjkanja virov, ki bi osvetlili morebiten vpliv (narečne ali nadnarečne) govorne rabe, pa zanesljiv odgovor na to vprašanje ni mogoč.

Pregled osebnih zaimkov, opravljen na podlagi popolnega izpisa iz del slovenskih protestantskih piscev, je poleg popisa celotnega nabora oblik osebnih zaimkov omogočil tudi ugotavljanje frekvenčnih razmerij med dvojnicami, njihovo avtorsko in časovno distribucijo in smeri sprememb, kot se kažejo zlasti v ponovnih izdajah istih besedil. Pokazal je tudi na odprta vprašanja, kot so določanje glasovne podobe posameznih oblik ob pisni neustaljenosti, ločevanje napak od dvojnic, napredovanje pluralizacije dvojine in razmerje med oblikovno in skladijsko variantnostjo, ter nakazal možne rešitve, ki bodo prispevale k razrešitvi teh dilem ob oblikovanju zaimenskih gesel v nastajajočem slovarju slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. Poleg tega bo lahko popis osebnih zaimkov na podlagi celotnega gradiva pomagal pri pojasnjevanju razvoja osebnih zaimkov za starejša, gradivsko slabo izpričana obdobja in služil kot osnova za raziskovanje njihovega razvoja v naslednjih stoletjih v okviru zgodovinske slovnice.

POVZETEK

Osebni zaimki kot posebna kategorija znotraj jezika tvorijo majhno in zaprto skupino besed, ki je tudi pomensko med seboj tesno povezana in soodvisna, hkrati pa so še vedno del jezikovnega sistema in vsaj deloma podvrženi splošnim jezikovnim procesom v jeziku, zato je zanje značilno pogosto nalikovno preoblikovanje njihovih paradigem, ki bodisi povečuje njihovo enotnost (zlasti v spremembah osnov) ali jih oblikovno približuje paradigmatsko ali sintagmatsko povezanim besednim vrstam s preoblikovanjem končnic. Spremljamo ga lahko tudi v razvoju slovenskih osebnih zaimkov iz indoevropskega prajezika prek praslovanščine do 16. stoletja, deloma na podlagi – sicer redkih – virov, deloma pa na podlagi primerjave praslovanškega stanja s stanjem, kot je izpričano v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja.

Kot arhaična poteza se je pri osebnih zaimkih ohranil supletivizem osnov v odvisnih sklonih, ki se je uveljavil tudi pri izvorno kazalnem tretjeosebni zaimku z združitvijo paradigem dveh različnih kazalnih zaimkov. Od imenovalniških osnov se je glasovno preoblikovala zlasti 1ed., kjer se je končna pripora -z večinoma ohranila (BS *jaz*) in se celo okrepila s -t (CR *jast*), za j pa je večinoma prišlo do preglasa (KR, SGR *jest*). Le v SR (1440) je izpričana preglašena in nepreglašena oblika brez končne pripore (*ja, je*).

Na razvoj je vplivala težnja k resonantnosti sistema, ki je že v praslovanščini povzročila spremembo imenovalniške osnove 1dv./mn. in 2dv./mn. s prevzemom tipičnega vzglasnega soglasnika, ki je označeval osebo, v nadaljnjem razvoju pa je vplivala na izravnave v odvisnih sklonih. Pri zaimkih, ki ne izražajo spola, se je rodilniška osnova pod vplivom uveljavitve kategorije živosti pri samostalniku uveljavila tudi v tožilniku, pri 1ed. pa tudi v dajalniku in mestniku, s čimer se je paradigma približala paradigmama 2ed. in Zp, pri katerih so bile že v psl. osnove v rodilniku, dajalniku in mestniku enake. Nasprotno je pri orodniku v nekaterih slovenskih narečjih prišlo do premika naglasa v predložni zvezi s končnice na osnovo in razvoja polglasnika v polni vokal (v južnih in zahodnih narečjih v a in s tem do nastanka nove orodniške osnove *man-*); kjer do premika naglasnega mesta ni prišlo, je bila po izpadu šibkega polglasnika v 1ed. tudi v orodniku rabljena osnova ostalih odvisnih sklonov, v nekaterih narečjih pa se je v osnovi uveljavil sekundarni polglasnik. Nove orodniške osnove 1ed. so se v skladu s splošnim medparadigmatskim zblizevanjem razširile tudi k 2ed. in Zp. Dvojničnost osnov kot posledico različnega naglasnega mesta, ki je ohranjena tudi v sodobnem

knjižnem jeziku, izkazujejo že starejši slovenski spomeniki: v CR in SGR je v orodniku izpričana oblika z naglasom na osnovi in korenskim vokalom a, v SR in KR pa končniško naglašena oblika z domnevno osnovo iz ostalih odvisnih sklonov, zaradi neustaljenosti zapisa pa je možno tudi, da gre za osnovo s sekundarnim polglasnikom. Po uveljavitvi rodilniške oblike v tožilniku so se stare edninske tožilniške oblike klitizirale po naliki z dajalnikom, kjer je že v praslovanščini obstajala naslonska oblika *mi, in se začele rabiti tudi v rodilniku, s čimer se je oblikovala vzporedna paradigma v rodilniku, dajalniku in tožilniku. To velja tudi za tretjeosebni zaimek, kjer se je iz predložnih zvez v celotni paradigmi razširil vzglasni n-; stare nepodaljšane oblike 3mžs (v ednini glasovno okrnjene na sklonskorazlikovalni del) so postale naslonske (SR Red. 3s *ga*, Dmn. 3mžs *jim*). Tožilnik tretjeosebnega zaimka v rokopisnih drobcih ni izpričan, na podlagi stanja v 16. stoletju pa lahko domnevamo, da se je tudi tu rodilniška oblika uveljavila v tožilniku, vendar le v ednini moškega spola in dvojini; pri srednjem spolu in v množini v 16. stoletju večinoma še vedno prevladujejo stare tožilniške (podaljšane in nepodaljšane) oblike (*ne, je*), čeprav lahko zlasti pri množini spremljamo napredovanje rabe rodilniških oblik. V tožilniku 3ž sta dosledno rabljeni izvorna in po znotrajparadigmatski izravnavi z n- podaljšana tožilniška oblika (*no, jo*).

Pri končnicah je poleg sprememb zaradi novega rodilniško-tožilniškega sinkretizma prišlo še do spremembe dajalniške in mestniške končnice pri edninskih zaimkih, ki ne izražajo spola: namesto -ě, ki je izpričan še v BS, se je uveljavil -i po naliki z žensko samostalniško sklanjatvijo ali z naslonskimi oblikami; v SR sta izpričani še obe obliki. Pri tretjeosebnem zaimku se od praslovanskih končnic razlikujeta Red. 3ms, kjer je po naliki s samostalniško moško sklanjatvijo končnico -ego zamenjala končnica -ega (kot dvojnica se pojavi že v BS), in Med. 3m -im (SR *nym/ym*) po naliki z enklitično obliko kazalnega zaimka *tim*.

Variantnost, ki je bila deloma nakazana že v predknjižnem obdobju, zaimke v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja zaznamuje tako na pisni kot na oblikovni ravni. Njihova pisna podoba je kljub majhnemu številu oblik in pogosti rabi v besedilih pri večini avtorjev neustaljena, kar v nekaterih primerih celo onemogoča določitev natančne glasovne podobe zaimkov (npr. glasovni odraz *ń* pri 3mžs, orodnik edninskih zaimkov, ki ne izražajo spola, R/Tdv. 3mžs).

Na oblikovni ravni se pri osnovah odraža dvojničnost, ki je bila izpričana že v starejših spomenikih. Tako pri I led prevladuje oblika *jest*, Krelj je poleg nje rabil *jaz*, Juričič pa

jast. V posamičnih primerih najdemo tudi oblike brez končne pripore (Trubar, Dalmatin *je*, Krelj *ja*). Tudi v orodniku ednine zaimkov, ki ne izražajo spola, sta izpričani obe dvojnici iz predknjižnega obdobja, pri čemer je – podobno kot pri SR – negotov vokal v osnovi: posamični zapisi pri Krelju in Bohoriču kažejo na polglasnik, doslednost zapisa pri večini avtorjev v primerjavi z zapisom polglasnika pa na *e* po naliki z ostalimi odvisnimi skloni oziroma na *a* ob naglasu na osnovi. Oblike s korenskimi vokalom *e* so bile značilne za Trubarja in deloma za Tulščaka, pri drugih avtorjih prevladujejo oblike s korenskimi vokalom *a*, ki so z rabo v Bibliji postale normirane; odločitev za to obliko kaže, da je težnja k poenotenju osnov, ki jo lahko spremljamo v razvoju zaimkov, do 16. stoletja oslabela. Pri Hrvatu Juričiču (izjemoma tudi pri Trubarju) poleg omenjenih najdemo pri 2ed. in 3p še iz hrvaščine prevzete osnove s korenskimi vokalom *o*. Dvojničnost pri D 1mn. in 2mn. pa je posledica Trubarjeve ožje narečne zaokrožitve osnove pod vplivom nosnika v končnici (*nom*, *vom*), ki so jo drugi avtorji odpravljali.

Tudi v končnicah so v knjižnem jeziku 16. stoletja izpričane številne dvojnice: nekatere so nastale bodisi nalikovno pod vplivom drugih sklonov (zlasti mestniške končnice: Med. 3mžs in mestniške oblike pri vseh dvojinskih zaimkih s prevzemom dajalniških končnic (*ñemu*; *nama*, *vama*, *ñima*); M 1mn. -mi po naliki z orodnikom v TPo 1595 (*nami*)), drugih sklanjatev (Med. -im po enklitični obliki kazalnega zaimka (*ñim*), značilen za večino avtorjev, in izvorni -em pri Juričiču in v *P 1563 (*ñem*)) ali z uveljavljanjem nekaterih glasovnih sprememb, kot so zgodnje faze moderne vokalne redukcije (domnevani upad končnice -i pri D in M edninskih zaimkov, ki ne izražajo spola, v -ə (zapisan z <e>) v TPo 1595; upad izglasnega -u v -o v Ded. 3ms pri Trubarju (*ñemo*) in v TPo 1595 (*mo*) ter v Tdv. 3mžs pri Juričiču (*ñyo*)). Tudi pri končnicah je opazen vpliv hrvaščine, zlasti v orodniku (npr. končnica O 1ed. itd. -om pri Krelju, Juričiču, Schweigerju, -u pri Juričiču in Dalmatinu) in pri 3ž (hrvaški

. 3ž -u in končnica Ded. 3ž -oj, oboje pri Juričiču); morda gre za vpliv hrvaščine tudi pri R/T 3mžs -ege pri Juričiču in v TO 1564. Pomemben vir dvojničnosti sta tudi postopno širjenje roditeljskih oblik v tožilnik pri tretjeosebni zaimku za srednji spol in množino ter pluralizacija odvisnih dvojinskih oblik, ki je pri 3mžs značilna zlasti za svojilni roditelj. Raba množinskih oblik v dvojini je zlasti pogosta pri kratkih oblikah: izvorna kratka oblika za R/Tdv. 3mžs brez vzglasnega *n*- (*jeju* ali po krnitvi *ju*) sploh ni izpričana, dajalniško kratko obliko *jima* najdemo le pri Krelju in Juričiču. Za dvojino vseh treh oseb je značilna tudi dvojničnost imenovalniških oblik s

števnikom *dva* ali brez njega, ki je velikokrat uporabljena stilistično za izogibanje ponovitvam iste oblike.

Dvojničnost je bila zlasti izrazita v delih več avtorjev, kot so pesmarice, kjer je poleg avtorja na izbiro oblike vplival še urednik, hkrati pa so jo omejevale tudi verzne konvencije obdobja. V poznejših izdajah je opazen tudi vpliv norme, ki se je oblikovala predvsem ob Bibliji in je v primeru dvojnic običajno povzročila prevlado ene različice v delih, ki so nastala po letu 1584.

V ednini ter vsaj deloma tudi v dvojini (predvsem pri iz množine posplošenih oblikah, le Krelj in Juričič tudi pri izvorno dvojninskih) in množini so avtorji v roditeljskem, dajalniku in tožilniku ob dolgih uporabljali tudi kratke oblike, nastale bodisi s funkcijsko prerazporeditvijo ali glasovno kmitvijo v nepoudarjenih položajih. Tudi njihovo rabo zaznamuje splošna dvojničnost, saj so razen v določenih zvezah (v prirednih in protistavnih zvezah, ob prilastkih, ob medmetih *aj* in *ve*, dodajalnih, izvzemalnih in poudarnih členkih) dolge in kratke oblike delovale kot proste variante; izbira med njimi ni bila sistemsko določena, ampak je bila v veliki meri odvisna od individualne odločitve posameznega avtorja. Pri nepovratnih osebnih zaimkih sta bila v nepredložnem položaju na začetku oblikovanja knjižnega jezika predstavljena dva modela: Trubarjev z močno prevlado dolgih oblik, ki je z leti razen pri R/Ted. tretjeosebnega zaimka, kjer so prevladovale kratke oblike, postajala še izrazitejša, in Kreljev s splošno rabo kratkih oblik (izjema je bila 3ž). Ostali avtorji se glede rabe dolgih in kratkih oblik uvrščajo med njiju: prva Dalmatinova dela so bila bliže Kreljevi rabi, nato pa se je postopoma vedno bolj približeval Trubarju; pogosteje sta dolge oblike uporabljala tudi Tulščak in Trost, pri Juričiču in Znojilšku pa večinoma prevladujejo kratke. Pri Bohoriču in Megiserju je število zgledov majhno; prvi je zlasti v D 1ed. in 2ed. pogosteje uporabljal dolge, drugi pa večinoma kratke. V pesmaricah je bil pri izbiri med dolgimi in kratkimi oblikami v pesmih odločilen zlogovni verz, pri enakozložnih zaimkih pa se večinoma odraža prevladujoča raba urednikov: v pesmaricah, ki jih je izdal Trubar, so večinoma rabljene dolge oblike, v Dalmatinovih izdajah in v pesmarici iz leta 1595 pa v novih pesmih prevladujejo kratke oblike. Trubarjeva Postila za razliko od oblikovne podobe večinoma ohranja Trubarjeva načela rabe dolgih in kratkih oblik. Razlike v rabi kratkih in dolgih oblik se kažejo tudi pri istem avtorju glede na slovnično osebo, število, sklon in pri tretjeosebnem zaimku tudi spol: dolge oblike so večinoma rabljene pogosteje pri 1ed. in 2ed. kot pri 3mžs, v dajalniku pogosteje kot v drugih dveh sklonih, pri 3ž pogosteje kot pri 3ms in v množini pogosteje kot v ednini

V posebno kategorijo je zaradi skladenjskih interferenc uvrščen povratni zaimsek, pri katerem so pod vplivom nemščine dolge oblike večinoma okrepljene s *sam* in jih tako uvrščamo v zveze s stalno rabo; v zvezah s prosto rabo najdemo posamično rabo dolge rodilniške/tožilniške oblike samo pri Trubarju in še redkeje pri Krelju in Juričiču.

V predložnih zvezah pri osebnih zaimkih, ki ne izražajo spola, pri enozložnih predlogih prevladujejo kratke oblike, ob večzložnih pa dolge, a tudi v tem položaju je bila raba nedosledna. Ob nezložnem predlogu *v* sta Trubar in Juričič prevladujoče uporabljala kratke oblike, ostali pa dolge. Tudi ob predlogih, kjer so prevladovale kratke oblike, pa so bile zlasti v poznejših delih dolge rabljene pogosteje v zvezah, kjer so bile lahko v nepredložni rabi rabljene samo dolge oblike. Izvorna oblika Ted. 3m *-n* je bila v 16. stoletju rabljena redko, predvsem ob predlogih *na*, *v* in *za* (le pri Krelju tudi ob *čez*, *nad*).

Pogosta raba dolgih oblik je v literaturi občasno obravnavana v okviru germanizmov, vendar vpliv nemščine ne more pojasniti razlik med različno rabo dolgih in kratkih oblik v prostih zvezah pri posameznih osebah, številih, spolih in sklonih. Nemščina tudi ni odločilno vplivala na stavo zaimkov v stavkih, kjer je pri kratkih oblikah veljalo Wackernaglovo načelo stave naslonk na drugem mestu, pri dolgih oblikah pa je ne glede na poudarek prevladovala stava pred glagolom, ki je bil pod vplivom latinščine pogosto uvrščen na zadnje mesto v stavku. Prav tako analiza ni pokazala večjih razlik med prevodnimi in samostojno tvorjenimi besedili, ki bi potrjevale odločilen vpliv tujejezičnih predlog. Kot možni vzroki za tovrstno rabo so navedeni še želja po oddaljevanju od govorne rabe, narečne razlike in vpliv predreformacijskega kulturnega jezika, vendar jih zaradi pomanjkanja virov ni mogoče dokazati.

SUMMARY

Personal pronouns as a special language category form a small closed set of semantically correlated words, while, as a part of a language system, also being subject to the general processes of a language; therefore they are often analogically reshaped to increase the uniformity of a paradigm (especially by the levelling of stems) or the morphologic similarity to paradigmatically or syntagmatically related word classes by replacing endings. Such changes can be traced in the development of pronouns from Proto-Indo-European and Proto-Slavic to the 16th-century Slovenian texts, partially through rare written documents and partially by comparing the Proto-Slavic pronominal system with forms attested in the language of Slovenian Protestant writers in the 16th century.

In the oblique cases, the suppletion of stems, as an archaic feature, was preserved and extended to the originally deictic 3rd person pronoun by merging the paradigms of two different deictic pronouns. The 1st person pronoun underwent the most extensive phonological reshaping of its nominal stem: the Proto-Slavic final fricative *-z* was preserved (Freising Monuments *jaz*) or was strengthened by *-t* (Celovec Manuscript *jast*); the initial *j-* in some dialects caused an umlaut (Kranj Manuscript, Stara gora Manuscript *jest*). A form without a final fricative (*ja* and *je* as a result of umlaut) is attested in the Stična Manuscript.

The development of personal pronouns was also influenced by the tendency to link the elements phonologically (resonance). Such linking caused a change of the initial consonant of the 1st and 2nd person dual and plural nominal stems in Proto-Slavic to a person-denoting consonant (1st person *m-*, 2nd person *v-*). In the further development of personal pronouns resonance also promoted levelling in the oblique cases. The accusative case of gender-neutral pronouns took the genitive stem, probably influenced by the same process in animate nouns (genitive-accusative syncretism); in the 1st person pronoun, the genitive stem prevailed also in dative and locative, thus increasing the similarity with the paradigms of the 2nd person and the reflexive pronoun, neither of which showed alternation of stems in the genitive, dative and locative cases in Proto-Slavic. In the instrumental, a shift of the accent from the ending to the stem is attested in some Slovenian dialects, followed by a development of the accented schwa (ə) into a

full vowel. In the western and southern dialects the schwa regularly developed to *a*, thus creating a new instrumental stem *man-*, where the accent remained on the ending; after the loss of schwa in weak positions in some dialects the instrumental stem was replaced by the stem of other oblique cases *men-*; in others it was replaced by a stem with a secondary schwa (*mən-*). Subsequently, the instrumental of the 2nd person singular and that of the reflexive pronoun were analogically reshaped. The variation of stems, as a result of a different position of stress (preserved also in the modern standard Slovenian language), is attested in medieval Slovenian texts: in the Celovec Manuscript and the Stara gora Manuscript the accented stem with vowel *a* is attested; the Stična Manuscript and the Kranj Manuscript contain instrumental forms with an end accent and the stem that is presumably taken from other oblique cases, but because of orthographic inconsistency it is possible to interpret those forms also as having a stem with a secondary schwa. After the genitive stem was carried over into the accusative, the old monosyllabic accusative forms of the gender-neutral pronouns became clitics by analogy with the dative, where the clitic form (**mi, *ti, *si*) existed in the Proto-Slavic language; new accusative clitics were subsequently used also in genitive, thus creating a parallel clitic paradigm in genitive, dative and accusative. The same process can be observed also in the 3rd person pronoun where *n-* from prepositional phrases began to be used in the entire paradigm; old forms without the initial *n-* (in singular truncated to case-distinguishing parts of the endings) became clitics (Stična Manuscript genitive singular neuter *ga*, dative plural *jim*). The accusative forms of the 3rd person pronoun are not attested in medieval manuscripts, but on the basis of the 16th-century language it can be presumed that somewhere before the 16th century genitive stems began to be used, but only in singular, masculine and dual. In the 16th century, the singular neuter and the plural accusative forms inherited from the Proto-Slavic (with or without the initial *n-*: *ńe, je*) were still predominantly used, although by the end of the century there was an increase in the use of the genitive forms, especially in the plural. In the singular feminine accusative only the original accusative forms (*ńo, jo*) were used.

Beside the genitive-accusative syncretism, endings changed also in dative and locative of gender-neutral pronouns: the Proto-Slavic *-ě* (attested in the Freising Monuments) was replaced with *-i* by analogy with the feminine *a*-declension or with dative clitic pronouns; in the Stična Manuscript both endings are attested. In the 3rd person pronoun, the singular genitive and locative masculine and neuter differ from the Proto-Slavic: in the genitive *-ego* was replaced with *-ega* by analogy with nominal *o*-declension (new

endings as variants had already been attested in the Freising Monuments); in the locative *-em* was replaced with *-im* (Stična Manuscript *nym/ym*) by analogy with the enclitic form of the demonstrative pronoun *tim*.

Variation, partially attested in the medieval Slovenian manuscripts, is a distinguishing feature of personal pronouns in the language of Slovenian Protestant writers of the 16th century and can be found at the orthographic, morphologic and morphosyntactic levels. In the majority of texts the spelling of personal pronoun forms, despite their small number and frequent use, is inconsistent, in some cases making it impossible to establish the exact phonetic form of a pronoun (for example the phonetic reflex of *ń* in 3rd person pronoun, the vocal in the instrumental stem of gender-neutral singular personal pronouns and the dual genitive-accusative form of the 3rd person pronoun).

Morphologically the variation in stems is similar to the medieval manuscripts. In the nominative of the 1st person singular, the pronoun form *jest* is predominantly used; Krelj used also *jaz* and Juričič *jast*. Forms without the final fricative appear sporadically (Trubar, Dalmatin *je*, Krelj *ja*). In the instrumental of the gender-neutral singular pronouns, both variants from the medieval era are attested; as in the Stična Manuscript, the stem vowel is dubious: individual examples by Krelj and Bohorič point to the schwa but the orthographic consistency of other authors compared to the spelling of schwa points to *e* (*meno, tebo, sebo*) by analogy with other oblique cases or to *a* (*mano, tabo, sabo*) when the stem is accented. The forms with the stem vowel *e* were used by Trubar and Tulščak, while other authors predominantly used the forms with the stem vowel *a*, which were standardized in the Bible; the choice of this form shows that the tendency of levelling stems attested in the earlier development of personal pronouns was weakened by the 16th century. Croatian-born Juričič (in rare examples also Trubar) also used the Croatian forms of the instrumental 2nd person singular and the reflexive pronoun with the stem vowel *o* (*tobo, sobo*). The variation of 1st and 2nd person plural dative originates from Trubar's use of the dialectal forms *nom, vom* with the rounded stem vowel under the influence of the nasal ending that most other authors did not use.

Many variants can also be found in pronominal endings. Some were formed analogically to other oblique cases: the locative singular of 3rd person pronouns and the dual pronouns by analogy with the dative (*ńemu, nama, vama, ńima*) or the locative of the 1st person plural *-mi* analogically to the instrumental in *HISHNA POSTILLA* 1595 (TPo 1595) (*nami*). Others were formed analogically to other declensions: the locative

singular of 3rd person masculine and neuter *-im* by analogy with the enclitic form of the deictic pronoun (*ńim*), used by the majority of the authors, and the original *-em*, used by Juričič and in *ENE DVHOUNE PEISNI* (*ńem*). Still others were formed as a result of phonological/phonetic processes such as the early phases of modern vocalic reduction: the assumed phonetic weakening of the dative and locative ending of singular gender-neutral pronouns *-i* > *-ə* (spelled as <*e*>) in TPo 1595; the weakening of the final *-u* > *-o* in the dative singular of the 3rd person masculine and neuter, sporadically by Trubar (*ńemo*) and in TPo 1595 (*mo*), and in the accusative dual of the 3rd person by Juričič (*ńyo*). The endings also show the influence of Croatian, especially in the instrumental (for example the instrumental of singular gender-neutral pronouns *-om* by Krelj, Juričič, Schweiger, *-u* by Juričič and Dalmatin) and in the 3rd person singular feminine (Croatian development *>u* in accusative *-u* and the ending of the dative/locative form *-oj*, both by Juričič); a Croatian influence may also be the source of the genitive/accusative 3rd person singular masculine and neuter *-ege*, used by Juričič and in *CERKOVNA ORDNINGA*. The other important sources of variation are the gradual increase in the use of genitive forms in the accusative of the 3rd person singular neuter and plural, as well as the pluralisation of the dual forms in the oblique cases, which in the 3rd person pronoun is typical for the possessive genitive and appears most frequently in the short forms; the original short genitive/accusative dual form of the 3rd person pronoun without the initial *n-* (*jeju* or truncated *ju*) is not attested and the dative short form *jima* is used only by Krelj and Juričič. The nominative dual form variants of all three persons with or without the numeral in *-dva* are often used stylistically to avoid repetition.

Variation is especially typical for multi-author works such as songbooks, where the choice of a form was the author's or the editor's and was also affected by the verse. Later editions also show the influence of standardization (formed predominantly in the edition of the Bible), which caused the prevalence of one of the variants in the works written or edited after 1584.

In the genitive, dative and accusative of the singular and partly of the dual (predominantly in the forms taken from the plural, only by Krelj and Juričič also in the original dual forms) and of the plural, authors also used short forms, which were formed by a functional redistribution or phonetic truncation in unstressed positions. The long and the short forms were used as free variants, except in specific phrases (compound and oppositional phrases, attributive phrases, with interjections *aj* and *ve* and some

particles); in other types of phrases the choice between them was not systemic and was dependent on the individual preferences of the authors. For non-reflexive personal pronouns in non-prepositional phrases two models can be identified: Trubar's with the predominant use of the long forms that became more distinctive over the years (with the exception of the genitive/accusative singular of the 3rd person pronouns, where the short forms prevailed) and Krelj's with the general use of the short forms (with the exception of the 3rd person singular feminine). Other authors' usage can be placed between these two extremes: the first works of Dalmatin were closer to Krelj's use but in his later works his system became increasingly similar to Trubar's; the long forms were predominantly used also by Tulščak and Trost and the short forms by Juričič and Znojilšek. In Bohorič's and Megiser's works the number of examples is small: Bohorič, particularly in 1st and 2nd person singular dative, favoured the long forms, while Megiser predominantly used the short forms. In songbooks the use of the long or the short form was determined by the syllabic verse. When the same number of syllables was involved, the choice between the forms reflects the personal preferences of the editors: in Trubar's editions the long forms are prevalent, in Dalmatin's editions and in the edition from 1595 the short forms are predominantly used in new poems. In *HISHNA POSTILLA* 1595 Trubar's principles were preserved.

In the majority of the works differences in the use of the long and the short forms according to person, number, case and in the 3rd person pronoun also gender can be seen: the long forms are used more often for the 1st and the 2nd person than for the 3rd person; they are more prevalent in the dative compared to the genitive and the accusative, for the feminine gender compared to the masculine and the neuter and in the plural compared to the singular.

In a special category is the reflexive pronoun, which is predominantly used with the attribute *sam* (probably because of the influence of German); only the long form of other pronouns was used in such phrases. In other phrases the long form of the genitive/accusative *sebe* was used sporadically only by Trubar and even more rarely by Krelj and Juričič. The dative long form *sebi* was used more often than the short form in Trubar's works, while other authors predominantly used the short form *si*.

In prepositional phrases the short forms of the gender-neutral pronouns were predominately used with monosyllabic prepositions and long forms with two-syllable prepositions, but not consistently. With the preposition *v* Trubar and Juričič

predominantly used the short forms while other authors used the long forms. When a pronoun and a preposition were used in a phrase in which only long forms were used when non-prepositional (for example oppositional phrases), long forms were increasingly used. The original accusative form of the 3rd person masculine *-ń* was used rarely and only with the prepositions *na*, *v* and *za*; Krelj also used it with *čez* and *nad*.

The frequent use of the long pronominal forms is usually attributed to the influence of German, but this explanation does not account for the difference in the use of short or long forms of personal pronouns according to person, number, gender or case. German also had little influence on the placement of pronouns; the short forms were commonly placed according to Wackernagel's law after the first syntactic phrase in a clause, and the long forms, regardless of stress, were predominantly placed before the verb (which under the influence of Latin generally stood in the clause-final position). The analysis also did not show significant differences in the use of long and short forms in translated and original texts, which otherwise would have confirmed a decisive influence of the foreign language source texts. Other possible explanations suggested were a desire to distinguish the written from the spoken language, dialectal differences and an influence of a pre-reformation cultural spoken language, but they could not be confirmed because of the lack of sources.

VIRI

BH 1584 = Adam Bohorič, *Arcticae horulae succifivae*, Wittenberg, 1584.

Bohorič 1987 = Adam Bohorič, *Arcticae horulae succisivae* = *Zimske urice proste*, prevedel in spremno študijo napisal Jože Toporišič, Maribor: Obzorja, 1987.

BS 2004 = *Brižinski spomeniki* = *Monumenta Frisingensia: znanstvenokritična izdaja*, ur. France Bernik idr., Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004.

DAg 1585 = Jurij Dalmatin, *Agenda*, Wittenberg, 1585.

DB 1578 = Jurij Dalmatin, *BIBLIE, TV IE, VSIGA SVETIGA PISMA PERVI DEIL*, Ljubljana, 1578.

DB 1584 = Jurij Dalmatin, *BIBLIA*, Wittenberg, 1584.

DBu 1580 = Jurij Dalmatin, *PERVE BVQVE MOSESSOVE*, Ljubljana, 1580.

DC 1579 = Jurij Dalmatin, *TA CELI CATEHISMVS*, Ljubljana, 1579.

DC 1580 = Jurij Dalmatin, *CATEHISMVS*, Ljubljana, 1580.

DC 1584 = Jurij Dalmatin, *TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI*, Wittenberg, 1584.

DC 1585 = Jurij Dalmatin, *TA KRATKI WIRTEMBERSKI CATECHISMVS*, Wittenberg, 1585.

DJ 1575 = Jurij Dalmatin, *JESVS SIRAH*, Ljubljana, 1575.

DM 1584 = Jurij Dalmatin, *KARSZANSKE LEPE MOLITVE*, Wittenberg, 1584.

DP 1568 = Antun Dalmatin – Stipan Konzul, *POSTILLA 1568*, Pazin 1993 (Biblioteka pretisaka 6). [Faksimile.]

DPa 1576 = Jurij Dalmatin, *PASSION*, Ljubljana, 1576.

DPr 1580 = Jurij Dalmatin, *SALOMONOVE PRIPVVISTI*, Ljubljana, 1580.

ENT = Desiderius Erasmus, *Novum Testamentum omne*, Basileae: in aedibus Ioannis Frobenii, 1519 <<http://books.google.si/>>.

GB = *Grško besedilo Nove zaveze* <www.greekbible.com>.

JPo 1578 = Jurij Juričič, *POSTILLA*, Ljubljana, 1578.

- KB 1566 = Sebastijan Krelj, *OTROZHIA BIBLIA*, Regensburg, 1566.
- KPo 1567 = Sebastijan Krelj, *POSTILLA SLOVENSKA*, Regensburg, 1567.
- LB 1545 = *Biblia, das ist die gantze Heilige Schrifft/ Deudsch auff's new zugericht Martin Luther*, Wittenberg, 1545 <www.biblija.net>.
- LBS = *Lekcionar Bernardina Spličanina 1495*, ur. Josip Bratulić, Split: Književni krug – Zavod za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 1991. [Faksimile.]
- LH 1566 = Martin Luther, *Haußpostill I–III*, Nürnberg: Gedruckt durch Vlrich Newber vnd Dieterich Gerlatzen, 1566.
- MD 1592 = Hieronymus Megiser, *DICTIONARIVM QVATVOR LINGVARVM*, Graz, 1592.
- Mikhailov 2001 = Nikolai Mikhailov, *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine: rokopisna doba slovenskega jezika (od XIV. stol. do leta 1550)*, Trst: Mladika, 2001.
- MTh 1603 = Hieronymus Megiser, *Theſaurus Polyglottus*, Frankfurt, 1603.
- NT 1563 = Stjepan Konzul Istranin – Antun Dalmatin, *Novi testament 1563*, Zagreb: Teološki fakultet "Matija Vlačić Ilirik" – Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2008. [Faksimile.]
- *P 1563 = *ENE DVHOVNE PEISNI*, Tübingen, 1563.
- SA 1559 = Johannes Spangenberg, *Außlegungen der Episteln vnd Euangelien*, Nürnberg: Gedruckt durch Iohann vom Berg vnnnd Vlrich Newber, 1559.
- SLA = gradivo za Slovenski lingvistični atlas. Hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.
- SR 1992 = *Stiški rokopis: Študije*. Ljubljana: Slovenska knjiga, 1992.
- Stabej 1977 = *Hieronymus Megiser, Thesaurus polyglottus: iz njega je slovensko besedje z latinskimi in nemškimi pomeni za Slovensko-latinsko-nemški slovar izpisal in uredil Jože Stabéj*, Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1977.
- TA 1550 = Primož Trubar, *Abecedarium vnd der klein Catehismus*, Tübingen, 1550.
- TA 1555 = Primož Trubar, *ABECEDARIVM*, Tübingen, 1555.
- TA 1566 = Primož Trubar, *ABECEDARIVM, OLI TABLIZA vnd der klein Catehismus*, Tübingen, 1566.

- TAr 1562 = Primož Trubar, *ARTICVLI OLI DEILI, TE PRAVE STARE VERE KERSZHANSKE*, Tübingen, 1562.
- TC 1550 = Primož Trubar, *Catechismus*, Tübingen, 1550.
- TC 1555 = Primož Trubar, *CATECHISMVS*, Tübingen, 1555.
- TC 1567 = Primož Trubar, *TA CELI CATECHISMVS*, Tübingen, 1567.
- TC 1574 = Primož Trubar, *TA CELI CATEHISMVS*, Tübingen, 1574.
- TC 1567 = Primož Trubar, *TA CELI CATECHISMVS*, Tübingen, 1567.
- TC 1575 = Primož Trubar, *CATEHISMVS SDVEIMA ISLAGAMA*, Tübingen, 1575.
- TE 1555 = Primož Trubar, *TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA*, Tübingen, 1555.
- TfC 1595 = Felicijan Trubar, *TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI*, Tübingen, 1595.
- TfM 1595 = Felicijan Trubar, *LEPE KARSZHANSKE MOLITVE*, Tübingen, 1595.
- TkM 1579 = Janž Tulščak, *Kerfzhanske LEIPE MOLITVE*, Ljubljana, 1579.
- TKo 1557 = Primož Trubar, *TA SLOVENSKI KOLENDAR*, Tübingen, 1557.
- TL 1561 = Primož Trubar, *SVETIGA PAVLA TA DVA LISTY*, Tübingen, 1561.
- TL 1567 = Primož Trubar, *SVETIGA PAVLA LISTVVI*, Tübingen, 1567.
- TM 1555 = Primož Trubar, *ENA MOLITOV TIH KERSzhenikou*, Tübingen, 1555.
- TO 1564 = Primož Trubar, *CERKOVNA ORDNINGA*, Tübingen, 1564.
- TP 1567 = Primož Trubar, *ENA DVHOVSKA PEISSEN SVBPER TVRKE*, Tübingen, 1567.
- TP 1575 = Primož Trubar, *Try Duhouske peifsni*, Tübingen, 1575.
- TPo 1595 = Primož Trubar, *HISHNA POSTILLA*, Tübingen, 1595.
- TPs 1566 = Primož Trubar, *Ta Celi Pfalter Daidou*, Tübingen, 1566.
- TPs 1567 = Primož Trubar, *ENI PSALMI, TA CELI CATEhifmus*, Tübingen, 1567.
- TPs 1579 = Primož Trubar, *TA PERVI PSALM SHNEGA TRIEMI ISLAGAMI*, Tübingen, 1579.
- TR 1558 = Primož Trubar, *EN REGISHTER*, Tübingen, 1558.
- TT 1557 = Primož Trubar, *TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA*, Tübingen, 1557.

TT 1560 = Primož Trubar, TA DRVGI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA, Tübingen, 1560.

TT 1577 = Primož Trubar, *NOVIGA TESTAMENTA PVSLEDNI DEIL*, Tübingen, 1577.

TT 1581–82 = Primož Trubar, *TA CELI NOVI TESTAMENT*, Tübingen, 1581–82.

TtPre 1588 = Matija Trošt, *ENA LEPA INV PRIDNA PREDIGA*, Tübingen, 1588.

Vlg = *Vulgata* [Znanstvenokritična izdaja] <www.biblija.net>.

ZK 1595 = Janž Znojilšek, *KATECHISMVS DOCTORIA MARTina Luthra*, Tübingen, 1595.

Listkovne kartoteke Sekcije za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

LITERATURA

- Ahačič 2007 = Kozma Ahačič, *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007.
- Arumaa 1985 = Peeter Arumaa, *Urslavische Grammatik 3: Formenlehre*, Heidelberg: C. Winter, 1985.
- BSKJ 16 = Kozma Ahačič – Andreja Legan Ravnikar – Majda Merše – France Novak, *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011.
- Babič 2003 = Vanda Babič, *Učbenik stare cerkvene slovanščine*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2003.
- Beekes 1995 = Robert S. P. Beekes, *Comparative Indo-European linguistics: an introduction*, Amsterdam – Philadelphia: J. Benjamins Publishing Company, 1995.
- Benveniste 1988 = Émile Benveniste, *Problemi splošne lingvistike*, Ljubljana: ŠKUC, 1988 (Studia humanitatis).
- Berneker 1924 = Erich Berneker, *Slavisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg: C. Winter's Universitätsbuchhandlung, 1924.
- Bezljaj 1976 = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika 1*, SAZU (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1976.
- Bhat 2004 = D. N. Shankara Bhat, *Pronouns*, New York: Oxford University Press, 2004 (Oxford studies in typology and linguistic theory).
- Breznik 1917 = Anton Breznik, Literarna tradicija v 'Evangelijih in listih', *Dom in svet* 30 (1917), št. 5–6, 170–174.
- Dajnko 1824 = Peter Dajnko, *Lehrbuch der Windischen Sprache*, Grätz: gedruckt und verlegt bey Johann Andreas Kienreich, 1824.
- Damjanović 2005 = Stjepan Damjanović, *Staroslavenski jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2005.
- Derganc 1993 = Aleksandra Derganc, Spremembe nekaterih dvojinskih oblik in zvez v slovenščini in ruščini, *Slavistična revija* 41 (1993), št. 1, 209–218.
- Diels 1932 = Paul Diels, *Altkirchenslavische Grammatik: mit einer Auswahl von Texten und einem Wörterbuch*, Heidelberg: Carl Winter-Universitätsbuchhandlung, 1932.

Franks – Holloway King 2000 = Steven Franks – Tracy Holloway King, *A Handbook of Slavic Clitics*, New York: Oxford University Press, 2000.

Hamm 1974 = Josip Hamm, *Staroslavenska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga, 1974.

Helbig – Buscha 1984 = Gerhard Helbig – Joachim Buscha, *Deutsche Grammatik*, Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie, 1984.

HMČ = Arnošt Lamprecht – Dušan Šlosar – Jaroslav Bauer, *Historická mluvnice češtiny*, Praha: SPN, 1986.

Hock 1991 = Hans Henrich Hock, *Principles of Historical Linguistics*, Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1991.

Howe 1996 = Stephen Howe, *The Personal Pronouns in the Germanic Languages*, Berlin – New York: Walter de Gruyter, 1996 (Studia Linguistica Germanica 43).

Humboldt 1988 = Wilhelm von Humboldt, *On language: the diversity of human language-structure and its influence on the mental development of mankind*, Cambridge: Cambridge University Press, 1988.

Ivšić 1970 = Stjepan Ivšić, *Slavenska poredbena gramatika*, Zagreb: Školska knjiga, 1970.

Jakobson 1995 = Roman Jakobson, Shifters and Verbal Categories, v: Roman Jakobson, *On language*, ur. Linda R. Waugh – Monique Monville-Burston, Cambridge – London: Harvard university press, 1995, 386–392
<<http://varenne.tc.columbia.edu/texts/jakbsromn90shifverb.pdf>> (21. 11. 2013).

Jakop 2008 = Tjaša Jakop, *Dvojina v slovenskih narečjih*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008 (Linguistica et philologica 21).

Jakop 2010 = Tjaša Jakop, Dvojinske oblike v delih protestantskih piscev, v: *Reformacija na Slovenskem = The reformation in Slovene lands*, Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, 2010 (Obdobja 27), 357–369.

Janežič 1854 = Anton Janežič, *Slovenska slovnica s kratkim pregledom slovenskega slovstva ter z malim ciriliskim in glagoliškim berilom za Slovence*, Celovec, 1854.

Jelovšek 2011 = Alenka Jelovšek, Neosebna raba oblike ono v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, *Slavistična revija* 59 (2011), št. 4, 415–435.

Jespersen 1968 = Otto Jespersen, *The philosophy of grammar*, London: Allen & Unwin, 1968.

- Kopečný idr. 1980 = František Kopečný – Vladimír Šaur – Václav Polák, *Etymologický slovník slovanských jazyků: slova gramatická a zájmena 2 (Spojky, částice, zájmena a zájmenná adverbia)*, Praga: Academia, 1980.
- Kopitar 1808 = Jernej Kopitar, *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*, Ljubljana: bey Wilhelm Heinrich Korn, 1808.
- Koruza 1984 = Jože Koruza, *Cerkvene pesmi in pesmarice slovenskih protestantov*, v: *Ta celi catehismus, eni psalmi, inu teh vekših godov, stare inu nove kèrszhanske pejsni*, ur. Bogomil Gerlanc, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1984 (Monumenta litterarum Slovenicarum 19), 307–336.
- Kranjc 2006 = Simona Kranjc, *Vzpostavljanje reference v govorjenih in zapisanih besedilih*, *Zbornik Matice srpske za slavistiku = Slavističeskij zbornik = Review of Slavic Studies* 69 (2006), 153–166.
- Logar 1932 = Janez Logar, Krelj, Sebastijan, v: *Slovenski biografski leksikon 1925–1991* [elektronska izdaja], ur. Petra Vide Ogrin, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2009 <<http://nl.ijs.si/fedora/get/sbl:sbl/VIEW/>> (21. 11. 2013).
- Logar 1976 = Tine Logar, *Glasoslovne in oblikoslovne variante v jeziku Trubarjeve Cerkovne ordninge*, *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj* 12, Ljubljana: Filozofska fakulteta, PZE za slovanske jezike in književnosti, 1976, 17–26.
- Lyons 1977 = John Lyons, *Semantics*, Cambridge itd.: Cambridge University Press, 1977.
- Matasović 2008 = Ranko Matasović, *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 2008.
- Mečkovska 1985 = Nina Mečkovska, *Osebni zaimki v slovenskem in v vzhodnoslovanskih jezikih*, *Slavistična revija* 33 (1985), št. 1, 17–26.
- Merše – Jakopin – Novak 1992 = Majda Merše – Franc Jakopin – France Novak, *Fonološki sistem knjižnega jezika slovenskih protestantov*, *Slavistična revija* 40 (1992), št. 4, 321–340.
- Merše – Novak – Premk 2001 = Majda Merše – France Novak – Francka Premk, *Slovar jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja: poskusni snopič*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.

- Merše 1996 = Kopitarjev knjižnojezikovni vzor in Postilla 1578, v: *Kopitarjev zbornik*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 1996 (Obdobja 15), 93–104.
- Merše 1998 = Majda Merše, Primerjava besedja Kreljeve in Juričičeve Postile, v: *Vatroslav Oblak*, Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete, 1998 (Obdobja 18), 217–231.
- Merše 2000 = Majda Merše, Vid in čas v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih, *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj 36*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 2000, 21–34.
- Merše 2001a = Majda Merše, Glagolski vid v povezavi z načinom in naklonom v Trubarjevih in Dalmatinovih biblijskih prevodih, *Jezikoslovni zapiski 7* (2001), št. 1–2, 113–128.
- Merše 2001b = Majda Merše, Popolni izpisi del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja in zamisel slovarske predstavitve besedja, v: *450-letnica slovenske knjige in slovenski protestantizem*, ur. Marko Kerševan, Ljubljana: Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar – Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2001.
- Merše 2006 = Majda Merše, Megiserjeva slovarja in oblikujoča se knjižnojezikovna norma v 16. stoletju, *Stati inu obstatu 2* (2006), št. 3–4, 123–137.
- Merše 2009 = Majda Merše, *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2009 (Linguistica et philologica 23).
- Merše 2010 = Majda Merše, Slovenische Bibelübersetzungen des 16. Jahrhunderts - Sprachentwicklungen in den Übersetzungen von Dalmatin, v: *Biblia Slavica*, ur. Hans Rothe, Paderborn idr.: F. Schöningh, 2010, 58–91.
- Merše 2011 = Majda Merše, Uvod, v: Kozma Ahačič – Andreja Legan Ravnikar – Majda Merše – France Novak, *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011.
- Metelko 1825 = Fran Serafin Metelko, *Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen*, Laibach: gedruckt bey Leopold Eger, 1825.
- Michael 1970 = Ian Michael, *English Grammatical Categories and the Tradition to 1800*, Cambridge: Cambridge University Press, 1977.
- Miklošič 1856 = Franz Miklosich [= Franc Miklošič], *Grammatik der slavischen Sprachen: Formenlehre*, Wien, 1856.

- Miklošič 1868–1874 = Franz Miklosich [= Franc Miklošič], *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen 4: Syntax*, Wien, 1868–1874.
- Miklošič 1876 = Franz Miklosich [= Franc Miklošič], *Vergleichende Formenlehre der slavischen Sprachen 3: Wortbildungslehre*, Dunaj: Wilhelm Braumüller, 1876.
- Murko 1850 = Anton Murko, *Theoretisch-practische Grammatik der Slowenischen Sprache in Steiermark, Kärnten, Krain und dem illyrischen Küstenlande*, Grätz: Verlag der Fr. Ferstl'schen Buchhandlung, 1843.
- Murko 1891 = Matija Murko, Enklitike v slovenščini, *Letopis Matice slovenske* 22 (1891), 1–65.
- Murko 1892 = Matija Murko, Enklitike v slovenščini, *Letopis Matice slovenske* 23 (1892), 51–86.
- Muršec 1847 = Jožef Muršec, *Kratka slovenska slovnica za pervence*, V' Gradci: Lajkamovi nasledniki, 1847.
- Nahtigal 1952 = Rajko Nahtigal, *Slovanski jeziki*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, ²1952.
- Neweklowsky 2009 = Gerhard Neweklowsky, »Ta list htim Rimljanom« – inačici 1560 in 1582, *Slavistična revija* 56 (2008), št. 4/57 (2009), št. 1 (*Trubarjeva številka*, ur. Majda Merše), 211–220.
- Nichols 2006 = Johanna Nichols, Diversity and Stability in Language, v: *The Handbook of Historical Linguistics*, ur. Brian D. Joseph – Richard D. Janda, Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2006.
- Novak 2006 = France Novak, Predponi v- in u- v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, *Stati inu obstati* 2 (2006), št. 3–4, 138–159.
- Oblak 1889 = Vatroslav Oblak, Starejši slovenski teksti, *Letopis Matice slovenske* 20 (1889), 122–202.
- Oblak 1994 = Vatroslav Oblak, Protestantske postile v slovenskem prevodu, *Letopis Matice slovenske* 25 (1894), 202–215.
- Orel 2009 = Irena Orel, Starejša besedila kot vir za preučevanje zemljepisnih jezikovnih različkov, v: *Slovenska narečja med sistemom in rabo*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009 (Obdobja 26), 3–22.

- Orel 2010 = Irena Orel, Kranjski jezik v besedilih 16. in začetka 17. stoletja, v: *Reformacija na Slovenskem*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010 (Obdobja 27), 401–415.
- Orel 2010b = Irena Orel, Slovanstvo v zgodovini slovenskega jezika, *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj* 46, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010, 27–38.
- Orel 2013 = Irena Orel, Znotrajjezikovni in/ali medjezikovni dejavniki oblikotvornih sprememb v slovenskem zgodovinskem oblikoslovju, *Jezikoslovni zapiski* 19 (2013), št. 1, 143–159.
- Orožen 1986 = Martina Orožen, Stilni problemi Trubarjevega jezika, *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture 22: zbornik predavanj*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 1986.
- Orožen 1996 = Martina Orožen, *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika od Brižinskih spomenikov do Kopitarja*, Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 1996.
- Peti Stantić 2002 = Anita Peti Stantić, *Poredbena sintaksa ličnih zamjenica u južnoslavenskim jezicima: doktorska disertacija*, Zagreb, 2002.
- Peti Stantić 2007 = Anita Peti Stantić, Naslonke - terminologija med skladnjo in prozodijo, v: *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2007 (Obdobja 24), 425–434.
- Pogorelec 1968 = Breda Pogorelec, Razvoj prostega stavka v slovenskem knjižnem jeziku: vloga dativa v stavku, *Jezik in slovstvo* 13 (1968), št. 6, 145–150.
- Pogorelec 2011 = Breda Pogorelec, *Zgodovina slovenskega knjižnega jezika: jezikoslovni spisi* I, ur. Kozma Ahačič, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU – Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011.
- Ramovš 1924 = Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika 2: konzonantizem*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1924.
- Ramovš 1935 = Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika 7: dialekti*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1935 (Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani, Dela I).
- Ramovš 1952 = Fran Ramovš, *Morfologija slovenskega jezika: skripta, prirejena po predavanjih prof. dr. Fr. Ramovša v l. 1947/48, 48/49*, Ljubljana: Univerzitetna študijska komisija (izd.) – DZS (zal.), 1952.

- Ramovš 1971 = Fran Ramovš, *Zbrano delo 1*, ur. Tine Logar – Jakob Rigler, Ljubljana: SAZU, 1971 (Razred za filološke in literarne vede, Dela 22).
- Ramovš 1995 = Fran Ramovš, *Kratka zgodovina slovenskega jezika 1*, Ljubljana: ZRC SAZU, ²1995 (¹1936) (Zbirka ZRC 9).
- Ramovš 1997 = Fran Ramovš, *Zbrano delo 2*, ur. Jože Toporišič, Ljubljana, 1997 (Razred za filološke in literarne vede, Dela 23/II).
- Rigler 1968 = Jakob Rigler, *Začetki slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1968 (Razred za filološke in literarne vede, Dela 23/II).
- Rigler 1977 = Jakob Rigler, Problematika glasoslovnih in oblikoslovnih variant v Trubarjevi Cerkovni ordningi, *Slavistična revija* 25 (1977), št. 4, 465–490.
- Rupel 1966 = Mirko Rupel, *Slovenski protestantski pisci*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1966.
- Skok 1971 = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika 1*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Globus, 1971.
- Snoj 2003 = Marko Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana: Modrijan, 2003 (¹1997).
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika* na CD-romu z *Odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in Besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU – DZS, 1998.
- Šekli 2008 = Matej Šekli, O narečni osnovi jezika Celovškega ali Rateškega rokopisa ter o izvoru oblike seydi, *Jezikoslovni zapiski* 14 (2008), št. 1, 29–40.
- Šekli 2010 = Matej Šekli, Zaimkovno podvajanje predmeta in osebka v rezijanskem narečju slovenščine: s stališča jezikovnega stika s furlanščino, v: *Makedonsko-slovenečki jazični, književni i kulturni vrski = Makedonsko-slovenske jezikoslovne, književne in kulturne zveze*, Skopje: Filološki fakultet Blaže Koneski, Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, 2009 [= 2010], 133–155.
- Šekli 2011 = Matej Šekli, Predzgodovina praslovanskega naglasnega sistema v luči moskovske naglasoslovne šole, *Jezikoslovni zapiski* 17 (2011), št. 2, 7–40.
- Šivic Dular 2006 = Alenka Šivic Dular, Slovensko va v kontekstu slovenskih in slovanskih osebnih zaimkov za dvojino, *Jezikoslovni zapiski* 12 (2006), št. 1, 7–27.
- Škrabec I–II = Stanislav Škrabec, *Jezikoslovna dela I–II*, ur. Jože Toporišič, Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 1994.

- Tesnière 1925 = Lucien Tesnière, *Les formes du duel en slovène*, Paris: Librairie ancienne Honoré Champion, 1925 (Travaux/Institut d'études slaves 3).
- Tomšič 1943 = France Tomšič, *Starocerkvenoslovanska slovnica in čitanka za višje razrede srednjih šol*, Ljubljana: Pokrajinska šolska založba, 1943.
- Toporišič 1992a = Jože Toporišič: Jezikoslovna obravnava, v: *Stiški rokopis: študije*. Ljubljana: Slovenska knjiga, 1992.
- Toporišič 1992b = Jože Toporišič, *Enciklopedija slovenskega jezika*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1992 (Leksikoni Cankarjeve založbe, zbirka Sopotnik).
- Toporišič 2000 = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor: Obzorja, ⁴2000 (¹1976).
- Toporišič 2010 = Jože Toporišič, Kako zapisovati glasovje knjižne slovenščine, v: *Reformacija na Slovenskem*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010 (Obdobja 27), 451–459.
- Vaillant 1958 = André Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves II: morphologie*, Lyon – Paris: IAC, 1958 (Collection Les langues du monde. Série grammaire, philologie, littérature 11).
- Večerka 1989 = Radoslav Večerka, *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax I: Die lineare Satzorganisation*, Freiburg: Weiher, 1989.
- Vondrák 1908 = Václav Vondrák, *Vergleichende Slavische Grammatik: Formenlehre und Syntax*, Göttingen: Vanderhoek – Ruprecht, 1908.
- Vondrák 1912 = Václav Vondrák, *Altkirchenslavische Grammatik*, Berlin, ²1912.
- Vondrák 1928 = Václav Vondrák, *Vergleichende slavische Grammatik 2: Formenlehre und Syntax*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1928.
- Wales 1996 = Katie Wales, *Personal Pronouns in Present-Day English*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

PRILOGA 1: ZAPIS POSAMEZNIH GLASOV V ZAIMKIH PO AVTORJIH

			TRUBAR	KRELJ	DALMATIN		JURIČIČ	TULŠČAK	BOHORIČ	TROST	MEGISER	ZNOJILŠEK	
					do 1580	od 1584							
i	naglašeni	-i	I 2ed. <i>ti</i>	i/y	i	i	i/y/j/i	i/y	i/y	i	i	i	i
			I 1dv./mn. <i>mi</i> I 2dv./mn. <i>vi</i>	i/y	i	y/i	y/i/ij	y/i/ij	y	i/y	y	i	y/i
		-i-	I 1dv. <i>midva</i> I 2dv. <i>vidva</i>	i/y		i/y	y						
	nenaglašeni	-i	D 1ed. <i>meni, mi</i> D 2ed. <i>tebi, ti</i> D povr.os. <i>sebi, si</i> O 1mn. <i>nami</i> O 2mn. <i>vami</i> O 3mn. <i>njimi</i>	i	i/ij	i	i/y/j	i/y	i/y	i	i	i	i
j	j-		I 1ed. <i>jaz</i>	i	i	i	j/i	i	i	j	i	j	j/i
			Tmn. 3mžs <i>je</i> Red. 3ž <i>je</i> Ted. 3s <i>je</i> Ted. 3ž <i>jo</i>		ij/i/y	i/y	j	i/y	i	j	i	/	j
		-j	D/Med. 3ž <i>njej</i>		/	i	j	i/y	i	j/i	/	/	/
		-j-	R/T/M 1dv. <i>naju</i> R/T/M 2dv. <i>vaju</i>		y/i	i	j	y/i	/	j/i	/	/	/
ji/ij		R/Tmn. 3mžs <i>jih</i> Dmn. 3mžs <i>jim</i> Ded. 3ž <i>ji</i>		ij/y	ij/y	ji/y	ij/y/i	ij	ji/y/i	ji	/	ji/y	
n'	n'-	R/Ted. 3ms <i>njega</i> D/Med. 3ms <i>njemu</i> Tmn. 3mžs <i>nje</i> R/Ded. 3ž <i>nje</i> D/Med. 3ž <i>njej</i> T/Oed. 3ž <i>njo</i>	n	ni/n/nij	n/ni	nj/ni/ n/ny	ni/n/ ny	n	nj/ni/n	ni	n	nj/ni	
	-n'	Ted. 3ms -nj	in/n	in/~n/n	in	jn	in	in	/	/	/	ny/ni/nji	
	-n'-	Tmn. 3mžs -nje Ted. 3ž -njo	in	/	in	/	/	/	/	/	/	jn	
	n' + i	M/Oed. 3ms <i>njim</i> D/M/Odv. 3mžs <i>njima</i> R/T/Mmn. 3mžs <i>njih</i> Dmn. 3mžs <i>njim</i> Omn. 3mžs <i>njimi</i> D/Med. 3ž <i>nji</i>	ni/ny	nij/ni/ny	ni/ny	ny/ni	ny/ni/ nij	ni/ny	nji/ni	ny/ni	/	/	
	n' + ij	R/T/Mdv. 3mžs <i>njiju</i>	ny/ni	ny/ni	ni/ny	ny/nj	ny/ni	/	nji	/	/	/	

			*P 1563	TRUBARJEVE IZDAJE	DAL MATINOVE IZDAJE		TfC 1595	TPo 1595	
					1579	1584			
i	nagl.	-i	I 2ed. <i>ti</i>	i	i	i/y	i	i	i/y/j
			I 1dv./mn. <i>mi</i> I 2dv./mn. <i>vi</i>	i/y	i/y	y/i	y/i	y/i	y/i/ij
		-i-	I 1dv. <i>midva</i> I 2dv. <i>vidva</i>						
	nenagl.	-i	D 1ed. <i>mi</i> D 2ed. <i>ti</i> O 1mn. <i>nami</i> O 2mn. <i>vami</i> O 3mn. <i>njimi</i>	i/y	i	i	i	i	i/y/j
j	j-		I 1ed. <i>jaz</i>	i	i	i	j	j	j/i
			Tmn. 3mžs <i>je</i> Red. 3ž <i>je</i> Ted. 3s <i>je</i> Ted. 3ž <i>jo</i>	y/i	i	i	j	j	j/i
		-j	D/Med. 3ž <i>njej</i>	i	/	i	j	j	j/i
		-j-	R/T/M 1dv. <i>naju</i> R/T/M 2dv. <i>vaju</i>	y	y	y	j	j	j
ji/ij		R/Tmn. 3mžs <i>jih</i> Dmn. 3mžs <i>jim</i> Ded. 3ž <i>ji</i>	/	y	y/ij	ji/y	ji/y	ji/y/ij/i/j	
n'	n'-		R/Ted. 3ms <i>njega</i> D/Med. 3ms <i>njemu</i> Tmn. 3mžs <i>nje</i> R/Ded. 3ž <i>nje</i> D/Med. 3ž <i>njej</i> T/Oed. 3ž <i>njo</i>	ni/n/ny	n		nj/n	nj/n	nj/n/ni/ny
	-n'		Ted. 3ms <i>-nj</i>	in	in	in	jn	jn	jn/in
	-n'-		Tmn. 3mžs <i>-nje</i> Ted. 3ž <i>-njo</i>	ni	/	/	/	/	inj
	n' + i		M/Oed. 3ms <i>njim</i> D/M/Odv. 3mžs <i>njima</i> R/T/Mmn. 3mžs <i>njih</i> Dmn. 3mžs <i>njim</i> Omn. 3mžs <i>njimi</i> D/Med. 3ž <i>nji</i>	ni/ny	ni/ny	ni/ny/nij	ny/ni/nj	ny/ni/nj	ny/ni/nj
	n' + ij		R/T/Mdv. 3mžs <i>njiju</i>	/	ny	ny	ny	ny	ny/nj/ni

Zapis posameznih glasov v zaimkih po avtorjih

					TRUBAR	KRELJ	DALMATIN		JURIČIČ	TULŠČAK	BOHORIČ	TROST	MEGISER	ZNOJILŠEK	
							do 1580	od 1584							
é	-é	Tdv./mn. 3mžs <i>né</i> Red. 3ž <i>né</i> Ded. 3ž <i>né</i>	brez stično zapisanega predloga	mehkost <i>ń</i> označena	/	e	e	e/é	e	/	e	e	/	e/é	
				mehkost <i>ń</i> neoznačena	ee/e	/	e/ee	/	/	ee	/	/	/	/	
			ob stično zapisanem predlogu	mehkost <i>ń</i> označena	/	e	/	e	e	/	/	/	/	/	/
				mehkost <i>ń</i> neoznačena	e/ee ee/e (TO 1564, TPs 1566)	/	ee/e	/	/	ee	/	/	/	/	/
	Idv./mn. 3ž <i>one</i>					e/ee (TT 1577)	/	e/ee	e/é	/	e	é/e	/	/	e
	-é-	D/Med. 3ž <i>nej</i>			e/ee	/	e/ee	e/é	e	e	e	/	/	/	
ó	Oed. 3ž <i>no</i>				o/oo	o	o	o/ó	o	o	o	o	/	o	

					*P 1563	TPs 1567	TC 1574	TP 1575	DC 1579	DC 1584	TfC 1595	TPo 1595
é	-é	Tdv./mn. 3mžs <i>né</i> Red. 3ž <i>né</i> Ded. 3ž <i>né</i>	brez stično zapisanega predloga	mehkost <i>ń</i> označena	e	/	/	/	/	e	e	e
				mehkost <i>ń</i> neoznačena	/	/	ee	ee/e	ee/e	/	/	ee/e
			ob stično zapisanem predlogu	mehkost <i>ń</i> označena	e	/	/	/	/	/	e	e
				mehkost <i>ń</i> neoznačena	e	/	ee	/	ee	/	/	/
	Idv./mn. 3ž <i>one</i>					/	/	/	/	/	/	e
	-é-	D/Med. 3ž <i>nej</i>			e	/	/	/	e	e	e	e
ó	O 1ed./2ed./Zp <i>meno/tebo/sebo</i> Oed. 3ž <i>no</i>				o	/	o	/	o	o	o	o

			TRUBAR	KRELJ	DALMATIN	JURIČIČ	TULŠČAK	BOHORIČ	TROST	MEGISER	ZNOJLŠEK	
s	s-	Zp	f/s	f	f	f/s	f	f	f	f/s	f	
	-s	R/T/M 1dv./mn. <i>nas</i> , R/T/M 2dv./mn. <i>vas</i>	s/sh//lh (gotica/f)	f	s	s/f	s	fš/s/f (1mn.) s (2mn.)	s	s/fs	s/fs	
	ks-	D Zp k <i>sebi</i>	pokončno	kf/ks	kf	kf	kf	/	/	kf	/	kf
			ležeče	kf (do 1566) ks (od 1566)	/	/	/	/	/	/	/	/
	- VsV-	stično zapisani predlog + T Zp <i>se</i>		s	f	f	f/f	/	/	/	/	/
	-st	I led. <i>jest</i>	pokončno	ft	ft	ft	ft	ft	/	ft	ft	ft
ležeče			ft(do 1567)/ st/ft (od 1567)	/	/	/	/	ft/st	st	st	ft	
v	v-	2dv./mn.	nepredložno	v/u u/v (1557–	v	v/u	v/u	v	v	v	v	
	-v-	<i>midva/vidva/onadva</i> 2dv./mn. za stično zapisanimi predlogi		u	v/u	v/u	u	v	v	u	/	v

Zapis posameznih glasov v zaimkih po avtorjih

			*P 1563	TPs 1567	TC 1574	TP 1575	DC 1579	DC 1584	TfC 1595	TPo 1595	
s	s-	Zp	l/s	l	l	l	l	l	l/s	l/s	
	-s	R/T/M 1dv./mn. <i>nas</i> R/T/M 2dv./mn. <i>vas</i>	s/sh	s	s/sh	s/β	s	s/fs	s/l/fs/lh/SS	s/l	
	ks-	D Zp k <i>sebi</i>	pokončno	kf	/	kf	/	kf	kf	kl/ks	kl/ks
			ležeče	/	/	/	/	/	/	/	kl/ks
	-VsV-	stično zapisani predlog + T Zp <i>se</i>	f	/	/	/	/	/	/	/	/
	-st	I led. <i>jest</i>	pokončno	ft	/	ft	ft	ft	ft	ft	ft
ležeče			št/ft	/	št/ft	št/ft	/	ft	št/ft	št/ft	
v	v-	2dv./mn. nepredložno	v/u u/v (1557–)	v/u	v/u	v	v	v	v	v	
	-v-	<i>midva/vidva/onadva</i> 2dv./mn. za stično zapisanimi predlogi	u	u	u	/	u/v	v	v	v/u	

PRILOGA 2: PREGLED PISNIH IN OBLIKOVNIH DVOJNIC PO DELIH

Priloga 2 vsebuje tabelarni prikaz pisnih in oblikovnih različic osebnih zaimkov pri slovenskih protestantskih piscih 16. stoletja v posameznih delih, in sicer najprej v Trubarjevih, nato v Dalmatinovih, sledijo dela drugih protestantskih piscev po časovnem zaporedju, na koncu pa je predstavljeno še stanje v pesmaricah in v TPO 1595. V tabelah so predstavljena vsa dela razen TfM 1595, kjer pri zaimkih ni razlik v primerjavi z DM 1584, od Megiserjevih pa sta pri vseh zaimkih navedena MD 1592 in MTh 1603, MS 1593 pa le pri 1mn., katerega oblike so izpričane v tem delu. Pri 1dv. so izpuščene tudi pesmarice, ker se v njih oblike tega zaimka ne pojavljajo.

V tabelah so navedene vse različice zaimkov, ki se pojavljajo v posameznih delih, in sicer načeloma v pisno nespremenjeni obliki. Izjema je velika začetnica, ki se pri večini zaimkov ne upošteva (enotno je rabljen zapis z malo začetnico), razen <I>, <V> in <S> v primerih, ko se ne da določiti, ali predstavljajo zapis z <i>/<u>/<s> ali <j>/<v>/<f>, torej v primerih, ko sta v zgledih z malo začetnico uporabljena oba zapisa.

Pisne in oblikovne dvojnice so med seboj ločene s poševnico, oblike iz vzporednih paradigem (dolge in kratke ali spolske različice pri 1dv.) pa z vejico. Domnevne tiskovne napake, ki v disertaciji niso bile obravnavane, so označene z zvezdico (*), oblike svojilnega rodilnika, ki so v zvezi prevzele končnico jedra, pa z [•]. Domnevne skladienske napake (napačna vezava ob glagolih in predlogih) niso navedene.

Pri pisnih in oblikovnih dvojnica je v oglatem oklepaju navedeno število pojavitev ([P:]). Kadar je pojavitev več kot sto, je njihovo število zaokroženo na najbližjo petdesetico, razen kadar bi zaokrožitev zbrisala podatek o tem, katera dvojnica je pogostejša. Kadar se neka dvojnica v delu pojavi le enkrat, je v oglatem oklepaju navedena njena lokacija ([L:]). Če dvojničnost ni izpričana, število pojavitev ali lokacija ob enkratni pojavitvi ni navedena. Izjema so z zvezdico označene napake, pri katerih so lokacije vedno navedene. Te napake tudi ne štejejo za dvojnice, zato število pojavitev regularnih oblik ob njih ni navedeno. Kadar se pisne dvojnice v delu pojavljajo izključno ob stičnem zapisu s predhodno besedo, so označene z nadpisano oznako ^S. Kadar so vezane na kurzivni tisk, so označene z ^L (oznake so uporabljene samo v primerih, ko vplivajo na zapis).

led.	TC 1550	TA 1550	TA 1555	TC 1555	TE 1555	TM 1555	TT 1557	TKo 1557
I	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	/	<i>ieft</i> [P:1150]/ <i>ie</i> [L:275]	<i>ieft</i>
R	<i>mene</i>	/	<i>mene</i>	<i>mene</i>	<i>mene</i>	/	<i>mene</i>	/
D	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	/	<i>meni</i>	/
T	<i>mene, me</i>	<i>mene</i>	<i>mene</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	/	<i>mene, me</i>	/
M	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	/	<i>meni</i>	/
O	<i>mano</i>	/	/	<i>meno</i>	<i>meno</i>	/	<i>meno</i>	/

led.	TR1558	TT 1560	TL 1561	TAr 1562	TO 1564	TPs 1566	TA 1566
I	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i> [P:200]/ <i>ie</i> [L:43b]/ <i>*eft</i> [L:43b]	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>
R	<i>mene</i>	<i>mene</i>	<i>mene</i>	<i>mene</i>	<i>mene</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene</i>
D	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni, mi</i>	<i>meni</i>
T	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene</i>
M	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni/*memi</i> [L:71b]	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	/
O	<i>meno</i>	<i>meno</i>	<i>meno</i>	<i>meno</i>	<i>meno</i>	<i>meno</i>	/

led.	TC 1567	TL 1567	TP 1567	TC 1575	TT 1577	TPs 1579	TT 1581-82
I	<i>ieft</i>	<i>ieft</i> [P:150]/ ^L <i>ieſt</i> [P:5]	/	^L <i>ieſt</i> [P:75]/ <i>ieft</i> [P:48]	<i>ieft</i> [P:200]/ ^L <i>ieſt</i> [P:22]	/	^L <i>ieſt</i> [P:1650]/ <i>ieft</i> [P:93]/ <i>ie</i> [P:6]
R	<i>mene</i>	<i>mene</i>	/	<i>mene</i>	<i>mene, me</i>	/	<i>mene/*raene</i> [L:I,164]
D	<i>meni</i>	<i>meni</i>	/	<i>meni/*meui</i> [L:456]	<i>meni, mi</i>	/	<i>meni/*mein</i> [L:I,5], <i>mi</i>
T	<i>mene</i>	<i>mene, me</i>	/	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	/	<i>mene, me</i>
M	<i>meni</i>	<i>meni</i>	/	<i>meni</i>	/	/	<i>meni</i>
O	/	<i>meno</i>	/	<i>meno</i>	<i>meno</i> [P:13]/ <i>mano</i> [P:2]	/	<i>meno</i> [P:94]/ <i>mano</i> [P:2]/ <i>*meuo</i> [L:270]

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

1ed.	DJ 1575	DPa 1576	DB 1578	DBu 1580	DPr 1580	DC 1580
I	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>	<i>ieft</i>
R	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	/	<i>mene, me</i>	<i>mene</i>
D	<i>meni, mi</i>	<i>meni, mi</i>	<i>meni, mi</i>	/	<i>meni, mi</i>	<i>meni</i>
T	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	/	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>
M	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	/	<i>meni</i>	<i>meni</i>
O	<i>mano</i>	<i>mano</i>	<i>mano</i>	/	/	/

1ed.	DB 1584	DM 1584	DAg 1585	DC 1585
I	<i>jeft</i> [P:4500]/ <i>Ieft</i> [P:3050]/ <i>IEST</i> [P:32]/ <i>jéft</i> [P:16]/ <i>ieft</i> [P:2]/ <i>je</i> [P:2] ^L <i>Iešt</i> [L:II,94a]	<i>jeft</i> [P:400]/ <i>Ieft</i> [P:76]/ <i>ieft</i> [L:CLIII]/ <i>jéft</i> [L:CLIII]	<i>jeft</i>	<i>jeft</i>
R	<i>mene</i> /* <i>menene</i> [L:I,310a], <i>me</i>	<i>mene, me</i>	/	<i>mene</i>
D	<i>meni</i> [P:1600]/ <i>méni</i> [P:2]/ <i>meny</i> [L:I,315a], <i>mi</i> [P:200]/ <i>my</i> [P:8]/ <i>mj</i> [L:I,25a]	<i>meni, mi</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>
T	<i>mene</i> [P:1000]/ <i>méne</i> [P:3]/ <i>mené</i> [L:I,181a]/ <i>menè</i> [L:I,309a], <i>me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene</i>
M	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>
O	<i>mano</i> [P:400]/ <i>meno</i> [L:I,198b]/ <i>manu</i> [II,77a]/* <i>smano</i> [L:I,285a]	<i>mano</i> [P:32]/ <i>manu</i> [L:CXXXXVII]	<i>mano</i>	/

led.	KB 1566	KPo 1567	JPo 1578	TkM 1579	BTa 1580	BH 1584
I	<i>ieft</i> [P:17]/ <i>ias</i> [P:2]	<i>ieft</i> [P:85]/ <i>ias</i> [P:74]/ <i>ia</i> [P:2]	<i>ieft</i> [P:95]/ <i>iaft</i> [P:650]/ <i>*IIAST</i> [L:I,109a]	<i>ieft</i> [P:455]/ <i>iaft</i> [L:50b]	/	<i>jeft</i> [P:61]/ ^L <i>ješt</i> [P:4]/ <i>IEST</i> [L:102]
R	/	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	/	<i>mene</i>
D	<i>meni, mi</i>	<i>meni,</i> <i>mi</i> [P:45]/ <i>my</i> [L:LXIII]	<i>meni, mi</i> [P:38]/ <i>my</i> [P:36]	<i>meni,</i> <i>mi</i> [L:17b]/ <i>my</i> [L:92a]	/	<i>meni, mi</i>
T	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	/	<i>mene, me</i>
M	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	/	/
O	<i>mano</i>	<i>mano</i>	<i>mano</i> [P:109]/ <i>meno</i> [L:I,15b]	<i>meno</i> [P:8]/ <i>mano</i> [P:3]	<i>mano</i>	<i>mano</i> [P:5]/ <i>máno</i> [P:2]/ <i>mèno</i> [L:159]

led.	TtPre 1588	MD 1592	ZK 1595	MTh 1603
I	<i>ieft</i> [P:67]/ <i>IEST</i> [P:7]/ ^L <i>iešt</i> [P:3]/ <i>ieft</i> [L:78]	^L <i>ješt</i>	<i>jeft</i> [P:150]/ <i>jeft</i> [L:211]	<i>jeft</i>
R	<i>mene</i>	<i>mene</i>	<i>mene, me</i>	/
D	<i>meni, mi</i>	<i>meni, mi</i>	<i>meni, mi</i>	<i>meni, mi</i>
T	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene</i>
M	<i>meni</i>	/	<i>meni</i>	/
O	<i>mano</i>	/	<i>mano</i>	<i>meno</i> [?]

led.	*P 1563	TPs 1567	TC 1574	TP 1575	DC 1579	DC 1584	TfC 1595	TPo 1595
I	<i>ieft</i> [P:33]/ <i>iaft</i> [P:5]/ <i>ie</i> [P:2]/ ^L <i>iešt</i> [L:103]	/	<i>ieft</i> [P:18]/ ^L <i>iešt</i> [P:3]	^L <i>iešt</i> [P:9]/ <i>ieft</i> [P:2]	<i>ieft</i>	<i>jeft</i> / <i>*jft</i> [L:CLXIII]	<i>jeft</i> [P:100]/ ^L <i>ješt</i> [L:B3b]	<i>jeft</i> [P:1250]/ <i>Ieft</i> [P:550]/ ^L <i>ješt</i> [P:20]/ <i>ieft</i> [P:2]/ <i>*eft</i> [L:I,32]
R	<i>me</i>	/	<i>mene</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene</i> [P:3]/ <i>mené</i> [L:CCXXXVI], <i>me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>
D	<i>meni, mi</i>	<i>meni</i>	<i>meni, mi</i>	<i>meni, mi</i>	<i>meni, mi</i>	<i>meni, mi</i>	<i>meni, mi</i>	<i>meni</i> [P:400]/ <i>mene</i> [P:2]/ <i>menj</i> [L:I,17], <i>mi</i> [P:8]/ <i>mij</i> [P:2]/ <i>my</i> [L:I,223]
T	<i>mene, me</i>	/	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>	<i>mene, me</i>
M	/	/	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i>	<i>meni</i> [P:45]/ <i>mene</i> [P:4]
O	<i>mano</i>	/	/	<i>meno</i>	<i>mano</i> [L:174[=176]]/ <i>meno</i> [L:96]	<i>mano</i>	<i>mano</i>	<i>mano</i> / <i>*mamo</i> [I,166; II,48]

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

2ed.	TC 1550	TA 1550	TA 1555	TC 1555	TE 1555	TM 1555	TT 1557	TKo 1557
I	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i> [P:62]/ <i>ty</i> [P:7]	/
R	<i>tebe</i>	<i>tebe</i>			<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe</i>	/
D	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	/
T	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe</i> [P:134]/ <i>tabe</i> [L:135], <i>te</i>	/
M	<i>tebi</i>	/	/	/	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>	/
O	<i>tebo</i> [P:3]/ <i>tabo</i> [L:76(46b)]	/	/	/	<i>tebo</i>	/	<i>tebo</i>	/

2ed.	TR 1558	TT 1560	TL 1561	Tar 1562	TO 1564	TPs 1566	TA 1566	TC 1567
I	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>
R	<i>tebe</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe</i>	/	/	<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe</i>
D	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>
T	<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe</i>
M	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	/	/	/	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>
O	<i>tebo</i>	/	/	/	/	<i>tebo</i>	/	<i>tebo</i>

2ed.	TL 1567	TP 1567	TC 1575	TT 1577	TPs 1579	TT 1581-82
I	<i>ti</i> [P:48]/ <i>ty</i> [L:73a]	<i>ti</i>	<i>ti</i> [P:100]/ <i>ty</i> [P:4]/ <i>*si</i> [L:460]/ <i>*t</i> [L:479]	<i>ti</i> [P:81]/ <i>ty</i> [P:5]	<i>ti</i>	<i>ti</i> [P:750]/ <i>ty</i> [P:10]
R	<i>tebe</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	/	<i>tebe</i>
D	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>
T	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i>	<i>tebe, te</i>
M	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>
O	<i>tebo</i>	<i>tebo</i>	<i>tebo</i>	<i>tebo</i>	/	<i>tebo</i>

2ed.	DJ 1575	DPa 1576	DB 1578	DBu 1580	DPr 1580	DC 1580
I	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i> [P:500]/ <i>ty</i> [P:3]	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>
R	<i>tebe, te</i>	<i>tebe,</i>	<i>tebe, te</i>	/	<i>tebe, te</i>	/
D	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i> [P:350]/ <i>tibi</i> [L:78a], <i>ti</i> /* <i>i</i> [L:135a]	/	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi</i>
T	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	/	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>
M	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>	/
O	<i>tabo</i>	<i>tabo</i>	<i>tabo</i> [P:150]/ <i>tebo</i> [P:4]	/	<i>tabo</i>	<i>tabo</i>

2ed.	DB 1584	DM 1584	DAG 1585	DC 1585
I	<i>ti</i> [P:3750]/ <i>ty</i> [P:20]/ <i>tj</i> [P:2]/ <i>tí</i> [P:2]	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>
R	<i>tebe, te</i>	/	/	<i>tebe</i>
D	<i>tebi</i> [P:1300]/ <i>tébi</i> [P:6], <i>ti</i>	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>
T	<i>tebe</i> [P:1050]/ <i>tebé</i> [P:3], <i>te</i> [P:400]/ <i>té</i> [L:1,202b]	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i> [P:200]/ <i>tébe</i> [L:23], <i>te</i>
M	<i>tebi</i> [P:181]/ <i>tébi</i> [P:2]	/	/	<i>tebi</i>
O	<i>tabo</i>	<i>tabo</i>	/	<i>tabo</i>

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

2ed.	KB 1566	KPo 1567	JPo 1578	TkM 1579	BTa 1580	BH 1584
I	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i> [P:250]/ <i>ty</i> [P:91]	<i>ti</i> [P:350]/ <i>ty</i> [L:81b]	/	<i>ti</i> /* <i>t</i> [L:106]
R	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	/	<i>tebe</i>
D	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi</i> [P:150]/ <i>teby</i> [L:II,28b], <i>ti</i> [P:59]/ <i>ty</i> [P:15]	<i>tebi, ti</i>	/	<i>tebi</i>
T	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	/	<i>tebe, te</i>
M	/	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	/	/
O	<i>tàbo</i>	<i>tabo</i> [P:9]/ <i>tabom</i> [L:XLVIII]	<i>tabo</i> [P:19]/ <i>tobo</i> [P:14]/ <i>tobu</i> [P:4]	<i>tebo</i> [P:22]/ <i>tabo</i> [P:3]	/	<i>tàbo</i>

2ed.	TtPre 1588	MD 1592	ZK 1595	MTh 1603
I	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>
R	/	<i>tebe</i>	<i>tebe, te</i>	/
D	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi, ti</i>	/
T	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>te</i>
M	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>	/
O	/	/	<i>tabo</i>	<i>s'ceboj</i>

2ed.	*P 1563	TPs 1567	TC 1574	TP 1575	DC 1579	DC 1584	TfC 1595	TPo 1595
I	<i>ti</i> [P:100]/ <i>ty</i> [P:2]	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i> [P:150]/ <i>ty</i> [L:52]	<i>ti</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i> [P:100]/ <i>ty</i> [P:23]/ <i>tj</i> [P:3]
R	<i>tebe</i> [P:8]/ <i>tobe</i> [L:170], <i>te</i>	/	<i>tebe</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>
D	<i>tebi, ti</i> [P:12]/ <i>ty</i> [L:167]	<i>tebi</i>	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi, ti</i>	<i>tebi</i> [P:500]/ <i>tebe</i> [P:8]/ <i>tebj</i> [P:2], <i>ti</i> [P:10]/ <i>tj</i> [L:I,191]
T	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe</i> [P:42]/ <i>tebé</i> [L:CII], <i>te</i>	<i>tebe, te</i>	<i>tebe, te</i>
M	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>	/	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i>	<i>tebi</i> [P:35]/ <i>tebe</i> [P:2]
O	<i>tebo</i> [P:4]/ <i>tabo</i> [P:3]/ <i>tobo</i> [P:2]	<i>tebo</i>	<i>tebo</i>	<i>tebo</i> [P:2]/ <i>tabo</i> [L:B3b]	<i>tebo</i> [P:7]/ <i>tabo</i> [L:146]	<i>tabo</i> [P:8]/ <i>tebo</i> [L:CXXXVII]	<i>tabo</i> [P:9]/ <i>tebo</i> [L:CCXLIII]	<i>tabo</i> [P:42]/ <i>tebo</i> [P:3]

Zp	TC 1550	TA 1550	TA 1555	TC 1555	TE 1555	TM 1555	TT 1557	TKo 1557
R	<i>febe</i>	/	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	/	<i>febe</i> [P:88]/ <i>feba</i> [L:291]	/
D	<i>febi, fi</i>	/	/	<i>febi</i> [P:6]/ ^{LS} <i>sebi</i> [L:A8b], <i>fi</i>	<i>febi</i>	/	<i>febi</i> [P:100]/ ^{LS} <i>sebi</i> [L:35], <i>fi</i>	/
T	<i>febe, fe</i>	/	/	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>	/	<i>febe, fe</i>	/
M	<i>febi</i>	/	/	<i>febi</i>	<i>febi</i>	/	<i>febi</i>	<i>febi</i>
O	<i>febo</i> [P:7]/ <i>fabo</i> [L:17(17b)]	/	/	<i>febo</i>	<i>febo</i>	/	<i>febo</i> [P:150]/ <i>fobo</i> [P:181]/ [*] <i>feho</i> [L:150]	/

Zp	TR1558	TT 1560	TL 1561	TAr 1562	TO 1564	TPs 1566	TA 1566
R	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	/
D	<i>febi, fi</i>	<i>febi</i>	<i>febi, fi</i>	<i>febi, fi</i>	<i>febi, fi</i>	<i>febi</i> [P:28]/ ^{LS} <i>sebi</i> [L:169a], <i>fi</i>	/
T	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>	<i>febe,</i> <i>fe</i> [P:32]/ <i>se</i> [L:76a]	<i>febe, fe</i>	/
M	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>	/
O	<i>febo</i>	<i>febo</i>	<i>febo</i>	<i>febo</i>	<i>febo</i>	<i>febo</i> [P:19]/ <i>fabo</i> [P:2]	/

Zp	TC 1567	TL 1567	TP 1567	TC 1575	TT 1577	TPs 1579	TT 1581-82
R	/	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	/	<i>febe</i>
D	/	<i>febi, fi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i> [P:21]/ ^{LS} <i>sebi</i> [P:5], <i>fi</i>	<i>febi, fi</i>	<i>Sebi</i>	^{LS} <i>sebi</i> [P:66]/ <i>febi</i> [P:62]/ [*] <i>sehi</i> [L:I,164, 319], <i>fi</i>
T	<i>febe</i>	<i>febe, fe</i>	/	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>	<i>fe</i>	<i>febe, fe</i>
M	/	<i>febi</i>	/	<i>febi</i>	<i>febi</i>	/	<i>febi</i>
O	/	<i>febo</i> [P:31]/ <i>fabo</i> [P:16a]	/	<i>febo</i>	<i>febo</i> [P:13]/ <i>fabo</i> [P:2]	/	<i>febo</i> / [*] <i>feho</i> [L:I,190, 254]

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

Zp	DJ 1575	DPa 1576	DB 1578	DBu 1580	DPr 1580	DC 1580
R	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	/	<i>febe</i>	<i>febe</i>
D	<i>febi, fi</i>	<i>febi</i> [P:28]/ <i>sebi</i> [L:12b], <i>fi</i>	<i>febi, fi</i>	<i>febi</i>	<i>febi, fi</i>	<i>febi, fi</i>
T	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>	/	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>
M	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>
O	<i>fabo</i> [P:10]/ <i>faboi</i> [L:124]	<i>fabo</i>	<i>fabo</i> [P:43]/ <i>febo</i> [P:2]/ <i>faboi</i> [L:**5b]	/	<i>fabo</i>	/

Zp	DB 1584	DM 1584	DAg 1585	DC 1585
R	<i>febe</i>	<i>febe</i>	/	/
D	<i>febi</i> */ <i>feki</i> [L:I,53b], <i>fi</i>	<i>febi, fi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>
T	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>	<i>febe, fe</i>	<i>febe</i>
M	<i>febi</i>	<i>febi</i>	/	/
O	<i>fabo</i> [P:376]/ <i>febo</i> [P:2]/ <i>faboi</i> [L:II,182b]	<i>fabo</i>	<i>fabo</i>	/

Zp	KB 1566	KPo 1567	JPo 1578	TkM 1579	BTa 1580	BH 1584
R	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	/	<i>Sebe</i>
D	<i>febi</i> , <i>fi</i> [P:5]/ <i>fy</i> [L:G2b]	<i>febi</i> , <i>fi</i> [P:45]/ <i>fy</i> [P:2]	<i>febi</i> [P:81]/ <i>feby</i> [P:2], <i>fi</i>	<i>febi</i> , <i>fi</i>	/	<i>febi</i>
T	<i>febe</i> , <i>fe</i>	<i>febe</i> , <i>fe</i>	<i>febe</i> , <i>fe</i> [P:62]/ ^s <i>ffe</i> [P:2]	<i>febe</i> , <i>fe</i>	/	<i>febe</i> , <i>fe</i>
M	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i> [P:48]/ <i>feby</i> [L:III,36],	/	/	/
O	<i>fabo</i>	<i>fabo</i> [P:24]/ <i>fäbo</i> [P:5]	<i>fabo</i> [P:62]/ <i>fobo</i> [P:8]/ <i>sabo</i> [L:II,35]/ <i>fobu</i> [L:II,123b]	<i>febo</i> [P:15]/ <i>fabo</i> [P:2]	/	/

Zp	TtPre 1588	MD 1592	ZK 1595	MTh 1603
R	<i>febe</i>	<i>febe</i> , <i>se</i>	<i>febe</i>	/
D	<i>febi</i> , <i>fi</i>	<i>febi</i> , <i>fi</i>	<i>febi</i> , <i>fi</i>	/
T	<i>febe</i> , <i>fe</i>	<i>febe</i> , <i>fe</i>	<i>febe</i> , <i>fe</i>	/
M	<i>febi</i>	/	<i>febi</i>	/
O	<i>fabo</i>	/	<i>fabo</i>	/

Zp	*P 1563	TPs 1567	TC 1574	TP 1575	DC 1579	DC 1584	TfC 1595	TPo 1595
R	<i>febe</i>	/	<i>febe</i> /	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i> [P:100]/ <i>sebe</i> [L:III,6]/ <i>febi</i> [L:I,235]
D	<i>febi</i> , <i>fi</i> [P:4]/ <i>fy</i> [L:181]	<i>febi</i>	<i>febi</i> , <i>fi</i> /	<i>febi</i> , <i>fi</i>	<i>febi</i> , <i>fi</i>	<i>febi</i> , <i>fi</i>	<i>febi</i> [P:17]/ ^s <i>sebi</i> [L:CLXI], <i>fi</i>	<i>febi</i> [P:150]/ ^s <i>sebi</i> [P:4]/ <i>febe</i> [L:II,30], <i>fi</i>
T	<i>febe</i> , <i>fe</i>	<i>febe</i>	<i>febe</i> , <i>fe</i> /	<i>febe</i> , <i>fe</i>	<i>febe</i> , <i>fe</i>	<i>febe</i> [P:7]/ <i>sebe</i> [L:CCXLV]/ <i>Sebe</i> [L:CXCIX], <i>fe</i>	<i>febe</i> , <i>fe</i>	<i>febe</i> , <i>fe</i>
M	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i> /	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i>	<i>febi</i> [P:150]/ <i>febe</i> [P:5]
O	<i>fabu</i> [L:A1]/ <i>fobo</i> [L:159]/ <i>fabo</i> [L:140]	/	<i>febo</i>	<i>febo</i> [P:2]/ <i>fabo</i> [L:B2b]/ <i>febom</i> [L:B7a]	<i>febo</i> [P:4]/ <i>fabo</i> [P:3]/ <i>fobom</i> [L:65]	<i>fabo</i> [P:5]/ <i>febo</i> [P:2]/ <i>fabom</i> [L:XCVII]	<i>fabo</i> [P:5]/ <i>febo</i> [P:2]/ <i>fabom</i> [L:CLV]	<i>fabo</i> [P:200]/ <i>febo</i> [P:17]/ <i>sabo</i> [P:12]/ <i>sebo</i> [P:2]

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

ldv.	TC 1550	TA 1550	TA 1555	TC 1555	TE 1555	TM 1555	TT 1557	TKo 1557
I	/	/	/	/	/	/	<i>midua</i> [P:8]/ <i>mi</i> [P:2]	/
R	/	/	/	/	<i>naiu</i>	/	<i>naiu</i> [L:60]/ <i>nayu</i> [L:249]	/
D	/	/	/	/	<i>nama</i>	/	<i>nama</i>	/
T	/	/	/	/	<i>naiu</i>	/	<i>nayu</i> [P:4]/ <i>naiu</i> [P:3]/ <i>nas</i> [L:387]	/
M	/	/	/	/	/	/	<i>nayu</i> [L:253]/ <i>nama</i> [L:252]/ <i>nami</i> [L:315]	/
O	/	/	/	/	/	/	<i>nama</i>	/

ldv.	TR 1558	TT 1560	TL 1561	TAr 1562	TO 1564	TPs 1566	TA 1566	TC 1567
I	/	/	<i>mydua</i>	<i>mi</i>	/	/	<i>midua</i> [L:(A1b)]/ <i>mi</i> [L:(A1b)]	/
R	/	/	/	/	/	/	<i>nayu</i>	/
D	/	/	/	<i>nama</i>	<i>nama</i>	/	<i>nama</i>	/
T	/	/	/	/	<i>nayu</i>	/	<i>nayu</i>	/
M	/	/	/	/	/	/	/	/
O	/	/	<i>nami</i>	/	/	/	/	/

ldv.	TL 1567	TP 1567	TC 1575	TT 1577	TPs 1579	TT 1581–82
I	/	/	<i>mi dua</i>	/	/	<i>mi dua</i> [P:5]/ <i>midua</i> [P:3]/ <i>mi</i> [P:2]
R	<i>nayu</i>		<i>nayu</i>	/	/	<i>nayu</i>
D	/	/	<i>nama</i>	/	/	<i>nama</i>
T	/	/	/	/	/	<i>naiu</i> [P:4]/ <i>nayu</i> [P:3]/ <i>nas</i> [L:551]
M	/	/	/	/	/	<i>nama</i> [P:2]/ <i>nayu</i> [L:356]
O	/	/	/	/	/	<i>nama</i> [L:356]/ <i>nami</i> [L:151]

ldv.	DJ 1575	DPa 1576	DB 1578	DBu 1580	DPr 1580	DC 1580	DB 1584	DM 1584	DAG 1585	DC 1585
I	/	<i>midua</i> [L:14a]/ <i>mi dua</i> [L:29b]/ <i>mi</i> [L:29a]	<i>midua</i> [P:3]/ <i>mydua</i> [P:2]/ <i>mi</i> (m)[P:2]/ <i>my</i> (ž)[L:16b]	/	/	/	<i>my</i> (m, ž)[P:13]/ <i>mydva</i> [P:13]/ <i>my dva</i> [P:3], <i>my dvej</i> [L:I,185a]	<i>my</i>	/	/
R	/	<i>naiu</i>	<i>naiu</i>	/	/	/	<i>naju</i>	<i>naju</i>	/	/
D	/	<i>nama</i>	<i>nama</i>	/	/	/	<i>nama</i> [P:22]/ <i>nam</i> [L:III,46a]	<i>nama</i>	/	/
T	/	/	<i>naiu</i>	/	/	/	<i>naju</i> [P:12]/ <i>nas</i> [P:2]	/	/	/
M	/	<i>nama</i>	/	/	/	/	<i>nama</i> [P:6] <i>nas</i> [L:I,21a]	/	/	/
O	/	<i>nama</i>	<i>nama</i>	/	/	/	<i>nama</i>	/	/	/

ldv.	KB 1566	KPo 1567	JPo 1578	TkM 1579	BTa 1580	BH 1584
I	/	<i>mi dva</i>	<i>mydua</i> [L:I,94a]/ <i>my dua</i> [L:I,129b]/ <i>my</i> [L:I,129b]	/	/	<i>mi</i> (m/ž/s)[P:33]/ <i>mi dva</i> (m), <i>mi dve</i> (ž), <i>mi dvoja</i> (s) [L:109]
R	/	<i>nayu</i>	<i>nayu</i> [P:3]/ <i>naiu</i> [L:II,13a]	/	/	<i>najh</i>
D	/	<i>nama</i>	<i>nama</i> [P:8]/ <i>nam</i> [L:II,13a]	/	/	<i>nama</i>
T	/	<i>nayu</i> [P:2]/ <i>naiu</i> [P:2]	<i>nayu</i> [P:3]/ <i>naiu</i> [L:I,44a]	/	/	<i>naih</i>
M	/	/	<i>naiu</i> [L:II,11b]/ <i>nayu</i> [L:II,13]	/	/	/
O	/	<i>nama</i>	<i>nama</i>	<i>nama</i>	/	/

ldv.	TtPre 1588	MD 1592	TPo 1595	ZK 1595	MTh 1603
I	/	/	<i>my</i> [P:3]/ <i>my dva</i> [P:2]	/	/
R	/	/		/	/
D	/	/	<i>nama</i> [P:3]/ <i>nam</i> [L:I,288]	/	/
T	/	/		/	/
M	/	/		/	/
O	/	/		/	/

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

2ed.	TC 1550	TA 1550	TA 1555	TC 1555	TE 1555	TM 1555	TT 1557	TKo 1557
I	/	/	/	/	<i>vidua</i>	/	<i>uidva</i> [P:9]/ <i>vidua</i> [P:2]/ <i>Vidua</i> [P:3]	/
R	<i>vayu</i>	/	/	/	<i>vaiu</i>	/	<i>vayu</i> [P:2]/ <i>uaiu</i> [L:24]	/
D	/	/	/	/	<i>vama</i> [P:3]/ <i>vom</i> [P:2]	/	<i>uama</i> [P:8]/ <i>vama</i> [P:2]/ <i>vom</i> [P:2]	/
T	/	/	/	/	<i>uas</i>	/	<i>uaiu</i> [P:2]/ <i>vaiu</i> [P:2]/ <i>uayu</i> [L:240]/ <i>vayu</i> [L:144]	/
M	/	/	/	/	/	/	<i>uaiu</i> [P:2]/ <i>uayu</i> [L:374]	/
O	/	/	/	/	/	/	<i>uidva</i> [P:9]/ <i>vidua</i> [P:2]/ <i>Vidua</i> [P:3]	/

2ed.	TR 1558	TT 1560	TL 1561	Tar 1562	TO 1564	TPs 1566	TA 1566	TC 1567
I	/	/	/	/	<i>vidua</i>	/	/	/
R	/	/	/	/	<i>vayu</i>	/	/	/
D	/	/	/	/	<i>vom</i>	/	/	/
T	/	/	/	<i>vayu</i>	/	/	/	/
M	/	/	/	/	/	/	/	/
O	/	/	/	/	/	/	/	/

2ed.	TL 1567	TP 1567	TC 1575	TT 1577	TPs 1579	TT 1581-82
I	/	/	<i>vidua</i> [P:2]/ <i>vi</i> [L:189]	/	/	<i>vidua</i> [P:6]/ <i>vi dua</i> [P:5]
R	/	/	<i>vayu</i>	/	/	<i>vaiu</i>
D	/	/	/	/	/	<i>vama/vom</i> [P:2]
T	/	/	/	/	/	<i>vaiu</i> [P:4]/ <i>vayu</i> [P:2]
M	/	/	/	/	/	<i>vaiu</i> [L:1,43]/ ^S <i>uaiu</i> [L:1,277]/ ^S <i>uayu</i> [P:1,531]
O	/	/	/	/	/	/

2dv.	DJ 1575	DPa 1576	DB 1578	DBu 1580	DPr 1580	DC 1580	DB 1584	DM 1584	DAg 1585	DC 1585
I	/	/	<i>vidua</i> [P:5]/ <i>vy</i> [L:28b]	/	/	/	<i>vydva</i> [P:6]/ <i>vidva</i> [P:4]/ <i>vy</i> [P:2]/ <i>vy dva</i> [L:I,154a]	/	<i>vy</i>	/
R	/	/	<i>vaiu</i>	/	/	/	<i>vaju</i>	/	/	/
D	/	<i>vama</i>	<i>uama</i> [P:2]/ <i>vama</i> [L:57a]	/	/	/	<i>vama/vam</i> [L:III,25a]	/	/	/
T	/	<i>vaiu</i>	<i>vaiu</i>	/	/	/	<i>vaju</i>	/	<i>vaju</i>	/
M	/	/	/	/	/	/	<i>vas</i>	/	/	/
O	/	/	/	/	/	/	<i>vama/vami</i> [L:I,120b]	/	/	/

2dv.	KB 1566	KPo 1567	JPo 1578	TkM 1579	BTa 1580	BH 1584	TtPre 1588	MD 1592	ZK 1595	MTh 1603
I			<i>vi dua</i> [L:I,45a]/ <i>vi</i> [L:I,45b]	/	/	<i>vi</i> (m/ž/s)[P:46]/ <i>vi dva</i> (m), <i>vi dvæ</i> (ž), <i>vi dvoja</i> [L:109]	/	/	/	/
R		<i>vi dva</i>	/	/	/	<i>vajh</i> [L:79]/ <i>vaih</i> [L:79]	/	/	/	/
D		<i>vama</i>	<i>vama</i>	/	/	<i>vama</i>	/	/	/	/
T			/	/	/	<i>vaju</i>	/	/	/	/
M	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
O		<i>vama</i>	<i>vama</i>	/	/		/	/	/	/

2dv.	*P 1563	TPs 1567	TC 1574	TP 1575	DC 1579	DC 1584	TfC 1595	TPo 1595
I	/	/	/	/	/	/	/	<i>vy dva</i> [P:2]/ <i>vy</i> [P:2]
R	<i>vayu</i>	<i>vayu</i>	<i>vayu</i>	/	<i>vayu</i>	<i>vaju</i>	<i>vaju</i>	<i>vaju</i> [L:III,189]/ <i>vas</i> [L:I,91]
D	/	/	/	/	/	/	/	<i>vama</i> [P:2]/ <i>vam</i> [P:2]
T	/	/	/	/	/	/	/	<i>vaju</i>
M	/	/	/	/	/	/	/	/
O	/	/	/	/	/	/	/	<i>vama</i>

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

l.mn.	TC 1550	TA 1550	TA 1555	TC 1555	TE 1555	TM 1555	TT 1557	TKo 1557
I	<i>my</i> [P:150]/ <i>mi</i> [P:4]	<i>my</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>
R	<i>nas</i> [P:15]/ <i>na/h</i> [L:63(40a)]	<i>na/h</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/
D	<i>nam</i> [P:100]/ <i>nom</i> [P:2]	<i>nam</i>	<i>nom</i>	<i>nom</i> [P:66]/ <i>non</i> [L:K4b]	<i>nom</i>	<i>nom</i>	<i>nom</i> [P:300]/ <i>non</i> [L:t3a]	<i>nom</i>
T	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i> [P:9]/ <i>nash</i> [P:2]	<i>nas</i> [P:49]/ <i>nash</i> [L:G3]	<i>nas</i>	<i>nas</i> [P:14]/ <i>nash</i> [L:A3b]/ * <i>uas</i> [L:A4]	<i>nas</i>	<i>nas</i>
M	<i>nas</i>	/	/	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/
O	<i>nami</i>	/	/	/	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	/

l.mn.	TR 1558	TT 1560	TL 1561	TA _r 1562	TO 1564	TPs 1566	TA 1566	TC 1567
I	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i> [P:200]/ <i>my</i> [P:7]	<i>mi</i> [P:200]/ <i>my</i> [P:66]	<i>mi</i> [P:450]/ <i>my</i> [P:21]/ <i>ni</i> [L:43a]	<i>mi</i> [P:86]/ <i>my</i> [P:4]	<i>mi</i>	<i>mi</i>
R	<i>nas</i> [P:15]/ <i>nash</i> [L:L4a]	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i> [P:27]/ <i>na</i> [L:18b]	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>
D	<i>nom</i>	<i>nom</i>	<i>nom</i>	<i>nom</i>	<i>nom</i> [P:200]/ <i>nam</i> [P:7]	<i>nom</i> [P:79]/ <i>nam</i> [L:3b]	<i>nom</i>	<i>nom</i> [P:11]/ <i>nam</i> [L:B2]
T	<i>nas</i> [P:150]/ <i>na</i> [P:2]/ <i>nash</i> [L:a2b]	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i> /* <i>na</i> [L:102b]	<i>nas</i> [P:150]/ <i>na/s</i> [L:102a]	<i>nas</i> [P:94]/ <i>nash</i> [L:91a]	<i>nas</i>	<i>nas</i>
M	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/	/
O	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	/	/

l.mn.	TL 1567	TP 1567	TC 1575	TT 1577	TPs 1579	TT 1581-82
I	<i>mi</i> [P:100]/ <i>my</i> [P:5]	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>	/	<i>my</i>
R	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/	<i>nas</i>
D	<i>nom</i> [P:53]/ <i>nam</i> [L:8b]	<i>nom</i>	<i>nom</i> [P:200]/ <i>nam</i> [L:491]/ <i>non</i> [L:86]	<i>nom</i>	<i>nam</i>	<i>nom</i>
T	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>
M	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/	<i>nas</i>
O	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	/	<i>nami</i>

1mn.	DJ 1575	DPa 1576	DB 1578	DBu 1580	DPr 1580	DC 1580
I	<i>mi</i> [P:8]/ <i>my</i> [P:3]	<i>mi</i> [P:85]/ <i>my</i> [P:8]	<i>my</i> [P:150]/ <i>mi</i> [P:5]	/	<i>my</i>	<i>my</i>
R	/	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/	<i>nas</i>	<i>nas</i>
D	<i>nam</i>	<i>nam</i>	<i>nam</i> [P:100]/ <i>nom</i> [L:179a]	/	<i>nam</i>	<i>nam</i>
T	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/	/	<i>nas</i>
M	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/	/	<i>nas</i>
O	/	<i>nami</i>	<i>nami</i>	/	<i>nami</i>	<i>nami</i>

1mn.	DB 1584	DM 1584	DAg 1585	DC 1585
I	<i>my</i> [P:1800]/ <i>mi</i> [P:6]	<i>my</i> [P:150]/ <i>mi</i> [P:3]	<i>my</i>	<i>my</i> [P:14]/ <i>mij</i> [L:A6b]
R	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>
D	<i>nam</i>	<i>nam</i>	<i>nam</i>	<i>nam</i>
T	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>
M	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/
O	<i>nami</i> [P:200]/ <i>namj</i> [L:I,132]	<i>nami</i>	<i>nami</i>	/

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

lmn	KB 1566	KPo 1567	JPo 1578	TkM 1579	BTa 1580	BH 1584
I	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>my</i> [P:550]/ <i>mi</i> [P:34]/ <i>mij</i> [L:II,11]	<i>my</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>
R	<i>naf</i>	<i>naf</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/	<i>nafs</i> [P:4]/ <i>nas</i> [L:79]/ <i>naih</i> [L:79]
D	<i>nam</i>	<i>nam</i>	<i>nam</i>	<i>nam</i>	/	<i>nam</i>
T	<i>naf</i>	<i>naf</i>	<i>nas</i> [P:350]/ <i>naf</i> [L:II,7b]	<i>nas</i>	/	<i>nafs</i> [P:6]/ <i>na</i> [L:S64]/ <i>nas</i> [L:79]
M	<i>naf</i>	<i>naf</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/	/
O	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i> [P:32]/ <i>namy</i> [P:3]	<i>nami</i>	/	<i>nami</i>

lmn.	TiPre 1588	MD 1592	MS 1593	ZK 1595	MTh 1603
I	<i>my</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i> [P:53]/ <i>my</i> [P:48]	<i>mi</i>
R	<i>nas</i>	<i>najh</i> [L:Y4]/ <i>nas</i> [L:Y4]	<i>nas</i>	<i>nas</i>	/
D	<i>nam</i>	<i>nam</i>	<i>nam</i>	<i>nam</i>	<i>nam</i>
T	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nafs</i>	<i>nas</i>	/
M	/	/	/	<i>nas</i> [P:9]/ <i>nafs</i> [L:143]	/
O	<i>nami</i>	/	/	<i>nami</i>	/

lmn.	*P 1563	TPs 1567	TC 1574	TP 1575	DC 1579	DC 1584	TfC 1595	TPo 1595
I	<i>mi</i>	<i>mi</i> [L:88]/ <i>my</i> [L:73]	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>my</i>	<i>my</i> [P:]/ <i>mi</i> [P:]	<i>my</i> [P:100]/ <i>mi</i> [P:4]	<i>my</i> [P:4100]/ <i>mi</i> [P:56]/ <i>mij</i> [P:4]
R	<i>nas</i>	/	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i> [P:45]/ <i>na</i> [P:3]/ <i>nafs</i> [L:CCLIIII]	<i>nas</i>
D	<i>nam</i> [P:200]/ <i>nom</i> [P:9]	<i>nom</i>	<i>nom</i> [P:19]/ <i>nam</i> [P:3]/ <i>non</i> [L:35]	<i>nom</i> [P:14]/ <i>nam</i> [P:13]	<i>nam</i> [P:150]/ <i>nom</i> [P:8]	<i>nam</i> [P:200]/ <i>nom</i> [P:7]	<i>nam</i> [P:250]/ <i>nom</i> [P:7]	<i>nam</i> [P:1300]/ <i>nom</i> [P:11]
T	<i>nas</i> [P:150]/ <i>nash</i> [L:125]	<i>nas</i>	<i>nas</i> [P:150]/ <i>nash</i> [L:129]	<i>nas</i> [P:18]/ <i>naß</i> [L:B6a]	<i>nas</i>	<i>nas</i> [P:100]/ <i>nafs</i> [P:2]	<i>nas</i> [P:200]/ <i>na</i> [P:18]/ <i>nafs</i> [P:8]/ <i>NASS</i> [L:CCLIII]/ <i>nàs</i> [L:CCCCIII]/ <i>na</i> [L:CLXXIII]	<i>nas</i> [P:850]/ <i>na</i> [L:III,21]
M	<i>nas</i> [P:14]/ <i>nois</i> [L:58]	/	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i> [P:21]/ <i>nami</i> [P:6]
O	<i>nami</i>	/	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i>	<i>nami</i> [P:200]/ <i>namy</i> [P:2]/ <i>namj</i> [L:1,284]

2mn.	TC 1550	TA 1550	TA 1555	TC 1555	TE 1555	TM 1555	TT 1557	TKo 1557
I	vy	vy	/	vi[P:23]/vy[P:3]/ Vy[P:2]/ui[L:M8]	vi[P:200]/ui[P:23]	/	ui[P:450]/vi[P:200]/ Vi[P:150]	/
R	vas	/	/	vas[L:H4]/uas[L:K7b]	vas[P:5]/uas[P:3]	/	uas[P:36]/vas[P:10]	/
D	vom[P:18]/uom[P:3]	vom	vom	vom	vom[P:95]/uom[P:11]	/	uom[P:250]/vom[P:150]	/
T	vas[P:7]/uas[P:7]	vas[P:2]/uas[P:2]	uas[P:3]/uos[L:A5a]	vas[P:11]/uas[P:4]	vas[P:15]/uas[P:10]	/	uas[P:100]/vas[P:24]	/
M	uas	/	/	uas[L:M2]/vas[L:L8b]	vas[P:2]/uas[P:2]	/	uas[P:15]/vas[P:2]	/
O	^s uami	/	/	^s uami	vami[P:10]/uami[P:3]	/	uami[P:39]/vami[P:14]	/

2mn.	TR1558	TT 1560	TL 1561	TAr 1562	TO 1564	TPs 1566
I	vi[P:60]/ui[P:32]/ Vi[P:18]/vy[L:I3b]	vi[P:58]/Vi[P:7]/ ui[P:5]	vi[P:96]/ui[P:39]/ Vi[P:23]/Vy[P:2]	vi[P:25]/Vi[P:11]/ Vy[P:3]/ui[L:93a]	vi[P:97]/Vi[P:49]/ui[P:48]/ vy[P:11]/Vy[P:4]/vij[P:2]	vi[P:56]/Vi[P:30]/ vy[P:2]/Vy[P:2]/ ui[L:62a]
R	vas	vas[P:2]/uas[P:2]	vas[P:24]/uas[P:13]	vas	vas[P:8]/uas[P:2]/ Vas[L:158b]	vas
D	vom[P:22]/uom[P:10]/ Vom[P:3]	uom[P:14]/vom[P:6]/ Vom[P:4]	vom[P:63]/uom[P:46]	vom[P:16]/uom[P:2]	vom[P:45]/uom[P:5]/ Vom[P:2]/vam[P:2]	vom[P:3]/ ^s uom[L:112a]
T	vas[P:18]/uas[P:6]/ Vas[P:3]	vas[P:16]/ uas[P:7]	vas[P:31]/uas[P:13]	vas	vas[P:56]/uas[P:11]/VAS[P:2]	vas
M	uas	/	uas[P:11]/vas[P:10]	vas[L:21b]/ ^s uas[L:36a]	uas[P:5]/vas[L:96b]	vas
O	vami[P:4]/uami[P:2]	^s uami[P:6]/vami[P:2]	vami[P:22]/uami[P:15]	^s vami	^s uami[P:4]/vami[P:3]	vami

2mn.	TA 1566	TC 1567	TL 1567	TP 1567	TC 1575	TT 1577	TPs 1579	TT 1581-82
I	vi	vi	vi[P:100]/Vi[P:23]/Vy[P:4]/ ui[P:3]/vy[L:4a]	/	vi	vi	vi	vi
R	/	/	vas	/	vas	vas	/	vas
D	vom	vom	vom[P:37]/uom[P:14]/Vom[P:2]	/	vom[P:31]/uom[L:442]	vom[P:66]/ ^s uom[P:5]	/	vom[P:550]/ ^s uom[P:85]
T	vas	vas	vas[P:48]/uas[P:2]	/	vas	vas[P:28]/uas[L:ab]	/	vas[P:250]/vos[L:I,250]
M	/	/	vas[P:10]/ ^s uas[P:6]	/	vas	vas[P:9]/ ^s uas[P:5]	/	vas[P:47]/ ^s uas[P:29]
O	/	/	vami[P:14]/uami[P:14]	/	vami	vami[P:16]/ ^s uami[P:6]	/	vami[P:97]/ ^s uami[P:50]

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

2mn.	DJ 1575	DPa 1576	DB 1578	DBu 1580	DPr 1580	DC 1580
I	vi[P:8]/vy[P:2]	vi[P:94]/Vi[P:20]/ui[L:37b]	vy[P:250]/vi[P:12]	/	vy	vy
R	/	vas	vas	/	/	/
D	vam	vam[P:64]/ ^s uam[P:16]/vom[L:13a]	vam[P:200]/ ^s uam[P:16]	vam	vam	vam
T	vas	vas	vas	/	vas	vas
M	/	vas[P:10]/ ^s uas[P:5]	vas	/	/	vas
O	/	uami[P:7]/vami[P:6]	vami[P:83]/ ^s uami[P:32]	/	/	vami

2mn.	DB 1584	DM 1584	DAg 1585	DC 1585
I	vy[P:2400]/vi[P:5]	vy	vy[P:27]/vi[L:a7a]	vy[P:17]/vi[L:B7a]
R	vas	/	vas	/
D	vam[P:1150]/ ^v ám[L: III,107b]	vam	vam	vam
T	vas	/	vas	vas
M	vas	/	vas	vas
O	vami	/	/	vami

2mn.	KB 1566	KPo 1567	JPo 1578	TkM 1579	BTa 1580	BH 1584
I	<i>vi</i>	<i>vi</i>	<i>vy</i> [P:250]/ <i>vi</i> [P:15]	<i>vy</i>	/	<i>vi</i>
R	<i>vaf</i>	<i>vaf</i>	<i>vas</i> [P:38]/ ^s <i>uas</i> [L:III,134]	<i>vas</i>	/	<i>vas</i> [P:3]/ <i>vaih</i> [L:79]
D	<i>vam</i>	<i>vam</i>	<i>vam</i> [P:400]/ ^s <i>uam</i> [P:32]	<i>vam</i>	/	<i>vam</i> [P:2]/ <i>vom</i> [L:S48]
T	<i>vaf</i>	<i>vaf</i>	<i>vas</i> [P:150]/ <i>vaf</i> [P:2]/ <i>uas</i> [L:II,38b]	<i>vas</i>	/	<i>vas</i>
M	/	<i>vaf</i> [P:2]/ ^s <i>ua</i> [L:XXXIII]	<i>vas</i> [P:9]/ ^s <i>uas</i> [P:2]	/	/	/
O	<i>vami</i>	<i>vami</i>	<i>uami</i> [P:31]/ <i>vami</i> [P:21]	<i>vami</i>	/	^s <i>vami</i>

2mn.	TtPre 1588	MD 1592	ZK 1595	MTh 1603
I	<i>vy</i>	<i>vi</i>	<i>vy</i> [P:57]/ <i>vi</i> [L:39]	<i>vi</i>
R	<i>vas</i>	<i>vajh</i> [L:Y4]/ <i>vas</i> [L:Y4]	<i>vas</i>	/
D	<i>vam</i>	<i>vam</i>	<i>vam</i>	/
T	<i>vas</i>	<i>vas</i>	<i>vas</i>	/
M	<i>vas</i> [P:2]/ ^s <i>uas</i> [L:21]	/	<i>vas</i> [P:3]/ <i>va</i> [s][L:111]	/
O	<i>vami</i>	/	<i>vami</i>	/

2mn.	*P 1563	TPs 1567	TC 1574	TP 1575	DC 1579	DC 1584	TfC 1595	TPo 1595
I	<i>vi</i> [P:19]/ <i>vy</i> [P:11]	<i>vi</i> [L:5]/ <i>ui</i> [L:A1b]	<i>vi</i> [P:11]/ <i>Vi</i> [P:2]/ <i>ui</i> [L:34]	<i>vi</i>	<i>vy</i> [P:18]/ <i>vi</i> [L:25]	<i>vy</i>	<i>vy</i> [P:28]/ <i>vi</i> [P:9]	<i>vy</i> [P:700]/ <i>vij</i> [P:7]/ <i>vi</i> [P:6]
R	<i>vas</i>	/	<i>vas</i>	/	<i>vas</i>	<i>vas</i>	<i>vas</i>	<i>vas</i> [P:26]/ <i>va</i> [L:II,74]
D	<i>vam</i> [P:10]/ <i>vom</i> [P:7]/ <i>Vam</i> [P:2]/ <i>uam</i> [L:98]/ <i>uom</i> [L:4]	<i>vom</i> [L:4]/ ^s <i>uom</i> [L:4]	<i>vom</i> [P:4]/ ^s <i>uom</i> [L:4]/ <i>vam</i> [L:118[=128]]	<i>vom</i>	<i>vam</i> [P:17]/ <i>uam</i> [L:4]	<i>vam</i>	<i>vam</i>	<i>vam</i> [P:300]/ <i>vom</i> [P:4]
T	<i>vas</i> [P:8]/ <i>uas</i> [P:2]	<i>vas</i>	<i>vas</i>	<i>vaß</i>	<i>vas</i>	<i>vas</i>	<i>vas</i>	<i>vas</i>
M	<i>vas</i>	/	<i>vas</i>	/	<i>vas</i>	<i>vas</i>	<i>vas</i>	<i>vas</i>
O	^s <i>uami</i>	/	^s <i>uami</i>	/	<i>vami</i>	<i>vami</i>	<i>vami</i>	<i>vami</i> [P:30]/ ^s <i>uami</i> [L:II,256]

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

3mžs	TC 1550			TA 1550			TA 1555			TC 1555			TE 1555		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	on	/	ona	on	/	/	on	/	/	on	onu	ona	on	onu	ona
Red.	nega, ga		nee[P:4]/ ^s ne[P:2]	nega		/	nega		/	nega		nee	nega, ga		nee, ie
Ded.	nemu, mu		/	nemu		/	/	/	/	nemu		/	/		ni[P:6]/nei[L:C5b]
Ted.	nega, ga, - n[L:235(125b)]/ -in[L:5b]	ye	yo, -ino	nega, ga	/	/	nega, ga	ie	/	nega, ga	ie	no	nega, ga, -in	ie[P:14]/ ^s ye[L:G8a]	no[P:12]/noo[L:D4b], io[P:5] ^s yo[L:G7b]
Med.	nim		ni	/	/	/	nim		/	nim		/	nim		nei[L:B5a]/ni[L:H7a]
Oed.	nim		/	/	/	/	/	/	/	nim		/	nim		no
Idv.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	ona[P:9]/onadua[L:D8a]	/	/
Rdv.	/			/			/			/			niu[P:4]/nih[P:2]		
Ddv.	nima[P:2]/nim[L:146]			/			/			/			nima[P:3]/nim[L:C2b]		
Tdv.	ye			/			/			/			niu		
Mdv.	/			/			/			/			/		
Odv.	nima			/			/			/			/		
Imn.	ony[P:7]/ oni[P:2]	/	/	/	/	/	/	/	/	oni	/	/	oni/*ooi[L:C8a]	/	one
Rmn.	nih			nih			nih			nih			nih		
Dmn.	nim			nim			/			nim			nim		
Tmn.	nih[P:2]/nee[L:122(69b)]/ ^s ne[L:40(28b)], ye		ye	/			/			nee, ie[P:2]/ ^s ye[L:17b]		nee[P:30]/nih[L:H7a], ie			
Mmn.	nih			nih			/			nih			nih		
Omn.	nimi			nih			/			nimi			nimi		

3mžs	TM 1555			TT 1557			TKo 1557			TR 1558		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	<i>on/*ou</i> [L:A4]	/	/	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>	<i>on</i>	/	/	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>
Red.	<i>nega</i>	/	/	<i>nega</i> [P:80]/ <i>*nego</i> [P:2]/ <i>*neka</i> [L:312], <i>ga</i>		<i>nee</i> [P:79]/ <i>ne</i> [P:17]/ <i>*ni</i> [P:2], <i>ie</i>	<i>nega</i>	/	/	<i>nega, ga</i>		<i>nee</i> [P:43]/ <i>^sne</i> [P:6]/ <i>*ni</i> [L:C3a]
Ded.	/	/	/	<i>nemu</i> [P:350]/ <i>nemo</i> [L:83]/ <i>*nemn</i> [L:24], <i>mu</i>		<i>ni</i> [P:62]/ <i>nei</i> [L:97]/ <i>neei</i> [L:12]	/		<i>nee</i> [L:d4a]/ <i>^sne</i> [L:d3b]	<i>nemu</i>		<i>ni</i>
Ted.	/	/	/	<i>nega, ga,</i> <i>-in</i> [P:4]/ <i>-n</i> [P:2]	<i>ie</i> [P:43]/ <i>ga</i> [L:132]	<i>no</i> [P:90]/ <i>noo</i> [L:97], <i>io</i> [P:4]/ <i>yo</i> [P:2]	/	/	/	<i>nega, ga, -n</i>	<i>ie</i>	<i>no</i>
Med.	/	/	/	<i>nim</i> [P:150]/ <i>nemu</i> [P:5]		<i>ni</i> [P:9]/ <i>nei</i> [L:2]	<i>nim</i>	/	/	<i>nim</i>		<i>ni</i>
Oed.	/	/	/	<i>nim</i> [P:200]/ <i>nym</i> [P:2]		<i>no</i>	/	/	/	<i>nim</i>		<i>no</i>
Idv.	/	/	/	<i>ona</i> [P:35]/ <i>onadua</i> [P:30]/ <i>ona dua</i> [P:3]/ <i>oni</i> [L:13b]	/	<i>one</i>	/	/	/	<i>onadua</i> [L:R2b]/ <i>ona dua</i> [L:b3a]	/	/
Rdv.	/	/	/		<i>nyu</i> [P:40]/ <i>niu</i> [P:6]/ <i>nih</i> [P:3]			/	/	<i>nyu</i> [P:12]/ <i>nih</i> [L:C3a]		
Ddv.	/	/	/		<i>nima</i> [P:54]/ <i>nema</i> [L:378]/ <i>nim</i> [P:2]			/	/	<i>nima</i>		
Tdv.	/	/	/		<i>nyu</i> [P:54]/ <i>niu</i> [P:4]/ <i>nih</i> [L:61]			/	/	<i>nyu</i>		
Mdv.	/	/	/		<i>nima</i>			/	/	/		
Odv.	/	/	/		<i>nima</i>			/	/	<i>nimi</i>		
Imn.	<i>oni</i>	/	/	<i>oni</i> [P:750]/ <i>ony</i> [L:428]	<i>ona</i>	<i>one</i>	<i>oni</i>	/	/	<i>oni</i>	/	<i>one</i>
Rmn.	<i>nih</i>	/	/		<i>nih</i>			/	/	<i>nih</i>		
Dmn.	<i>nim</i>	/	/		<i>nim</i> [P:600]/ <i>nym</i> [P:2]/ <i>*nm</i> [L:48]			/	/	<i>nim</i>		
Tmn.	<i>nee</i>	/	/		<i>nee</i> [P:250]/ <i>^sne</i> [P:2]/ <i>nih</i> [L:61], <i>ie</i>			/	/	<i>nee</i> [P:100]/ <i>^sne</i> [P:2], <i>ie</i>		
Mmn.	/	/	/		<i>nih</i>			/	/	<i>nih</i>		
Omn.	/	/	/		<i>nimi</i>			/	/	<i>nimi</i>		

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

3mžs	TT 1560			TL 1561			TAr 1562			TO 1564		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	on	/	ona	on	onu	ona	on	onu	ona	on	onu	ona
Red.	nega, ga		nee	nega, ga		nee* ¹ noo[L:69b]	nega, ga		nee[P:9]/ s _{ne} [L:11a]	nega[P:550]/nego[L:XX1a], ga		nee[P:32]/ ne[P:2]
Ded.	nemu		ni	nemu, mu		ni	nemu		ni	nemu		ni
Ted.	nega, ga	ie	no	nega, ga	ie	no	nega, ga	/	no	nega[P:100]/ nege[L:46b], ga, -n[L:46a]/-in[L:143b]	nee, ie	no
Med.	nim		ni	nim		ni	nim		ni	nim[P:46]/nemu[P:2]		ni[P:14]/ ny[L:81a]/ nei[L:83b]
Oed.	nim		no	nim		no	nim		no	nim		no
Idv.	ona[P:9]/ onadua[P:2]	/	/	/	/	/	/	/	/	ona dua[P:6]/ona[P:5]/ onadua[L:14a]	/	/
Rdv.	nyu[P:2]/nih[P:2]			nyu			nyu			nyu[P:12]/nih[P:5]		
Ddv.	nima			/			/			nima		
Tdv.	/			/			/			nyu		
Mdv.	nyu			/			/			/		
Odv.	/			nima			nima			nima		
Imn.	oni	/	/	oni	/	one	oni	ona	one	oni/*on[L:21b]	ona	one
Rmn.	nih			nih			nih			nih		
Dmn.	nim			nim			nim			nim		
Tmn.	nee[P:17]/ne[L:19a]			nee			nee[P:89]/nih[P:2], ie			nee[P:100]/nih[P:2], ie		
Mmn.	nih			nih			nih			nih		
Omn.	nimi			nimi			nimi			nimi		

3mžs	TPs 1566			TA 1566			TC 1567			TL 1567			TP 1567		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	on	onu	ona	on	onu	/	on	onu	/	on	onu	ona	on	/	/
Red.	nega, ga		nee[P:40]/ne[L:271a]	nega		/	nega, ga		/	nega, ga		nee[P:7]/ ^s ne[L:22b]/ no[L:69b]	nega, ga		/
Ded.	nemu		ni[P:12]/ny[L:171a]	/		/	nemu		/	nemu		ni[P:2]/ny[L:22a]	nemu		/
Ted.	nega, ga, -in	nee, ie	no	ga	ie	/	nega, ga	/	/	nega, ga	ie	no	/		/
Med.	nim		ni	/		/	/		/	nim		ni[P:7]/ny[L:40b]/nei[L:57b]	nim		/
Oed.	nim		no	/		/	/		/	nim		no	nim		/
Idv.	ona	/	/	/	/	/	/	/	/	ona[P:2]/ona dua[L:18a]	/	/	/	/	/
Rdv.	nyu			/			/			nyu			/		
Ddv.	/			/			/			/			/		
Tdv.	/			/			/			nyu			/		
Mdv.	/			/			/			/			/		
Odv.	/			/			/			/			/		
Imn.	oni	ona	one	/	/	/	/	/	/	oni	/	one	oni[L:A4a]/ony[L:A5a]	/	/
Rmn.	/			nih			nih			nih			nih		
Dmn.	nim			nim			nim			nim			/		
Tmn.	nee[P:200]/nih[L:50a], ie[P:2]/ ^s ye[L:119b]			nee			nee			nee[P:62]/nih[L:69a], ie			nee		
Mmn.	nih			/			/			nih			nih		
Omn.	nimi			/			nimi			nimi			/		

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

3mžs	TC 1575			TT 1577			TPs 1579			TT 1581-82		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	on	onu	ona	on	onu	ona	on	/	/	on	onu	ona
Red.	nega/*negu[L:377]/ *uega[L:163], ga		nee[P:49]/ ne[P:10]/ ♦ni[P:2]	nega, ga		nee[P:87]/ ^s ne[P:6]/ ♦ni[L:428], ie	nega, ga		nee	nega, ga		nee[P:150]/ ^s ne[P:16]/ ♦no[P:2]/ ♦nei[L:II,230]/ ♦ni[L:II,421], ie
Ded.	nemu		ni	nemu, mu		ni	nemu		/	nemu/*nemn[L:454]/ *uemu[L:410, 428], mu		ni [P:76]/ neei [L:I,17]/ nei[L:I,136]
Ted.	nega, ga	nee	no	nega, ga	ne	no	ga	/	/	nega, ga, -in	nee, ie[P:43]/ ^s ye[L:25]/ ga[L:I,18 5]	no[P:100]/ noo[P:2]/ *ne[L:II,409], io
Med.	nim		ni	nim		ni	nim		/	nim[P:100]/nemu[P:4]		ni[P:18]/ nei[P:2]
Oed.	nim		no	nim		no	/		/	nim		no
Idv.	onadua[L:465]/ ona dua[L:305]	/	/	ona[P:2]/ ona dua[L:342]	/	/	/	/	/	ona	/	one
Rdv.	nyu[P:9]/nih[P:4]			nyu[P:12]/nih[P:2]			niju[L:A3b]/ nih[L:A3b]			nyu[P:38]/nih[L:II,404]		
Ddv.	nima			nima			/			nima[P:48]/nim[P:2]		
Tdv.	nyu			nyu			/			nyu/*uyu[L:II,225]		
Mdv.	/			nyu[L:468]/nima[L:218]			/			nima[P:2]/nyu[L:I,439]=[433]		
Odv.	/			nima			/			nima		
Imn.	oni/*oui[L:383]	ona	one	oni	/	one[P:5]/ onee[L:230]	/	/	/	oni/*oui [L:II,263; I,287]	ona	one
Rmn.	/			nih[P:77]/♦nimi[L:166]			nih			nih/*ni[L:II,338]/*nik[L:II,385]		
Dmn.	nim			nim			/			nim		
Tmn.	nee			nee[P:100]/ ^s ne[P:3]			nee			nee[P:300]/ne[P:6]/nih[P:2], ie		
Mmn.	nih			nih			/			nih		
Omn.	nimi			nimi			/			nimi		

3mžs	DJ 1575			DPa 1576			DB 1578		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>
Red.	<i>nega, ga</i>		<i>nee</i> [P:22]/ <i>ne</i> [P:20]/ <i>nie</i> [P:3], <i>ie</i>	<i>nega, ga</i>		<i>nee</i> [P:5]/ <i>ne</i> [P:2]	<i>nega, ga</i>		<i>nee</i> [P:200]/ <i>ne</i> [P:4], <i>ie</i>
Ded.	<i>nemu, mu</i>		<i>nei</i> [P:6]/ <i>ni</i> [L:71], <i>ij</i>	<i>nemu, mu</i>		<i>nei</i>	<i>nemu, mu</i>		<i>nei</i> [P:55]/ <i>niei</i> [P:8], <i>neei</i> [L:49a]/ <i>nee</i> [L:20a], <i>ij</i>
Ted.	<i>nega, ga</i>	^s <i>nee</i> [P:2]/ <i>ne</i> [L:171], <i>ie</i> , <i>-ine</i>	<i>no</i> [P:11]/ <i>nio</i> [P:7], <i>io</i> [P:29]/ <i>yo</i> [P:4]	<i>nega, ga</i>	<i>ie</i>	<i>no, io</i>	<i>nega, ga, -in</i>	<i>ie</i>	<i>no</i> [P:111]/ <i>nio</i> [P:10], <i>io</i>
Med.	<i>nim</i> [P:13]/ <i>nemu</i> [P:3]		<i>nei</i> [P:11]/ <i>nej</i> [L:25]	<i>nim</i> [P:11]/ <i>nemu</i> [P:3]/ <i>*uim</i> [L:6a]		/	<i>nim</i> [P:37]/ <i>nemu</i> [P:25]/ <i>nym</i> [P:2]		<i>nei</i> [P:63]/ <i>niei</i> [P:4]/ <i>ni</i> [P:2]
Oed.	<i>nim</i>		<i>no</i> [P:4]/ <i>nio</i> [P:3]	<i>nim</i>		<i>no</i>	<i>nim</i> [P:100]/ <i>nym</i> [P:9]		<i>no</i> [P:17]/ <i>nio</i> [L:168b]
Idv.	<i>ona</i> [L:68]/ <i>onadua</i> [L:203]/ <i>ona dua</i> [L:203]	/	/	<i>ona</i> [P:7]/ <i>onadua</i> [P:2]/ <i>ona dua</i> [L:33b]	/	/	<i>ona</i> [P:26]/ <i>onadua</i> [P:2]/ <i>ona dua</i> [P:2]	/	/
Rdv.	<i>nyu</i>			<i>niu</i> [P:3]/ <i>nih</i> [L:37a]			<i>nyu</i> [P:18]/ <i>niu</i> [P:9]		
Ddv.	<i>nima, ijm</i>			<i>nima</i>			<i>nima</i> [P:29]/ <i>nyma</i> [P:3]		
Tdv.	<i>niu</i> [P:2]/ <i>nyu</i> [L:67]			<i>niu</i>			<i>niu</i> [P:17]/ <i>nyu</i> [P:6]		
Mdv.	/			<i>nima</i>			<i>nyma</i> [L:124a]/ <i>nyh</i> [L:122a]		
Odv.	<i>nima</i>			<i>nima</i>			<i>nima</i> [P:3]/ <i>nyma</i> [P:3]		
Imn.	<i>ony</i> [P:51]/ <i>oni</i> [L:10]	/	<i>one</i>	<i>ony</i> [P:150]/ <i>oni</i> [P:7]	/	<i>one</i>	<i>ony</i> [P:400]/ <i>oni</i> [P:9]	/	<i>one</i> [P:19], <i>onee</i> [P:6]
Rmn.	<i>nih, ijh</i>			<i>nih, ijh</i>			<i>nih</i> [P:600]/ <i>nyh</i> [P:5], <i>ijh</i> [P:13]/ <i>yh</i> [P:6]		
Dmn.	<i>nim</i> /* <i>ni</i> [L:141], <i>ijm</i>			<i>nim</i> [P:88]/ <i>nym</i> [L:39a], <i>ym</i>			<i>nim</i> [P:200]/ <i>nym</i> [P:57], <i>ijm</i> [P:28]/ <i>ym</i> [P:4]		
Tmn.	<i>nee</i> [P:10]/ <i>ne</i> [P:9]/ <i>nih</i> [P:5]/ <i>nie</i> [P:3], <i>ie</i> [P:17]/ <i>ijh</i> [P:7]			<i>nee</i> [P:23]/ <i>ne</i> [P:6], <i>ie</i>			<i>nee</i> [P:200]/ <i>nih</i> [P:3]/ <i>ne</i> [L:**4a], <i>ie</i> [P:200]/ <i>ijh</i> [P:2]/ <i>yh</i> [L:44b], <i>-ine</i>		
Mmn.	<i>nih</i>			<i>nih</i>			<i>nih</i> [P:50]/ <i>nyh</i> [P:2]		
Omn.	<i>nimi</i>			<i>nimi</i>			<i>nimi</i> [P:75]/ <i>nymi</i> [P:29]		

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

3mžs	DBu 1580			DPr 1580			DC 1580		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	<i>onu</i>	/	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>	<i>on</i>	/	/
Red.	<i>nega</i>		/	<i>nega, ga</i>		<i>nee, ie</i>	<i>nega, ga</i>		<i>ona</i>
Ded.	<i>nemu</i>		/	<i>nemu, mu</i>		<i>nei, ij</i>	<i>nemu, mu</i>		<i>nee</i>
Ted.	<i>nega, ga</i>	/	<i>io</i>	<i>nega, ga</i>	<i>ie[P:14]/ga[L:60a]</i>	<i>no, io</i>	<i>nega, ga</i>	/	/
Med.	/	/	/	<i>nim[P:3]/nemu[P:3]</i>		<i>nei</i>	<i>nemu</i>		/
Oed.	/	/	/	<i>nim</i>		<i>no</i>	<i>nim</i>		<i>nei</i>
Idv.	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rdv.	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ddv.	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tdv.	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mdv.	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Odv.	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Imn.	/	/	/	<i>ony</i>	/	<i>one</i>	<i>ony</i>	/	<i>onee</i>
Rmn.	<i>nih</i>			<i>nih, ijh</i>			<i>nih</i>		
Dmn.	<i>nim</i>			<i>nim, ijm</i>			<i>nim[P:8]/nym[L:E5b]</i>		
Tmn.	<i>nee</i>			<i>nee, ie</i>			<i>nee, ie</i>		
Mmn.	/			<i>nih</i>			/		
Omn.	/			<i>nimi</i>			<i>nimi</i>		

3mžs	DB 1584		
	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	<i>onu/*on</i> [L:I,120a]	<i>ona</i>
Red.	<i>njega</i> [P:1050]/ <i>niega</i> [P:3]/ <i>nega</i> [L:II,54b]/ <i>nejga</i> [L:I,64b]/ <i>njga</i> [L:I,](⁽²⁾ IIb), <i>ga</i>		<i>nje</i> [P:1000]/ <i>njé</i> [P:10]/ <i>nye</i> [P:2]/ <i>njo</i> [L:I,209a], <i>je</i> [P:100]/ <i>jé</i> [L:II,104b]
Ded.	<i>njemu</i> [P:]/ <i>njému</i> [L:II,50b]/ <i>nyemu</i> [II,133a], <i>mu</i>		<i>njej</i> [P:350]/ <i>njéj</i> [P:3]/ <i>nej</i> [L:III,10b]/ <i>ny</i> [L:III,10b], <i>ji</i>
Ted.	<i>njega</i> [P:1400]/ <i>nega</i> [L:III,40a]/ <i>nejga</i> [L:I,71a], <i>ga</i> , <i>-jn</i>	<i>nje</i> , <i>je</i> [P:150]/ <i>ga</i> [P:2]	<i>njo</i> [P:550]/ <i>njó</i> [P:4], <i>jo</i>
Med.	<i>njemu</i> [P:208]/ <i>nym</i> [P:191]/ <i>njému</i> [L:II,21b]		<i>njej</i> [P:200]/ <i>njéj</i> [P:8]/ <i>nej</i> [L:I,102a]/ <i>niéj</i> [L:II,9b]
Oed.	<i>nym</i>		<i>njo</i> [P:]/ <i>nyo</i> [L:III,145a]
Idv.	<i>ona</i> [P:98]/ <i>onadva</i> [P:34]/ <i>ona dva</i> [P:11]	/	<i>oné</i>
Rdv.	<i>nyu</i> [P:78]/ <i>nyh</i> [L:III,46b]/ <i>nju</i> [L:II,71b], <i>yh</i>		
Ddv.	<i>nyma</i> [P:100]/ <i>nym</i> [L:III,71a]		
Tdv.	<i>nyu</i> [P:87]/ <i>nje</i> [P:6]/ <i>nju</i> [P:2], <i>je</i>		
Mdv.	<i>nyma</i> [P:8]/ <i>nyh</i> [L:I,122a]		
Odv.	<i>nyma</i>		
Imn.	<i>ony</i> [P:4150]/ <i>oni</i> [P:3]/ <i>onj</i> [L:I,](4a)/ <i>oy</i> [L:III,43b]/ <i>ouy</i> [L:II,+IIa]	<i>ona</i>	<i>one</i>
Rmn.	<i>nyh</i> , <i>jih</i> [P:150]/ <i>yh</i> [P:60]		
Dmn.	<i>nym</i> / <i>*nym</i> [L:I,](4a), <i>jim</i> [P:150]/ <i>ym</i> [P:43]		
Tmn.	<i>nje</i> [P:1850]/ <i>nyh</i> [P:37]/ <i>njé</i> [P:26], <i>je</i> [P:98]/ <i>jih</i> [P:9]/ <i>yh</i> [P:3]		
Mmn.	<i>nyh</i>		
Omn.	<i>nymi</i> [P:600]/ <i>nimi</i> [P:3]/ <i>nimv</i> [L:I,86b]/ <i>nymj</i> [L:III,44b]		

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

3mžs	DM 1584			DAg 1585			DC 1585		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>	<i>on</i>	/	<i>ona</i>	<i>on</i>	/	<i>ona</i>
Red.	<i>njega, ga</i>		<i>nje</i>	<i>njega</i>		<i>nje</i>	<i>njega, ga</i>		<i>nje</i>
Ded.	<i>njemu, mu</i>		<i>njej, ji</i>	<i>njemu</i>		/	<i>njemu, mu</i>		/
Ted.	<i>njega, ga</i>	<i>je</i>	<i>njo, jo</i>	<i>njega</i>	/	/	<i>njega, ga</i>	<i>je</i>	/
Med.	<i>njemu[P:4]/nym[P:2]</i>		<i>njej</i>	<i>njemu</i>		/	/		/
Oed.	<i>nym</i>		<i>njo</i>	<i>nym</i>		/	/		/
Idv.	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rdv.	/			/			/		
Ddv.	/			/			/		
Tdv.	/			<i>nje</i>			/		
Mdv.	/			/			/		
Odv.	/			/			/		
Imn.	<i>ony</i>	/	/	<i>ony[P:9]/oni[L:c1b]</i>	/	/	<i>ony</i>	/	<i>one[L:A8b]/oné[L:C2b]</i>
Rmn.	<i>nyh</i>			<i>nyh</i>			<i>nyh, jih</i>		
Dmn.	<i>nym, jim</i>			<i>nym</i>			<i>nym, jim[L:Ca]/ym[L:Aa]</i>		
Tmn.	<i>nje, je</i>			<i>nje</i>			<i>nje, je</i>		
Mmn.	<i>nyh</i>			/			/		
Omn.	<i>nymi</i>			/			<i>nymi</i>		

3mžs	KB 1566			KPo 1567		
	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	/	<i>ona</i>	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>
Red.	<i>niega</i> [P:11]/ <i>nega</i> [P:2], <i>ga</i>		<i>nie</i>	<i>niega, ga</i>		<i>nie</i> [P:12]/ <i>nije</i> [L:XXXVIII], <i>ie</i> [P:2]/ <i>ije</i> [P:2]
Ded.	<i>niemu, mu</i>		<i>nij</i>	<i>niemu, mu</i>		<i>nij</i> [P:15]/ <i>ny</i> [L:LXIIIb], <i>ij</i>
Ted.	<i>niega</i> [P:5]/ <i>nega</i> [P:4], <i>ga, -in</i>	<i>ije</i> [P:3]/ <i>ie</i> [L:F6b]/ <i>ye</i> [L:E8b]	<i>nio</i>	<i>niega, ga, -in</i> [P:6]/ - <i>n</i> [P:6]/- <i>n</i> [P:4]	<i>nie,</i> <i>ije</i> [P:15]/ <i>ie</i> [P:2]/ <i>ye</i> [L:LVB]	<i>nio</i> [P:11]/ <i>nijo</i> [P:2], <i>ijo</i> [P:36]/ <i>yo</i> [P:2]
Med.	<i>nijm</i>		/	<i>nijm</i> [P:23]/ <i>nim</i> [P:3]/ <i>niemu</i> [L:LXXII]	/	<i>nij</i>
Oed.	/		/	<i>nijm</i> [P:42]/ <i>nim</i> [P:9]	/	<i>nio</i> [P:3]/ <i>nijo</i> [L:LVIIb]
Idv.	/	/	/	<i>ona</i>	/	/
Rdv.	/			<i>niju</i> [L:CLXII]/ <i>nyu</i> [L:CLXVIII], <i>ijh</i>		
Ddv.	/			<i>nijma, ijma</i>		
Tdv.	/			<i>ijh</i>		
Mdv.	/			/		
Odv.	/			<i>nijma</i> [P:3]/ <i>nima</i> [L:LXIII]		
Imn.	<i>oni</i>	/	/	<i>oni</i>	/	/
Rmn.	<i>nijh</i> [P:20]/ <i>nih</i> [P:3], <i>ijh</i>			<i>nih</i> [P:65]/ <i>nijh</i> [P:52], <i>ijh</i> [P:39]/ <i>yh</i> [L:LXXXVII]		
Dmn.	<i>nijm</i> [P:4]/ <i>nim</i> [L:H], <i>ijm</i>			<i>nijm</i> [P:52]/ <i>nim</i> [P:2]/ <i>nym</i> [L:CXXI], <i>ijm</i>		
Tmn.	<i>nie</i> [P:3]/ <i>nijh</i> [L:G7], <i>ijh</i> [P:12]/ <i>ije</i> [L:A]			<i>nie</i> [P:19]/ <i>nijh</i> [P:2]/ <i>nih</i> [L:LXXXVII], <i>ijh</i> [P:100]/ <i>ije</i> [P:2]/ <i>ie</i> [L:CXXVIb]		
Mmn.	/			<i>nijh</i> [P:8]/ <i>nih</i> [P:7]		
Omn.	/			<i>nimi</i> [P:12]/ <i>nijmi</i> [P:8]/ <i>nimij</i> [L:XLVIb]		

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

3mžs	JPo 1578		
	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	<i>ono</i> [P:29]/ <i>onu</i> [L:I,25b]	<i>ona</i>
Red.	<i>niega</i> [P:300]/ <i>nega</i> [L:III,59b], <i>ga</i>		<i>nie</i> [P:]/ <i>niee</i> [L:II,52], <i>ie</i> [P:12]/ <i>ye</i> [P:2]
Ded.	<i>niemu</i> [P:350]/ <i>neimu</i> [P:2], <i>mu</i>		<i>niei</i> [P:64]/ <i>niey</i> [P:7]/ <i>nioi</i> [L:III,57]/ <i>ny</i> [L:I,46b]
Ted.	<i>niega</i> [P:200]/ <i>niege</i> [L:II,1[=2]]/ <i>nega</i> [L:II,83b], <i>ga</i> , <i>-in</i>	<i>nie</i> [P:2]/ <i>nye</i> [L:I,72a], <i>ie</i> [P:15]/ <i>ye</i> [P:2]	<i>nio</i> [P:51]/ <i>nyo</i> [P:7], <i>io</i> [P:100]/ <i>yo</i> [P:12]
Med.	<i>niem</i> [P:73]/ <i>nym</i> [P:20]/ <i>nim</i> [P:4]/ <i>niemu</i> [P:4]		<i>niei</i> [P:30]/ <i>ny</i> [P:6]/ <i>nei</i> [P:3]/ <i>niey</i> [P:2]/ <i>nij</i> [L:I,133b]
Oed.	<i>nym</i> [P:200]/ <i>nim</i> [P:10]		<i>nio</i> [P:25]/ <i>no</i> [P:2]/ <i>nyo</i> [L:I,41a]
Idv.	<i>ona</i>	/	/
Rdv.	<i>nyh</i> [P:5]/ <i>nyu</i> [P:2]/ <i>nyo</i> [P:2]		
Ddv.	<i>nyma</i> [P:20]/ <i>nym</i> [P:3]/ <i>nima</i> [L:I,11b], <i>ijma</i>		
Tdv.	<i>nyh</i> [P:4]/ <i>nyu</i> [L:III,2]		
Mdv.	/		
Odv.	<i>nyma</i> [P:7]/ <i>nima</i> [L:I,45b]		
Imn.	<i>oni</i> [P:450]/ <i>ony</i> [P:19]	<i>ona</i>	<i>one</i>
Rmn.	<i>nyh</i> [P:650]/ <i>nih</i> [P:13]/ <i>nijh</i> [L:III,49b[=48b]], <i>ijh</i>		
Dmn.	<i>nym</i> [P:450]/ <i>nim</i> [P:5], <i>ijm</i> [P:95]/ <i>ym</i> [P:4]/ <i>im</i> [L:II,97b]		
Tmn.	<i>nyh</i> [P:250]/ <i>nie</i> [P:80]/ <i>nye</i> [P:2], <i>ijh</i> [P:65]/ <i>ie</i> [P:21]/ <i>yh</i> [P:3]/ <i>ye</i> [L:II,48b]		
Mmn.	<i>nyh</i> [P:52]/ <i>nih</i> [P:4]		
Omn.	<i>nymi</i> [P:95]/ <i>nimi</i> [P:12]		

3mžs	TkM 1579			BTa 1580			BH 1584			TtPre 1588		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>	/	/	/	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>
Red.	<i>nega, ga</i>		<i>nee, ie</i>	<i>niega</i>		/	<i>njega</i>	<i>njega</i>	<i>nje</i>	<i>niega, ga</i>		<i>nie, ie</i>
Ded.	<i>nemu, mu</i>		<i>nei</i>	<i>niemu</i>		/	<i>njemu, mu</i>	<i>njemu, mu</i>	<i>nej</i> [L:S2]/ <i>njei</i> [L:62[=82]]	<i>niemu</i> /* <i>niemn</i> [L:86], <i>mu</i> /* <i>inu</i> [L:15]		/
Ted.	<i>nega, ga, -in</i>	<i>ie</i>	<i>no, io</i>	/	<i>nie</i>		<i>njega, ga</i>	<i>onu, je</i>	<i>njo, jo</i>	<i>niega, ga</i>	<i>ie</i>	<i>nio, io</i>
Med.	<i>nim</i>		<i>nei</i> [L:35a]/ <i>ni</i> [L:12a]	/	/		<i>njemu</i> [P:2]/ <i>njim</i> [L:S24]	/	/	<i>niemu</i> [P:5]/ <i>nym</i> [L:98]		/
Oed.	<i>nim</i>		/	/	/		<i>nim</i>	/	/	<i>nym</i> [P:8]/ <i>nim</i> [L:46]		<i>nio</i>
Idv.	/	/	/	/	/	/	<i>oná</i> [P:20]/ <i>ona</i> [P:18]/ <i>oni</i> [P:4]	<i>ona</i> [P:25]/ <i>oná</i> [P:16]	<i>one</i> [P:22]/ <i>oné</i> [P:20]	/	/	/
Rdv.	/			/			<i>nju</i>	<i>nju</i>	<i>nju</i>	/		
Ddv.	/			/			<i>njima</i>	<i>njima</i>	<i>njima</i>	/		
Tdv.	/			/			<i>nju</i>	<i>oná</i>	<i>nje</i>	/		
Mdv.	/			/			/	/	/	/		
Odv.	/			/			/	/	/	/		
Imn.	<i>ony</i> [P:73]/ <i>oni</i> [P:3]	/	/	/	/	/	<i>oni</i> [P:39]/ <i>oni</i> [P:2]	<i>ona</i> [P:31]/ <i>oná</i> [P:9]/ <i>oná</i> [L:123]	<i>one</i> [P:31]/ <i>oné</i> [P:10]	<i>ony</i>	<i>ona</i>	/
Rmn.	<i>nih, ijh</i>			<i>yh</i>			<i>njih</i> [L:62[=82]]/ <i>njh</i> [L:62[=82]]/ <i>nih</i> [L:S17], <i>jih</i>	<i>njih</i>	<i>njih</i> [L:62[=82]]/ <i>nih</i> [L:62[=82]]	<i>nyh, jih</i>		
Dmn.	<i>nim</i> [P:24]/ <i>nym</i> [P:3], <i>ijm</i>			<i>im</i>			<i>njim, jim</i>	<i>njim</i>	<i>njim, jim</i>	<i>nym, jim</i>		
Tmn.	<i>nee, ie</i> [P:11]/ <i>ijh</i> [P:2]			<i>nie, ie</i>			<i>nje</i>	<i>oná</i>	<i>nje</i>	<i>nie</i> [P:11]/ <i>nyh</i> [P:2], <i>ie</i> [P:13]/ <i>jih</i> [P:2]		
Mmn.	<i>nih</i>			/			/	/	/	<i>nyh</i>		
Omn.	<i>nimi</i> [P:3]/ <i>nymi</i> [L:118b]			/			/	/	/	<i>nymi</i>		

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

3mžs	MD 1592			ZK 1595			MTh 1603		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>	<i>on</i>	/	
Red.	<i>niega</i>	<i>niega</i>	<i>nie</i>	<i>njega, ga</i>			<i>nje, je</i>		
Ded.	<i>niemu</i>	<i>niemu</i>	<i>njei</i>	<i>njemu</i> [P:18]/ <i>niemu</i> [L:89], <i>mu</i>			/		
Ted.	<i>niega</i>	<i>onu</i>	<i>nio</i>	<i>njega, ga, -jn</i>		<i>je</i>	<i>njo, jo</i>		
Med.	/	/	/	<i>njemu</i> [P:5]/ <i>nym</i> [L:111]			<i>nji</i>		
Oed.	/	/	/	<i>nym</i>			<i>njo</i>		
Idv.	/	/	/	<i>ona</i>		/	/		
Rdv.	/	/	/	/			/		
Ddv.	/	/	/	<i>nyma</i>			/		
Tdv.	/	/	/	/			/		
Mdv.	/	/	/	/			/		
Odv.	/	/	/	/			/		
Imn.	<i>oni</i>	<i>ona</i>	<i>one</i>	<i>oni</i> [P:37]/ <i>ony</i> [P:6]		/	<i>one</i>		
Rmn.	<i>njih</i>	<i>njih</i>	<i>njih</i>	<i>nyh</i> [P:47]/ <i>nih</i> [P:3]/ <i>njih</i> [L:74], <i>jih</i> [L:32]/ <i>yh</i> [L:194]					
Dmn.	<i>njim</i>	<i>njim</i>	<i>njim</i>	<i>nym, jim</i> [P:6]/ <i>ym</i> [P:3]					
Tmn.	<i>nje</i>	<i>ona</i>	<i>nje</i>	<i>nje</i> [P:14]/ <i>nje</i> [L:199], <i>je</i> [P:14]/ <i>jih</i> [P:8]/ <i>yh</i> [P:3]					
Mmn.	/	/	/	<i>nyh</i>					
Omn.	/	/	/	<i>nimi</i> [P:3]/ <i>nymi</i> [P:2]					

3mžs	*P 1563			TPs 1567			TC 1574			TP 1575			
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž	
Ied.	<i>on</i>	/	<i>ona</i>	<i>on</i>	/	/	<i>on</i>	/	/	<i>on</i>	/	<i>ona</i>	
Red.	<i>niega</i> [P:59]/ <i>nega</i> [P:27]/ <i>neiga</i> [P:2]/ <i>*miega</i> (L:93)/ <i>nyga</i> (L:99), <i>ga</i>		<i>nie</i> [P:8]/ <i>nye</i> [L:130]/ <i>^sne</i> [L:46]	/	/		<i>nega, ga</i>		<i>nee</i>	<i>nega, ga</i>		<i>nee</i>	
Ded.	<i>nemu</i> [P:10]/ <i>niemu</i> [P:8]/ <i>nemo</i> [L:111], <i>mu</i>		<i>nei</i> [P:2]/ <i>ny</i> [L:130]	<i>nemu</i>	/		<i>nemu, mu</i>		<i>ni</i>	<i>nemu, mu</i>		<i>ni</i>	
Ted.	<i>niega</i> [P:13]/ <i>nega</i> [P:11], <i>ga, -in</i>		<i>nio, io</i> [P:3]/ <i>yo</i> [L:88]	<i>nega, ga</i>	/	/	<i>nega, ga, -in</i>		/	<i>no</i>	<i>nega, ga</i>		<i>io</i>
Med.	<i>nim</i> [P:5]/ <i>niem</i> [P:2]/ <i>nemu</i> [L:58]/ <i>nym</i> [L:120]		<i>niei</i> [P:3]/ <i>ni</i> [L:13]	<i>nim</i>	/		<i>nim</i> [P:7]/ <i>nemu</i> [L:134]		<i>ni</i>	<i>nim</i> [P:2]/ <i>nemu</i> (L:B5a)		<i>ni</i>	
Oed.	<i>nim</i> [P:12]/ <i>nym</i> [P:4]		<i>nio</i>	<i>nim</i>	/		<i>nim</i>		/	<i>nim</i>		/	
Idv.	<i>ona</i>	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Rdv.	<i>nih</i>			<i>nih</i>			<i>nih</i>			<i>nyu</i>			
Ddv.	<i>nima</i> [L:1]/ <i>nym</i> [L:1]/ <i>nyma</i> [L:86]			<i>nyma</i>			<i>nyma</i>			<i>nima</i>			
Tdv.	<i>ye</i>			<i>ie</i>			<i>ie</i>			<i>/</i>			
Mdv.	<i>/</i>			<i>/</i>			<i>/</i>			<i>/</i>			
Odv.	<i>nima</i>			<i>nima</i>			<i>nima</i>			<i>nima</i>			
Imn.	<i>oni</i>	/	/	/	/	/	<i>oni</i>	/	/	<i>oni</i>	/	/	
Rmn.	<i>nih</i> [P:36]/ <i>nyh</i> [P:2]			<i>nih</i>			<i>nih</i>			<i>nih</i>			
Dmn.	<i>nim</i> [P:18]/ <i>nym</i> [P:11]			<i>nim</i>			<i>nim</i>			<i>nim</i>			
Tmn.	<i>nie</i> [P:9]/ <i>nih</i> [P:2], <i>ie</i> [P:4]/ <i>ye</i> [P:6]			<i>ie</i>			<i>nee</i> [P:12]/ <i>nih</i> (L:72), <i>ie</i> [P:3]/ <i>yh</i> [P:2]			<i>nee</i> [P:2]/ <i>ne</i> (L:B2a)			
Mmn.	<i>nih</i> [P:5]/ <i>nyh</i> [P:2]			<i>nih</i>			<i>nih</i>			<i>nih</i>			
Omn.	<i>nimi</i>			<i>/</i>			<i>nimi</i>			<i>nimi</i>			

Pregled pisnih in oblikovnih dvojnic po delih

3mžs	DC 1579			DC 1584			TfC 1595		
	m	s	ž	m	s	ž	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	/	<i>ona</i>	<i>on</i>	/	<i>ona</i>	<i>on</i>	/	<i>ona</i>
Red.	<i>nega, ga</i>		<i>nee</i>	<i>njega</i> [P:69]/ <i>nega</i> [P:2], <i>ga</i>		<i>nje, je</i>	<i>njega</i> [P:150]/ <i>nega</i> [P:6]/ <i>njèga</i> [L:CCCLXIII], <i>ga</i>		<i>nje, je</i>
Ded.	<i>nemu, mu</i>		<i>nei</i> [P:2]/ <i>ni</i> [P:2]/ <i>ny</i> [L:115]	<i>njemu, mu</i>		<i>njej</i>	<i>njemu</i> [P:44]/ <i>nemu</i> [L:CXCIII], <i>mu</i>		<i>njej</i> [P:7]/ <i>nee</i> [L:CCCLXXIX]
Ted.	<i>nega, ga, -in</i>	/	<i>no, io</i>	<i>njega, ga, -jn</i>	/	<i>njo, jo</i>	<i>njega</i> [P:37]/ <i>nega</i> [L:CCXV], <i>ga, -jn</i>	/	<i>njo, jo</i>
Med.	<i>nim</i> [P:8]/ <i>nemu</i> [P:2]/ <i>nym</i> [L:131]		<i>nei</i> [P:2]/ <i>ni</i> [L:174]/ <i>ny</i> [L:13]	<i>nym</i> [P:10]/ <i>njemu</i> [P:2]/ <i>nim</i> [L:CLIII]		<i>ny</i> [P:2]/ <i>ni</i> [L:CCXLVII]/ <i>nej</i> [L:LIII]/ <i>njej</i> [L:CCXXXIII]	<i>nym</i> [P:9]/ <i>nim</i> [P:3]/ <i>njemu</i> [P:3]		<i>njej</i> [P:3]/ <i>nej</i> [P:2]/ <i>ny</i> [P:2]/ <i>ni</i> [L:CCCCIX]
Oed.	<i>nim</i>		/	<i>nym</i> [P:20]/ <i>nim</i> [P:2]/ <i>njm</i> [P:2]		/	<i>nym</i> [P:20]/ <i>nim</i> [P:4]/ <i>njm</i> [L:IX]		<i>njo</i>
Idv.	<i>ona</i> [P:24]/ <i>ona dua</i> [P:14]/ <i>onadua</i> [P:13]	/	/	/	/	/	/	/	/
Rdv.			<i>nyu</i>			<i>nyu</i>			<i>nyh</i> [P:4]/ <i>nyu</i> [P:2]
Ddv.			<i>nima</i> [L:88]/ <i>nyma</i> [L:2]			<i>nyma</i>			<i>nyma</i> [P:3]/ <i>nima</i> [L:CCXXIII]
Tdv.			<i>je</i>			<i>je</i>			/
Mdv.			/			/			/
Odv.			<i>nima</i>			<i>nima</i> [P:2]/ <i>nyma</i> [L:XXII]			<i>nima</i> [P:2]/ <i>nyma</i> [L:XXIX]
Imn.	<i>ony</i> [P:7]/ <i>oni</i> [P:2]	/	/	<i>ony</i>	/	/	<i>ony</i> [P:12]/ <i>oni</i> [P:2]	/	/
Rmn.			<i>nih, ijh</i>			<i>nyh</i> [P:49]/ <i>nih</i> [P:7]/ <i>njh</i> [L:XCVIII], <i>jih</i>			<i>nyh</i> [P:49]/ <i>nih</i> [P:25], <i>jih</i>
Dmn.			<i>nim</i> [P:18]/ <i>nym</i> [P:9], <i>ym</i>			<i>nym</i> [P:37]/ <i>nim</i> [L:CLV]/ <i>njm</i> [L:XCVIII], <i>jim</i> [P:3]/ <i>ym</i> [L:CCXII]			<i>nym</i> [P:43]/ <i>nim</i> [P:6]/ <i>njm</i> [L:CLVI], <i>jim</i> [P:7]/ <i>ym</i> [L:CCCLVIII]
Tmn.			<i>nee</i> [P:13]/ <i>nih</i> [L:49]/ <i>ne</i> [L:43], <i>ie</i> [P:6]/ <i>yh</i> [P:2]			<i>nje</i> [P:17]/ <i>nyh</i> [P:2], <i>je</i> [P:9]/ <i>yh</i> [P:2]/ <i>jih</i> [L:CCLXXV]			<i>nje</i> [P:22]/ <i>nih</i> [L:CLXXIII]/ <i>nyh</i> [L:CXXVII], <i>je</i> [P:13]/ <i>jih</i> [P:2]/ <i>yh</i> [P:2]
Mmn.			<i>nih</i>			<i>nyh</i> [P:4]/ <i>nih</i> [L:XCVIII]			<i>nyh</i> [P:3]/ <i>nih</i> [L:CLVI]
Omn.			<i>nimi</i>			<i>nymi</i> [P:4]/ <i>nimi</i> [P:2]			<i>nymi</i> [P:5]/ <i>nimi</i> [P:4]

3mžs	TPo 1595		
	m	s	ž
Ied.	<i>on</i>	<i>onu</i>	<i>ona</i>
Red.	<i>njega</i> [P:450]/ <i>nega</i> [P:21]/ <i>niega</i> [P:10]/ [*] <i>njego</i> [L:II,25], <i>ga</i>		<i>nje</i> [P:200]/ <i>nee</i> [P:7]/ <i>nie</i> [P:3], <i>je</i>
Ded.	<i>njemu</i> [P:950]/ <i>nemu</i> [P:36]/ <i>niemu</i> [P:13]/ <i>NIEMV</i> [L:I,234], <i>mu</i> [P:130]/ <i>mo</i> [L:II,43]		<i>njej</i> [P:98]/ <i>njei</i> [P:28]/ <i>niej</i> [P:3]/ <i>ni</i> [P:3]/ <i>ny</i> [P:2]/ <i>nje</i> [P:2]/ <i>nej</i> [L:I,49]/ <i>nij</i> [L:III,82]/ <i>nji</i> [L:I,189], <i>ji</i>
Ted.	<i>njega</i> [P:850]/ <i>nega</i> [P:11]/ <i>niega</i> [P:7], <i>ga</i> [P:500]/ <i>gá</i> [L:II,213], <i>-jn</i> [P:15]/- <i>in</i> [P:8]	<i>nje</i> , <i>je</i> , - <i>inje</i>	<i>njo</i> [P:350]/ <i>nio</i> [P:5], <i>jo</i> [P:100]/ <i>io</i> [P:6]/ ^s <i>yo</i> [L:II,21]
Med.	<i>nym</i> [P:150]/ <i>njemu</i> [P:99]/ <i>nim</i> [P:18]/ <i>nemu</i> [P:3]/ <i>niemu</i> [P:2]/ <i>njm</i> [L:II,42]		<i>njej</i> [P:37]/ <i>njei</i> [P:11]/ <i>ny</i> [P:4]/ <i>nje</i> [P:3]/ <i>nei</i> [P:2]/ <i>ni</i> [P:2]/ <i>niej</i> [L:I,170]
Oed.	<i>nym</i> [P:250]/ <i>nim</i> [P:28]/ <i>njm</i> [L:I,284]		<i>njo</i> [P:99]/ <i>no</i> [P:2]/ <i>nyo</i> [L:I,219]
Idv.	<i>ona</i> [P:52]/ <i>ona dva</i> [P:2]/ <i>ony</i> [P:2]	/	/
Rdv.	<i>nyu</i> [P:13]/ <i>nju</i> [P:2]/ <i>nyh</i> [L:I,91]		
Ddv.	<i>nyma</i>		
Tdv.	<i>nyu</i> [P:10]/ <i>nju</i> [P:2]/ <i>niu</i> [L:II,101]/[?] <i>nyh</i> [L:I,274]		
Mdv.	/		
Odv.	<i>nyma</i>		
Imn.	<i>ony</i> [P:2300]/ <i>oni</i> [P:12]	<i>ona</i>	<i>one</i>
Rmn.	<i>nyh</i> [P:150]/ <i>nih</i> [P:24]/ <i>njh</i> [L:III,78], <i>yh</i> [P:10]/ <i>jih</i> [P:2]/ <i>ih</i> [L:I,216]/ <i>jh</i> [L:II,1]		
Dmn.	<i>nym</i> [P:700]/ <i>nim</i> [P:5], <i>ijm</i> [P:5]/ <i>ym</i> [P:2]/ <i>jim</i> [P:2]		
Tmn.	<i>nje</i> [P:550]/ <i>nyh</i> [P:81]/ <i>nee</i> [P:5]/ <i>nie</i> [P:2]/ <i>nih</i> [P:2]/ <i>ne</i> [L:I,115], <i>je</i> [P:84]/ <i>jih</i> [P:8]/ <i>ijh</i> [P:3]/ <i>yh</i> [P:6]/ <i>ih</i> [P:2]/ <i>jh</i> [P:2]		
Mmn.	<i>nyh</i> [P:90]/ <i>nih</i> [P:9]		
Omn.	<i>nymi</i> [P:85]/ <i>nimi</i> [P:10]/ <i>nymy</i> [L:I,143]		

PRILOGA 3: RABA DOLGIH IN KRATKIH OBLIK OB PREDLOGIH V TRUBARJEVIH DELIH

V prilogi 3 so po posameznih delih predstavljeni številčni podatki o Trubarjevi rabi dolgih in kratkih tožilniških oblik zaimkov, ki ne izražajo spola, ob predlogih *čez*, *na*, *v*, *za* in *zoper*. Predloga, ob katerih so v Trubarjevem celotnem opusu rabljene samo dolge (*skozi*) ali samo kratke oblike (*pred*), v tabelah nista navedena, prav tako ne predlog *pod*, ob katerem je rabljen samo povratni zaimek in so razmerja med dolgo in kratko obliko navedena že v besedilu disertacije (6.3.2.1.1.3).

Dolge oblike so v tabelah označene z D, kratke s K.

	TC 1550						TA 1550						TA 1555						TC 1555						TE 1555						TM 1555					
	1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp	
	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K
ČEZ	/	/	/	/	0	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	0	0	2	/	/	/	/	/	/	/	/
NA	0	2	/	/	0	10	/	/	0	1	/	/	/	/	0	1	/	/	0	1	/	/	0	3	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
V	0	5	0	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ZA	1	2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	0	/	/	/	/	0	1	0	1	/	/	/	/	/	/	/	/
ZOPER	/	/	0	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	0	2	0	/	/	/	/	1	0	/	/

	TT 1557						TR 1558						TT 1560						TL 1561						TAr 1562						TO 1564					
	1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp	
	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K
ČEZ	5	7	0	6	2	1	0	1	/	/	1	0	/	/	/	/	1	0	/	/	/	/	0	1	/	/	/	/	/	/	0	1	0	6	0	1
NA	1	12	0	1	1	36	0	6	0	4	0	33	0	1	/	/	0	5	50	1	/	/	0	7	0	1	0	1	0	3	1	14	0	5	0	25
V	2	14	0	2	1	0	1	15	/	/	/	/	0	2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	6	/	/	/	/	0	1	/	/	/	/
ZA	0	4	1	4	0	9	0	1	/	/	0	4	0	1	/	/	/	/	0	2	/	/	/	/	/	/	/	/	0	2	0	4	0	2	0	8
ZOPER	4	0	6	0	1	0	0	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	0	0	1	/	/

	TPs 1566						TL 1567						TC 1567						TC 1575						TT 1577						TT 1581-82					
	1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp		1ed.		2ed.		Zp	
	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K
ČEZ	0	30	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	1	/	/	/	/	0	1	0	1	0	1	/	/	/	/	1	3	3	10	0	4	3	4
NA	1	14	1	42	/	/	/	/	0	1	0	10	/	/	/	/	/	/	0	7	0	5	0	13	0	1	/	/	0	11	1	10	0	2	1	20
V	0	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	0	/	/	/	/	/	/	/	/	2	9	0	1	1	1
ZA	0	3	/	/	0	1	/	/	/	/	/	/	0	5	/	/	/	/	0	3	0	1	0	1	3	1	/	/	1	1	1	9	0	4	1	8
ZOPER	2	31	1	1	/	/	/	/	/	/	0	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	3	1	0	4	0	4	4	2	0

**IZJAVA O AVTORSTVU
DOKTORSKE DISERTACIJE**

Podpisani/-a ALENKA JELOVŠEK
z vpisno številko 18099/177, rojen/-a 10.4.1984 v kraju SLOVENJ GRADEC.
sem avtor/-ica doktorske disertacije z naslovom: OSEBNI ZAIMKI V
JEZIKU SLOVENJSKIH PROTESTANTSKIH PISCEV
16. STOLETJA

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- fi je predložena doktorska disertacija izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- fi sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena v seznamu virov in so v delu citirana v skladu z mednarodnimi standardi in z zakonom o avtorstvu in sorodnih pravicah (Uradni list RS št. 21/95);
- fi je elektronska oblika identifina s tiskano obliko doktorske disertacije in **soglašam/ne soglašam** (ustrezno izbrati) z objavo doktorske disertacije na spletni strani Filozofske fakultete, Univerze v Ljubljani.

V Ljubljani, dne 22.5.2014

Podpis avtorja/-ice: Alenka Jelovšek